

**T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
2016-YL-014**

**179 NUMARALI MANİSA VE 717 NUMARALI
BALIKESİR ŞER'İYYE SİCİLLERİNE GÖRE
LÂLE DEVRİ'NİN İLK YILLARINDA BATI
ANADOLU'DA SOSYAL VE EKONOMİK HAYAT**

**HAZIRLAYAN
Huriye SARIKAYA**

**TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. Bülent ÇELİK**

AYDIN-2016

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Huriye SARIKAYA tarafından hazırlanan “179 Numaralı Manisa ve 717 Numaralı Balıkesir Şer’iyye Sicillerine Göre Lale Devri’nin İlk Yıllarında Batı Anadolu’da Sosyal ve Ekonomik Hayat başlıklı tez, tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

	Ünvanı, Adı Soyadı	Kurumu	İmzası
Başkan :	Yrd. Doç. Dr. Bülent ÇELİK	ADÜ	
Üye :	Doç. Dr. Hilal ORTAÇ	EGE	
Üye :	Yrd. Doç. Dr. Mehmet BAŞARAN	ADÜ	

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu Yüksek Lisans tezi, Enstitü Yönetim KurulununSayılı kararıyla tarihinde onaylanmıştır.

Prof. Dr. Recep TEKELİ

Enstitü Müdürü

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

...../...../2016

Huriye SARIKAYA

ÖZET

179 NUMARALI MANİSA VE 717 NUMARALI BALIKESİR ŞER'İYYE SİCİLLERİNE GÖRE LÂLE DEVRİ'NİN İLK YILLARINDA BATI ANADOLU'DA SOSYAL VE EKONOMİK HAYAT

Huriye SARIKAYA

Yüksek Lisans Tezi, Tarih Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Bülent ÇELİK

2016, 231 sayfa

Bu çalışmanın temel kaynağını Batı Anadolu'ya ait kısıtlı miktardaki şer'iyye sicillerinin en önemlilerinden olan Manisa ve Balıkesir kadılıklarına ait belgeler oluşturmaktadır. Bilindiği gibi, şer'iyye sicilleri kaydedildiği bölgenin yerel tarihini aydınlatmanın yanı sıra merkezi idarenin ve devlet teşkilatının işleyişi hakkında da önemli bilgiler içermektedir.

Manisa Şer'iyye sicilleri özellikle 17. Yüzyılın sonu ve 18 yüzyılın tamamını içeren defterleriyle yalnızca Manisa'nın değil Muhassıllık idaresinin en önemli bölgelerinden biri olarak ayrıldığından beri neredeyse tüm Batı Anadolu'yu ilgilendiren belgeleri içermektedir. Dönem olarak belirlediğimiz Lâle Devri'nin ilk yıllarında Anadolu Osmanlı Tarih araştırmalarında şimdiye kadar üzerinde çok durulmamış bir konudur. Bizde bu durumdan yola çıkarak Lâle Devri'nin ilk yıllarında Batı Anadolu'nun ne durumda olduğu sorusuna cevap bulmaya çalıştık. Çalışmamızda buna dair pek çok örnek belge yer almaktadır.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Şer'iyye Siciller, Kadı, Muhassıl, Manisa, Aydın, Balıkesir, Karesi

ABSTRACT

SOCIAL AND ECONOMIC LIFE IN WESTERN ANATOLIA DURING THE FIRST YEARS OF TULIP ERA ACCORDING TO SHERIYYE SIJILS OF MANİSA AND BALIKESİR WITH THE NUMBERS OF 179 AND 717 RESPECTIVELY

Huriye SARIKAYA

M.A. Thesis, at History

Supervisor: Asst. Prof. Dr. Bülent ÇELİK

Main source of this study composed from documents from *kadis* of Manisa and Balıkesir which are among the most important *sheriyye sijils* of western Anatolia in limited numbers. As widely known *sheriyye sijils* contains important data that shed light on the history of region in which they were recorded and also about the functioning of central government and state organization.

Manisa *Sheriyye Sijils*, with its *defters* covering the end of 17th century and the whole of 18th centuries, contains documents related not only to Manisa but also to entire western Anatolia since its assignation as one of the most important districts of *muhassılık* administration. Anatolia during the first years of the Tulip Era which are designated as the period of this study, is a somewhat neglected study hitherto in the researches of Anatolian Ottoman History. From this point this study tries to find an answer to the question of what was the state of western Anatolia during the first years of the Tulip Era. This study contains many exempling documents about this topic.

KEYWORDS: *Şeriyye Sijils, Kadi, Muhassıl, Manisa, Aydın, Balıkesir, Karesi.*

ÖNSÖZ

Osmanlı Devleti genişleme siyasetine dayanarak kurulmuş bir devlettir; yüzyıllarca genişleme siyaseti devlet kurumlarının gelişmesini etkilemiş, Osmanlı Devlet yapısının ve iç düzenin niteliğine de şekil vermiştir. Karlofça ve Pasarofça Antlaşmaları ise Osmanlı Devleti'nin batı sınırlarında yeni bir dengenin habercisi olmuştur. Artık Osmanlı Devleti, hiç olmazsa Avrupa cephelerinde genişleme siyasetini bırakmış, Avusturya'nın karşı genişlemesini durduracak savunma tedbirlerine başvurmaya başlamıştır. Pasarofça Antlaşması'nın imzalandığı 1718 yılına kadar son 20-25 yıldır tarihinde ilk defa savaştan çok barışı kurmak ve korumak amacıyla genel Avrupa siyaseti ile çok yakından ilgilenmek zorunluluğu hissetmiştir.

18. yüzyıl başlarında tam Avrupa'da Asya toplumlarına ilgi arttığı sırada Osmanlı yöneticileri de Avrupa'ya karşı tepeden bakmayı bırakıp Avrupalı diplomatları yeni bir dikkatle izlemeye başlamışlardır. Pasarofça Antlaşmasından sonra Viyana'ya ve Paris'e elçiler gönderilerek Avrupa diplomasi sahnesine adım atılmıştır. Hatta Paris'e gönderilen Yirmisekiz Mehmed Efendi'ye verilen talimatta sadece siyaset ve diplomasi ile ilgili değil toplumsal ve kültürel hayatla da ilgilenmesi, gördüğü işittiği ilgi çekici gelenekleri ve yenilikleri bildirmesi istenmiştir. III. Ahmet'in saltanatının Pasarofça'dan sonraki 12 yılına, ince bir zevkin ve kültürel gelişmelerin simgesi olarak <<Lâle Devri>> denmiştir.

Acaba söz konusu olan bu gelişmeler İstanbul'da yaşandığı gibi Anadolu'da da yaşanmış mıydı? Sosyal ve ekonomik sıkıntıların arttığı, her ne kadar Pasarofça Antlaşması ile batı sınırlarında huzur sağlanmışsa da yapılan savaşların getirdiği yorgunluk ve bezginlik, halk ve merkezi yönetim arasında giderek açılan mesafe Anadolu'da nasıl görünmektedir? Bu sorulara cevap verebilmek amacıyla, Osmanlı Devleti için her yönden çok önemli stratejik noktaları kapsayan Batı Anadolu şehirlerinden Manisa ve Balıkesir örneğinde bir inceleme yapmaya karar verdik. 1132-1133 ve 1132-1135 arasındaki Hicri seneleri kapsayan 179 numaralı Manisa ve 717 numaralı Balıkesir Şer'iyeye Sicillerinden yararlanılmış ve karşılaştırmalar yapılarak Lâle Devri'nin ilk yıllarında Batı Anadolu'daki durum açıklanmaya çalışılmıştır. Sonuçta bu sicillerden elde ettiğimiz bilgileri sınıflandırıp, çeşitli başlıklar altında inceleyerek bir takım sonuçlara ulaştık.

Tez çalışmamız esnasında belgelerin okunmasında, zengin kitaplık ve arşivinden yararlandığım ve her aşamada büyük desteğini gördüğüm Danışman Hocam Yrd. Doç. Dr. Bülent ÇELİK'e, önerilerinden ve özellikle tarih çalışmalarındaki tecrübelerinden yararlandığım Adnan Menderes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü öğretim üyeleri Doç. Dr. Tanju DEMİR, Yrd. Doç. Dr. Mehmet BAŞARAN, Yrd. Doç. Dr. Günver GÜNEŞ, Yrd. Doç. Dr. Ayten CAN TUNALI, Yrd. Doç. Dr. Aysun SARIBEY HAYKIRAN'a ve destekleri için aileme teşekkürü bir borç bilirim.

Huriye SARIKAYA

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iii
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI	v
ÖZET.....	vii
ABSTRACT.....	ix
ÖNSÖZ	xi
SİMGELER DİZİNİ.....	xv
GİRİŞ.....	1
1. ÇALIŞMANIN VARSAYIMLARI	3
1.1. Meteryal ve Yöntem.....	3
1.2. Kapsam Ve Sınırlılıklar.....	3
1.3. Genel Olarak Şer’iyye Sicilleri	4
1.3.1. Sicilin Tarifi	4
1.3.2. Şer’iyye Sicillerinin Önemi.....	4
1.3.3. Şer’iyye Sicillerinin Muhtevası.....	6
1.4. Şer’iyye Sicillerinin Şekilsel Özellikleri.....	10
1.5. Türkiye’deki Şer’iyye Sicilleri.....	11
1.6. Türkiye Dışındaki Şer’iyye Sicilleri	12
1.7. 179 Numaralı Manisa ve 717 Numaralı Balıkesir Şer’iyye Sicillerinin Muhtevası.....	12
2. 179 NUMARALI MANİSA VE 717 NUMARALI BALIKESİR ŞER’İYYE SİCİLLERİNE GÖRE LALE DEVRİ’NİN İLK YILLARINDA BATI ANADOLU’DA TOPLUM-DEVLET VE EKONOMİ.....	14
2.1. Lale Devri’nde Osmanlı Devletine Genel Bir Bakış.....	14
2.2. Lale Devri Başlarında Osmanlı Devleti’nin İktisadi ve Mali Yapısı	17
2.3. Lâle Devri Başlarında Batı Anadolu’da Sosyo Ekonomik Faaliyetler ve Toplumsal Meseleler	22
2.3.1. Eşkıyalık Sorunu	22

2.3.2. Aile ve Miras Hukuku ile İlgili Meseleler.....	27
2.3.3. Para, Maliye ve Vergi ile İlgili Meseleler	64
2.3.4. Cizye.....	100
2.3.5. Narh.....	116
2.3.6. Mal-ı Maktu.....	123
2.3.7. Bedel-i Sürsat	128
2.3.8. Mukataa ve İltizam Sistemi ile İlgili Meseleler.....	130
2.3.9. Adet-i Ağnam ile İlgili Meseleler.....	133
2.3.10. İmdad-ı Seferiyye	136
2.3.11. Arpalık Meseleleri	150
2.3.12. Karhane ile İlgili Meseleler	158
2.3.13. Ziraat ile İlgili Meseleler	164
2.3.14. Göç	165
2.3.15. Türkmen İskanı ve Eşyası	166
2.3.16. Vakıflarla İlgili Meseleler	169
2.3.17. Askerlikle İlgili Meseleler	184
2.3.18. Bargir İhtiyaçları	203
TARTIŞMA VE SONUÇ.....	218
KAYNAKLAR.....	223
ÖZGEÇMİŞ.....	231

SİMGELER DİZİNİ

a.g.e.	Adı Geçen Eser
a.g.m.	Adı Geçen Makale
a.g.t.	Adı Geçen Tez
BOA	Başbakanlık Osmanlı Arşivi
B.Ş.S.	Balıkesir Şer'iyeye Sicili
C.	Cilt
Çev.	Çeviren
DTCF	Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi
Ed	Editör
H.	Hicri
Haz	Hazırlayan
İA	İslam Ansiklopedisi
İÜEFĐ	İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi
M	Miladi
M.Ş.S.	Manisa Şer'iyeye Sicili
S	Sayı
s.	Sayfa
TDVİA	Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
Trc	Tercüman
TTK	Türk Tarih Kurumu

GİRİŞ

Çalışmanın Konusu:

Osmanlı toplumu belli sınıf, bölge ve şehirlerden ibaret değildir. Sosyo-kültürel açıdan çeşitlilik arz eden Osmanlı toplumunun sosyal yaşamını tanımının ve tespit edebilmenin veri kaynakları çeşitlidir. İşte yazılı tarihi veri kaynaklarından birisi olan şer'iyye sicilleri/mahkeme kayıtları, Osmanlı toplumuyla alakalı kapalı kalan bir çok yönünün aydınlığa kavuşmasına katkı sağlayacak verileri içermektedir.

Şer'iyye sicilleri, bölge ve şehirlerin sosyal yapısının monografik olarak araştırılabilmesi için de vazgeçilmez özgün kaynaklardır. Bu mahkeme kayıtları sadece Osmanlı kanunlarının incelenmesi değil, gündelik hayatın, sosyal ve siyasal müesseselerinin en gelişmiş şekliyle yansıtılma özelliğine sahiptirler. Şer'iye sicilleri tümü ile tespit edilip üzerinde çalışmalar yapıldığında sosyal tarihimiz için bir çok gerçek ortaya çıkacaktır. Bu sebebledir ki son yıllarda, tarihçiler yeni tarihsel imar için mahkeme kayıtlarını ihtiva eden ve Osmanlı İmparatorluğu'nun farklı yerlerdeki tamamen veya kısmen muhafaza edilen şer'iyye sicillerine yönelmişlerdir.

Lâle devri bilindiği gibi Osmanlı Devleti'nde, 1718 yılında Avusturya ile imzalanan Pasarofça Antlaşması ile başlayıp, 1730 yılındaki Patrona Halil İsyanı ile sona eren dönemdir. Bu dönemin padişahı III.Ahmet, sadrazamı Damat İbrahim Paşa'dır. Bu dönem siyasi, sosyo-ekonomik etkileriyle XIX. Yüzyıla uzanan sürecin başlangıcı olmuştur. Şöyle ki, Lâle Devriyle başlayan yenileşme çabalarında bir süre duraklanma yaşanmış, ayanlık gibi önemli bir yönetsel sosyal yapı ortaya çıkmış, merkezi otoritenin gücü daha önce hiç olmadığı kadar hızla azalmaya başlamış ve bu sürecin önüne geçmek için devlet sürekli uğraşmış, ancak ayanların gücünü kırabilmek II.Mahmut Dönemine kadar pek mümkün olmamıştır.

Kıscacası Osmanlı Devleti'ndeki gerileme ve çöküşün hızlandığı bu dönemi anlamak son derece önemlidir. Bu sebeble bu dönemde meydana gelen olayların toplum üzerindeki etkilerini öğrenmek gerekmektedir. Çalışmamız bu tespitten hareketle, Osmanlı sosyo-ekonomik ve hatta siyasi tarihin çok önemli kaynaklarından olan şer'iye sicillerinden Manisa ve Balıkesir sicillerini temel alarak, Batı Anadolu örneğinde çerçevesiştir.

Çalışmanın Amacı:

Çalışmanın amacı Lâle Devri'nin ilk yıllarında Batı Anadolu'nun sosyo-ekonomik hayatı ve bölgede faal Osmanlı müesseselerinin tespitine çalışmaktır. Elimizdeki kaynaklar çerçevesinde Osmanlı Devleti'nin merkez-taşra ilişkilerinin geçirdiği değişim ve o dönemdeki temel uygulamalar, vergi politikaları, savaşlar ve bunların sosyal hayata etkileri de incelenmeye çalışılacaktır.

Çalışmanın Önemi

Osmanlı Devleti'nin XVIII. Yüzyılda'ki sosyo ekonomik tarihi ile ilgili çalışmalar son derece sınırlıdır. Özellikle Lâle Devri ile ilgili geniş kapsamlı farklı sicil kayıtlarını karşılaştırmalı olarak kullanan ve Batı Anadolu özelinde taşrayı bu çerçevede inceleyen çalışmalar yok denecek kadar azdır.

1. ÇALIŞMANIN VARSAYIMLARI

Çalışmamızın temel varsayımı Lâle Devri'nin ilk yıllarında Batı Anadolu'nun, Osmanlı Devleti'nin o dönemde yaşadığı gelişmelerden son derece etkilendiğidir. Yöreye ait özellikler, coğrafi konum ve halkın yapısal özellikleri hangi özgün şartlar ve sonuçları oluşturmuştur? Merkez-taşra ilişkilerinde ortaya çıkan temel sorunlar ve çözümler nelerdir. Yerel yönetici sınıf, adli olaylar, kurumların yapısı ve işleyişi nasıldır? Kurumların işleyişinde bir gerileme ve klasik döneme göre farklılaşma söz konusu olmuş mudur? Bu ve buna benzer bir çok soruya yanıt verilmesi beklenmektedir.

1.1. Meteryal ve Yöntem

Çalışmamızda ağırlıklı olarak 1718-1723 yıllarını içeren 179 numaralı Manisa Şer'iyye Sicili ile yine aynı tarihleri içeren 717 numaralı Balıkesir Şer'iyye Sicili kullanılmıştır.

Manisa Şer'iyye Sicili yalnızca Manisa'nın değil Muhassıllık idaresinin en önemli bölgelerinden biri olarak ayrıldığından neredeyse tüm Batı Anadolu'yu ilgilendiren belgeleri içermektedir. Bunu Karaosmanoğulları'nın İzmir dahil Batı Anadolu'nun bir çok yerinde etkin oldukları yıllara ait kayıtlarda daha çok hissediyorsak da Muhassıllık kurumunun has toprakları üzerindeki yetki ve sorumluluklarının bir başka idari-mali yapılanma oluşturduğu 1695-1826 yılları arasında da açıkça görmek mümkündür. Çalışmamızda buna dair bir çok örnek bulunmaktadır.

1.2. Kapsam ve Sınırlılıklar

Başta Şer'iyye Sicilleri olmak üzere yararlanılan siciller Lâle Devri'nin ilk yıllarını kapsayan ve tüm Batı Anadolu'yu ilgilendiren belgeler seçilerek değerlendirilmeye çalışılmıştır. Batı Anadolu'ya ait şer'iyye sicillerinden İzmir, Aydın, Denizli gibi önemli şehirlere ait olan defterlerinden bir çoğu (ve özellikle de XVIII. Yüzyılın ilk yarısına ait olanlar) günümüze ulaşamamış olduğu için Manisa ve Balıkesir Şer'iyye sicillerinden yararlanılmıştır. Ancak bunun yanında yapılacak yeni çalışmalarla Başbakanlık Osmanlı Arşivinde bulunan belge tasnifleri incelenerek çok daha kapsamlı bir çalışma yapılabilir.

1.3. Genel Olarak Şer'iyeye Sicilleri

1.3.1. Sicilin Tarifi

Sözlükte; kaydetmek yazmak manalarına gelen sicil, ıstılahta ise Mehakim-i şer'iyeyde kadılar tarafından yapılan yargılamalar sonucu verilen kararların, merkezi hükümetten gönderilen ferman, berat, buyrultu, kanunname gibi yazıların veya kadıların birbirleriyle ve diğer mahalli idarecilerle yaptıkları yazışmaların kaydedildiği defterler manasına gelir.¹

1.3.2. Şer'iyeye Sicillerinin Önemi

Osmanlı Devleti taşra idaresinde kaza yöneticisi ve yargıcı olan kadıların tutmuş oldukları defterler yerel kayıtlar olması dolayısıyla içerdiği bilgiler açısından özellikle şehir tarihlerinin yazımında başvurulacak önemli arşiv belgeleri arasındadır. Osmanlı'dan önceki İslam devletlerinden bu ve benzeri defterlerin günümüze ulaşmamış ve kayıp olması bu defterlere ayrı bir önem kazandırmıştır. İslam muhakeme usulünün pratikte uygulanması hakkında en sağlam bilgilere bu defterlerden ulaşabilmekteyiz.

Şer'iyeye sicilleri Osmanlı Tarihi araştırmaları için en önemli kaynaklardan biridir. Osmanlı Devleti merkezi yönetimi tarafından taşra idari yapılanması içerisinde yer alan kazalara yönetici olarak tayin edilmiştir. Buldukları bölge itibarıyla Rumeli veya Anadolu kazaskerliğine bağlı olan kaza kadılarının yetki alanları dahilindeki bölgenin mülki, idari, adli, mali, askeri ve beledi konularda her türlü sorumluluğunu üstlendiği geniş bir görev alanı bulunmaktadır. Kaza kadıları, görevli oldukları birimin en yüksek amiri durumundaki beylerbeyi ve sancakbeyi ile iş bölümü yapan ve “*mevleviyet*” derecesine sahip bulunan eyalet ve sancaklarda görevli kadılar ile yetki ve sorumluluk açısından farklılıklar taşımaktadır.²

Kaza kadıları “*kaza dairesi*” içerisinde, kaynağını şer'i ve örfi hukuktan alan ve padişah adına kullanılan yargı gücünün temsilcisi olarak “*hakk-ı kaza*”ya

¹Şer'iyeye Sicilleri, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 1988, s.77

² Mehmed İpşirli, “Klasik Dönem Osmanlı Devlet Teşkilatı”, *Osmanlı Devleti Tarihi*, C.1, İstanbul,1999, s. 265; İlber Ortaylı, “Kadı: Osmanlı Devleti'nde Kadı”, *TDVİA*, XXIV, İstanbul, 2001, s.69-73.2001; Tuncer Baykara “Kaza”, *TDVİA*, XXV, Ankara, 2002, s.119-120.

sahip ilmiye sınıfı mensuplarıdır.³ Ancak merkezi hükümetin temsilcisi olarak kazalardaki idari, askeri, mali vb. alanlarda merkezin taşra ile ilişkilerinin sağlanmasının yanısıra emniyet ve belediye işleriyle birlikte noterlik hizmetlerinin yerine getirilmesi de görevlerinin bir parçasını oluşturmaktadır. Geniş sorumluluk alanları dahilinde yardımcı personel ile görev yapan kadılar, kendilerine yansıyan her türlü yazılı belgeyi, görüşülerek karara bağlanan konuları, şer’i mahkeme sicili, şer’iye sicili veya kadı defteri olarak isimlendirilen ve kanun gereği tutmak zorunda oldukları defterlere kaydetmişlerdir.⁴ Bu defterlerde, kadiya hitaben gönderilerek defterin “*sicil-i mahfuz defterlü*” kısmına kaydedilen ferman, berat, buyruldu, hüküm, izin-name, ruus, tezkere gibi belgelerin suretleri ile kadı tarafından inşa edilerek “*sicil-i mahfuz*” kısmına kaydedilen hüccet, ilam, maruz, mürasele, mukavele, vekalet, kefalet, vasiyet, tereke, taksim, vakıf, narh gibi kayıtlar yer almaktadır. Ayrıca kadıların değişik ilgi alanlarının bir göstergesi olarak dikkati çekebilecek kayıtlara da rastlanmaktadır.⁵

Şer’iye sicil defterlerinde yer alan kayıtlar sadece ait oldukları devrin adli ve kazai hayatını değil aynı zamanda sosyal ve ekonomik hayatın çeşitli yönlerini yansıtmakta yerel tarihi olaylara, şehirlerin iç yapısına, sakinlerinin kimliklerine, etnik menşelerine, bir kısım kurumların işleyişine ve bazı önemli şahsiyetlere dair kıymetli bilgiler vermektedir.⁶ Sadece Türk tarihine değil, ait oldukları bölgeler itibarıyla düşünüldüğünde insanlık tarihinin yazımına da katkıda bulunabilecek olan siciller, XV-XIX. Yüzyıllar Osmanlı Devleti sınırları dahilinde yaşayan halkın

³ Kadıların yetki ve sorumlulukları için bkz. Tevkii Abdurrahman Paşa, “Kanunname”, *Milli Tettebualar Mecmuası*, C.III., İstanbul, 1331, 542. Ayrıca bkz. Tayyib Gökbilgin, “XVI. Asırda Mukataa Ve İltizam İşlerinde Kadılık Müessesesinin Rolü”, *IV. Türk Tarih Kongresi 10-14 Kasım 1948 Kongreye Sunulan Tebliğler*, Ankara, 1952, s.433; Altundağ, “Osmanlılarda Kadıların Salahiyet Ve Vazifeleri Hakkında”, *VI. Türk Tarih Kongresi Ankara 20-26 Ekim 1961 Kongreye Sunulan Bildiriler*, Ankara, 1967, s. 342-354; İlber Ortaylı, “Kadı: Osmanlı Devleti’nde Kadı”, *TDVİA*, XXIV, İstanbul, 2001, s.72.

⁴ İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti’nin İlmiye Teşkilatı*, III. Baskı, Ankara, 1988, s.109.

⁵ Şerafettin Turan, “Şer’iye Sicillerinin Tarihi Kaynak Olarak Önemi”, *Studi Preottomani e Ottamani Atti del Convegno di Napoli (24-26 Settembre 1974)*, Istituto Universitario Orientale, Napoli, s.223.; Zeki Arıkan, “Bir Kanunname Sureti”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C.III., İzmir, 1987, s. 49-61; Zeki Arıkan “Manisa’nın 1 Numaralı Şer’iye Sicilindeki Osmanlı Tarihi”, *Osmanlı Araştırmaları*, 1990, s.103..

⁶ Tayyib Gökbilgin, “Müesseseler Tarihimizin Kaynaklarından 1579 Senesinin Rumeli Sadareti Sicillerinden Bazı Önemli Kayıtlar”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, 1971, 25 Mart, 1971, s.79; Halil İnalçık, “Bursa Şer’iye Sicillerinde Fatih Sultan Mehmed’in Fermanları”, *Belleten*, XI/44, Ekim, 1947, s.693.

çeşitli özelliklerini ortaya koyacak kıymetli arşiv vesikalarındandır.⁷ Osmanlı Devleti'nin adalet kurumunun işleyişini, toplum-devlet ilişkilerinin örneklerini, askeri, beledi, inzibati, içtimai, iktisadi, ticari, zirai, idari, mimari ve kültürel gibi konularda şehirlerin yıllık değil hatta günlük hayatını aksettirme imkanını sağlamaktadır. Bu bakımdan, Türk Şehir Tarihçiliğinin ana kaynaklarından olan siciller, şehir, kasaba ve hatta köy tarihinin yazımında, devlet merkezine veya vak'anüvis tarihlerine yansıyan bilgilerin dışında, boşluğu çeşitli kaynaklarla dolurulamayacak bilgileri içermektedir.

1.3.3. Şer'iyye Sicillerinin Muhtevası

Şer'iyye Sicilleri tarihimizin vazgeçilmez kaynakları arasında yer aldığına şüphe yoktur. Sahip oldukları muhteva özellikleri dolayısıyla tarihin çeşitli konularına ait ve uzunca bir dönemi kapsayacak şekilde bilgilerle donanmıştır. Kadıların devlet merkezi ile yaptıkları resmi yazışmaları, halkın şikayet ve dileklerini, mahalli idarelere ait hukuki düzenlemeler olarak yansıtan mahkeme kararlarını ihtiva eden bu siciller incelenmeden Osmanlı Devleti'nin siyasi, idari ve sosyal tarihini hakkıyla ortaya koymak mümkün değildir.⁸

Şer'iyye Sicilleri dil, din, ırk ve renk farkı gözetilmeden bütün insanlarla ilgili olayları ve bu olayları ilgilendiren mahkeme kararlarını ve idari düzenlemeleri kapsamaktadır.⁹ Bir diğer ifadeyle şer'iyye sicilleri, merkezden gelen tezkereleri, tahrirleri, fermanları, paşaların, vezir-i a'zamların, beylerbeyinin gönderdikleri buyrultuları, kadıların verdikleri i'lamları, hüccetleri, kaza, kasaba ve köylerde önemli gördükleri olayları, verilen cezaları, miras paylaşımını, boşanma ve evlenme kararlarını, tayin ve atamaları, noter tasdik belgelerini, itiknameleri ihtiva eden kadının mahkeme zabıt defterleridir.¹⁰

Kadılar bayram ve Cuma günleri dışında evlerinde ya da cami ve mescit ve medreselerin belirli odalarında kurulan mahkemelerde askeri meseleler dışında

⁷İ.Hakkı Uzunçarşılı, "Şer'i Mahkeme Sicilleri", *Ülkü Halkevleri Dergisi*, V/29, Temmuz, 1935, s.366.

⁸ Ahmet Akgündüz, *Şer'iyye Sicilleri*, c.1, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1988, s.12

⁹ Ahmet Akgündüz, *Şer'iyye Sicilleri*, c.1, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1988, s.11

¹⁰ Abdulaziz Bayındır, *İslam Mahleme Hukuku (Osmanlı Dönemi Uygulaması)*, İstanbul, 1986, s.1.

bütün devlet işlerini ve mahalli davaları çözüme kavuştururlardı.¹¹ Böylece devlet ve halk ilişkilerin, kanunların şer'i ve örfi uygulanışlarını, miras, intikal ve borç davalarını, gayr-i müslimlerin hukuki durumlarını da Şer'iyeye sicillerinde bulmaktayız. Ayrıca mahalli yer adları, bölgesel örf ve adetler hakkında bilgiler de sicil defterlerinde yer almaktadır. Vakıfların yaptırdıkları imaretler, hanlar, hamamlar, camiler, türbeler, medreseler, zaviyeler, vakıfların gelirleri, bedestenler gibi kaybolmuş abideler ve sanat eserleri ile ilgili bilgilerde kayıtlardan çıkarmak mümkündür.¹²

Şer'iyeye Sicil defterlerinden Nahiye, kasaba, köy, mezra ve mahalle adlarını yeni kurulan yerleşim yerlerini, bazı sebeplerden dolayı terkedilmiş yerleri, köyleri, savaş zamanında bölge halkının savaşa nasıl katıldığını, devletin talep ettiği vergi, asker, zahire, hayvan, kereste, maden, gühercilelerini nasıl gönderildiğini, Anadolu halkının yetiştirdiği tarım ürünlerini, imal ettiği sanayi mamülleri, Anadolu'da mevcut olan san'at ve meslek çeşitleri, devletin memurlarına ödediği tahsilatlar, hukuk ve ceza davalarındaki tazminatların miktarları ve cinsi, para arzı ve çeşitleri, para enflasyon ve devalüasyonunun gerçek manadaki tarihi seyri, özellikle narh kayıtlarının incelenmesiyle bunun bölgelere yansımış şekli ve tesir derecesine dair en doğru ve ve doyurucu bilgilere ulaşılabilir. Sicillerde her türlü fiyat ile ilgili kur narh mübayaa, müzayede ve raic fiyatları ile ilgili belgelerde yer almaktadır. Ayrıca kalpazanlık, fiyatların kontrolü vb. gibi hususlara ait belgeleri de ihtiva etmektedir. Üstelik sicillerde diğer defterlerin aksine o kazaya ait fiyatları yıllık hatta aylık olarak takip etmek mümkün olduğu gibi, bu fiyatları diğer kazalarda mukayese etmek mümkün olmaktadır.¹³

Sicillerde harp tarihi ve askeri konularla ilgili kayıtlarda bulunmaktadır. Askerlerin hazırlıkları ve seferlerin halk üzerindeki tesirleri itibariyle önemli bir yer tutmaktadır. Ordunun geçtiği yerlerde menzillerin kurulması, erzak ve levazım

¹¹ Halil Cin-Ahmet Akgündüz, *Türk Hukuk Tarihi*, Selçuk Üniversitesi Yayınları, 1989, s.224.

¹² Aynur Ünlüyol, "Şerriye Sicillerine Göre XVIII. Yüzyıl'ın İlk Yarısında Balıkesir", *(Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Doktora Tezi)*, Bursa, 1995. s.2

¹³ Mustafa Öztürk, "Osman Dönemi Fiyat Politikası ve Fiyatların Tahlili", *Belleten*, Cilt IV, Sayı 212, s.93

temini, maiyetiyle savaşa katılacak olan dirlik sahipleri ve seferle ilgili bir çok hususlara ilişkin merkezden eyaletlere gönderilen emirler de yer almaktadır.¹⁴

Sicillerde ayrıca asayiş ve emniyetle ilgili belgelerde bulunmaktadır. Devlete isyan eden asiler, iç karışıklıklar, silahlı olaylar, hırsızlar, yolculara göçebelere, kervanlara yapılan taarruzlar v.s. gibi ülkenin asayiş ve emniyeti ile ilgili belgeler bulunmaktadır. Ayrıca sicillere yansıyan belgelerden bir bölgenin veya bir dönemin suç çeşitleri ve oranları tespit edilebilmektedir.¹⁵

Sicillerde sıkça görülen aile hukuku ile ilgili davalar hem hukuk tarihi hem de sosyal tarih çalışmalarında kaynak olarak kullanılabilir. Mesela evlenme, boşanma, nafaka, mihir, miras, vasiyet v.b. konulu belgeler bu tür hukuki belgeler olup aile hukukunun uygulanışı ve var olan gelenek ve adetleri yansıtabilmektedir.¹⁶

Ayrıca sicillerde eski Türk kültür, adet, gelenek ve görenekleri ile, yerel bölgelerin giyim-kuşam, yeme-içme, kültürleri de yansımıştır.¹⁷ Sicillerden temin edilebilecek bu tür bilgiler asırlar sonra yapılacak bir folklorik araştırma için en güvenilir kaynak olmaktadır.

Vakıflarla ilgili her türlü işlemin kadınlar tarafından yürütüldüğü dikkate alınacak olursa, Osmanlılarda vakıf kurumunun ve hayır müesseselerinin kuruluş ve idare tarzını tespit edebilmek için sicillerden yararlanılabilir.¹⁸ Mesela, medreselerde eğitim ve öğretim ile ilgili konular ile, müderrislerin sosyal ve ekonomik durumları, öğrenci sayısı, medreselerde görev yapan personelin durumu ve maaşları hakkında sicillerden bilgi edinilebilir.¹⁹ Vakıfların kurulmasını, gelişmesini ve geçirdiği aşamaları da sicillerden takip etmek mümkündür.²⁰

Genel hatları ile kadınların görev yetkileri dairesinde mahkemenin/kadılık makamının sürekli faaliyet gösterdiği alanların dışında, sicillerde sıkça

¹⁴ A. Refik Gür, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Kadılık Müessesesi", (*Yayınlanmamış Doktora Tezi, İ.Ü.E.F., Seminer Kütüphanesi nr. 1737*), İstanbul, 1971, s.84.

¹⁵ Kamil Cemil el-Aseli, "Kudüs Şer'i Mahkeme Sicilleri", s.319.

¹⁶ Kamil Cemil el-Aseli, "Kudüs Şer'i Mahkeme Sicilleri", s.320.

¹⁷ Celal Dinçer, "Mahkeme Sicilleri", s.8

¹⁸ Celal Dinçer, "Mahkeme Sicilleri", s.8

¹⁹ Mustafa Denктаş, "Şer'iyye Sicil Defterleri'nin Sanat Tarihi Araştırmalarındaki Önemi (Kayseri Ölçeği)", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18 (2005), s.63.

²⁰ Kamil Cemil el-Aseli, "Kudüs Şer'i Mahkeme Sicilleri", s.320.

görülemeyen ancak toplumun dönem dönem karşılaştığı özel durumlara ilgili kayıtlar da sicillere yansımıştır. Bunların başında zaman zaman yapılan arazi ve nüfus sayımları ile muhaceret ve iskanlar gelmekte ve bunlar siciller aracılığıyla takip edilebilmektedir.

Yine yangın, deprem gibi tabii afetlerin, kıtlık ve açlık gibi beşeri sıkıntıların toplumda bıraktığı izler sicillerden takip edilebilir.²¹ Ayrıca toplumun genelini ilgilendiren resmi ve dini törenler, herhangi bir afet dolayısıyla yas tutma veya bir düğün vesilesi ile toplu kutlama adetleri gibi pek çok konuda sicillerde bilgi bulunmaktadır.²²

Şeri'yye Sicillerindeki kayıtlar içerdikleri konular itibariyle de çeşitli isimler almaktadır. Bu belgelerin başlıcaları şunlardır.

1- Merkezden gönderilen her türlü ferman,berat ve mektuplar,

2- Ümera denilen mahalli yöneticilerin (Beylerbeyi, avalı, sancakbeyi, mutasarrıf, mütesellim v.b. görevliler) çeşitli konularda, sancak veya şehir meselelerini çözmek için yayınladıkları buyruhdular ile bunların icraatlarını gösterir kayıtlar,

3- Kadıların çeşitli konularda merkeze gönderdikleri ilamlar ile şehir yönetimindeki kişi ya da çeşitli müesseseler arasında doğan anlaşmazlıkları çözümlmek için verdikleri hüccetler,

4- Şehrin mahalli listeleri, dini ve sosyal yapıların inşası, bakım ve tamirlerinin yapılması, şehirde yürütülen imar faaliyetleri, imar işlerinde kullanılan inşaat malzemelerinin çeşit ve fiyatları ile ilgili vesikalar,

5- Sancak ve şehir halkından toplanan vergi miktarları, bu vergilerin toplanmasında kullanılan avarız hanesi ile ilgili listeler,

6- Ölen kişinin meslekleriyle mal varlıklarını gösteren tereke kayıtları, bu kayıtlarda yer alan etnoğrafik eşya listeleri,

7- Şehir nüfusunu, nüfusun ırkı ve dini yönünden ayrımını, bu nüfusun zaman zaman maruz kaldığı ile tabii afetleri anlatan belgeler,

²¹ Feyyaz Gürkan, "Şer'iyeh Mahkemeleri Sicilleri Üzerinde Bir Araştırma", *IX. Türk Tarih Kongresi, Ankara 1981*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1986, s.765-779.

²² Kamil Cemil el-Aseli, "Kudüs Şer'i Mahkeme Sicilleri", s.321.

8- Altun ve para meseleleriyle çeşitli eşya fiyatlarını gösteren kayıtlar,

9- Şehirdeki esnaf grupları, bunların meslekleri ile ürettikleri malların çeşitleri, çarşı ve pazarda satılan narh listeleri, usta ve ırgat yevmiyeleri ile ilgili kayıtlar,

10- Evlenme, boşanma, kız kaçırma, mehir bağlama, alım-satım, mukavele ve kefalet senetleri, hırsızlık, kalpazanlık, yaralama ve öldürme ile ilgili belgeler.²³

Bütün bu sayılanların yanında önemi haiz her türlü sosyal olayların kaydedildiği şer'iyeye sicilleri, Tahrir ve Mühimme defterlerine nazaran daha zengin bir içeriğe sahip arşivlerimizdir. Bu defterler incelenmeden imparatorluğun idari, siyasi ve sosyal tarihini bütün boyutlarıyla meydana çıkarmak imkansızdır. Mahalli olayların tarihçiler tarafından kaydedilmediği, hatta hadiselerin gerçek sebeplerinin yeterince araştırılmadığı bilinen bir gerçektir. Şer'iyeye sicilleri ise, önemli tarihi olayların, tarihi şahsiyetlerin, mahalli yer adlarının, tarihi ve hukuki müesseselerin ayrıca bölgesel ticari hayatın ayrıntılı bir şekilde doğru olarak tespitinde birinci derecede önem arz etmektedir. Belli bir bölgeye ait birbirinin devamı olan sicil defterlerinin tamamı elde edildiği takdirde o bölgenin tarihi hayatını hiçbir kaynak bize bunlardan daha detaylı bilgi veremez.²⁴

1.4. Şer'iyeye Sicillerinin Şekilsel Özellikleri

Şekil itibariyle siciller dar ve uzun, dikdörtgen biçimindedir. Özenle ciltlenmiş olup sadece sırtı meşin ciltlidirler. Bunun yanında ebru kaplı ve karton ciltli sicillerde bulunmaktadır. Standart bir ebatları olmamakla beraber genellikle enleri 10x30cm, boyları ise 30x60cm arasında değişmektedir. Eski defterler daha küçük boyutta olup kadıların ceplerine girecek derecede olanları da vardır. XVII. Yüzyıl öncesi defterlerin ölçüsü 9x27cm ile 15x40cm arasındadır.²⁵

Şer'iyeye sicilleri bu özelliklerini Tanzimat dönemine kadar muhafaza etmişlerdir. Bu döneme kadar olan defterlerde kayıtlar daha kısa olup bir sayfaya

²³ Rıfat Özdemir, "Şer'iyeye Sicillerinin Toplu Kataloğuna Doğru", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.1, S.1, Elazığ, 1987, s.192.

²⁴ Halil İnalçık, "Osmanlı Tarihi Hakkında Mühim Bir Kaynak", *DTCFD*, C.1, S.1, s.89-96.

²⁵ Abdülaziz Bayındır, *İslam Muhakeme Usulü- Osmanlı Devri Uygulaması*, İstanbul 1986, s.2

altı yedi hatta sekiz kararın yazıldığı görülmektedir.²⁶ Tanzimatla birlikte hukuk alanındaki yeniliklere paralel olarak sicillerde de değişikliğe gidilmiştir. Verilen kararlarda isimlerin yanına adresler yazılmaya başlanmış verilen kararların gerekçeleri de yazılmaya başladığı için daha büyük hacimli defterler kullanılmaya başlanmıştır.²⁷

Siciller genel olarak dayanıklı ve aharlı kağıtlara yazılıp, yazı stili ise çoğu zaman ta'lik kırmaması olmuştur. Yazıda kullanılmış olan mürekkep özel bir şekilde imal edilmiş olup siyahlığı ve parlaklığı bugün bile özelliğini muhafaza etmektedir.²⁸

Bir yerde göreve başlayan kadı eğer yeni bir defter açmışsa defterdeki ilk varağın (a) kısmını boş bırakır ve (b) kısmına ise Arapça bir dibace yazar. Allah'a hamd ve Peygambere salat ü selamdan sonra, dibacenin altına kendi unvanını yazar ve mühürler. Dibacenin en üst kısmında ise davet kısmı vardır ki bu genellikle "hüve", "Ya Fettah", "Ya Rezzak", "Ya Allah", gibi Esmâ-i Hüsnaya ait lafızlardır.

Göreve başladıkları zaman dibace yazarak altını mühürleyen kadılar, ayrıldıklarında da defterde kaldıkları yere "temme'l-kelam", "intehe'l-kelam" ve "intehe'l-vekayi", gibi ifadelerle başlayan bir hatime kaydı yazarlar, altına o günün tarihini yazarlar ve kendi mühürleri ile mühürlerlerdi. Kadılar genellikle kendilerine has dibace ve hatime kayıtları kullanmışlardır.

1.5. Türkiye'deki Şer'iyye Sicilleri

Osmanlı Devleti sona erip Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra adliye binalarının mahzenlerinde bulunan şer'iyye sicilleri Maarif ve Adliye Vekaletlerinin ortaklaşa aldıkları bir karar sonucu Maarif Vekaleti'nin valiliklere gönderdiği 3 Kasım 1941 tarih ve 4018/2182 sayılı emirleri ile buldukları yerlerdeki veya yakınlarındaki müze ve kütüphanelere nakledilmiştir. 1991 yılında ise bir genelge ile yurt genelindeki bütün şer'iyye sicilleri Ankara'daki Milli Kütüphane'de toplanmıştır. Bu genelgede İstanbul Müftülüğü Şer'i Siciller arşivindeki siciller hariç tutulmuştur. Henüz envanteri çıkarılmayan sicillerin on bin civarında olduğu tahmin edilmektedir. Sicillerin sayısı hakkında kesin bir karar

²⁶ Abdülaziz Bayındır, *a.g.e.*, s.2

²⁷ Abdülaziz Bayındır, *a.g.e.*, s.2

²⁸ Ahmet Akgündüz, *a.g.e.*, s.18

vermek mümkün değildir. Çünkü her an için ümit edilmeyen yerlerden sicil çıkmaktadır. Uzun yıllar İstanbul Müftülüğü Şer'i Siciller Arşivi'nde 27 Mahkemeye ait 8972 adet defterin bulunduğu ve bunlardan 36 adedinin Bulgaristan'ın Varna, Osmanpazarı, Köstence vs. ait olduğu literatürde zikredildiği halde 1990'lı yıllarda arşivde yapılan çalışmalarda 600 civarında yeni sicil defteri ortaya çıkmıştır.²⁹ Yine 1995 yılı içinide Üsküdar Mihrimah Sultan Cami'inin müezzin mahfilinde cami görevlileri tarafından yapılan temizlik esnasında dolapların içinde Üsküdar Mahkemesine ait defterler çıkmış ve İstanbul Müftülüğü'ndeki arşive nakledilmiştir.³⁰

1.6. Türkiye Dışındaki Şer'iyeye Sicilleri

Türkiye'de bulunan sicillerden başka, daha önce Osmanlı hakimiyetinde bulunmuş sonradan ayrılmış olan Yunanistan, Bulgaristan ve Arnavutluk gibi Balkan ülkelerinin yanısıra XX. Yüzyılın başlarında Osmanlı'dan ayrılan Suriye, Suudi Arabistan, Mısır, Lübnan ve diğer Arap ülkelerinde ve Kudüs şehrinde şer'iyeye sicilleri bulunmaktadır.³¹

1.7. 179 Numaralı Manisa Ve 717 Numaralı Balıkesir Şer'iyeye Sicillerinin Muhtevası

179 Numaralı Manisa Şer'iyeye Sicili altmış altı sayfa olup ilk sayfadan son sayfa kısımlarına gelinceye kadar merkezden gelen ferman, berat gibi hükümlülükleri içermekte olup, yine Aydın Muhassılı Abdullah Paşa'nın önemli bir ölçüde bu sayfalarda yer edindiği görülmüş olup, son sayfalara gelindiğinde genellikle aile, miras, vekalet, ve çeşitli davaların konu olduğu görülmüştür.

717 Numaralı Balıkesir Şer'iyeye Sicili ise 99 sayfa olup Manisa Şer'iyeye Sicili gibi pek düzeni olmayıp ferman, berat gibi hükümlülüklerin yanı sıra aile, miras, vekalet ve çeşitli davaların konu olduğu pek çok mesele yer almakla birlikte bunlar sayfalara dağılmış bir şekilde olduğu görülmüştür.

²⁹ Bilgin Aydın, "Meşihat Arşivinde Yeni Tasnif Olunan Siciller", *Türk Dünyası Araştırmaları*, 90, İstanbul, 1994, s.122-151.

³⁰ İsmail Kurt-Bilgin Aydın, "Üsküdar Ve Çevresi Tarihine Ait Yeni Kaynaklar: Valide Cami'inde Bulunan Siciller", *Türk Dünyası Araştırmaları*, 101, İstanbul, 1996, s. 205-215.

³¹ Kamil Celil el-Aseli, *VesaiikuMukaddesiye*, trc. Sabahattin Samur, "Kudüs Şer'i Mahkeme Sicilleri", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Kayseri, 1990, s. 313-322.

2. 179 NUMARALI MANİSA VE 717 NUMARALI BALIKESİR ŞER'İYYE SİCİLLERİNE GÖRE LÂLE DEVRİ'NİN İLK YILLARINDA BATI ANADOLU'DA TOPLUM-DEVLET VE EKONOMİ

2.1. Lâle Devri'nde Osmanlı Devletine Genel Bir Bakış

XVII. asır başlarından itibaren Osmanlı Devleti'nde sistemi idame ettiren kurumlarda yaşanan çözülme ve ardından XVIII. Yüzyıldan itibaren gelişen olaylar nazarında değişimin bir gerileme, kötüye gidiş olarak algılanmaya başlandığı görülmektedir. Bunun paralelinde Osmanlı, yükselen Batının ekonomik, askeri, politik ve teknolojik alanda gerisinde kaldığını da kabul etmeye başlaması bilhassa meydana gelen askeri yenilgilerin ardından devlet çözüm arayışına girmiş ve bu hususta Avrupa seviyesine ulaşabilme gayesiyle yenileşme hareketlerine başlamıştır. Yeni ve kalıcı tedbirler alınmaya başlanıp devlet kurumlarının ve toplumsal yapının değiştirilme ihtiyacı belirgin bir şekilde devlet ileri gelenleri tarafından kabul görmeye başlamıştır. Bu sebeple XVIII. Yüzyıldan itibaren devlet içerisinde yenileşme fikirlerinin önem kazandığı görülmektedir.

Yenileşme fikirlerinin ortaya çıkması itibariyle deyim yerindeyse artık üstünlük sağlamakta zorlanılan Batı'da yaşanan gelişmelerin ya da baş edilemeyen bu gücün kullandığı araçlar ve kurumların yapısı üzerinden referans geliştirmeye başladığını söyleyebiliriz. Bu açıdan yapılmaya başlanılan yenileşme hareketlerinin Lâle Devri'nde başladığı görülmektedir. Bu dönemin algısı itibariyle gerçekleştirilen çalışmaların aynı zamanda bir model taklidi olması ve özellikle Batı'nın yarattığı yaşam tarzının sosyo-kültürel boyutunun da etkisini bu süreç içerisinde göstermesi yapılan çalışmaların niteliği açısından bir tartışma oluşturmaktadır. Bu tartışmanın sebebi devletin bulmaya çalıştığı çarelerin niteliğiyle ilgili olmaktadır. Lâle devrinden itibaren yaşanan gelişmeler yenileşme, uyanış ve hatta modernleşme sürecinin başlangıcı olarak tarif edilmesi konusu da üzerinde düşünülebilecek bir mesele olduğunu söyleyebiliriz.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi III.Ahmet'in 1718-1730 tarihleri arasındaki saltanatı ve Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın sadareti zamanında geçen dönem Lâle Devri olarak anılmaktadır.³² Bu dönemden itibaren Osmanlı'da Batı'yı referans alarak kurumsal açıdan ıslahat fikrinin tatbik edilmeye başlandığı görülür.

³² Ahmet Akgündüz-Sait Öztürk, *Bilinmeyen Osmanlı*, İstanbul 1999, s.216.

Yapılan bu çalışmaların daha çok padişahın aynı zamanda damadı olan Sadrazam Damat İbrahim Paşa insiyatifinde yapıldığı görülmektedir. Böylece bozulmuş ve gelinen zamanın şartlarının gerisinde kalan askeri, idari ve ekonomik sistemin düzeltilmesi hususunda çalışmalar başlatılmıştır.³³ Devletin Avrupa ile olan ilişkilerindeki değişim bu dönemden itibaren saldırganlığın yerine savunma mekanizmasının geliştirilmesi şeklinde gelişmiştir.³⁴ Bu dönemden itibaren barış şartlarının korunmak istenmesinin sadece Batı ile olan münasebetiyle ilgili olduğu, devletin İran'ın içinde bulunduğu şartlardan istifade etmek hususunda askeri hareketi tercih etmesinden çıkarabilmekteyiz. Bu dönemde başta Paris'e gönderilen Yirmi Sekiz Çelebi Mehmet olmak üzere Avrupa'ya gönderilen elçiler Batı kültürünü yakından gözlemeye ve bilgi toplamaya gayret etmişlerdir. Bunun yanında münasebetlerin geliştirilmesi hususunda da Avrupa ülkelerinin diplomatik temsilcileriyle düzenli ilişkilerin kurulup Avrupa'da ki gelişmelerden haberdar olunmaya çalışılmıştır.³⁵ Bilhassa Fransızlarla kurulan yakın ilişkinin paralelinde ordunun Avrupa çizgisinde yapılanması hususunda çalışmalara başlanmıştır.³⁶ Tabi İstanbul'a gelen Huguenotların ve bunların başında bulunan Rochefort'un bu konudaki rolleri önemli olmuştur. Rochefort'un yeni bir ordunun vücuda gelmesi ve askeri mühendishane açılması hususunda rapor sunması ve bu husustaki çalışmaları teşvik ettiği görülmektedir. Bununla kalmayan Rochefort ayrıca Osmanlı'nın mali sıkıntısının sebepleri hakkında tespitler yaparak bunun nedenlerini göstermeye ve çareler aramaya çalışmıştır.³⁷

Bu dönemin önemli yeniliklerinden birisi de, her ne kadar Avrupa'dan iki yüz yıl sonra kullanılmaya başlanılsa da, bu dönemde İstanbul'a getirilen matbaadır. Fransa'ya elçi olarak giden Yirmi Sekiz Çelebi Mehmet ve oğlu burada matbaayı tanımış; ayrıca Macar asıllı İbrahim Müteferrika ve devlet desteğiyle kültürel alanda önemli bir yeniliği getirdiği kabul edilen matbaayı kurmuşlardır.³⁸

³³ Mustafa Akbulut, "İbrahim Müteferrika ve İlk Türk Matbaası", *Türkler*, Ankara 2002, C. XIV., S.919.

³⁴ Alaattin Yalçınkaya, "XVII. Yüzyıl Islahat, Değişim ve Diplomasi Dönemi (1703-1789)", *Türkler*, Ankara 2002, c.XII., S.65.

³⁵ Niyazi Berkes, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, İstanbul 2004, s. 57, Mümtaz Turhan, *a.g.e.*, s.138.

³⁶ Celal Pekdoğan, "Modernleşmeye Giden Yolda Bazı Fikirler", *Türkler*, Ankara 2002, c.XIV, s.606.

³⁷ Ayrıntılı olarak bakınız Niyazi Berkes, *a.g.e.*, s.48

³⁸ Mustafa Akbulut, *a.g.m.*, s.920-921; Mücteba İlgürel, "III. Ahmet", *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, İlmî Müşavir ve Redaktörü: Hakkı Dursun, İstanbul 1993, c. 11, s.127.

Dini kitapların dışındaki pek çok farklı konuda yazılmış kaynakların basımına başlanmıştır. Ancak basım maliyetinin yüksek olması ve okuma yazma sorunu gibi sıkıntılardan dolayı matbaanın bu dönemde etkili bir fonksiyonu olmamıştır.³⁹

Tüm bu gelişmelerin yanında yine Fransa'dan getirilen saray ve bahçe planlarına göre önemli bir imar faaliyetine girişildiği görülmektedir. Yapılan bu çalışmalardan Kağıthane'nin Versay ve Fontainebleau'ya benzetilmek istendiği anlaşılmaktadır.

Kağıthane'deki inşa çalışmaları beraberinde yeni bir eğlence tarzı oluşturmuştur. Yazın Çırağan sefaları, kışın helva sohbetleri tertip edilmekte ve yoğun eğlence sarfiyatında bulunulmuştur.⁴⁰ Ancak bu eğlenceler ve Avrupa kültürü ile siyasetinin referans alınarak yapılan çalışmalar sadece devlet erkanı ve beraberinde bunlara yakın olsun elit kesim ile yani dar bir alanda geçerli olmakta halk kitlesini doğrudan kapsamamaktaydı.⁴¹ Bu durum aslında tatbik edilen çalışmalar ve yenileşme hareketinin ciddi sıkıntılar yarattığını görebilmekteyiz. Bundan başka yapılan yenileşme hareketlerinin daha çok Batı'yı taklit olarak işlediğine dair eleştirilerin yapıldığı görülmektedir.⁴²

Lâle Devri hakkında yapılan çalışmalarda bu dönemin tarifi hususunda kullanılan “uyaniş”, “Türk Rönesansı” ifadeleri dikkat çekmektedir.⁴³ Bilhassa bu dönemin mevcut şartlarının “uyaniş” ile tarif edilemeyeceğinden bahseden Niyazi Berkes'den anlaşıldığı gibi kullanılan bu tariflerin çok iddialı ve özel şartları karşılayacak terminolojik ifadeler oldukları söylenebilir.⁴⁴ Kaldığı uyanış tarifinin çok daha geniş kitleleri ilgilendirmesi ve beraberinde süreci olumlu etkileyecek bir gelişme yaratması gerektiğini düşünürsek bu dönemde bir uyanışın ortaya çıktığını iddia etmek pek muhtemel görünmemektedir. Çünkü bu dönemde yapılan çalışmalar ne iyileşme yaratıp devletin durumunu düzeltmiş ne de toplumun yaşam şartlarını iyimserleştirmiştir. Bilakis zaten ülkenin kötü olan maliyesine karşı önemli bir oranda israfın yapılması ve İran ile yapılan savaşın da kötüye gitmesi işleri daha da kötüleştirmiştir. Bu şekilde gelişen şartlar ortamında özellikle bazı

³⁹ Niyazi Berkes, *a.g.e.*, s.61-64.

⁴⁰ Ahmet Refik, *Lale Devri*, İstanbul 1331, s.88.

⁴¹ Alaattin Yalçındağ, *a.g.m.*, s.75.

⁴² Ebubekir Sofuoğlu, *a.g.m.*, s.634

⁴³ Mümtaz Turhan, *a.g.e.*, s.138, Alaattin Yalçınkaya, *a.g.m.*, s.76 ; Stabford Shaw, *a.g.e.*, s.326.

⁴⁴ Niyazi Berkes, *a.g.e.*, s.42.

çıkar kesiminin yada mevcut iktidarın dışında kalmış ileri gelenlerin yeniçeri kitlelerini harekete geçirmesi sonucunda bu dönemi sona erdirecek isyanı doğurmuştur.

2.2. Lâle Devri Başlarında Osmanlı Devleti'nin İktisadi Ve Mali Yapısı

Osmanlı vakanüvisleri XII. Charles'in (İsveç kralı Demirbaş Şarl) Rus çarına yenilerek Osmanlı Devleti'ne sığınması ve Osmanlı Devleti'nin Prut Antlaşması ile sonuçlanan (bu antlaşma uygulanamamış, onun yerine geçerli olmak üzere 1713'te Edirne Antlaşması yapılmıştır) on yıllık süre içerisinde yani Damat Ali Paşa'nın sadrazamlık dönemine değin ülkenin ekonomik yönetimini ilgilendiren önemli bir olgudan söz etmemektedirler.⁴⁵ Bu süre içerisinde defterdarların sık sık değiştiğini görsek de ulufeler düzenli denilebilecek bir biçimde ödenmiştir.⁴⁶ İltizam sisteminde en çok dikkat çeken uygulama kayd-ı hayat şartının giderek daha fazla kullanılmasıdır.⁴⁷ Örneğin , adet-i ağnam vergisinin toplanmasında uygulanan kayd-ı hayat şartının mültezimlerin hazineye ödedikleri peşin akçeyi tümüyle toplayıncaya kadar şartın aynen devam etmesi için yıllık yenilemeler yapılarak arttırılması bu dönemin dikkat çeken uygulamalarındandır.⁴⁸

1717 yılında Avusturya ile yeniden başlayan savaşta beklenen başarı elde edilemeyince hazine için tehlike çanları yeniden çalmaya başlamıştır. Yeni kaynaklar bulunmazsa durum daha da kötüleşecektir. III.Ahmed daha önce de yapıldığı gibi önce iç hazineye başvurmakla birlikte 1717 yılı başlarında İstanbul kaymakamı Benli Mustafa Paşa'ya gönderdiği bir buyrukta; Yeni Saray'ın *bodrum*

⁴⁵ Bu dönemi anlatan Osmanlı yazarlarından Raşid'in Tarihinde Edirne Antlaşması dönemine ait kayıtlardan iktisadi olaylarda herhangi büyük bir kıpırdanma olmadığı anlaşılmaktadır. Bkz. Mehmed Raşid, *Tarihi Raşid ve Zeyli*, C.2, Klasik Yayınlar, İstanbul, 2013. (Bundan sonra Raşid, *Tarih* kısaltması kullanılacaktır.)

⁴⁶ Bu dönemde on beş defterdar değişmiştir. Bkz. İ. Hami Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, Türkiye Yayınevi, C.4, İstanbul, 1971, s. 601-604.

⁴⁷ Devlet gelirlerinin yaşam boyu iltizama verilmesindeki temel amaç, mükellefleri ve vergi gelirlerini korumaktı. Ancak bu yeterli olamadı. Şöyle ki , kimi zaman mültezim parasal ve siyasal gücü aynı anda bünyesinde birleştiremiyordu. Öte yandan koşulların değişmesine karşın mültezimin vermiş olduğu peşin paranın tutarı enflasyon hesaba katılarak alınmadığından hazinenin zarara uğramasına neden oluyordu. Örneğin, 1596'da koyun başına 1 akça , 100 koyundan 20 akça olan ağıl vergisi hesabı 1750'de değişmemiştir. Bkz. Mustafa Akdağ, "Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş Ve İnkışafı Devrinde: Türkiye'nin İktisadi Vaziyeti", *Belleten*, C.XIII, Sayı 50, Nisan 1949, s.560.

⁴⁸ Raşid, *Tarih*, C 2, S.102b.; M. Belin, *Osmanlı İmparatorluğunun İktisadi Tarihi*, (Çev: Oğuz Ceylan), Gündoğan Yayınları, İstanbul, 1999, s.342-344.

hazinesinden 615 okka 172 dirhem ve *ifraz hazinesinden* de 205 okka 427 dirhem ağırlığındaki atl vaziyetteki gümüş nesnelere Silahdar İbrahim Ağa vasıtasıyla yerlerinden alınarak darphaneye gönderilmesi isteniyordu.⁴⁹

Bu dönemde devlet ileri gelenleri ve diğer kamu görevlilerinden kötü durumdaki hazineye maddi destek olmaları da istenmiştir. Bununla birlikte Belgrad önlerinde yaşanan ağır mağlubiyet ve bu şehrin elden çıkması morallerin iyice bozulmasına neden olmuştur. Osmanlı Devleti için barış istemekten başka çare kalmamıştır. Barış döneminin yaklaştığını gören ve padişahın güvenini kazanmış olan İbrahim Paşa kendisine bir süredir teklif edilen sadrazamlık görevini 9 Mayıs 1718 tarihinde kabul etmiştir. 21 Temmuz 1718 tarihinde de Osmanlı Devleti ile Avusturya-Venedik müttefik devletleri arasında Pasarofça Antlaşması akdedilerek savaşa son verilmiştir.⁵⁰

1718-1719 yılları hazine için düzelme dönemi olmuştur. Damat İbrahim Paşa'nın sadrazamlığı üstlendiği 1718 Mayıs'ından Kasım ayına değin savaşçıların aylıkları düzenli bir şekilde ödenmiş, zorluklara rağmen savaşçı sayısı azaltılarak sadece bu düzenlemelerle 1500 keselik bir gider artışı elde edilmiştir. Ordu ve donanmanın yeniden takviye edilmesi ve yenilgilerin izlerin silinebilmesi için daha çok paraya ihtiyaç olmasına rağmen İbrahim Paşa'nın tedbirli tutumu sayesinde 5000 keselik bir harcama ile tüm ihtiyaçlar karşılanmıştır.⁵¹ Sadrazam ayrıca sınır boylarındaki askerlerin gecikmiş aylıklarında ödemiştir. Buna ek olarak Niş ve Vidin Kalelerini tamir ettirmiş, saraya bir kütüphane binası yapılması için gereken parayı sağlamıştır.⁵²

Yeni sadrazam devlet gelirlerinin toplanması konusunda da çok titiz davranmıştır. Örneğin Sakız adasının tahriri yenilenmiştir. Tahrir işi için Arpa Ruznamecisi Mehmed Efendi görevlendirilmiştir. Sakız Adası o güne kadar merkeze 100-200 kese arasında sungular göndererek karşılığında "gümrük", "damga", "ayakbastı", vb. örfî vergilerden muaf tutulmuştur.⁵³

⁴⁹ Raşid, *Tarih*, C 2, s.190-190/B

⁵⁰ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, 6. Baskı, C. V, s. 140 vd.

⁵¹ Raşid, *Tarih*, C. 3, s.19.

⁵² Bu kitaplığın temelini Sultan III.Ahmed atmıştır. Bkz. Raşid, *Tarih*, C.3, s.30 ve 43. Niş surlarının onarımı için 780, Vidin için ise 2600 kese kullanılmıştır.

⁵³ Raşid, *Tarih*, C.3, s.36/A.

Para darlığı sebebiyle XVI. Yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti, gümüşün devlet tarafından belirlenen değerini belli bir düzeyde tutabilmek ve madeni değeri olan paraların ülke dışına çıkarılmasını önlemek amacıyla bir çok önlem alınmıştır. Ancak bu önlemler yetersiz kalmış ve para değerinde yeni dalgalanmalar birbirini izlemiştir. XVIII. Yüzyılda bir dirhem gümüşün alış fiyatı önce 21, sonra da 20 akça olarak belirlenmiş ise de ticari hayatta 22 akçaya alınıp satıldığından dolayı, sarraf ve para dökümcülerden başka darphaneye gümüş getiren olmuyordu. Bu nedenle bir süredir ne zolota, ne para ve ne de çil akça basılabiliyordu. Diğer yandan İranlı tüccarlarda kar amacıyla dolaşımda bulunan yeni zolotaları toplayıp ülkelerine götürmekle ve orada “Abbasi”lerle değiştiriyorlardı⁵⁴ bu yüzden çil akçalar giderek azalmış ve zolotalar birer para baş ile onu geçmeye başlamıştı.⁵⁵ Ancak aradaki kıymet farkı yasal değildi. Pazarda bir heyet dolaşımdaki zolotaları inceleyince büyük bir kargaşa olduğu iyice ortaya çıktı. Heyet 88 akça değerinde olan eski zolotaları tartınca 16 parçasının 100 dirhem gelmesi gerekirken 98 dirhem geldiği görülmüştür.⁵⁶ O dönemde bu eski zolotaların daha saf gümüş içerdiği sanılıyordu. Bu yüzden en çok aranan paraydı. Bu yanlışlığın ortaya çıkmasıyla yeni bir düzenleme yapılmasına karar verilmiştir. Sonuç olarak 60 dirhem ağırlığında ve 90 akça değerinde zolota kesilmesi ve gümüşün dirheminin 20 akçaya alınıp satılması doğrultusunda yeni bir ayarlamaya gidilmiştir.⁵⁷

Çil akçaların dolaşımdan kalmasına sebep olan vurgunculuk bu tedbirlerle önlenmeye çalışılırken hazinenin durumunun düzelmesi şerefine II. Mustafa döneminde ödenemeyen iki kıstlık ulufeler dahil olmak üzere devletin dağıtması gereken tüm aylıklar zamanında ödenmiştir. 26 Mayıs 1719 günkü Divan toplantısında bu başarı kutlanmıştır. Serginin sonunda III. Ahmed, Köprülüler döneminde adet haline geldiği üzere sadrazamı samur bir kürk, kıymetli taşlarla süslü bir hançer ve övgü dolu bir fermanla ödüllendirmiştir.⁵⁸

1720 eylül ayında III. Ahmed’in dört oğlunun sünnet (hitan) ve bir kızının da Rakka Valisi ile evlenme törenleri (sur-ı hümayun) yapılmıştır. 15 eylülde başlayan görkemli şenlikler on beş gün sürmüştür. Bu arada askerlere bolca bahşiş

⁵⁴ Bkz. Yücel Özkaya, *XVIII. Yüzyılda Osmanlı Kurumları Ve Osmanlı Toplum Yaşantısı*, Aslımlar Matbaası, Ankara, 1985, s.279.

⁵⁵ “birer akça baş ile geçmeğe başlayıp” Raşid, *Tarih*, C.3, s.42/B.

⁵⁶ Raşid, *Tarih*, C.3, s.42/B.

⁵⁷ Raşid, *Tarih*, C.3, s.42/B.

⁵⁸ Raşid, *Tarih*, C.3, s.50.

dağıtılmıştır. Sultanoğullarıyla birlikte 5000 çocuk da sünnet ettirilmiştir.⁵⁹ Sünnetlerden sonra yapılan nahl alayında sipah ve çukadarlar yolun sağ ve sol kenarında toplanan kalabalığa bu mutlu olayın anısı olarak çil akçalar dağıtmışlardır.⁶⁰

Sadrazam İbrahim Paşa, savaş döneminde gereğinden çok artmış olan Beylerbeyilerinin (mir-i miran) sayısını da belirli bir düzeye indirmiştir. Bu ehl-i örf taifesinden çoğu maddi zorluklar içinde olduklarından devletten bir vazife koparabilmek için Divan-ı Hümayun üyelerinin saraylarından çıkmıyorlardı. İbrahim Paşa bunların bazılarını birer görev vermiş, bazılarını da emekli aylığı bağlamıştır. Emekli ettiklerinin bundan böyle çağrılmadıkları sürece başkente gelmemelerini tembih ederek, yurtlarına geri dönmelerini sağlamıştır.⁶¹ Tarihçi Raşid bu mir-i miranları “yollu” ve “yolsuz” olarak iki kısımda isimlendirerek, üst rütbelerdeki görevlilerin işsiz kalmasının devletin bir onur sorunu olduğunu belirtmektedir.⁶²

Yerel idarecilere idareleri altındaki topraklarda adaletle hükmetmeleri bir kez daha hatırlatılarak, kanuna mugayir iş yapmamaları tembih edilmiştir.⁶³ İbrahim Paşa ayrıca mükelleflerin raiyyet rüsümünden kurtulmak amacıyla İstanbul’a göç etmelerini yasaklayarak önceki sadrazamın buyrulduğunu yenilemiştir.⁶⁴ Damat Ali Paşa zamanında çıkarılan buyruldunda İstanbul, Bursa ve Edirne gibi kalabalık kentlere göç eden Hristiyan reyanın geri gönderilmesi isteniyordu. İbrahim Paşa’nın buyruldu ise son onyıldık büyük şehirlere ve özellikle de başkente gelen reyanın tamamını kapsıyordu. On yıldan bu yana İstanbul’da oturanlara ya yurtlarına dönmeleri ya da vergi yükümlülüklerini üstlenmeleri gibi iki seçenek sunulmuştur.⁶⁵ Uygulamadan beklenen, hazinenin vergi gelirlerini arttırmak veya en azından kaybı önlemektir.⁶⁶

Baş defterdar Elhac İbrahim Efendi’nin muhasebe defterlerinden çıkarılan özete dayanarak düzenlediği mizan cetveline göre sadrazamın çabaları sonucu 10

⁵⁹ *Hammer Tarihi*, M. Ata Tercümesi, C.7, s.269.

⁶⁰ Raşid, *Tarih*, C.3, s.66.

⁶¹ Raşid, *Tarih*, C.3, s.69.

⁶² Raşid, *Tarih*, C.3, s.69/A.

⁶³ Raşid, *Tarih*, C.3, s.70.

⁶⁴ Raşid, *Tarih*, C.3, s.78.

⁶⁵ Raşid, *Tarih*, C.3, s.78/B.

⁶⁶ Eylül 1721 tarihli buyruldu metni için bkz. Münir Aktepe, “XVIII. Asrın İlk Yarısında İstanbul’un Nüfus Mes’elesine Dair Bazı Vesikalar”, *İÜEFĐ*, C.9, S.13, 1958, s.4-5

Mayıs 1718'den 1721 Ekim ayı sonlarına değin 1140027 guruş divani kese 50000 akça üzerinden 2736 kese 27.5 guruş gelir artanı elde edildiği gibi, Beratların yenilenmesinden 2939 kese 254,5 guruş olmak üzere toplam 5675 kese 282 guruş hazineye irat olarak girmiştir.⁶⁷

1725 Kasım ayında bilirkişilerden oluşan bir heyet paraların değış-tokuş değerini belirleyen bir liste hazırlamış ve bu fermanlarla tüm Osmanlı ülkesine duyurulmuştur. Söz konusu listeye⁶⁸ göre Osmanlı ülkesindeki para değışim değerleri şöyleydi:

Halisü'l ayar İstanbul altunu	400 akça
Zincirli Mısır	330 akça
Mısır tuğralı	315 akça
Yeni guruş	120 akça
Yeni guruşun yarımı	60 akça
Yeni guruşun çeyreği	30 akça
Cedid Zolota	90 akça
Sağ para	40'ı 1 guruş
Yeni akça	120'si 1 guruş
Yalduz Altunu	375 akça
Macar Altunu	360 akça
Eski Esedi guruş 8.5'luk	144 akça
Solya Riyal 8 dirhem 1 danek (1/6 dirhem)	186 akça
Kara guruş 9 dirhemlik Alman guruşu	181 akça
Atik Zolota	88 akça
Polya guruş 8 dirhem 1 danek	173 akça
Büyük Lipor 2 dirhem	24 akça
Küçük Lipor 1 dirhem	10 akça

Osmanlı Devleti'nde XVI. Yüzyılın ortalarından itibaren uygulanan ihracat yasaklarından hububat, ihracı yasak olan maddeler arasında yer almıştır. Savaşların aralıksız olark sürdüğü XVII. Ve XVIII. Yüzyıllarda hububatın ihracıyla ilgili yasaklamalar devam etmiştir. Ancak XVIII. Yüzyıl ile ilgili olarak değerlendirilmelerde dönemin siyasal şartlarının göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Çünkü bu siyasal gelişmeler devletin hububat kaçakçılığını önlemek için izlemiş olduğu politikalarda belirleyici unsur olmuştur.⁶⁹

⁶⁷ Raşid, *Tarih*, C.3, s.77 ve 77/B'de ayrıntılı liste mevcuttur.

⁶⁸ Çelebizade, *Raşid Zeyli*, s.77-83. Ayrıca bkz. M.Aktepe, *1720-1724 Osmanlı-İran Münasebetleri ve Silahşör Kemani Mustafağa Ağa'nın Revan Fetihnamesi*, İstanbul, 1970, s. 29-32.

⁶⁹ Serdar Genç, *a.g.m.*, s.50-51.

İktisadi – mali yapıyı düzene koymaktaki bazı başarıları ve alçakgönüllülüğü ile övgülere mazhar olan İbrahim Paşa'nın ulemaya karşı olan tutumu kuşkusuz İbrahim Paşa'nın sonunu hazırlayan en önemli nedenlerden biridir.⁷⁰ İbrahim Paşa, 1728 tarihinde kadılıklarının iki yıl süreyle verilerek gerek görülmedikçe görevden alınmamaları ve mülazemet süreleri aynı olanların imtihanla atanmaları doğrultusunda bir buyruldu çıkarmıştır.⁷¹ Ancak süresi sonunda görevlerin bırakılması da kırgınlıklara yol açıyor, sıralamadaki tikanlıklar ilmiye sınıfını oldukça tedirgin ediyordu. Belin ve bazı çağdaş yazarlar İbrahim Paşa dönemini bir refah ve zenginlik dönemi olarak ifade ediyorsa da bu tam anlamıyla doğru değildir. Devlet hazinesindeki gelir artışı, üretim artışından ve halkın gelirlerinin artmasıyla vergilerin buna orantılı yükselmesiyle ilgili bir artı değer üretmekten kaynaklanmamaktadır. Yerel yöneticilerin vergi baskıları, aşırı yükselen iltizam bedelleri ve kısılan masraflar bu artışın en önemli sebebidir. Tarihçi Raşid, kimi belgelerle bu görüşü kanıtlayarak reayanın yer ve yurtlarını bırakıp başkente göç etmek için fırsat kollar hale geldiklerini ve buna ek olarak vilayet ayanı, voyvodalar ve hatta diğer yöneticilerin halkı uydurma vergilerle canından bezdirdiğini yazmaktadır.⁷²

İran'daki ordunun savaşa başlamak üzere olduğu duyumunun alındığı sırada ortaya çıkan Patrona İsyanı sonucu eski koruyucu efendisi III. Ahmed'in emriyle tutuklanan İbrahim Paşa 30 Eylül 1730'da asilere teslim edilerek asilerce katledilmiştir. Aynı isyan, III. Ahmed'in yerini I. Mahmud'a bırakmasıyla sonuçlanan olayları da tetiklemiştir.

2.3. Lâle Devri Başlarında Batı Anadolu'da Sosyo-Ekonomik Faaliyetler ve Toplumsal Meseleler

2.3.1. Eşkivalık Sorunu

Aşağıda da görüldüğü üzere H.1132 (M. 1719) tarihli kayıta dikkat çekici eşkıya ile ilgili bir olay göze çarpmaktadır. Tüccar taifesinden bir kimse Manisa Sancağı'na gönderdiği bir arzuhalde şehirlerine giderken bir kamara yüklü eşyalarını eşkıyanın gasb eylediklerini ve tekrar aynı durumla karşılaşmamak için tedariklerinin görülüp eşkıyanın olup olmadığına ve çoğalmalarının izin

⁷⁰ Çelebizade, *Raşid Zeyli*, s.92.

⁷¹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilatı*, Ankara, 1988, s.253.

⁷² Raşid, *Tarih*, C.2, s. 13/A.

verilmemesine ve cezalarının görülmesine yönelik buyruldu yer almıştır. Bu buyruluda durum anlatıldıktan sonra her nerede görülürse orada müdahale edilmesi belirtilerek yerel yöneticilerin (mütesellim, voyvoda), ve ağa vekili ve serdengeçdi ağa ve ayan-ı vilayet bu hususa yetkili ve sorumlu kılınmıştır.

Mahruse-i Mağnisa Sancağı neşiri şeriyet gara olan garetlü faziletlü efendi hazretleri zide fazelühu ve kıdvetü'l-emasil ve'l-akran mütesellimini olan Seyfeddin Ağa zide kadrihu ve mefahirü'l-emasil ve'l-akran ağa vekili ve serdengeçdi ağa ve ayan-ı vilayet inha olunur ki haliya tüccar taifesinden nam zide mahrufumuz arzu hal eyleyub kaza mezburuna tabi şehrimize gider iken şehrimiz için müsait --- işidiler mahalle geldikde dokuz nefer kutta et' tarik eşkiyalar inub bir kamara yüklü eşkiyasız. Ahz ve gasb eylediklerini bildirub Mağnisa gibi bir şehri zim kenerında kıta-ı tarik eşkyada zuhur ve kutta et'tarik --- ve garet olunduğı olmayub ve bundan akdem evvel sualilerde eşkiya var mıdır yok mudur --- üzere merafımız ilam ve ikrar ise tedariklerde görülür deyu buyurdum ki irsal --- eşkiyanın olduğundan ve olmadığından bir cevab ve ilam gelmeyub ve bu defa civar şehirde eşkiya zuhur tarik ve garet emva ibaret ve bu müsellü fezahet mübaşeret eylemek --- itmemiş bi emval olub ihraz ecnebi gelub mahalle-i mezkurede kutta et'tarik eylemek ve kadimü'l-ihtimal olub baher mal cicardan olunduğına ve himayan olmağla ve bundan akdem ol mevalilerde itikaya zuhur ider ise zuhur eyledikleri mahallerde bir iken iki olmalarına beraber gelmelerine kara reaset ve müsaede virilmeyub --- cezaları tertib ve şer ve mazeretler de men' ve def' eyleyesiz deyu taht-ı kazalarınızda --- ferd ve ahd müteferrid olmak imtihali olur ise zayi' olan mallar sizlerden temin ve tahsil olunur deyu buyruldu. --- tenbiye ve tekid dahi olunmuşken mütalık ihmal ve tekasilinizden --- irar-ı halet olmağla mahalle-i mezkurlarda kata tarik iden eşkiyalar tehnil ise marifet-i şer-i ali teftiş ve bir firar-ı --- bulmamak şartıyla cümlesiz ahz ve el getirub müzane olanlardan ahz ve --- olunub eyledikleri eşya ve imtia merane ise cümlesine ihrac itirdikden sonra ceza-i şeriyeleri de tertib --- enba bile temin ve --- tahrir ve isdar ve kıdvetü'l-akran ve kıdvetü'l-mübaşir tayin ve irsal olunmuşdur. İnşallahü teala ve mevaline gerekdir ki sizlerin mütesellim ve yeniçeri ağasive serdengeçdi ağaları ve ayan-ı

vilayetinde mahalle-i mezkurda kata tarık ve garet --- idenlerden ecnebi olmayub civardan zuhur eylediği zahir himayan olmağın cümleliz maiyet ve ittifak eyleyub ve yine mahallede bulunur ise üzerlerine varub --- himayetleri de tefrik ve bir ferdin hülasada hicat bulmamak şartıyla cümlesi de el getirtüb ve garet eyledikleri emval ve eşya ihrac itdirdiklerinden sonra cezalar şeriyeleri de tertib ve şer-i mazeretleri de bila ve riayad üzerlerinden def' ve ref' eylemekde cümleliz bezl iktidar --- ve şamar eyleyesiz. Ve eğer eşkıyada mezburlar sizler ile muharebeye cesaret iderler ise --- olmağla sizler dahi muharebe ve nukatele eyleyub ali emr-i hal-i yakaya getirüleri de veya --- maktuaları da ahz ve ve el getirmekde imtihan nam eyleyeler. Şöyle ki dahi eşkıyalar mezburları da el götürdükleri ihmaller tekasiliniz zuhur ider ise zayi' ve telef olan mal merane ise sizlerden tekmin ve teknil olundukdan sonra birbirleriniz müstehakve itab-ı mekab olmanızda emr-i müferid ve muhakkak akıbet-i encamınız fikr ve temmül ve ona göre ibaret-i intah üzere hareket ve hilafından gayet ihtiraz ve ictinab idub mucib buyruldı. Mahalle-i ameller olan deyu buyruldı. Sene 4- 1132.⁷³

Yine H.18 Muharrem 1132 (M. 1 Aralık 1719) senesinde Yunddağı ve Manisa taraflarında olan eşkıyanın yok edilmesi ve bu bölgeye tüfekli askerler gönderilip bunların itaat altına alınması ve fermana itaat ederler ise nizamlarının verilmesi eğer itaat etmezler ise piyade ve süvariler ile bunların bastırılması için fermana konu olan bu mesele sicile şöyle kayd edilmiştir.

Medine-i Mağnisa --- şeriyet-i gara faziletli efendi hazretleri ve mefahirü'l-emasil ve'l-akran Mağnisa mütesellimi ve Yeniçeri serdarı ve ayan-ı vilayet ve işrarları zide kadruhüm inha olunur ki. Sadır olan hatt-ı hümayun şevket makrun ile menval ferman-ı celil-i alişan ile Yunddağı ve Mağnisa taraflarında olan eşkıyanın şer ve mazeretleri --- takzim umuru için memur olduğumuz hesabıyla kazanızın yeniçeri serdar ı ve askeri ve gayrı askeriyeden harb ve harbkadar olanlar ile bilcümle yanımızda ve hidmet-i padişahiyeye mevcud bulunmaları ferman buyurulmağla şimdiden hazır ve amade olunuz babında iş bu buyruldı tahriri ve ısdar ve tarafınıza irsal

⁷³Manisa Şerriye Sicili, s.2

olunmuştur. Siz ki mütesellim ve yeniçeri serdari ve ayan-ı vilayet ve işrarlarısız. Mağnisa kazasında asker ve gayrı askeriyeden harb ve --- kadarıyla erlerinden piyade ve süvarilerine mütedar tüfenk-i endaz varub cümlesiz hazır olub tarafımızdan zebre --- olasız. Hala tarafımızdan Yunddağı alayilerimizle hafî buyruldu gönderilmeyub mezmun emr-i şerif kendilere --- olunmuştur. İtiat-ı ferman iderlerse -- ferman buyrulduğu üzere üzerlerine vardığımızda nizamları virilub ve'l-itiatı ferman eylemeyub --- askerler vesair mazimiza memur olanlar ile üzerlerine varılmak iktiza iderse sizler dahi tedarik eylediniz. Piyade ve süvari askeri ile tarafımıza gelmeniz için tarafımızdan sizlere haber vardukda. Cümleiniz kazanızda olan asker gayrı askeri hazır ve --- eylediniz. Piyade ve süvari bilcümle tüfenk-i endaz avamlarıyla kalkub tarafımıza gelub muceb süvarileri ile amel olasız. Bu umur-ı --- umura kıyas olunmamağla husus zerre mikdarı nihade ve hasıl olunmak ihtimali olunur ise sonra bir dürlü arz ve cevabınız iza' olunmayub birbirleriniz ile mesul ve muatab olacağınız emr-i zarur ve ona göre emel ve hareket idub hilafından bigayet ihtiraz ve ictinab eyleyesiz. Fi 18 muharrem 1132. Kaydı 25 muharrem.⁷⁴

Yine aşağıda da gördüğü üzere H.20 Muharrem 1133 (M. 21 Kasım 1720) tarihli kayıta eşkıyalık ile ilgili bir mesele yer almaktadır. Manisa civarlarında baş gösteren eşkıya takımının yüzünden atların günden güne ziyan olduğunu ve reayanın perişan olduğunu ve Abdullah Ağa'nın bundan sıkıntı çekip rahatlarının olmadığını işitildiğini ve bu sebeble eşkıyanın her nerede bulunurlar ise orada haklarından gelinmesi için Anadolu veziri ve yanına becerikli ve çalışkan birinin gerekli olduğu bunun içinde ayan Mustafa Ağa'nın tayin olduğu belirtilmiştir. Ayrıca serdengeçti ağalarının taşradan ayrılmamaları buldukları bölgelerden hareket etmemeleri ve reayanın bir ferdinin bile zarar görmeden bu durumun atlatılması ile ilgili olay bir mektub ile bildirilmiştir.

Kıdvetü'l-emasil ve'l-akran haliya Anadolu'nun sağ kolu nihayetine varınca ve --- diyarında olan kazalarda vaki yeniçeri serdarları zide kadrihum inha olunur ki. Hala havalilerde zuhur iden eşkıya taifesinin abadası üzerlerine sarıf ve atlar günden güne ziyade

⁷⁴Manisa Şerriye Sicili,s.3

olub reaya ve bereyanın ahvalları diğ̈er gün ve perişan ve cem'i Abdullah'ın acele ve rahatları olmayub muztaribü'l-hal oldukları sem'-i hümayun ilga olmağla eşkiya mezburundan her ne mahalde bulunurlar ise ahz ve haklarından lazım gelen --- tertib ve --- şer ve mazeretlerinden tahsil olunmak babında haliya Anadolu vezir mükerrem devletlü saadetlü paşa efendimiz hazretlerine hitaba hatt-ı hümayun ve şevket makrun sadır ve ocak ağalarından vezir müşarülleyhe hazretlerinin yanlarına bir işgüzar ağa nasb ve tayin olunmak babında ferman-ı alişan varid olmağın kıdvetü'l-emacid ve 'l-ayan --- Mustafa Ağa zide mecdühu tayin ve irsal olundu vusulünde sizin zikr olunan kazalarda vaki yeniçeri serdalarısız. Serdengeçdi ağa mumaileyhen sözünden taşra viraniyeden haric vaz' ve hareket itmeyub itiat ve intiyad olub akılane kemale ciret ve akıbet itdiyse hareket eylesiz.ve sen ki haseki Mustafa Ağa zide mecdühusuz. Zikr olunan kazaların serdarları sen ki umdetü'l-haki tağviz ve havele olunmuşdur. Vezir --- ve devletlü saadetlü paşa efendimiz hazretlerinin yanlarına vardukda --- sevab virelerv üzere hareket eyleyub vice üzere iktiza idesiz. Mütekazada hala göre kifayet mikdarı yeniçeri serdarları --- cümle vezir müşarülleyhin emirleri üzere hareket ve reaya fukarasından bir ferd rencide ve remide itmeyub --- ve hilaf-ı ferman-ı alişan vaz' ve hareketden bigayet ihtiraz ve ictinab idub mucceb mektub ile amel olasız. Fi evahir-i --- 133. Vasil --- fi 20 muharrem 124. Mehmed Ağa Dergah-ı Ali.⁷⁵

Yine H.15 Muharrem 1124 (M.23 Şubat 1712) tarihli bir kayıтта önemli bir olaya rastlanmaktadır. Eşkiya Sandırgılı Sagir Mustafa'nın yerleştiği yerde kendi halinde olmayub yine zevcesinin de kendi halinde olmayıb eşkıyalarla birleşip yol kesip çeşitli eşkıyalık faaliyetlerinde bulunmuşlar Kebud kasabası, Abdullah nam Karye' yi basmışlar cami'i şerifde kurşun atmışlar, Yenice' yi basmışlar. Bunlar ve bunları himaye eden, koruyan, gözetenlerin cezaları ile ilgili ferman verilmiştir.

Emirü'l-ümerai'l-kiram kebirü'l-küberai'l-fıham zül-kadr ve'l-ihtram sahibü'l-'izz ve'l-ihşam el-muhtass bi-mezid-i inayeti'l-meliki'l-allam. Anadolu beyler beyisi dame ikbelühu. Ve mefahirü'l-

⁷⁵Manisa Şerriye Sicili,s.46

kuzatü'l-hikam ma'denü'l-fazl ve'l-kelem fart ve baş gelmeye. Ve ol cevaliyeleri vaki kadılar ve Balıkesir naibi zide fazlühum. Tevk'i-i ref'i-i hümayun vasıl olucak malum ola ki bundan akdem devtigan zahir olmağın ---- o emr-i şerifim sadır olmuşdur. Vesairi eşkiyadan Sandırgılı Sagir Mustafa nam ---- kazasında tavnin idub lakin muktaza-i --- üzere kasaba-i mezburda kendü halinde olmayub --- şekaden zahir oldukda. Zahir olsun emr-i şerifim mucebince kasaba-i mezburdan --- olan sandırınıc nefer olduktan sonra nefer mezburun zevcesi --- dahi kendü halinde olmayub --- sakünlerinden Seyid Osman nam kimesnenin hazine-i amireye haber gönderub tahrik ve teyid ile eşyasını serf itdirub ve harbad zevcesi mezburunun yanına hakk-ı mezburun onları gelmekden hali olmayub müşriklerinden fukaranın bir vecihle emin ve ihtaları olmadığı bundan akdem Kebud ahalisi tarafından iştika olundukda müşfer mezburun gerek sandırınıc ve gerek Kebud'da olan emvali ve eşyası ve emlakı ve hayvanat ve ikavatından bir bezl ve ketm olunmayub firuzat ve beytü'l-mal için ahz ve kabz olunub ve zevcesi mezbur Rabia dahi Sandırgaya nefer olunmak emr-i şerifim sadır olmuşdur. --- merkum zevcesi --- bizim emlak eşyamızı firuzat itdirmek sebep olur ise bu oğlu İbrahim nam şakiyi tahrik ve ıslal itmeleriyle olduğu on beş yigirmi eşkiya ile katl kasdıyla mezbur Seyid Osman Kebud Kasabası'nda vaki Abdullah nam karyede basub mezbur dahi telhis için karye-i mezburda vaki cam'i-i şerif kayanub öyle vaktinde --- cam'i-i şerifi mihahir ve kurşun atub bir tarıkla katli zafır --- sebatıyla olub bir at ve kılıç vesair eşyası fi'ma ve garet ve cami dahi imtişa üzere sabık kalub gidub mezbur Seyid Osman yedinde gerili hülaser olub ve şaki mezbur sagir Muataganın Oğlu şaki mezbur olan nevat meşruh üzere on yigirmi mikdar eşkiya ile ol havalilerde vaki on dört kaza dürleşüb kutta et'tarik ve katl --- ve garet emval mezburi yine kasaba-i mezburda Yenice ile basub katl kasdında olduğundan gicelerde kasaba-i mezbur etrafında on beş yigirmi mikdar tüfenkli adamlar ile muhafaza ve mezbure mahveret dahi emr-i şerifimle nefer olduğu mahalleye gitmeyub Balıkesir'e varub İbrahim Bey dimekle maruf kimesnenin yanında olub ve şaki mezbura dolaşub gezub ve ihtiga eylediği mahalleler Fırat kazasında --- ve Ömer köyü ve Başgelmeye kazasında Gölcük nam deresinde ve ol havalilerde vaki kazalarda

olmağla zikr olunan derbend ve kaza ahalilerinin ittikada ve tecavüzleriyle şaki mezbur ahz ve ira getirilüb hakkında şer-i ali lazım gelüb icra ve derbend mezburdan ahaliyi şaki merkumı ahz ve ira getürmekle tekasil iderler ise --- kat'a ve hüccet olunmak için emr-i şerifim virilmek babında mezbur Seyid Osman arzuhal ile iştikad istihram itmeğın siz ki mir-i miran mumaileyhe ve Mevlana-i mezburdan siz Sakar Mustafa Oğlu İbrahim nam şaki ve kendülere tabi' olan eşkıya ile buldukları mahallelerde mayi hal ahz ve sebu itdirilub ve zikr olunan derbenler ahali bu husus için te'yid ve emr götürmekden ziyade ihtimam eyleyeler. Şöyle ki bir tarık ile ihmal ve tekasil veyahut himaye bir --- ihmali olur ise mezkur derbendler ahali dahi nerze kat'a ve hüccet olunub ve ahvalleri arz ve ilam ve ba'de haklarında emr-i şerifim tevciye sadır olur ise tenfiz ve icraya ihtimam eyleyesiz. Ve merkum Mustafa'nın zevcesi olub hala Balıkesir'de İbrahim nam kimesnenin hanesinde --- olmağla mezbure avrat ve ihfa iden İbrahim ile bi kabahat Meclis-i şer'i ihzar ve bu mücellenin mevacesinde üzerlerine şer'a sabit olan mevadişciler ve şer'a ceza ve mezarları her ne ise icra ve ihgada havi olunmak babında ferman-ı alışanım sadır olmuştur. Buyurdum ki vusul buldukda. Bu babda vice meşruh --- olan ferman vacibü'l-teba ve lazımi'l-imişalimin mezmun itaat marifetiyle ahl olunub hilafından ve tehade ve tekasilden bigayet ifraz ve ictinab eyleyesiz. Şöyle bilesiz alamet-i şerife itimad kılarsız. Tahriren fi evasit-ı zi'l-kaide. Sene sidde ve öşrin ve mieteyn ve elf.

Be makam-ı Konstantiniyye el-mahruse.

Vasil fi 15 Muharrem 1127.⁷⁶

2.3.2. Aile ve Miras Hukuku ile İlgili Meseleler

Sosyal olaylar ile ilgili sicillerde bir çok konu yer almaktadır. Miras, tereke, çeşitli dava olayları, varisi olmayanların terekeleri vs gibi olaylar sicillerde sıkça görülen konulardır. Manisa ve Balıkesir de yaşanan bazı olaylar da sicillerde yer almıştır.

⁷⁶Balıkesir Şerriye Sicili, s.40

Aşağıdaki belgede Balıkesir Kazası'na bağlı Atanos Köyü'nde yaşayan Mehmed bin Hasan'ın vefat etmesi üzerine mirası zevcesi Rahafî bint-i Küf'ade hatun ile büyük oğlu Mehmed, küçük oğlu Ali ve küçük kızı Fatma'ya ait olduğu şerren kabul edildikten sonra mal paylaşımının taksimi yapılmıştır. Paylaşılan mallar camus, kara sığır tosunu, camus ineği, taylı kısrak, arpa, alet çift, zebun, don, gömlek şalvar, buğdaydır. Buradan o dönemde anadolu halkının neler kullandığı, nasıl yaşadığını da anlayabiliriz..

Medine-i Balıkesir'e tabi' Atanos nam karyesi sakini iken bundan akdem vefat iden Mehmed bin Hasan nam müteveffanın veraseti zevcesi Rahafî bint-i Küf'ade nam hatun ile sulb-i kebir oğlu Mehmed ve sagir oğlu Ali ve sagir kızı Fatma'ya münhasır olduğu şer'a zahir olduktan sonra tahrir ve beynü'l-varis bil-ferizat el-şerriye taksim olunan müterrekatidir ki bir viceatı zikr olunur tahrirern fi rebü'l-ahir. Sene selasin ve mieteyn ve elf.

<i>Menzil --- mezbur</i>	<i>50 guruş</i>
<i>Camus ---</i>	<i>30 guruş</i>
<i>Kara sığır tosunu</i>	<i>15 guruş</i>
<i>Camus ineği</i>	<i>22 guruş</i>
<i>Taylı kısrak</i>	<i>15 guruş</i>
<i>Arpa</i>	<i>7 guruş</i>
<i>Alet çift</i>	<i>1,5 guruş</i>
<i>Zebun , don , gömlek ,şalvar (Birer aded)</i>	<i>3 guruş</i>
<i>Mezru' hınta</i>	<i>8 guruş</i>
<i>Mezru' ---</i>	<i>30 guruş</i>
<i>Mezru' elif kebir</i>	<i>4 guruş</i>
<i>Cem'an Yekün</i>	<i>127'5 guruş</i>

Minhe'l-ihracat: techir tekfin 10 guruş, resm-i kismet 4 guruş, katibeye 25 guruş, cukadariya 25 guruş, mahzuriye 10 guruş. Yekun 152 guruş.

Sahhü'l-baki li't-taksim: hisseü'l-zevce 19 guruş, hisseü'l --- 53 guruş, hisseü'l--- 53 guruş, hisseü'l--- 26 guruş, baki 23.

Baki bin el-avlاد.3.⁷⁷

Aşağıdaki H. 1130 (M. 1717-1718) tarihli metinde Balıkesir'in Karaoğlan Mahallesi'nde Hacı Ali Kızı Kerime'nin vefatı üzerine mirası zevci El-hac Hasan Ağa İbn-i Derviş ile kardeşi Hacı Mehmed Ağa ve kız kardeşi Hatice ve Halime'ye kaldığı şerren uygun olup mal paylaşımı yapılmış ve kayda alınmıştır.

Medine-i Balıkesir muhallatından Karaoğlan mahallesinde sakin iken bundan akdem mütevefaye olan kerime bint-i el-hac Ali nam mütevefıyenin veraseti zevci elhac Hasan Ağa ibn-i Derviş ile --- karındaşı Hacı Mehmed Ağa ve kız karındaşı Hadice'ye ve Halime'ye münhasır olduğı şer'a zahir oldukda. Bil iltimas tahrir ve takvim ve beynü'l-verase ve --- el-şeriyye taksim olan mütevekayitlerin bir viceatı zikr olunur. Tahriren fi'l-yevmü'l-selase min şehr-i rebii'l-ahir. Sene selasin ve mieteyn ve elf.

<i>Yıldız simli kuşak</i>	<i>kıymeti</i>	<i>16 guruş</i>
<i>Altun Bilezik</i>	<i>kıymeti</i>	<i>20 guruş</i>
<i>İncülü Saçbağı</i>	<i>kıymeti</i>	<i>17,5 guruş</i>
<i>Altun iplik kenarlı bez</i>	<i>kıymeti</i>	<i>4 guruş</i>
<i>---</i>	<i>kıymeti</i>	<i>8 guruş</i>
<i>Alaca Sah</i>	<i>kıymeti</i>	<i>3 guruş</i>
<i>Alaca Hatayı Sah</i>	<i>kıymeti</i>	<i>2 guruş</i>

⁷⁷Balıkesir Şerriye Sicili,s.17.

<i>Beyaz Sabi</i>	<i>kıymeti</i>	<i>1 guruş</i>
<i>Mihr-i Feraceye</i>		<i>3 guruş</i>
<i>Sandal entari</i>	<i>kıymeti</i>	<i>2 guruş</i>
---	<i>kıymeti</i>	<i>2 guruş</i>
<i>Cedid Münfiş zenne donu</i>	<i>kıymeti</i>	<i>2 guruş</i>
<i>Müstemal don</i>	<i>(2 tane) kıymeti</i>	<i>1 guruş</i>
<i>Zenne gömleği</i>	<i>(2 tane) kıymeti</i>	<i>2 guruş</i>
<i>Beyaz makrumiye</i>	<i>(1 tane) kıymeti</i>	<i>1 guruş</i>
<i>Niha Yorgan</i>	<i>(5 tane) kıymeti</i>	<i>5 guruş</i>
<i>Döşek</i>	<i>(5 tane) kıymeti</i>	<i>5 guruş</i>
<i>Müstemal alaca kilim</i>	<i>(2 tane) kıymeti</i>	<i>2 guruş</i>
<i>Yasdık</i>	<i>(2 tane) kıymeti</i>	<i>2 guruş</i>
---	<i>kıymeti</i>	<i>3 guruş</i>
<i>Tencere</i>	<i>(1 tane)</i>	<i>1,5 guruş</i>
<i>Sahan</i>	<i>(4 tane)</i>	<i>2 guruş</i>
<i>Kazgan Sagir</i>	<i>kıymeti</i>	<i>2,5 guruş</i>
<i>Menzilimin mahalle-i mezbur</i>	<i>kıymeti</i>	<i>260 guruş.</i>
<i>Mihr-i müşadir zevce mezbur</i>		<i>150 guruş</i>
<i>Mihr-i müeccel cariye</i>	<i>kıymeti</i>	<i>130 guruş</i>
<i>Cem 'a Yekün</i>		<i>997 guruş.</i>

Minha 'l-ihracat: resm-i kismet 16 guruş, katibeye 1 guruş, hadameye 2 guruş,

Sahhü 'l-baki li't-taksim 280 guruş

Hissetü 'l-zevce 320 guruş, hissetü 'l--- 226 guruş, hissetü 'l--- 85 guruş, hissetü 'l --- 85 guruş.⁷⁸

Aşağıda H.1130 (M.1717-1718) tarihli kayıttta Balıkesir'in Oruçgazi Mahallesi'nde sakin olan Bayrakdar Hüseyin bin Halil'in ölümü üzerine mirası zevcesi Ayşe ile, büyük oğlu Mehmed ve küçük oğulları Mustafa ve Ali'ye kaldığının şerren uygun olduğu, mirasın bunlara kaldığı ve kalan mallar zikredilmiştir.

Medine-i Balıkesir muhallatından Oruçgazi mahallesinde sakin iken bundan akdem vefat iden bayrakdar Hüseyin bin Halil nam müteveffanın veraseti zevcesi Aişe nam hatun ile sulb-i kebir oğlu Mehmed sagir oğulları Mustafa ve Ali'ye münhasır olduğu şer'a zahir ve niyade olduktan sonra tahrir ve beynü'l-varis bil-garizete el-şerriyye taksim olunan metrukanın bir viceatı zikr olunur. Tahriren fi'l-yevmü 'lhamse ve 'l-öşrin rebüü 'l-evvel. Sene selasin ve miateyn ve elf.

<i>Nısf-ı münfel mahalle-i mezbur</i>		<i>50 guruş</i>
<i>Halıca</i>	<i>(1 tane)</i>	<i>2,5 guruş</i>
<i>Kilim</i>		<i>2 guruş</i>
<i>Müste 'mal ---</i>		<i>6 guruş</i>
<i>Tencere</i>	<i>(3 tane)</i>	<i>1,5 guruş</i>
<i>Tekir kebir sahan</i>	<i>(3 tane)</i>	<i>3 guruş</i>
<i>Sagir ---</i>	<i>(5 tane)</i>	<i>1 guruş</i>
<i>Bekmez tabesi</i>	<i>(1 tane)</i>	<i>3 guruş</i>

⁷⁸Balıkesir Şerriye Sicili, s.18

<i>El tabesi</i>	<i>(1 tane)</i>	<i>3 guruş</i>
<i>Tebsi</i>	<i>(1 tane)</i>	<i>1,5 guruş</i>
<i>Kahve ibriği</i>	<i>(1 tane)</i>	<i>3 guruş</i>
<i>Merdane babuc</i>		<i>14 guruş</i>
<i>Yemeni kütne babuc</i>		<i>6,5 guruş</i>
<i>Toc müşte (1 tane) timur müşte (1 tane)</i>		<i>2 guruş</i>
<i>Tizgah</i>		<i>6 guruş</i>
<i>Zenne kalıbı</i>	<i>(8 tane)</i>	<i>1 guruş</i>
<i>Yemeni kalıbı</i>	<i>(3 tane)</i>	<i>15 guruş</i>
<i>Hardal pusval</i>		<i>10 guruş</i>
<i>Ağaç müşte</i>	<i>(1 tane)</i>	<i>4 guruş</i>
<i>Mermer</i>		<i>2 guruş</i>
<i>Bıçkı madde</i>	<i>(5 tane)</i>	<i>5 guruş</i>
<i>Kürsi</i>	<i>(2 tane)</i>	<i>3 guruş</i>
<i>Celde</i>	<i>(2 tane)</i>	<i>2 guruş</i>
<i>Merdane kün</i>		<i>1,5 guruş</i>
<i>Timur kün</i>		<i>1 guruş</i>
<i>Kütne kün</i>		<i>3 guruş</i>
<i>Cem'an Yekün:</i>		<i>107 guruş</i>

Minha'l-ihracat: resm-i kısmet 2 guruş, katibeye 2 guruş, hadameye 4,5 guruş, mahsureye 10 guruş.

Sahhü'l-baki li't-taksim: 100 guruş.

Hissetü'l-zevce 12 guruş, hisseü'l--- 29 guruş, hisseü'l--- 29 guruş, hisseü'l--- 29 guruş.⁷⁹

Aşağıda H.1130 (M. 1717-1718) tarihli kayıta Balıkesir'in Atnos Köyü'nde yaşayan Mehmed bin Hüseyin'in ölümü üzerine mirası zevcesi Aşihan hatun ile büyük oğlu Mehmed ve küçük oğlu Ali ve küçük kızı Fatma'ya kaldığının şerren uygun olduğu, mirasın bunlara kaldığı, ve kalan mallar zikredilmiştir.

Medine-i Balıkesir'e tabi' Atnos karyesinde sakin iken bundan akdem vefat iden Mehmed bin Hüseyin nam müteveffanın veraseti zevce Aşihan bint-i kenian hatun ile subli kebir oğlu Mehmed sagir oğlu Ali ve sagir kızı Fatma'ya münhasır olduğu şer'a zahir olduktan sonra tahrir be beynü'l-varis bilgarizete el-şer'iye taksim olunan metrukatdır ki bir viceati zikr olunur. Tahriren fi rebii'l-ahir. Sene selasin ve miateyn ve elf.

<i>Menzil ve ahur bin karye mezbur</i>	<i>50 guruş</i>
<i>Cülus-ı çifti</i>	<i>30 guruş</i>
<i>Kara sığır tosun çifti</i>	<i>100 guruş</i>
<i>Camus ineği</i>	<i>22 guruş</i>
<i>Taylı kısrak</i>	<i>15 guruş</i>
<i>Sıpalı merkeb</i>	<i>5 guruş</i>
<i>Arpa</i>	<i>7 guruş</i>
<i>Alat hakda</i>	<i>17 guruş</i>
<i>Kargılı sığır</i>	<i>4 guruş</i>
<i>Divan, don,gömlek, şalvar(1'er tane), oba mürdavı':</i>	<i>3 guruş</i>

⁷⁹Balıkesir Şerriye Sicili, s.20

<i>Hınta kiler</i>	8 guruş
<i>Mezru şair kiler</i>	3 guruş
<i>Mezra' afer kiler</i>	4 guruş
<i>Cem'an Yekün:</i>	162,5 guruş. ⁸⁰

Aşağıda H.1130 (M.1717-1718) tarihli kayıta Balıkesir'in Üçpınar Köyü'nde yaşayan Habib b. Habib'in vekaleti Mustafa b. Ahmed ve Hüseyin b. Mustafa kişileri olup bunların şahidliğini hasımlarının kabul etmemesi ancak şer' en bunların vekaletinin bir mahsurunun olmadığı İbn-i Hüseyin kişisi tarafından okunup, müvekkil olan Habib'in on beşlerden iki davayı talep eylemiş, müvekkil Ali Beşe buna inkar ederek araya birilerini koymuş ancak yinede ihrac olunan malların tertipleri davasından kar etmeden altı guruş Habib'e verilmesi ve Ali Beşe'nin elinde bulunan altı guruşun tamamının elinden alındığını ve ihracın yasaklandığı dava görülmüştür. Şahidler Mustafa b. Ahmed, Hüseyin b. Mustafa, Bahadan İbrahim İbn-i Ömer, Bayraktar Mustafa Beşe İmam Zade, Mehmed b. İbn-i Sefer'dir.

Medine-i Balıkesir'e tab'i Üçpınar nam karye sakinlerinden Habib b. Habib nam kimesne tarafından sahhü'l-tabiyakı efrad-ı vekil olup vekaleti Mustafa b. Ahmed ve Hüseyin b. Mustafa nam kimesneler şehadetleri ile hasım cahid şer'i mahsurunda sabit ve sebut vekaletine ibn-i Hüseyin nam kimesne mahsurunda bil-vekal-i ikra tam ve takdir-i kelim idub müvekkilim mezbur Habib'in on beşlerinden iki rüştü davayı talep eylediğinde müvekkilim mezbur Ali Beşir menkür olup --- vukuğundan sonra mesahı müslimin tevsüla ihraç olunan döşlünün tertipleri davasından menü'l-kar altı guruş üzerine inşaabıkda sahhü'l-yedinde müvekkilim mezbur Habib dahi sahh-ı mezburi kabul virile. Sahih olan meblağ-ı mezbur altı guruş mezbur Ali Beşir yedinde temama ahz ve kabz eyleyub men-i badü'l-ihrac eylediği iki ön düşürmek --- davasından mezbur Ali Beşir'inin zemini irad-ı istikad eyledim. Badü'l-yevm deyişlerimin mütalık ---

⁸⁰Balıkesir Şerriye Sicili, s.20

davayı sadır-ı ibraz ise livai'l-hikam el-kiram makbul ve mesmun olmadan --- mezbur mülahasını cem'i ikrar meşrusanda ol mikdar mezbur Ali Beşir dahi bil-mevacih tasdik ve bil tackik itmeniz müdaka bit taleb ketb olundu. Fi'l-yevmü'l şehri-rebiü'l-ahir. Sene selasin ve miateyn ve elf.

Mustafa b. Ahmed

Hüseyin b. Mustafa

Bahadan İbrahim İbn-i Ömer

Bayrakdar Mustafa Beşe İmam Zade

Mehmed b. İbn-i Sefer

Ve gayrihim.⁸¹

Aşağıda H.1130 (M.1717-1718) tarihli kayıttta Balıkesir'in Kasablar Mahallesi'nde Halil manındaki kişinin kızı Hacer'in Süleyman b. Halil adındaki kişiye dava açmış, eşi Muhiddin Halil'in ölümünden sonra mirasının kendisi ile kardeşi Süleyman ve kızkardeşi Fatma'ya kalması gerekirken, hisselerinin kızı ve damadı tarafından el konulması üzerine dava görülmüştür.

Ancak burada bir husus göze çarpmaktadır. Sicilde davanın devamı yoktur. Bir başka konu diğer sayfaya geçildiğinde başka bir konu işlenmektedir.

Medine-i Balıkesir muhallatından Kasablar mahallesinde sakin Hacer bint-i Halil nam kimesne meclis-i şer'ide bais --- Süleyman b. Halil nam kimesne masurundan üzerine davayı ve tefzir-i kelam idub zevcem olub mezbur Süleyman'ın --- eşi olan Muhiddin Halil fevt olduktan verasetini benim ile karındaşı mezbur Süleyman ve kız karındaşı Fatma muhassır oldukda metrukatından biga intifal iden reb'i hisse-i şerriye biga ada eymedikden gayrı bi reis-i kızı ve kerimi dahi ahz ve kabz idub hisse-i şer'iyem ile birer --- biga ada ve teslim

⁸¹Balıkesir Şerriye Sicili, s.20

itdirilmek --- el-menval mezbur Süleyman cevabında müdde-i mezbur salcı zevci müteveffayı mezburdan infal iden hisse-i şer'iyeyi tamam mahsur müslimin ahz ve kabz idub zevcem müteveffayı mezburdan infal iden reb'i hisse-i --- irad-ı işkat eyledi deyu --- sen dahi bir ahz ve zabt eyledim. Deyu vaki idilecek gaybü'l-itaat İtdirdub cümleye ilan ve itait itdirilmek babında muhaddeda ferman vacibü'l-itiba' sadır olmağın mucibince iş bu mektub tahrir ve ocak tarafından tenbiye olunmak için kıdvetü'l-emasil ve'l-akran beşinci bölümün emekdar çavuşlarından Sulak zade Mustafa Çavuş zide kadrihu. Tayin ve irsal kılınmıştır vusulünde sizlerin mevali-i izam efendiler hazretleri ve kuzat ve nevab efendiler zide fazlühum. Ve yeniçeri serdarları ve ocak ihtiyarları ve ayan-ı vilayetin işrarları zide kadrihum. Siz bu sal tarafından mesmum ve mukarrer olan cihad-ı hümayun zafer-i makrun için Anadolu'nun uç kollarında ta'yin ve irsal olunan gerekli ağaların yedlerinde olan ferman-ı cihan taide tasrih buyurulub asakir-i mensureden ile imtiyanı ehem ve elzem olan garetkiran şakilerden gayrı deyu mübayir ağıruna bu vakte gelince mütevice gaza ve cihad olan mücahidinin rızayı padişahı üzere hidmat-ı aliye de bulunmaları için cümlesine haber ve agah metbufik allah-ı ta'ala bu sene-i celilde serdarları bayraklarıyla mukaddemce hareket ziyade cemaziye'l-evvelinin onuncu gününde orduyu hümayunda muasker Nusret atide irişmeleri için cümleünüz muadib ve ittifak üzere hareket eyleyub tahsili sayı padişahı eyleyesiz. Ve siz ki yeniçeri serdarları zide kadrihum siz bu sene-i sefire ahire kıyas ile bulunmayub meydan-ı muharebe ve mukatleden giri vire avdet ve --- eyleyub orduyu islami yağma ve garet ve esnayı tarıkda seferiniz diyub reaya ve bereyayı tazyik ve te'ciz ile cavur ve eziyet ve kar ve kesb ve ihtiyar zammıyla gelen iclaf ve irazlarından birisine bir dürlü himaye ve sahib çıkmayub kemal-i sadıka ve hulus ile hidmet birar kendi de ve bahadır yoldaşlardan bir ferdin giru kalmasına ruhsat ve cevaz göstermeyub bayraklarınızın altında mevcut ve hazır ve amade ve inşallahü ta'ala mah-ı mezburun onuncu günü ferman buyurulduğı vice üzere orduyu irişdirmekte bezl-i makdur ve sa'i mevkur eyleyesiz. Ve sen ki ocak tarafından Anadolu'nun sağ kollarında --- diyarıyla ayetine ve anca sefer-i hümayun tenbirine memur çavuş zide kadrihusun. Bu hususda sen dahi damed gayret meyanın bend idub

her bir kasaba varduğunda serdarlarına bayraklarına ihraç ve sefer-i hüamyun vukuğun münadiler neda itdirmeyub cümleyi habir ve agah ve ferman buyurulduğu vakitte serdarları orduyu hümayun neferatlarıyla irişmeleri için mühkim tenbiye ve tedkid eyleyub muayyer ferman-ı ala vaz' ve hareketden bigayet ihtiraz ve mucceb mektub ile amel olasız. Baki seccade-i şer'iyet mücemeddi daim ---. Tahrirren fi evasıt-ı şehr-i safer-i muharrir. Sene selasin mieteyn ve elf. El-salah Mehmed Ağayı --- dergah-ı ala hala.

Bin yüz otuz senesi mah rebü'l-ahirinin on birinci gününde menzilci Ali Beşir menzili bıraktığı kadarıdır.⁸²

Aşağıda H.1130 (M.1717-1718) tarihli kayıta Balıkesir'in Gök adındaki Köyü İbrahim Beşe İbn-i Halil'in mirası eşi İbrahim kızı Fatma'ya , büyük ve küçük oğlu Halil ile Mustafa'ya, babası Halil ve annesi Fatmaya kalması gerektiği, eşi Fatma ve annesi Fatma'nın veraset konusunda anlaşamamaları, davada bulunan Ali Bey, Mustafa, Halil İbn-i İbrahim, Hasan bin Halil, El-Seyid Hacı Mustafa İbn-i Mehmed, Mustafa Beşe Ebu Efendi, Mustafa İbn-i Ahmed, Hüseyin İbn-i Abdullah, Halil İbn-i İbrahim, Hasan İbn-i Halil, El-seyid Mehmed bin Abdülseyid, Veli İbn-i Muhammed, Cafer İbn-i Hüseyin, İsmet İbn-i Mehmed, Halil İbn-i Süleyman, Ömer İbn-i Mehmed, araya girmeleri ve bunların birbirinden mal kacırmaları sebebiyle celde cezası verilmesine karar verilmiş ve dava sonuçlanmıştır.

Medine-i Balıkesir kazasına tabi' Gök nam karye sakinlerinden olub --- olub ve karalardan --- dimekle maruf celde menzul bulunan İbrahim Beşir İbn-i Halil nam menzulun veraseti zevcesi Fatma bint-i İbrahim ile sulb-i sagir oğulları Halil ve Mustafa ve babası Halil ve validesi Fatma'ya münhasır olduğu şer-i atabir ve ta'yin olunduktan sonra mezburtan Fatma ve diğer Fatma asalet ve sağıran mezburanın kabul-u şeriden --- mezbur Halil vesayete vasılat meclis-i şer'ide karye mezbur alaylarından Ali Bey ve Mustafa ve Halil İbn-i İbrahim ve Hasan bin Halil ve el-seyid Hacı Mustafa İbn-i Mehmed ve Mustafa Beşir Ebu Efendi ve Mustafa İbn-i Ahmed ve

⁸²Balıkesir Şerriye Sicili, s.20

Hüseyin İbn-i Abdullah Ve Halil İbn-i İbrahim ve Hasan İbn-i Halil ve el-seyid Mehmed bin Abdülseyid ve Veli İbn-i Muhammed ve Cafer İbn-i Hüseyin ve İsmet ibn-i Mehmed ve Halil İbn-i Süleyman ve Ömer İbn-i Mehmed nam kimesneler münhasırlarından ifrar nam ve birbiri takrir-i kelim idub müruru menzul mezbur İbrahim beşir ve karye-i mezburlar münhasırından Hüseyin Beşir İbn-i Osman nam kimesne bil fiil zikr celde Teyfik ile olub kabul eylemiş. İmdi karye alaylarından mezkur alasami ve gayretlerinden menzul mezburun --- müta'lık mezbur Hüseyin Beşir'den gayrı bir ferd ile davayı ve nizam bu kadar didiklerinde ma vaz' ali ve kavai bittaleb ketb olundu. Fi --- şehr-i rebü'l-evvel. Sene selasin ve mieteyn ve elf.

Fahrü'l-akran yeni ağa el-serdar

Fahrü'l-akran Mustafa Çavuş Ağa İbn-i Süleyman

Ali Beşe İbn-i Togur

Mustafa Beşe İbn-i Hacı Hüseyin

Mehmed Beşe İbn-i Hacı Halil

Ahmed Beşe İbn-i Mehmed

İsmail Çelebi İbn-i Mehmed

Mehmed Beşe İbn-i Süleyman

Ebubekir Efendi el-fikab ve gayr-ı nam el-hazırat.⁸³

Aşağıda H.1130 (M.1717-1718) tarihli kayıta Balıkesir'in Gök Köyü'nde yaşayan Hacı bin Hüseyin'in isteği ile beyanının yazılması ve göndermesi için Katib Muhki Mevlana Ebubekir Efendi'yi vazifelendirmiş, konu ise İbrahim Beşe İbn-i Halil tüfek ile yaralanması ve ölmesi bunun sonucunda babası Halil ve annesi Fatma'nın sorulan sorulara, aynı köy içindeki Hüseyin Beşe'nin bu

⁸³Balıkesir Şerriye Sicili, s.26

olayı yaptığını söylemesi ve davacı olması sebebiyle karşılığına verdiği beyandır.

Medine-i Balıkesir kazasına tabi' Gök nam karye sakinlerinden Halil bin Hüseyin nam kimesne talebiyle hususati el-beyanın keşif ve tahriri iltimas olunmağın katib muhki Mevlana Ebubekir efendi irsal olundukda ol dahi zelil-i menzul kifayeti muharrerü'l-esamir müslimin --- dimekle maruf --- bulunan İbrahim Beşir İbn-i Halil nam kimesnenin mevzu' mezkur üzerine varub asar cerehatte nazır ve şef olundukda. Zuhurundan tüfenk ile olurmuş. --- evvel haberinden fevt olduğu --- el-keşif ve el-tahrir menzu mezbur İbrahim Beşir Bey babası mezbur Halil ve validesi Fatma'dan carser vefatı sual olundukda. Oğlum menzul mezbur İbrahim Beşire varub mahrumu oludukda. Fevt olmadığı cariher kenduden sual eylediğimizde benim harcım ve tüfenk ile varub mecduh iden karyemiz sakinlerinden Hüseyin Beşir bin Osman nam kimesnedir. Davamız bu Hüseyin Beşir iledir. Her biri eylediğünden sonra tasrir --- fevt oldu didiklerini Mevlana-ı mezbur mahalline huzur-ı müsliminde ketb ve tahrir gelub ali ve kawai inha ve takrir itmeğın ma vaki bittaleb ketb olundu. Fi'l-yevmü'l-hamis rebüü'l-evvel. Sene selasin ve miateyn ve elf.

Fahrü'l-akran Mustafa Çavuş İbn-i Süleyman

Mustafa Beşe İbn-i Hacı Hüseyin

Mehmed Beşe İbn-i Hacı Halil

Ahmed Beşe İbn-i Mehmed

İsmail Çelebi İbn-i Mehmed

Halil İbn-i Musli karye köylüler

El-seyid Hasan İbn-i Mustafa

El-seyid Hacı Mustafa İbn-i Mehmed

Mustafa İbn-i Mirza

Mustafa Ebu Ahmed

Hüseyin İbn-i Abdullah

Halil İbn-i İbrahim

Hüseyin bin Halil

Cafer bin Hüseyin

Abdi bin Mehmed

*Halil bin Süleyman*⁸⁴

Aşağıda H.1130 (M.1717-1718) tarihli kayıta Balıkesir'in Martlı Mahallesi'nde yaşayan Başak Oğlu Hasan kişisinin Mehmed bin Mustafa ve Mustafa İbn-i Hasan kişilerinin şahitlikleriyle vekaleti kabul görülen Ahmed bin Mehmed'in muhalefatı, Mustafa Hatun tarafından tasdik edilmiş, vekaleti olan Ali bin Mustafa'nın kaçırdığı mallar Başak oğlu Hacı Ali Melikesi ve kandırdığı kişilere teslim etmiştir. Ve buna muhtar ve mutasarrıf kabul etmiştir.

Medine-i Balıkesir muhallatından Martlı mahallesi sakinlerinden Başak oğlu Hasan nam kimesnenin tarafından --- Mehmed bin Mustafa ve Mustafa İbn-i Hasan kimesneler şahadetleriyle vekaleti sabit olan Ahmed bin Mehmed nam kimesne muhalefatı el-kitab şehri bent Mustafa Hatunun tarafından mezburda tasdik vekik olub vekaleti olan Ali bin Mustafa kimesne mahzurunda bilvekalet şöyle ifrar ve takrir-i kelam eylediği --- süruruna ve kebir oğlu haseki meliki olub mahalle-i mezburda vaki bertaraf Başak oğlu Hacı Ali melikesi ve üç taraf mahdu ve biryab fevkani menzil şöyle müstemel melik-i menzilini ba'dü'l--- ile teslim itdim. Ol dahi inhab ve kabz ve kabul eylesesiz. Badü'l-yevm zikr olunan --- melik --- ekifman ve muhtar ve mutasarrıf olsun didikde. Gabü'l-tasdik el-şer'i madde ketb olundu. Fi'l-yevmü'l-sani ve öşrin. Şehr-i rebüü'l-evvel. Sene selasin ve mieteyn ve elf.

⁸⁴Balıkesir Şerriye Sicili, s.26

Serdengeçdi Mehmed Ağa

Derviş Ali Zade Abdülrahim Çelebi

Halil Beşir İbn-i Mustafa

Şeyh Mehmed Efendi Ebu Hasan Efendi

*Muhassır el-hac Mustafa*⁸⁵

Aşağıda H.1130 (M.1717-1718) tarihli kayıttta Balıkesirde yaşayan dergah-ı ala yeniçeri serdarı olan Hacı Halil Ağa, İbrahim Beşe adlı kişinin davasını dile getirmiştir. İbrahim Beşe sefer esnasında ölmüş ve varisi olmadığı , İbrahim Beşe bin Halil adlı kişi bu kişi ile birlikte şirketleri olub kalaycılık sanatı ile ilgilendikleri ve altmış gurus ve birer beygir ve kalaycı tezgahının müşterek olub, İbrahim Beşe'nin kendi hissesi olan mallarının beytü'l-mala verilmesi için görevlendirilmiştir. İbrahim Beşe bin Halil bu mallar üzerinde hak iddia etmiş kendisine on dört gurus borcu olduğunu ileri sürerek bu mallarda hak talep etmiştir. İsmail Beşe İbn-i Mustafa ve Hasan Beşe İbn-i Abdülkerim'in şahitliğiyle ölen zatın sefere gitmeden bu parayı ödediği anlaşılmıştır.

Medine-i Balıkesir'de sakin dergah-ı ala yeniçeri serdarı olan --- Hacı Halil Ağa --- olmağla meclis-i şer'ide filahil Trabzon vilayetinden olub ticaret tarafıyla medine-i Balıkesir'de sakin bais-i mücerrir el-katab İbrahim Beşir Mustafa nam kimesne mahsurundan üzerine davayı ve takrir-i kalam idub mezbur İbrahim Beşir bundan akdem sefer-i hümayunda fevt olub zahirde varis-i marifeti olmağın İbrahim Beşir bin Halil nam kimesne ile şirketler ziyi idub kalaycılık san'atı idub reayaları olan altmış gurus ve birer esebi bargir ve kalaycı tezgahı beynlerinde müşterek olub kabz ve işgallerin sui üzere olmağla müteveffayı mezbur İbrahim Beşerinin nisf-ı hissesi taraf-ı beytü'l-mala aid ve cem' olmağla askeri beytü'l-mal için talep ve ahz mirad eyledikde. Muhalefet ider suale tutub takrir-i tahrir ve hisse-i mezburun taraf-ı beytü'l-mal için bana teslimi tenbiye olunmuş ---

⁸⁵ Balıkesir Şerriye Sicili, s.26

didikde. --- sual mezbur İbrahim Beşe cevabında altmış gurus serman ile bir bargir ve kalaycılık tezgahı benim olub ancak müteveffayı mezbur İbrahim Beşer benim ile kalaycılık başlayub hasıl olur ise --- olmak üzere akd şirket eylemişdik. Velakin mezbur İbrahim Beşer sefer-i hümayunundan kasdım hesabımızı görüb on dört gurus hisse almağla meblağ-ı mezbur on dört gurus kendüye teslim iyledim didikde. Serdar mumaileyhe Hacı Halil Ağa fikri olmağın mezbur İbrahim Beşerden sadık vekaletе mütalık beynine taleb olandan --- müsliminden İsmail Beşe İbn-i Mustafa ve Hasan Beşe İbn-i Abdülkerim nam kimesneler ahilü'l-şehadet meclis-i şer-i hazan olub istişahar olunduklarında filvaki' olub yetmiş gurus sermaye ile birer esedi bargir ve kalaycılık tezgahı mezbur İbrahim Beşerinin mülküdür. Ancak müteveffayı mezbur İbrahim ile --- idub kalaycılık san'atı ma'a işleyub on dörder gurus kaideleri olub bizim huzurumuzda --- virdiklerinden müteveffayı mezbur İbrahim Beşerinin hissesi olan on dört gurus dahi mezbur İbrahim Beşer müteveffayı İbrahim Beşereyeye temama ara ve teslim eyledikten sonra mezbur İbrahim Beşe sefer-i hümayuna gidub fevt olundu. Biz bu hususata bu vice üzere şahid mezbur şehadet itdirdub huzur-ı avadan şehadet-i şer'i aliye eylediklerinde gayib bigayet --- alikonub şehadetleri makbul olmağın serdar mumaileyhe Hacı Halil Ağayı muasırdan men' birer mavaki' bittaleb ketb olundu. Fil yevmü'l --- öşrin muharrem-i mihram. Sene selasin ve mieteyn ve elf.

Hüseyin Beşe bin Ahmed

Mehmed Beşe İbn-i Osman

Hüseyin bin Abdullah

Nasuah Beşe İbn-i Hamza

Mustafa Beşe İbn-i Mahmud

*Turıcı Ali Beşe ve gayrühum.*⁸⁶

⁸⁶Balıkesir Şerriye Sicili, s.29

Aşağıda H.1130 (M.1717-1718) tarihli kayıta Palya kazasına tabi olan Akdırama köyü sakinlerinden Mehmed Ağa İbn-i Hacı Ali adlı kişi, Balıkesir'in Hacı İsmail Mahallesi'nde sakin olan Hacı Ahmed bin Yusuf'un üzerindeki davayı dile getirerek, bu kişinin babası olan Dilaver Beyin ölümü üzerine veraseti İsmihan Hatun ile, büyük kızları ve kendisinin hakettiğini, paylaşımın sekiz sihem üzerinden gerçekleşeceği be bundan bir sihemi zevcesi İsmihan Hatun, dört sihemi kızı İhsan Haki ve üç siheminin kendisine intikal ettiğini, ancak ölen kişinin babasından yüz altmış gurusu kabz ettiğini, bu yüz altmış gurusun büyük babanın ölmesiyle birlikte damadına kaldığı ve bunun karşılığı olarak bir tarafı Hacı Mustafa Bağhanesine bir tarafı Kaba Hasan Mekanına ve bir tarafı mescid-i şerife bakan ve dekar kıymeti altmış gurusu olup yüz altmış gurusluk yer tashih edilmesi talep edilmiştir. Hacı Ahmed cevabında vefat eden Dilaver'in ölümünden üç yıl önce aklı başında iken damadım üzerinde bir akçe hakkım kalmadı ve bu yer hacı Ahmed'e kalmıştır diye cevaplamıştır. Ve bu konu üzerinde şahitlerle birlikte dava görülmüştür.

Palya kazasına tabi' Akdırama nam karye sakinlerinden Mehmed Ağa İbn-i Hacı Ali nam kimesne meclis-i şer'ide medine-i Balıkesir muhallatından Hacı İsmail mahallesinde sakin bahis hazü'l-küttab Hacı Ahmed bin Yusuf nam kimesne mahzurunda üzerine davayı ve takrir-i kelim idub mezbur Hacı Ahmed hakayin babası olan Dilaver bin Abdullah babam Hacı Ali Bey nakfi olmağla mezbur Dilaver fevt oldukda veraseti zevcesi İsmihan nam hatun ile sulbi kebir kızı --- bana münhasır oldukda. Tashih meselesi sekiz sihem itibar olunub siham mezbureden bir sihemi zevcesi mezburan İsmihan dört sihemi kızı mezbur İhsan haki üç sihemi mahsubü'l--- bana intikal eyledikde. Tarih-i kitabdan on sene takdim mezbur Hacı Ahmed Hac Şerife gider oldukda kayir babası müteveffayı mezbur Dilaver'den --- şer'iden yüz altmış gurusu teferraz ve ahz ve kabz idub --- mezbur Dilaver fevt olub meblağ-ı merkum yüz altmış gurusu damadı mezbur Hacı Ahmed zimmetinde kaldığından maida müteveffayı mezbur Dilaver'in havece kapısı ve taraf ve rabi'a tarik ali --- demekle maruf mevzu'da bir tarafı Hacı Mustafa bağ hanesine bir tarafı kaba Hasan mekanına ve bir tarafı mescid-i şerife ve taraf-ı

rabi'a tarık-ı ama fethi altmış gurus kıymetle bir bab --- dahi fuzuli zabt idub salefü'l-zikr yüz altmış gurus ile yevi olunan nalibened dekanından tashih meselesi üzerine üç sihem hisse-i şer'iyeleri taleb ve ahz-ı mirad eylediğimde muhalefet ider sual olunub takrir-i tahrir ve hisse-i mezkurununadasına tenbiye olunmak matlubdur didikde. Gaybü'l-sual mezbur Hacı Ahmed cevabında müteveffayı mezbur Dilaver vefatından üç sene mukaddem hal hissetze ve kemal-i akl ve sıhhatinde bize elli nakz olduğu halde hazur müsliminde bu vakte gelince damadım Hacı Ahmed ile beynimizde olan ahz ve iati muamelat şetilerimizden hesabımızı görüb damadım mezbur Hacı Ahmet zimmetinde bir akçe hakkım kalmadı. Ve dekan mezkur dahi mezbur Hacı Ahmed'in mülk-ü müşterasıdır. Ve cihamı el-vücuda sebab menü'l-erbab mezbur Hacı Ahmed ile davayı ve nezamım bu kadar deyub zimmetimi ibra-i iam ile ibra eyledi didikde. Gaybü'l-istitaf mezbur Mehmed Ağa'nın olmağın mezbur Hacı Ahmed'den takrir-i meşruhuna mütabık beyne taleb olundukda. Adül Süleyman'dan Muhammed bin Hacı Abdullah ve Hacı Mustafa bin Mehmed nam kimesneler acilü'l-şehada meclis-i şer'i hazıran olub istişad olunduklarında filvaka mühdi mezbur Mehmed Ağa'nın babası müteveffa El-hac Ali'nin hakkı olub bundan akdem fevt olan Dilaver bin Abdullah vefatından üç sene mukaddem hal-i hivetinde bizim huzurumuzda iş bu Hacı Ahmed ile bu ana gelince beynimizde olan ahz-ı vaiti ve muamelat şetilerimizden hesabımızı görüb damadım mezbur Hacı Ahmed zimmetinde bir akçe ve bir hibe kalmadı ve dekan-ı mezkur mezbur Hacı Ahmed'in işkala mülk müşterasıdır. Ve cihamı el-vücuda ve sebaba men-ü'l-esbab davayı ve nezaim yokdur deyu mezbur Hacı Ahmed'in amire-i diaviden zimmetini ibra ile ibra ve bizi işhad eyledi. Biz bu hususlara bu vice üzere şahidleriz. Şehadet dahi ideriz deyu her biri ida ve şehadet-i şer'ie eylediklerinde gayb-ı riayet şeraıt el-kabul şehadetleri makbul olmağın meddi' mezbur Mehmed Ağa'ı maruzasından za'i birer mavaki bittaleb ketb olundu. Fil yevmü'lhamse öşrin muharrem-i mihram. Sene sülüsün ve miateyn ve elf. ---

Fahrü'l-eşbah El-hac Halil Ağa el-serdar

Mehmed Ağa İbn-i Yusuf

Hacı Hamza Efendi Hacı Hüseyin

El-hac Mustafa Ağa İbn-i Hacı Ali

Mustafa Beşir İbn-i Mehmed

Hacı Mustafa el-mahzur

*Ve gayrihum.*⁸⁷

Aşağıda H.1130 (M.1717-1718) tarihli kayıta Balıkesir'in Eski Kuyumcular Mahallesi sakinlerinden Abdi bin Ramazan adlı kişi Dinkçiler Mahallesinde sakin olan İsmail bin Hasan huzurunda okunmuş ve tekrarlanmıştır. İsmail'in kız kardeşi vefat eden Aişe bint-i Hasan'ın veraseti validesi Havva ile küçük kızı Havva'ya kaldığı ancak İsmail'in bu kalan mallara el koyduğu ve bu emanetler içerisinde bir Top Manisaa alacası, bir kuzu işlemeli halı, bir sim kuşak ve on iki gurusun olduğu ve bu malların geri alınması için İsmail'den şikayetçi olunulmuştur.

Medine-i Balıkesir muhallatından Eski Kuyumcular mahallesi sakinlerinden Abdi bin Ramazan nam kimesne meclis-i şer-i hatır-ı lazım el-tevkirede bais hazü'l-küttab medine-i mezburda Dinkçiler mahallesinde sakin İsmail bin Hasan nam kimesne mahzurundan biltavi' elsaf ikrar tam ve takrir-i kelim idub mezbur İsmail'in --- kız karındaşı olub bundan akdem müteveffaya olan Aişe bint-i Hasan'ın veraseti validesi Havva ile sadriye sagir kızı Havva'ya ve mezbur İsmail mahzurunda müteveffa mezburan Aişe'nin metrukatinı mezbur İsmail zabt ve ahz ve kabz idub müteveffa mezburan Aişe zimmetinden bir vice emanet bir tob Mağnisa alacası ile bir dölined ve bir halalı kuzı ve bir gurus kıymetli bir sim kuşak ve on iki gurusum olub ve mezbur İsmail zimmetinde dahi iki zirai cukum olmağla kabulü'l-ahir ve alü'l-istifa mezbur Aişe fevt oldukda metrukatin vaz' ile olan

⁸⁷ Balıkesir Şerriye Sicili, s.29

karındaşı mezbur İsmail'den talep ve dava eylediğimde beynimiz --- tevasıtıyla zikr olunan emanetlerim davasından mezbur İsmail ile beyni iki zirai cuka üzerine inşa ve akd-i sulh eylediklerinde ben dahi sulh-i mezburı kabul ve bedel sulhu olan iki zirai cukayı mezbur İsmail yedinden ahz ve kabz idub mezbur müteveffayı mezbur Aişe'de olan salefî'l-zikr emanetlerim mezbur İsmail'de olan iki zirai cuka davalarından mezbur İsmail'in vefatını ibra ve iam kat'a el-nezai ile ibra ve iskat eyledim didikde. Gaybü'l-tasdik el-şer'i mavaki bittaleb ketb olundu. Fil yevmü'l-hamse fi muharrem. Sene sülüsün ve miateyn ve elf.

Hacı Ahmed Ağa İbn-i Mahmud

İbrahim bin Ali

Hacı Ahmed bin El-hac Mustafa

Ali Bin Şa'ban

*Mustafa bin İbrahim. Ve gayrihum.*⁸⁸

Aşağıdaki kayıтта Balıkesir'in Hacı İshak mahallesinde yaşayan kişinin varisi olmayan kişinin vefatı üzerine o bölgenin ileri gelenlerinden Sagir Ağa Abdi Oğlu'nun önderliğinde aylık olarak Beytü'l-mala aktarılmıştır.

Medine-i Balıkesir'de Hacı İshak mahallesinde sakin iken bundan akdem vefat iden --- nam hatun zahir varis marufi olmayub sagir ağa Abdi Oğlu mütevefat mezburenin mezkure-i mezburede beytü'l-mala aylık vekil olan fahrü'l-akran Hacı Mustafa Ağa marifeti ve marifet-i şer'i ali sevk-i sultanide bir mugavile sa'i olunur. --- zikr olunur.

⁸⁸Balıkesir Şerriye Sicili, s.30.

<i>Köhne kavak, köhne tekne, köhne sandık</i>	<i>kıymeti</i>	<i>10 pare</i>
<i>Sac ayağı köhne ---</i>	<i>kıymeti</i>	<i>42 pare</i>
<i>Köhne döşek</i>	<i>kıymeti</i>	<i>43 pare</i>
<i>Köhne yasdık</i>	<i>kıymeti</i>	<i>14 pare</i>
<i>Köhne minder</i>	<i>kıymeti</i>	<i>20 pare</i>
<i>Köhne yorgan</i>	<i>kıymeti</i>	<i>6 pare</i>
<i>Tencere sahan tas</i>	<i>kıymeti</i>	<i>82 pare</i>
<i>Köhne kalıb</i>	<i>kıymeti</i>	<i>12 pare</i>
<i>Köhne kürk köhne ---</i>	<i>kıymeti</i>	<i>27 pare</i>
<i>Köhne çuval</i>	<i>kıymeti</i>	<i>7 pare</i>
<i>Bucak keser</i>	<i>kıymeti</i>	<i>2 pare</i>
<i>Köhne sandık</i>	<i>kıymeti</i>	<i>3 pare</i>
<i>---</i>	<i>kıymeti</i>	<i>30 pare</i>
<i>Tabe sagir tencere</i>	<i>kıymeti</i>	<i>36 pare</i>
<i>Cem'an yekün</i>		<i>38 guruş</i>
<i>Beytü'l-mal için</i>		<i>13 guruş.⁸⁹</i>

Bazı mütekebeye isnad ile ol günde hakim olan Ahmed Efendiyi tab'i kılub mezbur vahide Mustafa'ya zühul mültezim yazdırub hasumına ahel değil iken mevacesinde davayı ve meşhur mütevanızın hilafına müşabered zul-akatını itima' --- sıhhat-i tahrir itdirmekle ol takriri dahi bu makule meşhud ve mütevanızın hilafına akıbetine dahi ile makul olmaduğını natık kavayi şerife virildiğinden maide zikr olunan tarlalar hududlarıyla yedinde olan berat-ı şerif-i

⁸⁹ Balıkesir Şerriye Sicili, s.32

alışan'da ve suret-i defter-i hakaniyede --- deyu tahrir ve kayd olunub bigayet harab virileri zeamet tarafına mülhak olmağla mezbur gececi Hacı Hasan'ın dahi yedinde bulunan iş bu sahib-i i arazi temessük dahi zeamet-i mezkure mutasarrıfları Ahmed Çavuş ve Mustafa Çavuş'un taraflarına sene-i sülüs ve tes'in ve elf tarihinde vekilleri olan Hacı Hüseyin'in mümezzi ve mihkam virdiği temessükden zikr olunan tarlaların öşürünü kadimü'l-ayamdan zeamet tarafına alınageldiği meşhud ve tevatürdür deyu mütevellî mezbur El-hac Halil'in cevab-ı meşruhinı --- mukabele ideceği mezbur el-hac Halil vekili merkumun vice meşruh üzere olan def'in inkar itmekle vekil mezburdan def'a meşruhuna beyn-i taleb olundukda. Adüli --- ve sükkat-ı müsliminden husus-ı mezbura vukufi olanlardan El-hac Mehmed bin Hacı Süleyman ve diğeri El-hac Mehmed bin Süleyman ve diğeri Mehmed Ağa İbn-i Hacı Mustafa'ya ve Mustafa bin Hüseyin ve Mehmed bin Ali ve Hüseyin Beşer İbn-i Hacı İbrahim ve Mehmed Halefi İbn-i Hasan ve Hakkı bin Hüseyin ve Ali Efendi İbn-i İbrahim ve Ali İbn-i Ahmed ve Yusuf Beşer İbn-i Huzur ve Mustafa Ağa İbn-i Abdullah ve El-hac Mehmed Ağa İbn-i İbrahim ve El-hac Mehmed İbn-i Hacı Mahmud ve El-hac Ali bin İbrahim ve Mehmed Ağa ve İbn-i Abdullah ve diğeri El-hac Ali bin Ahmed ve nikaf Mehmed ibn-i Hacı Süleyman ve Mustafa Beşe İbn-i Hüseyin ve Ahmed ve Mehmed ve Mahmud Beşe İbn-i Mustafa ve Hüseyin Efendi İbn-i Osman ve El-hac Mustafa İbn-i Hacı Ali Hasan bin Avni ve Ebubelir Beşe İbn-i Abdullah nam kimesneler lacilü'l-sehade meclis-i şer'i hazurdan olub imtişehada olunduklarına filhakika bir taraf Hacı şeyhi ve bir taraf Bahadır zade ve bir taraf sütci zade tarlaları ve bir tarafı Halalcaya mürur iden tarıkam ile mahdud gececi Hacı Hasan mutasarrıf olduğu tehemmiyana on dönüm tarla ve yine mutasallında vaki bir tarafı şakirde oğlu ve bir Emir Muiddin Oğlu tarlalarına ve bir taraftan ve bir tarafına Halalca'ya mürur iden tarıkam ile mahdur tehemmina on altı dönüm tarla zeamet-i mezkura mülhakatından Kara Bey yeri dimekle maruf olucağı --- tırağından olduğu bizim malumumuzdır. Kadimü'l-ayamdan tarlayı mahruran mezkuranın öşürünü zeamet-i mezkure tarafından zabt olunub ahz ve kabz oluna geldiği meşhud ve mütevatir ve mezbur Abdullah mütevellinin husus-ı mezbur için ikamet eylediği müşabirler --- hususu hisse-i mezkurun bu vice üzere

müşahidlerine şehadet dahi itdirdub her biri eva ve şer'iyeye eylediklerine gabü'l-kadir elzamına vesaire makul olduktan sonra vekil mezburun yedinde olan kava-i şerifeye kast olunub bir zeamet toprağından bir mikdar tarlayı kadimden ol zeamete mutasarrıf olanlar tasarruf idub ve el olduğu meşhud ve mütevatir iken cevabında olan vakfın mütevellisi vakfındır deyub meşhud ve mütevatirin hilafına beyn-i ikamet eylesiz. Makbul olur dahi inşallahü alam olmaz deyu buyurmağla mucebince mezbur Ahmed efendinin istima' eylediği şahidlerin müşahidleri makbul olmayub virdiği hüccet mukarrer olmamağla betlafına hüküm olunub müteveli ol abdülmelikin virdiği tapu temessük dahi mahuliye olmamağla tarlayı mahdudan mezkur Aydın mutasarrıfı idub ahz olunan öşürin vekil mezbur mütesellim müteveli merkum El-hac Halil tenbiye olunub mavaki bittaleb ketb olundu. Fi'l-yevmü'l havi ve'l-öşrin fi şevvalü'l-mükerrem. Sene sitte ve öşrin ve miateyn ve elf. ---

İbrahim Çelebi İbn-i Mehmed

Ahmed bin Mahmud

Mustafa bin Mehmed

İbrahim Efendi İbn-i ---

Hacı Hüseyin Çavuş İbn-i Ramazan Beşer

El-hac Mehmed Ağa İbn-i İbrahim Ağayı serdengeçdi

--- Mustafa Efendi

El-hac Ahmed bin Hacı Mustafa

Mustafa Beşe İbn-i Hacı İbrahim⁹⁰

Aşağıdaki H.1126 (M.1714-1715) tarihli kayıttta Balıkesir'in Martlı Mahallesi'ne yaşayan Hayrünisa bint-i Mehmed'in veraseti kocası El-hac Mustafa İbn-i Safer ile Babası Mehmed bin Ali ve

⁹⁰Balıkesir Şerriye Sicili, s.32

annesi Havva bint-i Abdi Ağa hatun ve Sadri Oğlu Mehmed'e kaldığı ve kalan mallar belirtilmiştir.

Medine-i Balıkesir'de Martlı mahallesinde sakin iken bundan akdem vefat iden Hayrünisa bint-i Mehmed'in veraseti zevci el-hac Mustafa ibn-i Safer ile babası mezbur Mehmed bin Ali'ye ve validesi Havva bint-i Abdi Ağa nam hatun ve Sadri oğlu Mehmed nam sefire münhasır olduğu şer'a zahir ve müstehzi olduktan sonra muhalafatıdır ki. Ve sahih şevval 1126.

--- tefettür		16 guruş
Alaca sandal entari		1 guruş
Alaca sandal ---	1 tane	buçuk guruş
Derdest Hacı Mustafa entari	1 tane	2 guruş
Çekme	1 tane	1 guruş
Beyaz baş dokuması	1 tane	1 guruş
Müstemal beyaz sal		1 guruş
İpek		2 guruş
Döşek	3 tane	6 guruş
Yasdık	3 tane	2 guruş
Yorgan	3 tane	5 guruş
Mehayiri ferace	1 tane	4 guruş
Sim kuşak	1 tane	1 guruş
Dürzi mezbur zimmetine		33 guruş
Eşrafü'l-tevan	2 tane	13,5 guruş

<i>Kitab ---</i>		<i>buçuk guruş</i>
<i>Şib takiyye</i>	<i>1 tane</i>	<i>8 guruş</i>
<i>Bez taranır</i>	<i>3 tane</i>	<i>1 guruş</i>
<i>Cem'an Yekün</i>		<i>96 guruş</i>

Minha'l-ihracat: resm-i kismet 2 guruş, katibe 15 guruş, cukadara 15 guruş, mahzureye ve çavuşa 16 guruş, hadameye 14 guruş.

Sahhü'l-baki li't-taksim beynü'l-varis: hisse-i zevce 23 guruş, hisse-i --- 15 guruş, hisse-i --- 15 guruş, hisse-i --- 38 guruş.⁹¹

Aşağıdaki kayıтта Balıkesir'in Sahnıhisar Mahallesi'nde yaşayan Hasan Beşe bin Hüseyin yaşadığı olay ile ilgili meclis-i şer'iden onay almak istemiştir. Buna göre Kalemiye Kazası'na tabi İvazlar Köyü'nde Mustafa bin Şaban adlı kimse urbasını yükledikten sonra ayakları sürtmüş ve düşerek yaralanmış, yarasını tedavi ettirmek için Balıkesir'e gelib bu şahsın evinde misafir iken ölmüş ve bunu meclise bildirerek görülmeini istemiştir. Bu iş için katib Mevlana Ebubekir Efendi yollanmıştır. Ve ölüyü görüp bu yaradan dolayı olduğunu mahkemeye bildirmiştir.

Medine-i Balıkesir muhallatından Sahnıhisar mahallesinde sakin Hasan Beşe bin Hüseyin nam kimesne meclis-i şer'i zabtı lazı mü'l-tevekkırda takrir-i kelam idub Kalemiye Kazasına tabi' İvazlar nam karyede sakin Mustafa bin Şa'ban nam kimesne --- mahsul taşra iken sab urbasını yükleyub üzerinden ayar iki ayağı sürcüb sağ koltuğundan urbanın sab sökümüne düşüb mecruh olmadıkda. Ceraher gösterub muallac için Balıkesir'e gelub benim menzirimde misafir iken fevt olmağla canib-i şer'iden üzerine varılub keşf ve tahrir olunması mutlakdır didikde. Canib-i şer'iden katib --- Mevlana Ebu Bekir Efendi irsal olundukda ol dahi zeyl-i kitabda muharrerü'l-esamı olan müslimin ile mahalle-i mezkurede mezbur

⁹¹Balıkesir Şerriye Sicili, s.42

Hasan Beşer'inin menziline varılıb mütevefai mezbur Mustafa'nın cesedine nazar eyledikde. Filvaka mütevefayı mezburun sağ koltuğundan söken saplından yarısı olub gayrı azasında aşer cerahati olmayub söküün yarısından fevt olduğu muayene ve müşahede olunduğunu mevlanayı mezbur mahalinde huzur-ı müsliminde keşf ve tahrir ba'de ma'a meb'ud olan emin mühkime El-seyid Halil Çelebi ve mahzur Halil ile meclis-i şer'iyeye gelub ali vukuad inha ve takrir itmeğin mavaki ali vukuad bittaleb ketb ve terkım olundi. --- sene sidde ve ısrin ve miateyn ve elf.

Mustafa bin Mehmed

İsmail Beşe İbn-i Hasan

Mustafa Beşe İbn-i Beşer Mehmed

İsmail Beşe İbn-i Mustafa

Şa'ban bin Mehmed tabi' mütesellim ağa

Hüseyin bin Ali karye-i ---⁹²

Kıdvetü'l-kuzatü'l-hikam ma'denü'l-fazl ve'l-kelem Mevlana Balıkesir kadısı zide fazlühu. Ve mefahirü'l-emasil ve'l-akran Balıkesir kazası sakinlerinden Kara Mustafa kethüdayirleri ve yeniçeri serdarları ve ayan-ı vilayetin erleri zide kadrühüm. Tevk'i-i ref'i-i hümayun vasıl olucak malum ola ki inşallahü ta'ala iş bu sene-i mübarekde vaki sefer-i hümayun Nusret makruna memur asakir Nusret-i şiar için ziyade zehire lazım ve hazır ve mevcud itdirilmesi muktazı olub --- olunacak mahallelere karib yerlerde --- tealli ve --- üzere olduğundan mahalle-i kasda zehire tedarikinde aşiret olmağla Balıkesir kadısı sakinlerinden Kara Mustafa Bey ve Balıkesir kazasında vaki anbaracının müteddi mestufi zehirleri olduğu ihbar olmağla Çandarlı İskelesine nakl ile şe'irin İstanbul gemileri kırk sağ akçeye ve hazzının dahi nakli ile bir istanbuli gemileri seksan dörder akçeye olub ve lazım gelen bahaların mübaşirinden virilmek üzere

⁹² Balıkesir Şerriye Sicili, s.46

Balıkesir kadısında sakin Kara Mustafa Bey tedhir olan zehiresinden beş bin kile hinta ve beş bin kile şe'ir Balkesir kazasında eshabının tedfiri olan zehirelerinden on bin kile hinta ve on bin kile şe'irin cem'a on beş kile hinta ve on beş bin kile şe'ir mücella mübaye ve bir gün evvel iskele mezbura nakl ve kabzına memur olan teslim ve hazır ve mevcut itdirmekde mir-i miriniz ziyade dikkat ve ihtimam eyleyesiz. Zikr olunan ziyade sefer-i hümayunumda memur guzzat mevcuduna virilecek ta'yinlerin için tertib olunmağla bizim zehiremiz yokdur veyahut mütevefi zehireleri iken mevelat --- kifayet itmez deyu illet ile ketm itdirmeyub alü'l-hal mücellan mübayı' ve bir gün evvel iskeleye mezbureye nakl ve irsalinde mücerrid sai olasız. Müteveli misafir yollar hareket olmağla tedarik ve irsalinde avk ve safir olasız. Ayanın taksiratlarına emel olunub bir gün tekasil üzere olanların işdikab ile haber alınır tertib olunur bilmiş olasız. Ona göre basiret ve intibah üzere olub merkum Mustafa'nın icabet bayi' fermanım olan ol mikdar kile hinta ve şe'ir mücella mübayı ve iskeleye mezbure nakl ve irsalinde müceddi ve sai olub avk ve mahirinde ve ihmal ve müsahireden bigayet ihtiraz ve --- ferman-ı alışanım sadır olmuşdur. Buyurdum ki hüküm-ü şerifim der saadetimde ta'yin olunan kıdvetü'l-emacid ve'l-ayan Ahmed zide mecdühu vardukda. Vice meşruh üzere -- sadır olan ferman vacibü'l-imişal ve lazımu'l-emsalimin mezmun münişi birer amel olub hilafından ihtiraz eyleyesiz. Şöyle bilesiz alamet-i şerife itimad kılasız. Tahriren fi'l-yevmü'l-hamis öşrin fi muharremü'l-hiram. Sene seb'a ve öşrin ve mieteyn ve elf.⁹³

Aşağıdaki H. 8 Cemaziyelevvel 1132 (M.18 Mart 1720) tarihli kayıttta Manisa'nın El-hac Yahya Mahallesi'nde yaşayan Süleyman bint-i Mehmed bin Abdullah'ın kızı tarafından vekil olduğu hususlar hakkında İsmail bin Mehmed bin Veli adlı kişinin şahitliğiyle Ekmekçi Hüseyin Beşe adlı kişi tarafından vekili kabul edilen Süleyman İbn-i Ahmed paylaşılacak malların Süleyman Hatun'un mülkü olup, bir taraftan dede oğlu mülkü, bir taraftan Halil mülkü ve bir taraftan Deveci Karakaş mülkü ot ve zeytin ağaçlığı ve bir asma ve bir koruk ve havlucu müştemal mülkü, Hüseyin Beşe'ye otuz guraşa

⁹³Balıkesir Şerriye Sicili, s.36

taksitle verildikten sonra bu mallar üzerinde Süleyman bint-i Mehmed bin Abdullah'ın kızının bir hakkı kalmamıştır.

Medine-i Mağnisa El-hac Yahya mahallesinde sakin Süleyman bint-i Mehmed bin Abdullah nam hatun tarafından hususatlar --- Vekil olduğu zat-ı mezbureyeyi marifet-i şer'îye ile muarrihan olan El-hac İsmail bin Mehmed bin Veli nam kimesne şehadetleriyle şer'a sabit Ahmed bin Ali nam kimesne meclis-i şer-i şerif envarde iş bu--- itmekçi Hüseyin beşin kimesne tarafından tasdik-i vekil olan Süleyman İbn-i Ahmed mahzurunda bilvekil ikrar ve takrir--- idub müvekkilim mezbuer Süleyman Hatun --- el-zikrin ve sururetden mezbure mülki olub mahalle-i mezburede vaki bir taraftan dede oğlu mülki ve bir taraftan Halil melaki ve bir taraftan Deveci Karakaş melaki ve bir taraftan tarık ali ile mahdud fevkani ve tahtani bir bab ot ve zeytun işçarı ve bir asma ve bir koruk ve havlucı müştetal mülki menzilini cem' ve tevayı' ve liva hakkı ve muhaf-ı hukuk ve mürafıkı ile tarafından icab ve kabulü havi bey'a bat sahh-i şer'î ile Hüseyin beşeriye otuz gurus bay-i ve temlik ve teslim olduğu vice muharrer üzere iştira ve teslim ve kabul ve temlik ve kabz itdikden sonra --- olan meblağ-ı mezbur otuz gurus mücellem mezbure Hüseyin Beşireden tamama ahz ve kabz eyledi. --- menzil mahdud ve mezkur mezbur Hüseyin Beşenin mülk-ü müşterası olub müvekkilim mezburenin kat'a alaka ve müdehali kalmadı. --- ve keyfima --- mutasarruf olsun didikde gabü'l-tasdik el-şer'î ma-veka' bittaleb ketb olundu. Fi 8 cemaziye'l-evvel 1132.

Mezbur El-hac İsmail

Karye İmam Hi'dayetullah Efendi

--- Süleyman Beşe

Mahal-i Veli Oğlu Mehmed

Kel Hancı El-seyid Hüseyin Çelebi

İmgesi İbrahim

Deve Oğlanlı Oğlı Mustafa

İsmail Bin Mehmed ve Mehmed bin Veli

Süleyman bin Ahmed

*Mahze Başı Halil.*⁹⁴

Aşağıdaki H.1132 (M.1720) tarihli kayıтта Manisa'nın Ali Ağa Mahallesi'nde yaşayan Aişe bint-i İbrahim Efendi'nin ölümü üzerine veraseti annesi Hadice bint-i Abdullah nam hatun ile Mustafa Beşe ve Mehmed Efendi'ye kaldığı ve varislere kalan eşyalar zikredilmiştir.

Medine-i Mağnisa Ali Ağa mahallesinde sakin iken bundan akdem mütevefiye olan Aişe bint-i İbrahim Efendi'nin veraseti validesi Hadice bint-i Abdullah nam hatun ile --- işler Mustafa Beşe ve Mehmed Efendiye münhasıra olduğu şer'a zahire oldukdan sonra beynü'l-varisi tevzi' olan eşyasıdır ki viceati üzere zikr olunur. Vaki' tahrir fil yevmü'l-sani öşrin rebiü'l-ahir. Sene esni ve selasin ve mia ve elf.

<i>İncilü kuşak</i>	<i>1 aded</i>	<i>735</i>
<i>Nakışlı boğça</i>		<i>360</i>
<i>Serpuş</i>		<i>81</i>
<i>Bakır kalıbdan ---</i>		<i>181</i>
<i>Nakış sırmalı yasdık</i>		<i>460</i>
<i>Minder kılıfı</i>	<i>1 aded</i>	<i>77</i>
<i>Bürüncük don</i>	<i>1 aded</i>	<i>90</i>
<i>Menkuşelü yasdık</i>	<i>1 aded</i>	<i>31</i>

⁹⁴Manisa Şerriye Sicili, s.49

<i>Kabaklı Tas</i>	<i>1 aded</i>	<i>107</i>
<i>Beledi yasdık</i>	<i>2 aded</i>	<i>10210</i>
<i>Menkuşe don</i>	<i>1aded</i>	<i>153</i>
<i>Siyer serpuş</i>	<i>1aded</i>	<i>66</i>
<i>Sandal kaftan</i>	<i>1aded</i>	<i>442</i>
<i>Sagır yıldızlı tas</i>	<i>1aded</i>	<i>180</i>
<i>Döşek</i>	<i>1 aded</i>	<i>387</i>
<i>Menkuşe bağça</i>	<i>1aded</i>	<i>209</i>
<i>Kalaycı</i>	<i>1 aded</i>	<i>60</i>
<i>Tas</i>	<i>2 aded</i>	<i>70</i>
<i>Beldi yasdık</i>	<i>2 aded</i>	<i>302</i>
<i>Minder kılıfı</i>	<i>1aded</i>	<i>140</i>
<i>Hatalı kaftan</i>	<i>1 aded</i>	<i>300</i>
<i>Münakşi yüz yasdığı</i>	<i>1aded</i>	<i>190</i>
<i>Nakışlı don</i>	<i>2 aded</i>	<i>373</i>
<i>Sahan</i>	<i>1 aded</i>	<i>140</i>
<i>Kumaş yasdık</i>	<i>1 aded</i>	<i>200</i>
<i>Gömlek</i>	<i>1 aded</i>	<i>193</i>
<i>Bakır sini</i>	<i>1 aded</i>	<i>235</i>
<i>Tencere ma'a maşraba</i>		<i>210</i>
<i>Minder kılıfı 1 aded</i>		<i>64</i>

<i>Minder</i>	<i>1 aded</i>	<i>166</i>
<i>Münakşi don</i>	<i>2 aded</i>	<i>196</i>
<i>Entari</i>	<i>1 aded</i>	<i>84</i>
<i>Yasdık</i>	<i>1 aded</i>	<i>182</i>
<i>Cuka ferace</i>	<i>1 aded</i>	<i>844</i>
<i>Minder</i>	<i>1 aded</i>	<i>252</i>
<i>Telli hatalu ---</i>	<i>1 aded</i>	<i>428</i>
<i>Münakşi yüz yasdık</i>	<i>2 aded</i>	<i>350</i>
<i>Kadife döşek</i>	<i>1 aded</i>	<i>380</i>
<i>Yemeni boğça</i>	<i>2 aded</i>	<i>99</i>
<i>Minder kılıfı</i>	<i>1 aded</i>	<i>125</i>
<i>Kalayca</i>	<i>1 aded</i>	<i>839</i>
<i>Münakşir beşkir</i>	<i>1 aded</i>	<i>260</i>
<i>Münakşi mikrame</i>	<i>3 aded</i>	<i>123</i>
<i>Hamam gömleği</i>	<i>1 aded</i>	<i>250</i>
<i>Münakşi ---</i>	<i>1 aded</i>	<i>216</i>
<i>Münakşi boğça</i>	<i>1 aded</i>	<i>399</i>
<i>Köhne don</i>	<i>2 aded</i>	<i>298</i>
<i>Münakşi don</i>	<i>1 aded</i>	<i>170</i>
<i>Yasdık kılıfı</i>	<i>2 aded</i>	<i>105</i>
<i>Hatalı kaftan</i>	<i>1 aded</i>	<i>129</i>

<i>Münakşi boğça</i>	<i>1 aded</i>	450
<i>Sandal entari</i>	<i>1 aded</i>	236
<i>Beşkir</i>	<i>1 aded</i>	52
<i>Münakşi don</i>	<i>1 aded</i>	151
<i>Menzildar mahalle-i mezbur</i>		18000
<i>Boğça maa perde</i>		330
<i>Şirini maa don</i>		320
<i>--- gömlek</i>		200
<i>Arab harbesi</i>		8400
<i>--- kaftan</i>	<i>1 aded</i>	250
<i>Münakşi boğça</i>	<i>1 aded</i>	250
<i>Peşkir</i>	<i>1 aded</i>	200
<i>Pencere perdesi</i>		3360
<i>Alaca zebun maa kilim</i>		200
<i>Yasdık yüzi</i>		180
<i>Gömlek</i>	<i>1 aded</i>	85
<i>Yorgan</i>		250
<i>Sandal yorgan</i>	<i>1 aded</i>	480
<i>Def'i yorgan</i>	<i>1 aded</i>	240
<i>Def'i yorgan</i>	<i>1 aded</i>	240
<i>Kara sığır ineği</i>	<i>3 aded</i>	1800

<i>Kara sığır tosunu</i>	<i>2 aded</i>	<i>950</i>
<i>Kara sığır düğesi</i>	<i>2 aded</i>	<i>750</i>
<i>Kısrak</i>	<i>2 aded</i>	<i>1500</i>
<i>Cem'a Yekun =</i>		<i>51684</i>

Minhe'l-ihracat = (müht-ü tekfir = 1200), (rüsüm-ı iadi = 1000), (katibeye = 300), (--- mahruse = 180), (delalde = 300), (demun müteferrik = 400).

Yekun = 3200

Sahhü'l-baki = 48474

Hisse-i --- = 8079 hisse-i --- = 20197 hisse-i --- =20197⁹⁵

Aşağıda H.1132 (M.1720) tarihli kayıтта Manisa'nın Göktaşlı Mahallesi'nde yaşayan Ahmed Beşe kızı Fatma'nın mahkemede küttab Mustafa bin Abdullah'ın bildirimiyile bir taraftan İlyas Oğlu Mehmed mülkü, bir taraftan Rokya Hatun mülkü, doğu tarafından bir parça ot bir yıllık süre ile Mustafa'ya yüz guruşa teslim edilmiş ve bu yer Mustafa'nın hakkı olduğu zikredilmiştir.

Medine-i Mağnisa'da Göktaşlı mahallesinde sakine Fatma bint-i Ahmed beşe nam hatun zattı badü'l-tarifü'l-şer'i meclis-i şer'i şerif'de bais --- küttab Mustafa bin Abdullah kimesne mahzuruna ikrar ve takrir-i kelam idub sülük-ı mülkümüz müsellik olub mahalle-i mezburda vaki bir taraftan İlyas oğlu Mehmed mülki ve bir tafardan Rokya hatun mülki ve bir taraftan tarık-ı has ve taraf rabıği tarık-ı iam ile mahdud menzilimin ve nısfünü'l-müslimin ikraz ve tayin ve ilamat-i fasıla vaz'i ile muhataz eyledikten sonra şark taraftan vaki bir bab ot ve bir mikdar havluıy cemi' hukukuyula mezbur Mustafa'ya yüz guruş tarafından icab ve kabulü hava-i bay-i bat sahih-i şer'i ile bay'i ve temlik ve teslim eyledikde olduğu bir vice muharrir eşkara

⁹⁵Manisa Şerriye Sicili, s. 50

temlik ve teslim ve kabul eyledikten sonra semin mezkur yüz gurus mutalebesinden mezbur Mustafa'nın zimmetini iram ile ibraam ile ibra ve iskat eyledim. Baadü'l-yevm müfrez mezkur amme hukukuyla mezbur Mustafa'nın mül ve hakkı --- olmuştur. Keyfemayeta ve --- mutasarrıf olsun didikde. Abü'l-tasdik el-şer'i mahvü'l-vak'i bit-taleb olundu. Fil yevmü'l-esamin öşrin cemaziye'l-evvel. Sene esna ve selasin ve mie ve elf.

--- Seyid Efendi

İbrahim Çelebi bin El-hac Mehmed

Ahmed Çelebi bin İbrahim

Süleyman Çelebi Abdullah

Bıçakçı Ali Çelebi bin Abdullah

Abdi Oğlu Mehmed bin Ahmed

Ve gayrırım.⁹⁶

Aşağıda H.1132 (M.1720) tarihli kayıta Manisa'nın Seydi Hoca Mahallesi'nde Mehmed kızı Aişe Hatun mahkemeye meramını bildirmiş vefat eden Mehmed kızı Fatma'nın küçük oğlu El-Seyid Osman ve küçük kızı Şerife Neslihan'ın bakımlarının kendisinde olduğu ve ihtiyaçlarının giderilmesi için ölen analarından kalan malların nafaka için verilmesi gerektiğini bildirmiş ve babalarından her ikisi için üç baş nafaka üzerinden toplamda mezbure Aişe'ye on bir mavka karar kılındığı zikredilmiştir.

Medine-i Mağnisa'da Seydi Hoca mahallesinde sakine Ayşe Bint-i Mehmed nam Hatun zattu badü'l-tasrif el-şer'i meclis-i şer'i hatırı lazımu'l-tevkiren takrir-i kelam --- meram idub sadırıye kızım olub ve bundan akdem vefat iden Fatma bint-i Mehmed'in sadırı sagir oğlu El-seyid Osman ve sadırıye sagire kızı Şerife Neslihan hakkı el-hizane maher ve terbiyemde olub nafakaya eşra ihtiyacları olmağla

⁹⁶Manisa Şerriye Sicili, s.52

anaları mütevefiye mezbureden intikal iden emvallerinden karar-ı maruf nafaka farz ve tahrir olunmak bil-hizane matlumdır didikde. Mal-ı müteval muharrir üzere olduğu sagiran mezburanın babaları El-seyid Abdullah sulh ve zil ve şikayed muharrirü'l-esami müslimin ihbarlarıyla --- zahir olmağın hakim mevki' sadır kitab --- sagiran mezburan anaları mütevefat mezbureden intikal iden emvallerinden tarih-i kitabdan ikisine baher yevm-i üç baş nafaka farz ve takrir idub meblağ-ı mefruz mezkuri sagiran mezburana harç ve sarf ve nakt-i süruruyede --- mallarına --- mezbure Ayşe'ye on bir mavka' bit-taleb ketb olundu. Fil yevmü'l-seba' cemaziye'l-ahire. Sene Esna ve Selasin ve mie ve elf.

El-Seyid Halil Efendi.

El-Seyid Mehmed

El-Seyid Ali ---

El-Seyid Mehmed

Mehmed Çelebi bin Abdullah

Mahzur Başı Halil Çelebi ve İbrahim. İhzar.⁹⁷

Aşağıda H.1133 (M.1720-1721) kayıтта asıl olarak Sudan taifesinden olub küttab Abdullah adlı kişi Mevlana El-hac Mehmed bin Hacı Bayram'ın üzerindeki davayı dile getirmiştir. El-hac Mehmed bir kişiyi evlad edinip ve bu benim evladım diye kabul ve itiraf etmişken böylece kölelikten hürlüğe kavuşmuş iken bu husus şer'ren sorgulanıp mahkemede Çapraslar Kebir Mahallesi'nden Bizaz Hasan Çelebi İbn-i Süleyman ve El-Seyid Halil bin Hacı Hasan adlı kişiler şahitlik edip El-hac Mehmed bizim huzurumuzda evlad edindim dediğine şahitlik yaptık demişlerdir. Ve dava fikhın örneklerinden olmasıyla gulam mezkurun serbest bırakılmasına karar verildiği zikredilmiştir.

⁹⁷Manisa Şerriye Sicili, s.54

Fil-asıl Sudan taifesinden olub ---tahmil olan rafî'i ---küttab Abdullah nam arab-ı gulam meclis-i şer'i şerifde Mevlana El-hac Mehmed bin Hacı Bayram nam kimesne mahzarında üzerine dava-i takrir-i kelim idub mevlam mezkur El-hac Mehmed tarihi kitab günü benum için evlad idinmek aldım. Ve evladımdur deyu -----ikrar ve itiraf idub bir ol vechle sair ahrar --- olmuşken alade biz hilaf-ı şer-i şerif iştirak-ı merade eder sual olunub takrir-i tahrir ve beslim-i tehliye olunması metlu --- virdikde. Gaybü'l-sual akibü'l-alamkar gulam mezburdan sadık mukalız musaddık beyn-i taleb olundukda. Adü'l- ahrar rical-i müsliminden Çapraslar Kebir mahallesinden Bizaz Hasan Çelebi İbn-i Süleyman ve El-Seyid Halil bin Hacı Hasan nam kimesneler ecelü'l-şehade meclis-i şer-iye hafıran olub israü'l-neşehad filhakika mezbur El-hac Mehmed gulam mezbur tarih-i kitab günü bizim huzurumuza evlad idinmeği aldım ve evladı mürur virdi. Biz bu hususa bu vice üzere ve şahidleriz. Şehadet dahi ideriz. ---eva şehadet-i şer'iyye eylediklerine badü'l-kadıyla vel-tezkiye şehadetlerde makbul olduktan sonra mesele mezbur ketb-i fikhîyenin misail şuhulesinden olmağla gulam mezkurun atikine badü'l-hükm mavaki bittaleb ketb olundu. Fil yevmü'l-seba öşrin şabanü'l---. Sene selase ve selasin ve mie ve elf.

El-hac fikhîyye Abdullah Efendi ibn-i El-hac Hasan

Koşurzade Hacı Abdullah Efendi

Simhacerzade Ahmed Efendi

Simhacerzade Abdurrahim Çelebi

Sakalzade Süleyman Çelebi

Sakalzade Hacı Halil

Manavgatlı Halil Efendi

Sefer Kethüda oğlu Hacı Halil

Pertüde El-Seyid Mehmed Çelebi

Piri Mehmed Efendi

Emirü'l-Şeyh Mehmed Efendi

Şabanzade Abuzeddin

*Ve gayrühüm ahzar.*⁹⁸

Aşağıdaki H.1132 (M.1719-1720) tarihli kayıta Manisa'nın Recebli Mahallesi'nde yaşayan Hasan Efendi'nin karısı halini beyan ve sıkıntısını beyan edip vefat eden Şahin bin Abdullah'ın verasetinden haklarına düşen paylarının nafaka olarak alınmasını beyan etmişler küttab Ayşe'ye yevmi altışar akçe nafakaya karar verildiği zikredilmiştir.

Medine-i Mağnisa'da Recablı mahallesi sakinlerinden zati badü'l-tarifeye el-şer'i iş bu baisimde iltikab --- bint-i Hasan nam hatun meclis-i şer'i şerifde takrir-i kelim teyidünü'l-meram idub zevcem olub bundan fevt olan Şahin bin Addullah'ın ferasetinden hasıl ve bizden metevelliye hala hakkü'l-hakana --- terbiyemde olan sadırıye il bu sığıra karım Ayşe'nin tedbir maaşında --- mertebe --- olmağın babası mütevefayı mezburdan --- kenduye intikal iden mal mürursundan kadar mehıfaye nafaka --- baha farz ve takdir olunmak metlu virir didikde. Hakim mevki' sadır küttab dahi sagir mezbur Ayşe'ye baher yevm altışar akçe nafaka ve kesve baha farz takdir eyledikde. Meblağ-ı mefruz mezbur istidaneye ve mezburenin levazım zaruriyesinde harc ve sarf ve vakt-i zaferde sagire mezbure Ayşe'nin mal-ı mürusundan müracaata mezbure --- hatun ---virmeğın mavaki bittaleb ketb olundi. Fil yevmül samin vel öşrin rebüü'l-aher. Sene esni ve selasin ve mie ve elf.

Ahmed bi Mehmed

Mustafa bin Ali

Mahmud bin Musa

⁹⁸Manisa Şerriye Sicili, s.62

İsa bin Mehmed

Mefrun Muharrem

*Şaban bin Ramazan.*⁹⁹

2.3.3. Para, Maliye ve Vergi ile İlgili Meseleler

Avarız Osmanlı maliyesinde bir vergi terimidir. Sözlükte “sonradan meydana gelen, asli ve sabit olanın zıddı” gibi anlamları bulunan avarızın Osmanlı maliyesinde, vergi ve bütçe terimi olarak birbirine bağlı anlamları vardır. ¹⁰⁰Bu vergi, düzenli vergiler dışında olağanüstü durumlarda reâyâyâya götürülecek ek hizmetler karşılığı olarak alınmıştır. Bu özelliğinden dolayı avâriz rüsûmu, gerçek yükümlülerden tek tek değil, toplumun emlâk sahibi bireylerinin oluşturduğu gruplardan talep edilmiştir. Bu vergi ile devlet, dirlik sahiplerinin sorumluluğu dışındaki genel hizmetlerin finansmanını sağlamak amacıyla ek bir kaynak yaratmıştır. Merkez, dirlik sahiplerinin ek finansman ihtiyacı hissetmeleri halinde, aynı yetkiyi belirli sınırlamalarla onlara da vermiştir. Kısacası avâriz vergisinin ilk özelliği, tımar sistemi içindeki dirlik sahiplerini aşan genel hizmetleri görme imkânı yaratması idi. Örneğin bir beldenin her tür imâr faaliyeti, savaş, deprem gibi tabii âfetlerin yaralarını sarması böyle gerçekleştirilirdi. İkinci özelliği de, ihtiyaç halinde ek finansman kaynağı olmasıdır. Bu bağlamda merkezin talep ettiği vergiler, Dîvân-ı Hümâyûn’da belirlendiği için “tekâlîf-i divâniye/tekâlîf-i örfiyye” ya da “avâriz-ı divâniye” olarak adlandırılmıştır. Diğer taraftan taşradaki örf görevlilerin taleplerine de “tekâlîf-i şâkka” denmiştir. Avâriz cinsinden vergiler, üç biçimde alınırdı: a- İhtiyacın gerektirdiği hizmeti fiilen yerine getirmek suretiyle. Örneğin, donanmada kürekçilik, tehlikeli geçitlerde kar kürümek gibi. b- İhtiyacın gerektirdiği maddeleri aynen teslim etmek suretiyle. Örneğin, ordunun ihtiyaç duyduğu buğday, arpa, saman gibi maddelerin teslimi gibi. c- Bu iki maddedeki taleplerin karşılığı olarak “bedel” nâmıyla nakdî ödemede bulunmak suretiyle. Avâriz-ı divâniye ve tekâlîf-i örfiyye denen vergiler çok yönlü ve çeşitliydi. Askerin geçeceği yollar boyunca tesis edilen menzillere belirlenen çeşit ve miktarda zahire satmak, ordunun ihtiyacı olan harp malzemesini ve arpa, saman gibi çeşitli ihtiyaç maddelerini tedârik etmek ve nakletmek, gerektiğinde amele, araba, hayvan bulmak, kürekçi, azap, cerâhor, kavas isimleri altında orduya

⁹⁹Manisa Şerriye Sicili, s.64.

¹⁰⁰ Mehmet Ali Ünal, *Osmanlı Tarih Sözlüğü*, Paradigma Yayınları, İstanbul, 2011, s.63-64

yardımcı sınıflar temin etmek, hisar yapmak ve avâriz akçesi ya da avâriz bedeli akçe ile seferin masraflarına iştirâk etmek bu vergilerin belli başlılarından idi. Toplama yetkisi divâna ait olan avâriz, kuruluş yıllarından itibâren Osmanlı Devleti'nde mevcut olup, ilk dönemlere ait temliknâmelerde ve vakfiyelerde mülk ve vakıf sahiplerine bahşedilen muâfiyetler arasında sayılmıştır. Anadolu Beyliklerinde ve İlhanlılarda da bu vergilerin bulunması verginin geçmişte de uygulandığını ispat etmektedir.¹⁰¹ Halil İnalçık, 1590'dan itibâren hazinede yaşanan muazzam açıklar neticesinde olağanüstü avâriz ve cizye vergilerinde büyük bir artış meydana geldiğini, ayrıca vergilerin toplanmasındaki keyfilik ve aşırılıkların, reâyânın hoşnutsuzluğunu artırdığını belirtmiştir. Avâriz yaşanan açığı kapatmak amacıyla her yıl nakit olarak ödenen düzenli bir vergi haline gelmiş, 1582'de 40 akçeden 1600'de 240, 1681'de 535 akçeye yükselmişti.¹⁰² Buna ilâveten 16. Yüzyıl sürecinde nakde çevrilen avâriz ile yine avâriz cinsinden bir vergi olan, ancak aynı olarak alınan nüzülün birbirinden ayrı vergilermiş gibi algılandığını söylemektedir. İnalçık, daha erken aşamada avâriz ve nüzülün birbirlerine alternatif vergiler olarak görülürken, yani belirli bir yıl içinde bir köyden ya nakit ödeme (avâriz) veya aynı teslimât (nüzül) istenirken 17. Yüzyıldaki savaşlar ve enflasyonist baskıların nüzül ile avârizin aynı yıl içinde tahsil edilebilecek şekilde nakdî ödemeye çevrilmesine yol açtığını da ifade etmektedir.¹⁰³ Avâriz vergisi itibari bir vergi olup, hane bazında alındığı için verginin mahiyeti hakkında yapılmış bazı çalışmalardan bahsetmek gereklidir. Halil Sahillioğlu avâriz vergisinin Osmanlı bütçelerinde düzenli olmayan gelirlerin (varidât-ı gayr-ı mukarrere) başlıcalarını teşkil ettiğine dikkat çekmekte, avâriz adı altında toplanan vergilerde 4-5 gerçek hanenin 1 avâriz hanesi sayıldığını belirtmektedir.¹⁰⁴ Buna ilâveten Osmanlı vergi ve nüfus tespitlerinin aile (hâne) sayımına dayandığını, tahrir defterlerinde nüfusun, “avâriz hânesi” ve “hâne-i gayr-ı ez avâriz” olarak ikiye ayrıldığını, avâriz hânelerinin, vergilendirilebilir ya da fiilen vergilendirilmiş hâneleri gösterdiğini ifade etmektedir.¹⁰⁵ Cengiz Orhonlu imparatorluğun olağanüstü hallerde, özellikle harp zamanlarında masraflara karşılık olmak üzere teb'asından hizmet, eşya ve para şeklinde aldığı avâriz vergisinin bölgenin zenginliğine, halkın şehirli, köylü, göçmen ve konar-göçer olup

¹⁰¹ Ömer Lütfi Barkan, “Avarız”, *İA*, C.II, 1997, s.14-18

¹⁰² Halil İnalçık, “Osmanlılar'da Raiyyet Rûsumu”, *Osmanlı İmparatorluğu Toplum Ve Ekonomi*, İstanbul Eren Yayınları, 1993, s.31-65.

¹⁰³ H. İnalçık, a.g.m., s.35.

¹⁰⁴ Halil Sahillioğlu, “Avarız”, *TDVİA*, C.4, 1991, s.108-109.

¹⁰⁵ H. Sahillioğlu, a.g.m., s.108.

olmadığına, sahip olunan emlâka göre konduğunu, verginin dağıtılmasına esas olmak üzere itibarî avâriz hâneleri 3, 5, 10, 15 evli olarak kabul edilen birer vergi birliği (birimi) teşkil edildiğini belirtmektedir.¹⁰⁶ Bunlar dışında Hane ile bir ailenin mi yoksa avâriz kelimesiyle nitelendirilen bir vergi kümesinin mikast edildiği konusunda değişik fikirler ileri sürülmüştür. Hane ifadesi ile sadece avâriz - 222 - hanesine mi işaret edildiği, avârizdan muaf kişilerin de bu rakama dahiledilip edilmediği konusu tartışmalıdır. Ahmet Güneş bazen münferit muaf grupların hepsinin bazen de pirifani grubu dışında kalanların “hakiki hane” olarak kabul edildiğini belirtmektedir.¹⁰⁷ Ahmet Tabakoğlu da bir avâriz hanesinin 3-10 gerçek hane arasında değiştiğini ifade etmektedir.¹⁰⁸ 17. Yüzyılın ilk yarısında her yıl alınır hale gelen avâriz, özel olarak bu amaçla tesis edilmiş bir birim temelinde tahsîl edilirdi. Uygulama her zaman böyle olmamakla birlikte, ilke olarak vergi mükelleflerinin ödeme yeteneklerine göre vergilendirilmesi gerekiyordu. Yükümlüler resmî kayıtlara, varlık derecelerine göre “a’lâ”, “evsat” ya da “ednâ” olarak kaydedilirdi. Buna ek olarak vergi mükellefleri avârizhâne olarak bilinen ve her birinden aynı miktarda para alınan birimler halinde gruplandırıldılar. Bir avârizhâne 2-15 hâne halkından oluşur, birimi oluşturan hâne halkı varlıklı iseler sayıları az tutulur, yoksullardan oluşuyorsa da hâne halkı sayısı arttırılırdı. Tarımsal bir krizle karşılaşıldığında avârizhâneye kaydedilen hâne halkı sayısı artırılarak köylülere yardımcı olunurdu. Avâriz-ı divâniye bir bid’at değildir. Çünkü, bid’at hâdis vergi demektir. Yani, daha önce olmayan ve bir hizmetin karşılığı olarak öngörülmeven vergidir. Sadece avâriz vergileri için değil, diğer vergiler için de söz konusudur. Ancak, avâriz-ı divâniye vergileri içinde bid’atler görülmüştür. Merkezî hükümet, yani Divân-ı Hümâyûn kararıyla toplandığı için avâriz-ı divâniye diye de bilinen ve zaman içerisinde olağan hale gelen bu verginin miktarı her yer için padişah fermânıyla tespit edilir, şehir-köy farkı gözetmeksizin emlâk sahibi reâyâdan alınır. Şehir ve köylerdeki her hâne, verginin mükellefi sayıldığından ancak bunların birkaçı bir arada avâriz hânesi olarak kaydedilmiştir. Benzer vergiler aynı usulle 19. Yüzyıl başlarına kadar Rusya’da da alınmaktaydı. Verginin miktarını beldenin önde gelenlerinin toplayıp bölüştürmesi, yerel nüfuz gruplarının etkilerini arttırmıştır. Bu durum Osmanlı taşrasında ayân ve eşrâf

¹⁰⁶ Cengiz Orhonlu, *Osmanlı İmparatorluğu’nda Derbend Teşkilatı*, İstanbul Eren Yayınları, 1990, s.57-58.

¹⁰⁷ Ahmet Güneş, “Osmanlı Tahrir Defterleri Ve Bunların Tarih Yazıcılığında Kullanımı Hakkında Bazı Düşünceler”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, S.150, 2004, s.165-184. 165.

¹⁰⁸ Ahmet Tabakoğlu, “Klasik Dönemde Osmanlı Ekonomisi”, *Türkler*, C.10, 2002, s.653-694, 672.

takımının giderek ahalinin temsilcisi ve merkezî devlet karşısında aracısı durumuna gelmesinde etkin rol oynamıştır.¹⁰⁹ Osmanlı Devleti reâyâyı yapılan hizmetler karşılığında bir takım vergilerden muâf tutmuştur. Osmanlı vergi sisteminde vergiden muâfiyetin üç kademesi vardı: avârizdan muâf olmak, raiyyet rüsûmundan muâf olmak ve şer'î vergilerden -cizye, haraç- muâf olmak.¹¹⁰ İlber Ortaylı, her türlü vergiden muâf olan örf mensupları yanında, aslen reâyâdan olan ve avâriz-ı divâniyeden muâf olanların derbenciler, kaldırımcı, su yolcu gibi bayındırlık hizmetinde bulunanlar ile resmî posta örgütünü yürüten menzilciler, tuzla ve maden ocağı işçileri ile çeltik tarımında çalışanlar olduğunu, bu grupların stratejik hizmetler ifa ettiklerine ve stratejik maddeler ürettiklerine dikkat çekmek gerektiğini ifâde etmektedir.¹¹¹ Yukarıda daha çok taşradaki örf mensuplarının avâriz cinsinden talepleri için kullanıldığını söylediğimiz tekâlif-i şakka ve avâriz-ı divâniyenin şeriât ve örf kanunlarında belirtilenlerin yanında, olağanüstü durumlarda talep olunan bir vergi olduğu halde giderek olağanlaşması araştırmacıların üzerinde durduğu bir tespittir.

Balıkesir kadısı avarız ve nüzul vergilerinin hanelere göre dağılımını yapmak, ayrıca diğer olağan dışı masrafları da mahallelere tevzi etmek amacıyla adet olduğu üzere bir defter çıkarmıştır. Bu esnada yapılan masraflar defter kaydetmiştir ki bunlar sırasıyla şöyledir:

Aşağıda H.1127 (M.1715) tarihli belgede bu seneye ait olan Mustafa Ağa'nın başlattığı Balıkesir kazasından tahsili ferman buyurulan avarız ve nüzül vergileri yüz on akçe birer guruş mecmua heyetine, dört bin yirmi altı guruş mal-ı miri, ve muaşir-i mübaşire ve on yedi guruş tahsildara ve seksen guruş vilayet masraflarına, üç guruş katibe ve üç guruş mahzuriye ve iki guruş hevacid ve iki guruş şehir kethüdasına ve on beş guruş şehir kethüdasının konak harcı olmak üzere dört bin yüz elli iki guruş kaza ve mezburun iki yüz seksen sekiz hanesine pay edilerek her haneye on dört guruş ikişer akçe değerek alınması için ağaya verilen tahsil defteridir

Defter oldur ki bin yüz yigirmi yedi senesine mahsub olmak üzere --- Mustafa ağa mübaşiriyetli Balıkesir kazasından tahsili ferman buyurulan bedel-i avarız ve tekaideye ve bedel-i nüzul malı bir

¹⁰⁹ İlber Ortaylı, *Türkiye Teşkilat Ve İdare Tarihi*, Cedid Neşriyat, Ankara, 2007, s.140.

¹¹⁰ C. Orhonlu, a.g.e., s.54.

¹¹¹ İ. Ortaylı, a.g.e., s.142.

muceb defter-i hakani ve baher yüz on akçe birer guruş --- heyetü'l mecmua dört bin yigirmi altı guruş mal-ı miru ve muaşir-i mübaşir olub ve on yedi guruş tahsildariye ve seksan guruş masaraf-ı vilayet üç guruş icraat-ı katib ve üç guruş mahzuriye ve iki guruş hevacid ve iki guruş şehir kethüdasına ve on beş guruş şehir kethüdasının konak harcı dört guruş ali fakir mahallesinin konak harcı dört bin yüz elli iki guruş kaza ve mezburun mevcut iki yüz seksen sekiz hanesine cümle marifetiyle tevzi' olunmakda baher haneye on dört guruş --- ve ikişer akçe isabet itmegin ağa mumailyhe yedine virilen tahsil defteridir zikr olunur. Tahriren fi'l-yevmü'l sani öşrin şehir-i rebüü'l evvel sene seb'a ve öşrin ve mia ve elf.

Defterde Zenciler ahalsinin perişan olması üzerine on üç buçuk hanenin iki buçuk hanesi çıkartılmıştır. On bir hane üzerinden değerlendirileceğolduğu belirtilmektedir. Bu masrafların dağıtıldığı mahalleler, nahiyeler ve köylerin haneleri şu şekilde sıralanmaktadır.

Mahalle-i mezbure zenciler ahalsi perakende ve perişan olub on üç buçuk hane-i çekmek iktidarları --- olduklarından cümle marifetiyle iki buçuk hanesi tenzil olunmuşdur. On bir haneden olmak üzere biraz mukaddem gaflet-i şerh virildi.

<i>Mahalle-i Marthı</i>	<i>17 hane</i>
<i>Mahalle-i Dinkçiler</i>	<i>13,5 hane</i>
<i>Mahalle-i Oruçgazi</i>	<i>14 hane</i>
<i>Mahalle-i Hacı İshak</i>	<i>8 hane</i>
<i>Mahalle-i Kasablar</i>	<i>8 hane</i>
<i>Mahalle-i Yenice</i>	<i>5 hane</i>
<i>Mahalle-i Emirza Bey</i>	<i>5 hane</i>
<i>Mahalle-i El-hac Gaybi</i>	<i>5 hane</i>
<i>Mahalle-i Umur Bey</i>	<i>4 hane</i>

<i>Mahalle-i Hacı İsmail</i>	8 hane
<i>Mahalle-i İzmirler</i>	8 hane
<i>Mahalle-i Eski Kuyumcular</i>	7,5 hane
<i>Mahalle-i Börekçiler</i>	7 hane
<i>Mahalle-i Karaoğlan</i>	8 hane
<i>Mahalle-i Ali Fakih</i>	2,5 hane
<i>Mahalle-i Sahnıhisar</i>	7 hane
<i>Mahalle-i Mustafa Fakih</i>	6 hane
<i>Mahalle-i Selehaddin</i>	5 hane
<i>Mahalle-i Şeyh Lütfullah</i>	9 hane
<i>Mahalle-i Okçukara</i>	2 hane
<i>Karye-i Paşa</i>	2,5 hane
<i>Karye-i Atanos</i>	3 hane
<i>Karye-i At</i>	1 hane
<i>Karye-i Aslıhan</i>	buçuk hane
<i>Karye-i Naibli</i>	2 hane
<i>Karye-i Okuf</i>	2 hane
<i>Karye-i Halalca</i>	5 hane
<i>Karye-i Çitnehor</i>	1 hane
<i>Karye-i Çitnehor Dirçiği</i>	buçuk hane
<i>Karye-i ---</i>	1 hane

<i>Karye-i Kesirvan</i>	<i>4 hane</i>
<i>Karye-i Eftelle</i>	<i>4 hane</i>
<i>Karye-i ---</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i ---</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i ---</i>	<i>5 hane</i>
<i>Karye-i Tatar Kışlağı</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Hacı Ömer</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Gemici Bandırma</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Rebut</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Çömlekci</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Çobanlar</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i ---</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i Fencereye</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i ---</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i Ziyaretli</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i Dağ Başı</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Kabaklı</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Uzun Menderes</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i ---</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i ---</i>	<i>5 hane</i>
<i>Karye-i ---</i>	<i>1 hane</i>

<i>Karye-i ---</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i ---</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i ---</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Çal</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Akçe Yeri</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Bandırma</i>	<i>4 hane</i>
<i>Karye-i kulganlı</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i ---</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Akçe Karaca</i>	<i>4 hane</i>
<i>Karye-i Miyat</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i ---</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i Türkmen Akçesi</i>	<i>2 buçuk hane</i>
<i>Karye-i Aslıhan Diriciği</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Kavaklı</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i ---</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Kütüblü</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Çayır Hisar</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Sarbuncu</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Kalaycılar</i>	<i>15 hane</i>
<i>Karye-i Mesacid</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Kiraf</i>	<i>buçuk hane</i>

<i>Karye-i ---</i>	<i>15 hane</i>
<i>Karye-i Urbut</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Cenk</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Gök</i>	<i>4 hane</i>
<i>Karye-i Yenice</i>	<i>4 hane</i>
<i>Karye-i Kamçılı</i>	<i>5 hane</i>
<i>Karye-i İrvana</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Candırhan</i>	<i>2,5 hane</i>
<i>Karye-i Karaman</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Aişe Bacı</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Kasrı</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Hacı Kümü</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>YEKÜN</i>	<i>Hane 288 571.¹¹²</i>

Yine bir örnekte aşağıda yer almaktadır. H.1130 (M.1717-1718) tarihli defterde Balıkesir kazasına ferman olunan bin dokuz yüz altmış bir guruş bedel-i avarız ile iki bin elli dokuz guruş bedel-i nüzul mal –ı miriler ile mübaşir tayin buyurulan Haseki İbrahim Ağa defterden yetmiş gun eksigi olup yüz elli guruş kendine tahsildar ve hizmet karşılığı olarak ve kırk guruş zam ile toplamda dört bin iki yüz on guruş kazanın hanelerine dağıtılmış olup her haneye on yedişer guruş ile yirmi beşer akçe düşerek bu hanelerin isileri zikredilmiştir.

Defter oldur ki.iş bu bin yüz otuz senesine mahsub olmak üzere Balıkesir kazasında tahsil-i ferman olunan bin dokuz yüz altmış bir guruş bedel-i avarız ile iki bin elli dokuz guruş bedel-i nüzul mal-ı

¹¹²Balıkesir Şerriye Sicili, s.6

mirileri --- bi ferman-ı ala mübaşir ta'yin buyurulan fahrü'l-akran Haseki İbrahim Ağa tarih-i defterden yetmiş gün ihmal olunub ve yüz elli gurus kendüye tahsildarlu ve hizmet olmak üzere zam ve kırk gurus dahi kendü de --- istika az eylediği dahi zam ile --- dört bin iki yüz on gurus baliğ olduk da meblağ-ı merkumi kaza-i mezkurun hanelerine --- ayan valiye ma'rifetleriyle tevzi' taksim olundukda baher haneye on yedişer gurus ile yigirmi beşer pare isabet itmekle meblağ-ı merkumun tahsili lazım gelen hanelerdir ki bu viceatı zikr olunur. Tahriren fi'l-yevmü'l-öşrin cemaziye'l-evvel. Sene selasin ve mia ve elf.

<i>Mahalle-i Martlı</i>	<i>15 hane</i>
<i>Mahalle-i Dinkçiler</i>	<i>9 hane</i>
<i>Mahalle-i Oruçgazi</i>	<i>12 hane</i>
<i>Mahalle-i Hacı İshak</i>	<i>6 hane</i>
<i>Mahalle-i Mustafa Fakih</i>	<i>5 hane</i>
<i>Mahalle-i Kasablar</i>	<i>7 hane</i>
<i>Mahalle-i Yenice</i>	<i>4 hane</i>
<i>Mahalle-i Umur Bey</i>	<i>3,5 hane</i>
<i>Mahalle-i Hacı Gaybi</i>	<i>5 hane</i>
<i>Mahalle-i Emirza Bey</i>	<i>4 hane</i>
<i>Mahalle-i Hacı İsmail</i>	<i>6,5 hane</i>
<i>Mahalle-i İzmirler</i>	<i>7 hane</i>
<i>Mahalle-i Eski Kuyumcular</i>	<i>7 hane</i>
<i>Mahalle-i Börekçiler</i>	<i>6 hane</i>
<i>Mahalle-i Karaoğlan</i>	<i>8 hane</i>

<i>Mahalle-i Ali Fakih</i>	<i>2,5 hane</i>
<i>Mahalle-i Sahnıhisar</i>	<i>6 hane</i>
<i>Mahalle-i Selehaddin</i>	<i>4,5 hane</i>
<i>Mahalle-i Şeyh Lütfullah</i>	<i>8 hane</i>
<i>Mahalle-i Okçukara</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Mendehore</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Paşa</i>	<i>2,5 hane</i>
<i>Karye-i Çağış</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i Okuf</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i At</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Aslıhan</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Aslıhan Dipciği</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Kesirvan</i>	<i>4 hane</i>
<i>Karye-i Eftelli</i>	<i>4,5 hane</i>
<i>Karye-i Naibli</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Çömlekcı</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Çitnehor Dipciği</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Resuller</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Yakub</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i Küpeliler</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i ---</i>	<i>1 hane</i>

<i>Karye-i Hacı Ömer</i>	<i>1,5 hane</i>
<i>Karye-i Gözcimanidir</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Urbut</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Çobanlar</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Dağpaşa</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Kabaklı</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Ali Timurcu</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Üçbekar</i>	<i>3,5 hane</i>
<i>Karye-i Akça Yeri</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Bayındır</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Akça Kısırak</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i Nergis</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i Sabancı</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Çayır Hisar</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Kalaycılar</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Karaman</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Atanos</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Cenk</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Gök</i>	<i>4 hane</i>
<i>Karye-i Kamçılı</i>	<i>5 hane</i>
<i>Karye-i Yenice</i>	<i>3 hane</i>

<i>Karye-i İrvana</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Zencirye</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Köyli</i>	<i>1,5 hane</i>
<i>Karye-i Bayat</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i Çandar</i>	<i>2,5 hane</i>
<i>Karye-i --- akçesi</i>	<i>1,5 hane</i>
<i>Karye-i Kesik</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Kazı</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Bazarlu</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i ---</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Çakır der zimmet Hacı Halil Efendi</i>	<i>1 hane</i>
<i>Cem'a Yekün</i>	<i>Hane 239 (yalnız iki yüz otuz dokuz hanedir.)</i>

Yine bu defterde şehir kethüdası masrafları için ayrılan haneler verilmiştir.

Dürülen defterden ihrac olunub harac-ı mahkeme ve şehir kethüdası masrafı için ihrac olunan hanelerdir.

<i>Karye-i ziyaretli</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i ---</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Kavaklı</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Kütüplü</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Kasunlar</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Çay bekar</i>	<i>buçuk hane</i>

<i>Karye-i Kiraz</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Selçuk</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Tatar Kışlası</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Yekün</i>	<i>hane 8,5.¹¹³</i>

Aşağıda H.1130 (M.1717-1718) tarihli defterde Balıkesir’de tahsil olunması gereken bin yedi yüz on sekiz bedel-i sürsat malıyla bin yedi yüz doksan yedi guruş bedel-i beldar malları üç bin beş yüz on beş, yirmi guruş tahsildarlık zammıyla balıkesir’in mevcut hanelerine paylaştırılmıştır. Her haneye on üçer guruş ile dörder pare isabet etmiş ve Hasan Ağa’ya tahsil için verilen haneler zikredilmiştir.

Defter oldur ki. İş bu bin yüz otuz senesine mahsub olmak üzere Balıkesir kazasından bi ferman-ı ali tahsili lazım gelen bin ydi yüz on sekiz bedel sürsat malıyla bin yedi yüz doksan yedi guruş bedel-i beldar malları kirmen heyet-i el-mahbua üç bin beş yüz on beş guruş yigirmi guruş tahsildarlık zammıyla kaza-i mezburun mevcut hanelerine cümle ahali kaza sarfiyetiyle tevzi’ olundukda. Baher haneye on üçer guruş ile --- dörder pare isabet itmeğin tahsiline memur olan fahrü’l-akran Hasan Ağa yedine tahsil için virilen hanelerdir ki bir viceatı zikr olunur. Tahriren fi’l-yevmü’l-hamse ve’l-öşrin. Fi rebii’l-evvel. Sene selasin ve miateyn ve elf.

<i>Mahalle-i Martlı</i>	<i>15 hane</i>
<i>Mahalle-i Dinkçiler</i>	<i>9 hane</i>
<i>Mahalle-i Oruçgazi</i>	<i>12 hane</i>
<i>Mahalle-i Hacı İshak</i>	<i>1 hane</i>
<i>Mahalle-i Kasablar</i>	<i>7 hane</i>
<i>Mahalle-i Yenice</i>	<i>4 hane</i>

¹¹³Balıkesir Şerriye Sicili, s.11.

<i>Mahalle-i Emirza Bey</i>	<i>4 hane</i>
<i>Mahalle-i El-hac Gaybi</i>	<i>5 hane</i>
<i>Mahalle-i Umurbey</i>	<i>3,5 hane</i>
<i>Mahalle-i Hacı İsmail</i>	<i>6,5 hane</i>
<i>Mahalle-i İzmirler</i>	<i>7 hane</i>
<i>Mahalle-i Eski Kuyumcular</i>	<i>2 hane</i>
<i>Mahalle-i Börekçiler</i>	<i>6 hane</i>
<i>Mahalle-i Karaoğlan</i>	<i>8 hane</i>
<i>Mahalle-i Ali Fakih</i>	<i>2,5 hane</i>
<i>Mahalle-i Sahnıhisar</i>	<i>6 hane</i>
<i>Mahalle-i Mustafa Fakih</i>	<i>5 hane</i>
<i>Mahalle-i Selehaddin</i>	<i>4,5 hane</i>
<i>Mahalle-i Şeyh Lütfullah</i>	<i>8 hane</i>
<i>Mahalle-i Okçukara</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Mendehorye</i>	<i>32 hane</i>
<i>Karye-i Paşa</i>	<i>2,5 hane</i>
<i>Karye-i Çağış</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i Okuf</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i At</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Aslıhan</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Aslıhan Dipçiği</i>	<i>1 hane</i>

<i>Karye-i Naibli</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Çömlekci</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i Halalca</i>	<i>4 hane</i>
<i>Karye-i Çitnehor</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Çitnehor Dipçığı</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Kesirvan</i>	<i>4 hane</i>
<i>Karye-i Eftelli</i>	<i>4 hane</i>
<i>Karye-i Dipsidilek</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Resuller</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Yakub</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i Küpeliler</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i Naldüğün</i>	<i>1 hane</i>
<i>Tatar Kışlası</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Hacı Ömer</i>	<i>1,5 hane</i>
<i>Karye-i Gözcü Bayındır</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Urbut</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Çobanlar</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Dağ Paşa</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Kabaklı</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Ali Timuri</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Üçpınar</i>	<i>4 hane</i>

<i>Karye-i Akça Yeri</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Bayındır</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i Akça Kısarak</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i Nergis</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i Kavaklı</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Çaypınar</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Kütübli</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Sarbuncı</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Çayırhisar</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Kalaycılar</i>	<i>1,5 hane</i>
<i>Karye-i Karaman</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Etnos</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Cenk</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Gök</i>	<i>4 hane</i>
<i>Karye-i Kamçılı</i>	<i>5 hane</i>
<i>Karye-i Yenice</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i İrvana</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Zenceriye</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Köylü</i>	<i>1,5 hane</i>
<i>Karye-i Bayat</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i Türkmen Akçesi</i>	<i>1,5 hane</i>

<i>Karye-i Çandar</i>	2,5 hane
<i>Karye-i Selçuk</i>	buçuk hane
<i>Karye-i Kiraz</i>	buçuk hane
<i>Karye-i Kazı</i>	buçuk hane
<i>Karye-i İldeniz</i>	1 hane
<i>Karye-i ---</i>	1 hane
<i>Karye-i Ziyaretli</i>	3 hane
<i>Karye-i Kesik</i>	buçuk hane
<i>Karye-i Türkeri</i>	1 hane
<i>Karye-i Hacı</i>	6 guruş
<i>Hacı İvaz Oğlu Hacı Mehmed</i>	5 guruş
<i>Kütüblide Kaba Baldır</i>	5 guruş
<i>Karye-i Kütüblide Derviş Ali Oğlu</i>	5 guruş
<i>Hane-i ocmalar ve obacılar</i>	60 guruş. ¹¹⁴

Yine Balıkesir’de H.1130 (M.1717-1718) tarihli defterde tersane için tersane görevlisi olan Ali Ağa tarafından tescil edilen mir-i mir on dokuz bin, muaşir bedeli için dört bin sekiz yüz akçe, Kütahya tarafından alınan doksan guruş borç, cukadara borçlanılan elli guruş, şehir kethüdası masrafı için kırk bir guruş, Kütahya tarafının ayan harcı için kırk beş guruş, yirmi guruş, ve on iki guruş, mahkemeye beş guruş, katibeye ve hademeye, mahsureye ve tahsildara elli bir bin akçe Mehmed Ağa ve ayan valisi tarafından talep edilmiştir. Her bir haneye ikişer yüz dokuzar akçe düşmekte olub hanelerin isimleri zikredilmiştir.

¹¹⁴Balıkesir Şerriye Sicili, s.21.

DeFTER oldur ki medine-i Balıkesirde vaki bin yüz otuz senesinde tersane-i amirem için --- olan tersane amiresi mübaşir'iyet olan Ali Ağa yediyle tescil-i mahfuz badü'l-teyid mal mir-i mir on on dokuz bin ve bedel-i muaşir dört bin sekiz yüz akçe ile bundan akdem mihar-ı vilayet iken iktiza idenden muhallatdan istikraz olunan doksan guruş Kütahya tarafından o emr-i aliyesinden cukadara istikraz olunan elli guruş ve şehir kethüdası masrafı bu kırk bir guruş ve Kütahya eyaletinde bi ferman-ı ali matlub olan ayan harcı mesaini kırk beş guruş ve bir fırar --- yigirmi guruş ve on iki guruş dahi ve mahkemeye beş guruş katibeye ve hademeye ve mahsureye ve tahsildariye mugayir elli bir bin akçeye baliğ oldukda cümlelerin bi cihet şer'iyeye muhabereleri olan Mehmed Ağa ve ayan valisi marifetiyle taleb adamlarıyla kaza ve mezburun mevcut olan iki yüz kırk beş ve --- olundukda. Bir bir haneye ikişer yüz dokuzar akçe isabet ve intikal itdikde. Tahriren fi'l-yevmü'l --- öşrin şehir-i rebü'l-evvel. Sene selasin ve miateyn ve elf.

<i>Mahalle-i Martlı</i>	<i>15 hane</i>
<i>Mahalle-i Dinkçiler</i>	<i>9 hane</i>
<i>Mahalle-i Oruçgazi</i>	<i>12 hane</i>
<i>Mahalle-i Hacı İshak</i>	<i>6 hane</i>
<i>Mahalle-i Kasablar</i>	<i>7 hane</i>
<i>Mahalle-i Emirza Bey</i>	<i>4 hane</i>
<i>Mahalle-i El-hac Gaybi</i>	<i>5 hane</i>
<i>Mahalle-i Umurbey</i>	<i>3,5 hane</i>
<i>Mahalle-i Hacı İsmail</i>	<i>6,5 hane</i>
<i>Mahalle-i İzmirler</i>	<i>7 hane</i>
<i>Mahalle-i Börekçiler</i>	<i>6 hane</i>

<i>Mahalle-i Karaoğlan</i>	<i>8 hane</i>
<i>Mahalle-i Ali Fakih</i>	<i>2,5 hane</i>
<i>Mahalle-i Sahnıhisar</i>	<i>6 hane</i>
<i>Mahalle-i Mustafa Fakih</i>	<i>5 hane</i>
<i>Mahalle-i Şeyh Lütfullah</i>	<i>8 hane</i>
<i>Mahalle-i Okçukara</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Mendehorye</i>	<i>20 hane</i>
<i>Karye-i Paşa</i>	<i>2,5 hane</i>
<i>Karye-i Çağış</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i At</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Aslıhan Dipçiği</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Naibli</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Okuf</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Çömlekçi</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Halalca</i>	<i>4 hane</i>
<i>Karye-i Hetnehor</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Hetnehor Dipçiği</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Kesirvan</i>	<i>4 hane</i>
<i>Karye-i Eftelli</i>	<i>4 hane</i>
<i>Karye-i Diserdilik</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Resuller</i>	<i>buçuk hane</i>

<i>Karye-i Yakub</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i K�peliler</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i Tatar Kışlası</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Hacı �mer</i>	<i>1,5 hane</i>
<i>Karye-i K�m�rc� Bayındır</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Urbut</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Çobanlar</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Ziyaretli</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i Kabaklı</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Ali Timuru</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i �çpınar</i>	<i>4 hane</i>
<i>Karye-i Kesik</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Akça Yeri</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Bayındır</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i Akça Kısırak</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i Nergis</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i Kavaklı</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Çayırpınar</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i K�t�bli</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Sarnıh</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Kalaycılar</i>	<i>1 hane</i>

<i>Karye-i Karaman</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Etnos</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Cenk</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Gök</i>	<i>4 hane</i>
<i>Karye-i Kamçılı</i>	<i>5 hane</i>
<i>Karye-i Yenice</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i İrvana</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Giritli</i>	<i>1,5 hane</i>
<i>Karye-i Sat</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i Türkmen Akçesi</i>	<i>1,5 hane</i>
<i>Karye-i Çandar</i>	<i>2,5 hane</i>
<i>Karye-i Selçuk</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Kiraz</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Savak</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Cem'an Yekün</i>	<i>245 buçuk hane.¹¹⁵</i>

Bir diğer konu da menzilcilik hakkındadır. Aşağıda H.1127 muharremü'l-miracın 22. günü (M.28 Ocak 1715) tarihli defterde, yine aynı tarihin cemaziye'l-evveli guresine kadar üç ay süre olup Balıkesir'e gelen ulaklara beygir tedarik edilip başka yerlerden beygir tedarik ettirmemek için Balıkesir ahalisinin menzilci olan Ali Çelebi'ye verdikleri üç yüz gurus ile sekiz mahallenin verdiği sekizer esedi menzil icraatı on bir guruştan yirmi dört gurus ve üç yüz yirmi dört gurus Balıkesir'in iki yüz kırk hanesine paylaştırıldığı ve her haneye ikişer gurus ve birer pare isabet ettiği belirtilip hanelerin isimleri zikredilmiştir.

¹¹⁵*Balıkesir Şerriye Sicili, s.24.*

Defter oldur ki. Bin yüz yigirmi yedi senesi muharremü'l-mirac yigirmi ikinci gününden sene-i mezkurenin cemaziye'l-evveli guresine gelince üç ay sekiz gün olur kaza-i Balıkesir'e taraf-ı aliyeden bila icrat gelen ulaklara menzil bargiri tedarik idub aheli kazadan bargir taleb itdirmemek üzere kaza-i mezbur ahaliyenin hala menzilci olan Ali Çelebi'ye virdikleri üç yüz guruş dördün deftere mezkur sekiz mahallenin virdikleri sekizer esedi menzil icratı on bir guruşdan yigirmi dört guruş --- üç yüz yigirmi dört guruş kaza-i mezburun mevkud iki yüz kırk hanesine tevzi' olundukda. Baher haneye ikişer --- ve birer pare isabet idub tahsilciden yedine virilen hane defteridir ki bir viceatı zikr olunur. Tahriren fi'l-sayı el-mezbur sene el-merkum.

<i>Mahalle-i Marthi</i>	<i>17 hane</i>	<i>bargir 3 guruş</i>
<i>Mahalle-i Dinkciler</i>	<i>13,5 hane</i>	<i>bargir 3 guruş</i>
<i>Mahalle-i Oruçgazi</i>		<i>14 hane</i>
<i>Mahalle-i Hacı İshak</i>		<i>8 hane</i>
<i>Mahalle-i Umurbey</i>	<i>4 hane</i>	<i>bargir 3 guruş</i>
<i>Mahalle-i Kasablar</i>		<i>10 hane</i>
<i>Mahalle-i Yenice</i>	<i>5 hane</i>	<i>Bargir 3 guruş</i>
<i>Mahalle-i Emirzabey</i>		<i>5 hane</i>
<i>Mahalle-i Hacı Ali</i>	<i>5 hane</i>	<i>bargir 3 guruş</i>
<i>Mahalle-i El-hac İsmail</i>		<i>8 hane</i>
<i>Mahalle-i İzmirler</i>		<i>8 hane</i>
<i>Mahalle-i Eski Kuyumcular</i>	<i>7,5 hane</i>	<i>bargir 3 guruş</i>
<i>Mahalle-i Börekçiler</i>		<i>7 hane</i>
<i>Mahalle-i Karaoğlan</i>		<i>8 hane</i>

<i>Mahalle-i Ali Fakih</i>	2,5 hane	<i>bargir</i>	3 guruş
<i>Mahalle-i Sahnıhisar</i>			7 hane
<i>Mahalle-i Mustafa Fakih</i>			6 hane
<i>Mahalle-i Selaheddin</i>			5 hane
<i>Mahalle-i Şeyh Lütfullah</i>			9 hane
<i>Mahalle-i Akçakara</i>			2 hane
<i>Karye-i Paşa</i>			2,5 hane
<i>Karye-i Çağış</i>			3 hane
<i>Karye-i At</i>			1 hane
<i>Karye-i Aslıhan</i>			<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Naibli</i>			2 hane
<i>Karye-i Okuf</i>			2 hane
<i>Karye-i Halalca</i>			5 hane
<i>Karye-i Çitnehor</i>			1 hane
<i>Karye-i Çitnehor Dipçığı</i>			<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i ---</i>			1 hane
<i>Karye-i Kesirvan</i>			4 hane
<i>Karye-i Eftelli</i>			4 hane
<i>Karye-i Resuller</i>			<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Aldeniz</i>			1 hane
<i>Karye-i ---</i>			<i>buçuk hane</i>

<i>Karye-i Tatar Kışlası</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i El-hac Ömer</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Ömerci Bayındırı</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Urbut</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Çömlekci</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Çobanlar</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i Yakub</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i Zencirye</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Küpeliler</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i Köylü</i>	<i>1,5 hane</i>
<i>Karye-i Ziyaretli</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i Dağpaşa</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Kabaklı</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Kara İvaz ---</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Ali Timurcı</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Üçpınar</i>	<i>6 hane</i>
<i>Karye-i Kesk</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Karaca Viran</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Marazlı</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Viran</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Çal</i>	<i>1 hane</i>

<i>Karye-i Birca</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Bayındır</i>	<i>4 hane</i>
<i>Karye-i ---</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Türkeri</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Akça Kısarak</i>	<i>4 hane</i>
<i>Karye-i Bayıt</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i Nergis</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i Türmen Akçası</i>	<i>2,5 hane</i>
<i>Karye-i Aslıhan Dipçiği</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Kavaklı</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Çayırpınar</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Kütüblü</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Çayırhisar</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Sarbuncı</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Kalaycılar</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Selçuk</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Kiraz</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Karaman</i>	<i>2 hane</i>
<i>Menzilci defterinde değildir.¹¹⁶</i>	

¹¹⁶*Balkesir Şerriye Sicili, s.33.*

Aşağıda Aydın Muhassılı olan Abdullah Paşa'nın El-hac Fazıl'ın hususuna devlet tarafından emir verip tayin olunan Kapudan Paşa Şaban Ağa, Aydın ve Manisa için ferman verilen mahalleler hesap olunup otuz üç mahallede bulunmuş ve beş günde olan masraftan beş yüz otuz beş guruş, vilayet-i aliyeye gönderilen on nefer imam efendilerin masrafları için altı yüz guruş, (okunamayan masraflar), Kapudan Paşa Derviş Mehmed Ağa'ya verilen yüz on beş guruş, bir defaya mahsus hazır edilmek üzere otuz beş guruş, münefiler için ocak tarafından tayin olunan çavuş ağaya verilen altmış guruş, asitane için harcanan mesaiyeye otuz iki guruş, yeniçeri ağası tarafından Manisa'ya gelen ve İstanbul'a giden beş neferata yüz kırk guruş, yeniçeri ağası tarafından Manisa'ya zabıt tayin olunan Mustafa Ağa'ya giden masrafın yirmi sekiz guruş, ve H.1132 (M.1719-1720) Kütahya Valisi'ne verilen İmdad-ı hazineden (okunmayan yerlerde masraflar yazılıdır) masraflar belirtilmiş ve hanelerin isimleri zikredilmiştir.

Defter oldur ki bundan akdem Saruhan valisi olub bila Aydın muhassılı olan saadetli Abdullah hazretleri maktul El-hac Fazılın hususuna bi emr-i ali devlet-i aliye tarafından tayin olunan kapudan Paşa Şaban Ağa Aydın ve Mağnisa neşir kılana cümle alem ve ayan-ı eşraf marifetiyle mahlane ferman virilen rehaber mahallesi hesap olunub otuz üç mahallinde bulunub beş günde olan masrafadan beş yüz otuz beş guruş ve vilayet-i umur için vilayet-i aliyeye gönderilen on nefer imam efendiler masrafları için --- olunan altı yüz guruş ve Paşa mumailerhen makul gelen --- bölük başı neferatıyla --- için harc olunan otuz guruş --- neferatıyla virilen arpa bahası ve İstanbul'da makul mezburun ihzarına tayin olunan kapudan paşa Derviş Mehmed Ağa'ya virilen yüz on beş guruş ve bir defa dahi ihzar-ı reva için otuz beş guruş ve münefiler için ocak tarafından tayin çavuş ağaya virilen altmış guruş ve bi refeat asitane tarafına umur-ı vilayet için irsal olunan mesaiyade otuz iki guruş ve yeniçeri ağası tarafından Mağnisa'ya mahsus ağa gelen için İstanbul'a giden beş neferata yüz kırk guruş ve yeniçeri ağası tarafından medine-i mezbureye zabıt tayin olunan Mustafa Ağa'ya giden masrafın yigirmi sekiz guruş ve bin yüz otuz iki senesine mahsub Kütahya valisine virilen imdad hazinesinden

--- ve kadıya 5 --- guruş ve adet-i ağnam --- olan Mehmed Ağa'ya ve mürur Mustafa ağaya ve --- ağaya --- bölük başı ---- nakl itdiği virilen zahire bahaları kırk guruş ve ve --- iki yüz guruş ve mütevil mezburun valisine bin guruş ve cuka ve --- sekiz guruş ---

<i>Mahalle-i ---</i>	<i>5 hane</i>
<i>Mahalle-i Çarşu,</i>	<i>4 hane</i>
<i>Mahalle-i Alaybeyi</i>	<i>38 hane</i>
<i>Mahalle-i Dilşikar</i>	<i>15,5 hane</i>
<i>Mahalle-i Haki baba</i>	<i>11,5 hane</i>
<i>Mahalle-i Bektaş-i Sagir</i>	<i>12,5 hane</i>
<i>Mahalle-i Bektaş-i Kebir</i>	<i>8 hane</i>
<i>Mahalle-i Göktaşlı</i>	<i>6 hane</i>
<i>Mahalle-i Cami 'i-i Kebir</i>	<i>8,5 hane</i>
<i>Mahalle-i Niflizade</i>	<i>7 hane</i>
<i>Mahalle-i Derviş Ağa</i>	<i>8 hane</i>
<i>Mahalle-i Nişancı Paşa</i>	<i>4,5 hane</i>
<i>Mahalle-i Gürhane</i>	<i>10 hane</i>
<i>Mahalle-i Hüseyin Ağa</i>	<i>10 hane</i>
<i>Mahalle-i Çapraslar Kebir</i>	<i>13 hane</i>
<i>Mahalle-i Sarabad, hane</i>	<i>10 hane</i>
<i>Mahalle-i Bölücek-i Cedit</i>	<i>5 hane</i>
<i>Mahalle-i Deveciler</i>	<i>7 hane</i>

<i>Mahalle-i Çengizade</i>	<i>3,5 hane</i>
<i>Mahalle-i Sakalar</i>	<i>3,5 hane</i>
<i>Mahalle-i Seyd-i Hoca</i>	<i>4 hane</i>
<i>Mahalle-i Rumiyan</i>	<i>20 hane</i>
<i>Mahalle-i Ermeniyan</i>	<i>26 hane</i>
<i>YEKUN:</i>	<i>375,5 hane</i>
<i>Hanelerin furud-ı nihade olan mahallenindir ---</i>	
<i>Mahalle-i Danişmend Halil</i>	<i>1,5 hane</i>
<i>Mahalle-i Elhac İlyas Sagir</i>	<i>1 hane</i>
<i>Mahalle-i El-hac İvaz Paşa</i>	<i>1 hane</i>
<i>Mahalle-i Kara Yunus</i>	<i>1,5 hane</i>
<i>Mahalle-i Kara Hisar</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Mahalle-i Nasırlı</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Mahalle-i Arab Alanı</i>	<i>1 hane</i>
<i>Mahalle-i Recai</i>	<i>1,5 hane</i>
<i>Mahalle-i Tekye</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Mahalle-i Baba Kuyusu</i>	<i>1 hane</i>
<i>Mahalle-i Hacı İlyas Kebir</i>	<i>1 hane</i>
<i>Mahalle-i İbrahim Çelebi</i>	<i>1 hane</i>
<i>Mahalle-i Dere</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Mahalle-i Hüccaclar</i>	<i>buçuk hane</i>

<i>Mahalle-i İmad</i>	<i>1 hane</i>
<i>Mahalle-i Yaviler</i>	<i>1 hane</i>
<i>Mahalle-i Çapraslar Sagir</i>	<i>1 hane</i>
<i>Mahalle-i İsa Fakih</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Mahalle-i Yarhasanlar</i>	<i>2 hane</i>
<i>Mahalle-i Elhac Yahya</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Mahalle-i Yahudiyan</i>	<i>1,5 hane</i>
<i>YEKUN:</i>	<i>23,5 hane</i>
<i>Nahiye-i Balamud (Palamud)</i>	
<i>Karye-i Ahmed Paşalu</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Kalemlı</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Sakarkaya</i>	<i>13,5 hane</i>
<i>Karye-i Baytara</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Paşa</i>	<i>6 hane</i>
<i>Karye-i ---</i>	<i>4 hane</i>
<i>Karye-i Memişler</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Aydınlar</i>	<i>1,5 hane</i>
<i>Karye-i Doğanhisarı</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Şatırlar</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i Elhac Rahmanlar</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i Dere</i>	<i>7,5 hane</i>

<i>Karye-i Baba</i>	<i>10,5 hane</i>
<i>Karye-i Süleyman Obası</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Sarıçamlı</i>	<i>2,5 hane</i>
<i>Karye-i Mihail</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Birasef</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Kepenekli</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Üçhavlu</i>	<i>6 hane</i>
<i>Harye-i Arabacı Boz</i>	<i>6 hane</i>
<i>Karye-i Aşık</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Sabancı</i>	<i>2,5 hane</i>
<i>Karye-i Habib</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Sindelli</i>	<i>2,5 hane</i>
<i>Karye-i Erdelli</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i Seydiobası</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i Sart</i>	<i>4 hane</i>
<i>Karye-i Adil Obası</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Halidlü</i>	<i>1 hane</i>
<i>Nahiye-i Belen'e tabi Mezbur</i>	
<i>Karye-i Belen</i>	<i>23 hane</i>
<i>Karye-i Gözübüyükler</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Alaybeyli</i>	<i>8 hane</i>

<i>Karye-i Gümülceli</i>	<i>4 hane</i>
<i>Karye-i Beşir Ağa Çullusu</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i Saruhanlı</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i Selimşahlar</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Conkara Sagir</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Conkara Kebir</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Gürci Tatarı</i>	<i>1,5 hane</i>
<i>Karye-i Yağlı</i>	<i>5,5 hane</i>
<i>Karye-i Ilgun Tatarı</i>	<i>2 hane</i>
<i>Nahiye-i Yunddağ</i>	
<i>Karye-i Hoca Ali</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Asmacık</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Sekilik</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Sakallu</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Duraliler</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i Undamı</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Rahmanlar</i>	<i>4,5 hane</i>
<i>Karye-i Balabanlar</i>	<i>1,5 hane</i>
<i>Karye-i İsmaili</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Bayramşah</i>	<i>4 hane</i>
<i>Karye-i Öksüz Aliler</i>	<i>3,5 hane</i>

<i>Karye-i Sarılar</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Yahşiler</i>	<i>4,5 hane</i>
<i>Karye-i Çukur</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Dede Beyli</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Mezdler</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Gözeler</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Depik Alanı</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Arabacılar</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Kabağağaç</i>	<i>1,5 hane</i>
<i>Karye-i Yarlıca Çullusu</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i Sarma</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Dellalcılar</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i Çamlıca</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Osmancalu</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Somaklı</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Orta</i>	<i>4 hane</i>
<i>Karye-i Siyetli</i>	<i>4 hane</i>
<i>Karye-i Akça ma Çanak</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Can Paşalar</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Ada</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Balcılar</i>	<i>1,5 hane</i>

<i>Karye-i Saru Nasuhlar</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Köse</i>	<i>1,5 hane</i>
<i>Karye-i Çalışlar</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Kara Kılıçlı</i>	<i>1,5 hane</i>
<i>Karye-i Uzun Hasanlar</i>	<i>10 hane</i>
<i>Karye-i Tekeliler</i>	<i>2 hane</i>
<i>YEKUN</i>	<i>76,5 hane</i>
<i>Nahiye-i Kaza-i Turgutlu</i>	
<i>Karye-i Ermeniyan</i>	<i>37 hane</i>
<i>Karye-i Yaviler</i>	<i>12 hane</i>
<i>Karye-i Çobanlı</i>	<i>10 hane</i>
<i>Karye-i Karaoğanlı</i>	<i>2,5 hane</i>
<i>YEKUN</i>	<i>61,5 hane.¹¹⁷</i>

Aşağıda H.1133 (M.1720-1721) tarihli defterde Manisa'dan geçen ulaklara menzil beygir tedarik olunub masraflar için bin yüz guruş ve ödemekte gecikilen masraflar paylaştırılmış şehrin her bir hanesine otuz üç temessük isabet etmiş olup bu deftere kaydedilmiştir.

Defter oldur ki Medine-i Mağnisa'da bin yüz otuz üç senesi zilhiccesi gurreesinde menzilci olan alişanın icaresi tamam olub akd-ı cedide muhtac olmağın cümle ayan ve eşraf ve daima hitaba vesair işrarları marifetleriyle sene-i mezkur zilhiccesi guresinden birisine tamanna dek mutad-ı kadim üzere mürur-ı abu iden ulaklara menzil bargir tedarik idub --- üzere bin yüz guruş yine menzil mezbur mahalli beş nefer ithar ve alayı vilayet hafi istihar eylediklerinden meblağ-ı

¹¹⁷Manisa şerriye Sicili, s.14.

mezkur --- tevzi' olundukda. Şehrin baher hanesine otuz üç temessük isabet itmekle bu vech üzere defter-i tahrir menzilci mezbur alül'l-tahsil virildi. Fi gurre-i mezbur. Seneü'l-mezkura.

<i>Mahalle-i ---</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Mahalle-i Çarşu</i>	<i>4 hane</i>
<i>Mahalle-i Alaybeyi</i>	<i>26 hane</i>
<i>Mahalle-i Dilşikar</i>	<i>15,5 hane</i>
<i>Mahalle-i Haki Baba</i>	<i>11,5 hane</i>
<i>Mahalle-i Ali Ağa</i>	<i>10,5 hane</i>
<i>Mahalle-i --- Sagir</i>	<i>12,5 hane</i>
<i>Mahalle-i --- Kebir</i>	<i>8 hane</i>
<i>Mahalle-i Gökteşli</i>	<i>6 hane</i>
<i>Mahalle-i Cami 'i Kebir</i>	<i>8,5 hane</i>
<i>Mahalle-i Niflizade</i>	<i>7 hane</i>
<i>Mahalle-i Beyaz</i>	<i>9,5 hane</i>
<i>Mahalle-i Derviş Ağa</i>	<i>8 hane</i>
<i>Mahalle-i Yorgan</i>	<i>10 hane</i>
<i>Mahalle-i Nişancı Paşa</i>	<i>4,5 hane</i>
<i>Mahalle-i Hüsrev Ağa</i>	<i>10 hane</i>
<i>Mahalle-i Çapraslar Kebir</i>	<i>13 hane</i>
<i>Mahalle-i Serabad</i>	<i>10 hane</i>
<i>Mahalle-i Bölücek Atik</i>	<i>7,5 hane</i>

<i>Mahalle-i Bölücek-i Cedit</i>	5 hane
<i>Mahalle-i Deveciler</i>	7 hane
<i>Mahalle-i Çengi Zade</i>	3,5 hane
<i>Mahalle-i Sakar</i>	3,5 hane
<i>Mahalle-i Seydi Hoca</i>	4 hane
<i>Mahalle-i Danişmend Halil</i>	7 hane
<i>Mahalle-i El-hac İlyas Sagir</i>	5 hane
<i>Mahalle-i El-hac İvaz Paşa</i>	5 hane
<i>Mahalle-i Kara Yunus</i>	7,5 hane 1 rub
<i>Mahalle-i Karahisar</i>	2,5 hane
<i>Mahalle-i İnarlıca</i>	5 hane
<i>Mahalle-i Nasırlı</i>	2,5 hane
<i>Mahalle-i Arab Alanı</i>	5 hane
<i>Mahalle-i Recai</i>	6,5 hane
<i>Mahalle-i Tekke</i>	2,5 hane
<i>Mahalle-i Baba Kapusu</i>	5 hane
<i>Mahalle-i Ebe</i>	2,5 hane
<i>Mahalle-i Elhac İlyas Kebir</i>	5 hane
<i>Mahalle-i İbrahim Çelebi</i>	5 hane
<i>Mahalle-i Dere</i>	2,5 hane
<i>Mahalle-i Hüccaclar</i>	2,5 hane

<i>Mahalle-i İmad</i>	<i>5 hane</i>
<i>Mahalle-i Ayn-ı Ali</i>	<i>5 hane</i>
<i>Mahalle-i Yaviler</i>	<i>5 hane</i>
<i>Mahalle-i Çapraslar Sagir</i>	<i>5 hane</i>
<i>Mahalle-i İsa Fakih</i>	<i>2,5 hane</i>
<i>Mahalle-i Yarhasanlar</i>	<i>10 hane</i>
<i>Mahalle-i ---</i>	<i>4 hane</i>
<i>Mahalle-i ---</i>	<i>5 hane</i>
<i>Mahalle-i Akmescid</i>	<i>2,5 hane</i>
<i>Mahalle-i Ermeniyan</i>	<i>20 hane</i>
<i>Mahalle-i Ermeniyan Bala</i>	<i>26 hane</i>
<i>Mahalle-i Ermeniyan Subli</i>	<i>24 hane</i>
<i>Mahalle-i Yahudiyen</i>	<i>7,5 hane</i>
<i>Cem'a Yekun:</i>	<i>Hane 399,5/ rub 1.7.¹¹⁸</i>

2.3.4. Cizye

İslam vergi hukukunda cizye, İslam devletinin himayesine girmiş gayrimüslimler üzerinden alınan bir vergidir. Cizyenin dini dayanağı kuran ve sünnettir. Cizyenin mükellefi gayrimüslim tebaanın erkekleridir. Kadınlar, çocuklar, sakatlar, ihtiyarlar ve ruhbanlar bu vergiden muaf tutulmuştur.¹¹⁹ Osmanlı Devleti'nde cizye uygulaması Tanzimat ile birlikte kaldırılmamıştır; ancak uygulaması değişmiştir. Cizye uygulaması 1856 Islahat Fermanı sonrasında ismen

¹¹⁸Manisa Şerriye Sicili, s.37.

¹¹⁹ Abdullatif Şener, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Vergi Sistemi*, İşaret Yayınları, İstanbul, 1990, s.111.

kaldırılışına kadar bazı değişikliklerle devam etmiştir.¹²⁰ Islahat Fermanı ile Osmanlı tebaasından sınıf ve mezhep farkı gözetilmeksizin eşit vergi alınması öngörülmüştür. Bunun üzerine cizyenin kaldırılıp gayrimüslimlerin de Müslümanlar ile askere alınması kararlaştırılmıştır. Ancak cizye, askerlik ödevini yerine getirmek istemeyen gayrimüslimler için bedel-i askeri adıyla nakdi bir yükümlülüğe dönüştürülmüştür. Böylece cizye bedel-i askeri adıyla 1908'deki II. Meşrutiyete ve gayrimüslim tebaanın da Müslümanlar gibi askerlik yapmaları usulünün Meclis-i Mebusanca kabulüne kadar devam etmiştir. 1909 yılında Müslüman veya gayrimüslim tüm Osmanlı Halkının kura yoluyla askerlik hizmetini fiilen gerçekleştirmeleri üzerine bedel-i askeri kaldırılmıştır.

Osmanlı Devleti'nde XVI. Yüzyıla kadar bu vergiyi ifade etmek üzere genellikle haraç kelimesi kullanılmış, daha sonra cizye veya cizye-i şer'i yaygınlaşmıştır. Ayrıca bazı belgelerde arazi haracından ayırt edilmek için cizye yerine "baş haracı" tabirine de rastlanır. Bu vergiyi toplayanlara önceleri haracı veya haraççı, sonraları ise cizye-dar denilmiştir.¹²¹

Osmanlı Devleti'nin sosyal ve ekonomik tarihi konusunda çok önemli eserleri olan büyük tarihçi Halil İnalcık cizye konusunda şunları söyler:

"Fethedilen topraklar bir Osmanlı eyaleti haline getirildiğinde cizye vermekle mükellef durumda olanların tahriri bölgenin kadısı tarafından yapılır, hazırlanan defterlere "defter-i cizye-i gebran" adı verilirdi. Asıl defter olarak nitelendirilen bu nüsha iki kopya halinde hazırlanır, biri hazineye gider, diğeri ise beylerbeyilik merkezinde saklanırdı. Yapılan tahrirler bir süre sonra yenilenmek zorundaydı. Ancak bu tahrirler uzun süre yenilenemediğinden ölüm, doğum, göç, ihtida gibi değişikliklerin tesbit edilemediği ve mevcut defterlerin gerçek durumu yansıtmadığı görülmüştür. II. Mehmed zamanında bir köyden kaçan yükümlülerin cizyelerinin yarısı tirnar sahibine tazmin ettirilir, diğer yarısı ise köyde kalanlara paylaşılırdı. Fakat XVI. yüzyıl sonlarında tirnar sisteminin çöküşüyle bütün yük ikinci grubun üzerinde kaldı. Bu

¹²⁰ A. Şener, a.g.e., s.115.

¹²¹ Halil İnalcık, "Cizye: Osmanlılarda Cizye", *TDVİA*, C.8, İstanbul, 1993, s.45-48. Ayrıca bkz. B.C Nedkoff, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Cizye", (trc. Şinasi Altundağ), *TTK Belleten*, VIII/32 (1944), s.599-652.

duruma ancak 1691'deki cizye reformu ile çözüm getirilebildi ve herkesin sadece kendi vergisinden sorumlu olduğu belirtilerek yapılan ödemeleri belgelemek üzere mükelleflerin ellerine "kağıt" veya "varak" denen bir belge verilmesi kararlaştırıldı. Kaçanlar ya sıkı takibata uğradı veya 1705 'te Manastır sancağında terkedilmiş köylere yeniden nüfus çekilmesi örneğinde olduğu gibi cizye vergisinde indirim yapılacağı vaadiyle geri döndürülmeye çalışıldı.

Cizye için düzenli olarak her üç yılda bir "nev-yafte yılı " adıyla genel bir teftiş yapılır, ölümler kayıttan düşülür, herhangi bir sebeple gözden kaçıp deftere işlenmeyenlerle cizye mükellefi durumuna gelenler (baliğ) "nev-yafte" olarak ilave ve kaydedilirdi. Bu teftişler sırasında önceden tesbit edilmiş olan cizye mükellefi sayısının düşürülmemesine hükümetin talimatı çerçevesinde dikkat edilirdi. Ayrıca başka bir bölgedeki yabancılarla yolcuların buldukları yerde cizye ödemeleri usulü 1691 reformundan sonraki fermanlarda yer almıştır.

Rahip ve keşişlerin ilk dönemlerde cizyeden muaf oldukları anlaşılmaktadır. Mesela II. Mehmed devrinde bir metropolidin cizyeden muaf olduğuna dair kayıt vardır. 1691'den sonra ise maluller dışında bütün rahipler vergi mükellefi sayıldı. Bunun üzerine 1692'de hükümete bir arzuhal sunan rahipler, kazancı olmayan ve geçimlerini temin edemeyenlerin şer'i bakımdan muaf olmaları gerektiğini ileri sürdülerse de devlet memuru Yusuf'un görüşünü esas alarak bu talebi reddetti. Nitekim 1839'da Athos Manastırı rahipleri bütün vergilerden muaf olmalarına rağmen cizye ödemeyi sürdürüyorlardı. Ancak Osmanlılar şer'i hukuka uygun olarak kadın, çocuk, kör, malul, işsiz ve fakir kimseleri bu vergiden sürekli olarak muaf tutmuşlardır. Yalnız kocalarının arazileri kendilerine intikal etmiş dul kadınlar cizye ödemekle yükümlüydüler.

İslam hukukuna göre cizye antlaşma şartlarıyla belirlenmiş, değişmez, sabit bir meblağ (maktu) ve şahıslardan toplanan vergi (cizye ale'r-ruus) olmak üzere iki çeşide ayrılmaktaydı. "Ber-vech-i maktu cizye" usulü geniş ölçüde iki alanda uygulanıyordu. Bunlardan ilki, Osmanlılar'a bağlı vassal hıristiyan prensliklerle haraçgüzar

devletlerin belirli bir miktar üzerinden yıllık olarak ödemeyi taahhüt ettikleri vergi olup bu durumda prensliğin idaresi altındaki halk padişahın haraçgüzar tebaası sayılıyordu. İkincisi ise doğrudan padişahın tebaası olan zimmi reayadan cemaat olarak toplu bir miktarın "ber-vech-i maktu" alınmasıydı. Çünkü bazı bölgelerdeki zimmi reaya, cizye toplayıcılarının suistimallerinden kurtulmak için toplu ve belirli bir meblağı ödeme yolunu seçerek aksi takdirde yerlerini yurtlarını terkedecekleri tehdidinde bulunuyorlardı; köylerin ve kasabaların boşalmasından endişe eden devlet de bu istekleri çok defa kabul ediyordu. Bazı durumlarda maktu cizye, cizye toplayıcıları ile kendi cemaatleri içinde cizye tevziinde yetkili olup bunun karşılığında da kendi payına düşen miktarın azaltılması gibi bir menfaat elde etmeyi uman ve "kocabaşı" adı verilen cemaat ileri gelenleri arasında yapılan anlaşma yoluyla tesbit ediliyordu. Fakat devlet bu gibi uygulamaları çeşitli yolsuzluklara sebep olduğundan kaldırmıştı.

Maktu uygulamalara rağmen devlet cizyenin temel niteliğinin baş vergisi olduğunu düşünerek ferdi ödenmesinde ısrar ediyordu. Ayrıca makt cizye değişmeyen sabit bir meblağı ifade ettiği için herhangi bir sebeple bir cemaatin nüfusunun azalması halinde, geride kalanlara düşen pay fazlaştığından giderek daha ağır bir yükümlülük oluyordu. Nitekim bu durumlarda vergi miktarını düşürmek veya ferdi hale getirmek için yeni bir sayım isteğinde bulunulduğu bilinmektedir. Cizyede maktu sistem merkezi idarenin çöküş döneminde oldukça yaygınlaştı, dolayısıyla eyaletlerdeki vergi yükümlülükleri üzerinde devlet otoritesi ve kontrolü zayıfladı. Kocabaşılar, çorbacılar ve knezler, tıpkı müslüman cemaat içindeki ayan gibi kendi gruplarının vergi toplama işini üstlendiler.

Şer'i kaidelere göre şeyhülislam tarafından verilen fetva ile her yıl cizye miktarının belirlenmesi ve ilanı hükümdarın sorumluluğu altındaydı. Osmanlı terminolojisinde cizye mükellefleri "ala", "evsat" ve "edna" şeklinde üç gruba ayrılıyordu . Bu terimler zengin, orta halli ve fakir gruplar için kullanılmakta olup gruplara dahil olanların ödedikleri cizye miktarları, saf gümüş olarak sırasıyla 48, 24 ve 12 şer'i dirhem, altın olarak 4, 2 ve 1 dinar şeklinde tesbit edilmişti.

Cizye ödemeleri piyasadaki gümüş ve altın para üzerinden olabilir, nadiren tedavüldeki bakır para ile de (mangır) yapılırdı. 1690 Nisanında en düşük derece (edna) bir eşrefi altın veya 2,25 esedi kuruş yahut 90 para veya 1170 mangırdı. Fakat cizye XVI. yüzyılın sonlarına kadar akçe, daha sonra arı ise "para" birimi üzerinden toplanmıştı . Mali bunalımın baş gösterdiği dönemlerden itibaren akçenin değerinin tekrar tekrar düşürülmesi üzerine cizye toplayıcılarına her yıl tedavüldeki paranın resmi değer ve miktarını bildiren fermanlar yollanmaya başlanmıştı. Ancak paranın resmi değeriyle piyasa arasındaki farklılık, vergi toplayıcıları ile mükellefi arasında ihtilaflara yol açtı ve hazine bazan sadece altın para kabul etmeyi tercih etti. Diğer zamanlarda da vergi toplayıcıları kendi insiyatifleriyle halkı altın para vermeye zorluyor, sonra altını piyasada akçeye çevirerek hazineye teslim ediyor ve aradaki farktan bir menfaat sağlıyordu. Bunu önlemek için vergi toplayıcılarının gümüş para da kabul etmelerine dair ferman çıkarılmıştı.

Bununla birlikte XVII. yüzyılda maliyede yapılan köklü değişikliklere kadar cizye, imparatorluğun pek çok yerinde tek ve sabit bir rakam üzerinden alınmıştı. Mesela zimmi tebaanın bütün sınıfları için Kanuni Sultan Süleyman zamanında Yeni il bölgesindeki cizye miktarı 25 akçe, 1583'te 40 akçe, bazı yerlerde 35 akçe, Bitlis'te 55 akçe, Taşöz adasında 30 akçe, Musul'da 46 akçe idi. Adana, Safed, Şam gibi Memlükler'den alınmış olan bölgelerde ise 80 akçe civarında idi. Bu sonuncular hariç, bu dönemlerde bir altının 60-70 akçe olduğu düşünülürse diğer sahalardaki vergi nisbetlerinin normal nisbetin altında kaldığı anlaşılır. Doğu Anadolu'da bu şekildeki bir özel uygulama muhtemelen bölgenin fakirliğinden kaynaklanmıştır. Diğer taraftan adalardaki düşük nisbetler de fiziki elverişsizlik yanında ada halkının muhafızlık gibi bazı ek yükümlülükler üstlenmiş olmalarına bağlıdır. Hatta imroz adası zimmilerinin cizyeden muaf oldukları bilinmektedir. Suriye ve Filistin bölgesindeki 80 akçelik cizye ise muhtemelen Memlükler'in bütün zimmi gruplardan 1 altın cizye alma ve buna ilave olarak vergi toplayıcılarının masraflarını karşılama biçimindeki uygulamalarının tek bir rakam altında birleştirilmiş şekliydi. Şeriatın belirlediği nisbetlerin çok altında kalan sabit

rakamlar padişahın tahta cülusu sırasında yeniden tesbit edilirdi. Mesela II. Selim tahta çıktığında miktarı 10 akçe arttırmıştı.

Osmanlı Devleti'nin ilk dönemlerinde cizyeden muaf tutulmuş belirli gruplar da vardı. Prensip olarak cizye muafiyeti hazinenin veya "beytü'l-mal-i müslimin" in bir kaybı olarak değerlendiriliyordu. Bununla birlikte bazı istisnai hallerde askeri hizmetler karşılığında muafiyet kabul edilmişti. Nitekim stratejik yerlerdeki kalelerin zimmi halkına, dağlık yerlerde bulunan geçitleri bekleyen ve koruyan derbendci reayaya, yeniçeri olarak devşirilmiş çocukların akrabalarına, Selanik'te baruthaneye güherçile temin eden zimmilere muafiyet tanınmıştı. Bilhassa XV. yüzyılda Osmanlı ordusunda çarpışan zimmi sipahiler, voynuklar, martoloslar, eflakler gibi hıristiyan askerler tamamen cizyeden muafıtlar.

Bütün dönemlerde Osmanlı merkezi idaresi bazı özel durum arı hesaba katarak zimmilere kısmi cizye muafiyeti tanımayı sürdürmüştü. Bosna - Hersek, Karadağ, Sırbistan gibi sınır bölgelerinde bulunanlar cizyelerini en alt seviyeden ödemekteydiler. Savaş zamanların da harp sahasına yakın yerlerde ve askeri yollar civarında bulunan zimmiler de bu miktarın yarısını verirlerdi. Düşman istilasını sebebiyle yerlerini terkedenlere belirli bir dönem için cizye muafiyeti tanınmıştı. Maden işleyen zimmiler alt seviyede vergi mükellefi idiler. Mesela Silistre'de XVI. yüzyıl ortalarında sadece 6 akçe cizye ödüyorlardı. 1757' de sakız üretimi yapan Sakız adasındaki yirmi bir köyde de cizye en düşük seviyeden alınıyordu. Kapitülasyonlara göre cizye yabancı elçilerin tercümanı olan zimmiler cizyeden muafıtlar. Hatta birçok zimmi cizye vergisi ödememek için tercümanlık beratı elde etmeye çalışıyorlardı. Osmanlı toprağında bir yıldan daha uzun bir süre kalma imkanı elde eden bir müste'men, normal Osmanlı tebaası gibi cizye ödemek zorundaydı ve ülkeyi terkedemezdi. Bu şer'i kaidenin tatbikini gösteren bazı davaların bulunduğu Bursa Şer'iyye Sicilieri'ndeki kayıtlardan, yabancı tacirlerin XV. yüzyıl gibi erken bir zamanda bile Bursa gibi büyük bir ticaret merkezinde cizye ödemediği uzun süre ikamet etmek için bazı yollar buldukları anlaşılmaktadır. Sonraları kapitülasyonlar sebebiyle bu meselede daha müsamahakar davranıldı. Osmanlı topraklarına

genellikle ticaret için gelen iranit Ermeni tacirler ise cizye mükellefi statüsünde idiler.

1691 fermanında şer'i kaideler çerçevesinde cizye mükellefi olanların kişi başına vergi vermeleri gerektiği belirtilerek maktu sistem ve muafiyetler yürürlükten kaldırılmıştı. Fakat buna rağmen bir- çok eski uygulama ve muafiyet devam etti; 1839'da vergi eşitliği prensibiyle bütün bu muafiyet ve imtiyazlar lağvedildi.

Cizye ödeyenlerin iki ayrı yükümlülüğü daha vardı. Bunlar, vergi toplayıcılarının "maışet" veya "maaş" adı verilen kendi masraflarını karşılamaktan ve merkezdeki cizye kalemine "resm-i hesab, ücret-i kitabet, harc-ı muhasebe ve kalemiyye" gibi adlarla da anılan "resm-i kitabet" harcını ödemekten ibaretti. Bu sonuncusu, bütün Osmanlı maliye bürolarınca uygulanan genel bir usuldü ve katiplik hizmeti karşılığı alınan harçları ifade ediyordu. 1694 tarihli fermanla bütün bunların toplanması sırasında vaki olabilecek suistimalieri önlemek için bu miktarların vergi toplayanlar tarafından kendi adlarına değil hazine adına alınması kararlaştırıldı. Toplanan miktar önce hazineye gidecek, sonra da ilgili memurlara oradan cizye bürosunda cizye gelirlerinden ödeme yapılacaktı. Bu kanuni harçların toplam miktarı cizyenin 1 /25'ine tekabül ediyordu ve cizye gelirlerindeki artışa göre nisbeti tesbit ediliyordu. Yine aynı fermanla cizye toplayıcılarının kanuna aykırı olarak cizye ödeyenlerden zahire. katibiye, sarraciye, kolcu akçesi. harc-ı mahkeme. mum akçesi, buyruldu avaidi vb. bazı "salgın"lar saldıkları na da işaret edilmişti.

1691 fermanında ifade edildiği gibi bazı yerlerde cizye mükelleflerinin sayısı çeşitli sebeplerle dörtte bire düştüğü halde diğer dörtte üçün vergileri geride kalanlara yükleniyordu. Diğer taraftan cizye toplayıcıları bazan kadılarla anlaşarak resmi izin olmaksızın cizye defterlerine henüz ismi girmeyenleri (nev-yafte) tesbit edip cizye almaya teşebbüs ediyorlar, bazan da defterlerde tanımlanamayan kişiler için bedel akçesi (bedel-i cizye) istiyorlardı. Devlet cizye mükelleflerinin her birine eşit oranda olmak üzere "girfhte" denilen yeni bir vergi belirleyerek bu gibi suistimalleri önlemeye çalıştı. 1691 cizye kayutlarında görülen bu verginin miktarı kişi başına 40 akçe idi

ve cizyenin yaklaşık sekizde birine tekabül ediyordu. Ayrıca buna benzer "nev-yafte akçesi" adlı bir vergi daha eski dönemlerde de mevcuttu. Fakat vergi toplayıcıları zorla ek para alma adetlerini sürdürdükleri için bu vergiler reayaya yeni bir yük haline geldi. 1691'de cizye toplama usulünde resmi kağıt dağıtma yoluna gidildiğinde vergi toplayıcıları, hazine tarafından dağıtılmış olan kağıtları tamamen kullanmak için cizye mükellefi olmayanları ödemeye zorladıkları gibi aşağı seviyede olması gerekenlere daha yüksek seviyede kağıt kabul ettirmeye çalıştılar. Bazıları ise yüksek seviyeden vergi ödeyen zenginlerin vergilerini düşük göstermek için rüşvet alarak daha alt seviyeden ödemelerini temin ediyorlar ve onlardan meydana gelen açığı fakir kesime yüklüyorlardı. Çöküş döneminde vergi toplamada cebri davranışlar, vergi toplayıcılarının kolcu adı verilen kalabalık maiyetlerinin ihtiyacını reyanın karşılaması da genel şikayetler olarak bu yolsuzluklara ilave edilmelidir. Ayrıca cizye mükelleflerine vergi toplayıcılarının oldukça sert ve haşin davrandıkları da gönderilen fermanlardan anlaşılmaktadır. Bütün bunlar, hiç şüphesiz reyanın XVII. yüzyıl sonlarından itibaren yabancı istilacılarla iş birliği yapmalarının başlıca sebebinin teşkil etmiştir. 1691'de veya daha sonraları alınan tedbirler de bu durumu düzeltememiş, özellikle yeni sistemde rahiplerin vergi muafiyetlerinin kaldırılması, bazı nüfuzlu gayri müslim zümrelerin Osmanlı idaresine karşı çıkmaları ile sonuçlanmıştır.

Cizye 1856 Isiahat Fermanı ile kaldırılmıştır. Zira bu ferman Osmanlı tebaası arasında eşitlik prensibi getirdiği için gayri müslimlerin de askerlik hizmeti yapmaları gerektiği ortaya çıkınca, bunlardan belirli bir vergi alınmak suretiyle bu hizmetten muafiyetleri (bedel-i askeri) kararlaştırılmış ve böylece kaldırılan cizye vergisi bu ad altında mahiyet değiştirerek 1907'ye kadar sürmüştür.¹²²

Cizye uygulamalarının Lale Devri'nin ilk yıllarında Batı Anadolu'da nasıl gerçekleştiğine dair izleri yine Şer'iyye sicillerinde buluyoruz. Aşağıdaki kayıttan

¹²² İnalçık, "Cizye: Osmanlılarda Cizye", *TDVİA*, C.8, İstanbul, 1993, s.45-48.

o dönemdeki Batı Anadolu'daki cizye uygulamaları hakkında bazı bilgilere ulaşabiliyoruz.

H.1127 (M.1715) tarihli kayıta kıbtıyan taifesinin zabtı için kıbtıyan ceziredarlarına verilen berat şartı üzere kıbtıyanların maktua ve cizyeleri mühürlü evrak ile ceziredarlar tarafından zabt olunub, bu taifeden Müslüman olanlarından altışar yüz akçe maktua ve keferelerden ise yedişer yüz otuzar akçe cizyeleri toplanıp tahsil olunması gerekirken yine H.1130 (M.1717-1718) senesi Kocaeli ve tevabı sancaklarının kıbtıyan maktua ve cizyeleri için Çavuş El-hac Osman görevlendirilerek berat verilmiştir. Kıbtıyan taifesinin masrafları ile kefereden evrak ile vergiler için her varakdan dokuzar pare muhasebeci, katiblere birer pare olmak üzere toplamda onar pare olur. Yine ceziredarların kendi dinine mahsub olmak üzere kıbtıyan taife cizyesi için her varakdan dokuzar pare, muaşirler için birer pare maktua ile zıkr olunan kıbtıyan taifesi ceziredarları olan kimselere bir seneden bir seneye tahsildarlar için lazım gelen mezbur haraçtan vezirler, beyler, subaşılar ve mütesellimler, mütevelliler ve emlak zabıtları, asker ve örf taifesi karışmayıp sürekli kıbtıyan taifesi malları kendi tarafına çekmek için nehir hakkı, toprak ve kışlak hakkı adıyla çeşitli bahanelerle valiler ve mütesellimler, evkaf mütevellileri, subaşılar, zeamed ve tımar sahipleri, müteferrika, çavuş, sipahi, yeniçeri, topçu, hancı, vilayet ayanları, askerler ve örf taifesi taraflarından men ettirmeye çalışılmış, elli adam bir cürmü başı tayin olunub çeri başıları birbirlerine kefil olarak askerlik yapmayan firar edenlerin cizyeleri akrabalarına sorulmuş yine cizyeleri vermemek için çeşitli kazalara firar etmişler ve yine üçer yüz akçe cizyeleri ve maktualarını vermek istemeyenler çeşitli devlet görevlilerini saldırıp evlerini basmışlar. Tüm bu zararlar ve devlete ait olan vergilerin toplanması hususunda berat verilmiştir.

Memalik-i mahrusede vaki kıbtıyan taifesinin zabtı muharrem guresinden olub baheresine kıbtıyan ceziredarları yedine virilen berat-ı alişanım şurutu üzere kıbtıyan tayifesinin maktu'a ve cezireleri canib miriden virilen mir-i mühür evrak ile cezirdarları tarafından zabt olunub ve tayife-i mezburun Müslüman namında olanlarından altışar yüz elli akçe maktu'aların ve keferesinden yedişer yüz otuzar akçe cezireleri cem' ve tahsil ve ahz ve kabz itdirilub dahi kıbtıyan tayifesi kaymü'l-ayamdan --- alan mefruzü'l-kalem ve maktu'au'l-kadim el-vücuda serbest üzere bir vahiden ceziredarları tarafından zabt ve tasarruf oluna gelmeğin bin yüz otuz senesine mahsub olmak

üzere sene-i mezbur muharremi guresinden Kocaili ve tevabı sancaklarının kıbtıyan maktu'a ve cezireleri hasta kasab başı iş bu def'a tevk'i-i ref'i-i alişan-ı hakani kıdvetü'l-emacid ve'l-akran el-hac Osman zide mecdühu. Mübaşeretiyile cibayet olunmak ve hilaf-ı berat-ı alişan fukaradan ziyade akçe mutalebesiyle teaddi eylememek üzere mumaileyhe der uhde olunmak arz ve telhıs olundukda hakkında mezid-i inayet padişah nam zuhur götürüb sadır olan ferman-ı alişanım mucebince zabtı için bu berat-ı hümayun virdim. Buyurdum ki ceziredar mumaileyhe varub sene-i sabık üzere sir setdir şartıyla zabt ve rabt ve maktu'a ve cezireleri münvel meşruh üzere canib miriden virilen miri mehir ile mühür evrak ile cem' ve tahsil itdirilub dahi kıbtıyan taifesi ceziredarlarının masarafı ziyade olduğundan baher hal-i cam'i olanlara cihet-i muayeşet ta'yin olunmak iktifa itmekle bundan akdem ahel himmet-i kefereden evrak ile cibayet olunan cezirelerinden cabiyelerine her varakdan dokuzar pare ve muhasebeci ve katiblerine dahi birer pare cem'a onar pare olur. Taraf-ı miriden ceziredarların dinine mahsub olmak üzere ta'yin olunmağla zikr olunan kıbtıyan taife ceziresi cezire için dahi her varakdan dokuzar pare vice muaşir ve birer pare maktu'a cem' ve helgasına katibe olmak üzere asıl cezireleri malından taraf-ı miriden mahsub olmak şartıyla ta'yin olunub ve bundan maida zikr olunan kıbtıyan tayifesi cezirdarları olan kimesnelere bir seneden bir seneye dek tahsildar mikes üzere olmalarıyla muktaza olduğundan mezbur haracdan vüzera ve ümera miri miran ve dividedeleri ve su başuları ve mütesellimleri ve evkaf-ı selatin ve evkaf-ı sayire mütevellileri --- ve emlak zabıtları vesair askeri ve ahel örf taifesi karışmayub daima kıbtıyan taifesi mücerri celb-i mal için nehir hakkı ve toprak ve kışlak hakkı namıyla vesair bahane ile valiler ve mütesellimler ve dividede ve evkaf mütevellileri ve subaşuları ve gereklü zeamed-i erbab-ı tımar ve müteferrika ve çavuş ve sipahi ve yeniçeri ve ve topcı ve hancı ve ayan-ı vilayet --- vesair askeri ve ahel örf taifesi taraflarından teaddi ve tecavüz ve men' --- itdirilmeye dahi bil-cümle miri kıbtıyan olanlar tarafından kadimden serbestit üzere zabt oluna gelüb --- şurut-u kadim iaşe olunub taraf-ı aherden bir ferd dahil eylemeyeler. Ve taife-i mezburun cürm-ü galizi sadır oldukda. Badü'l-sebun şer-i alim iktiza iden --- kadimden icra oluna geldiği üzere icra itdirile. Dahi

kadimden --- üzere her elli adam bir cürmü başı ta'yin ve çeri başıları birbirine kefil kayd olunub hayr-ı tahsilde firar iden cenkanelerin cezirleri çeri başların danve akrabasından sual ve taleb olunduğunda olan cenkane taifesi hayr-ı tahsilde --- sakın oldukları yerlerinden kalkub mücerrid cezirelerin virmemek için aher kazaya ve karaya firar idub ba'de el gördüklerinde ellerinde miri mühür kaideleri olmayanlardan maktu'a ve cezireleri olunduktan sonra kadimi üzere - --- üçer yüz akçe cezireler malına ve tayife-i mezbureden bazıları mücerrid cezire-i maktu'aları virmemek için hayr-ı tahsilde bazı zeamed-i erbab-ı tumar ve müteferrika ve çavuş ve sipahi ve yeniçeri ve topcı ve cebeci ve ayan-ı vilayet --- vesair askeri ve ahel örf taifesinin evlerine ve ahurlarına ve haklarına girub tahsi ve ihtifa idub mal-ı miriye aded eylemek mirad iderler ise men' ve def' olunub bu vecihle müdehale ve maruz itdirilmeye --- ve evkaf karasında sakın olan havas-ı selatin ve vüzera-i izam ve miri miran ve mir-i liva vesair reayasına deyu cezirlerin virmekte ikna' itdirilmeyub bu makullerin dahi vice sabika üzere cezirelere tahsil itdirilmeyub ba'de her vakfın defteri kaç reis cezerye tahrir olunmuş ise ol mikdar reis ceziresi vakf alına geldiği vakf-ı ceziresi hesabı üzere evkaf mütevellileri tarafından taraf-ı miriden teslim olunub bu bazı cezireler --- mahsur olan evkafın dahi sene-i sabıkda vakfa na mikdar mahsun olmayub oluna gelmiş ise seneleri ihtilafına göre halet ve --- itibar olunub ol vice üzere taraf-ı vakfa aid olacak cezireleri dahi miriden mütevellilerine teslim olunmak üzere ve taife-i mezburun vaki olan ya da ve kaçkun ve cürm-i cinayet ve mal-ı gaib ve mal-ı mevkud ve rüsum --- ve beytü'l-mal ve bade havaleleri ve bil cümle miriye aid-- her ne ise kadimden miri kıbtiyan olanlar tarafından zabt ve rabt ve cem' ve tahsil olana geldiği menval üzere zabt ve rabt ve cem' ve tahsil itdirilub kadime mugayir berat-ı alışanımda hilafına kat'a irza ve ceval göstermeyeler. Şöyle bileler alamet-i şerife itimad kılalar. Tahriren fi'l-yevmü'l --- . Sene seb'a ve öşrin ve mia ve elf. Buyurdı -- --.¹²³

Aşağıda Balıkesir'e H.1127 (M.1715) tarihli bir ferman verilmiştir. Bu fermanda Anadolu'nun sağ kolu nihayetindeki kadılar,

¹²³Balıkesir Şerriye Sicili, s.13.

yeniçeri serdarları, ocak ihtiyarları, ayan-ı vilayet eşrarlarına bildirilmiş, İslam memleketinin karb civarından olan mürre ceziresi üç yüz seneden beri devlet-i aliyenin mülkü iken H.1094 (M.1683-1684) senesinde devlet-i aliyenin askeri muhabere ve işgalleri esnasında oluşan zararlar ve masraflar için bir mikdar belirlenmiş ödenmesi istenmiş ancak bu anlaşmaya uymadıkları için bunların üzerine sefer lazım olduğu ve sefer için hazır olunması gerektiği yine ferman olunmayan dergah ve yeniçeri çavuşlarından Mehmed Çavuş tayin olmuş, ve askerlerin tüfekleriyle hazır olunması istenmiş Hasan Ağa'ya mühürlü mektup verilerek ferman bildirilmiştir. Bu mühürlü mektub mucebince fermana uyulması gerektiği bildirilmiştir.

Akza kuzatu'l-müslimin evla vülatü'l-muvahiddin ma'denü'l-fazl ve'l-yakin rafî'-ilamü's-şeri'ati ve'd-din varis-i 'ulumi'l-enbiya' ve'l-murselinel-muhtass bi-mezid-i 'inayeti'l-meliki'l-mu'in Anadolu sağ kolu nihayetine varınca vaki olan muaf-ı izam zidet fezalühum ve mefahirü'l-kuzatü'l-hikam ma'denü'l-fazl ve'l-kelem kadılar zide fazluhu ve mefahirü'lemasil ve'l-akran yeniçeri serdarları ve ocak ihtiyarları ve ayan-ı vilayet ve işrarları zide kadrühum tevki-'i refi-'i hümayun vasil olıcal ma'lum ola ki Memalik-i İslamiyeye karb civarı olan mürre ceziresi selatin-i izam --- zaman tasarruf-ı iftiranları hesabına feth tencir olunub üç yüz seneden beru devlet-i aliyenin mülk-ü müruri iken bin doksan dört senesinde devlet-i aliyenin askeri muhabere sayire kad ile işkalleri esmanında zindik keferesi celebilerinde merkezî olan adavati olan ve nüfuzi ahid ve beyan idub alü'l-fazıla mürre ceziresine taraf-ı taraf hücum ve ihtilası ve itamından --- asar ve bu kadar ma'bed ve mesacid --- izam eyledikten sonra devlet-i aliye ile sayir mallar hasar babında masalahu vukuğunda --- ile kefererleri sulh-ı ercal itmişken masafihünün --- kat'a riayet itmeyub hilaf-ı muaşık sulh ve salah nice hukukı ibtal ve nice nüfuzi müslimini ittilaf ve muabere hümayunu kat'a-a müraat itmeyub münafız-ı ahd olann bazar-ı hareket şerifesi zahir ve devlet-i aliyenin ve nakl-i aher ile işkalleri vaktinde istilaya hidmet beyn olmasının olması emr-i mücezzem olmağla --- mezmun müteffi üzere umuma uleman sulha vesayir hayırman devlet-i aliye ve müşavere ricallerinden olanlar ile istişar olunan karah-ı mevade keşire ile ---

uhdesi şer-i isabet ve zahir ve mabedü'l-zeval ve katl-i müslimin ile haniyeleri tevatür olan mezburun keferesinin üzerine sefer lazım olmuştur. Bu alü'l itika cevab bi cevab virdilerine husus-ı mezbur --- isti'ta olundukda padişah-ı islam halidat-ı hilafet el-yevmü'l-kıyam hazretleri ahel --- olan vezirlik keferesinin cumhurları beytütedde sulh münakıd olduktan sonra cumhur-ı mezbur makruniyedlerinde mu'teber ve ma'hul bir bi-tevette kağdeleri olan diryaku ve ihanaları sefineleri ile darü'l-islama geldikde mülimin hicar-ı sulh-ı mezbur penah ve biteventelerine itimad-ı imkan olan sefinelerine tehnil ve --- idub ha'kirirleri iken isna ve tarıkıda ol müsliman hıyanet ve mallarına kahr olub bazılarını bil-bahane esir ve istirakan eyleyeler. Mefurlar nakz-ı uhde itmiş olurlar. Ahel islam iztatım ise mişer el-yevmü'l kıyam mezburların üzerinden seferü'l-kadim vacib ve lazım olur bu ve dahi nevinin itila-i fütüvvan münef'fid yedine virilmekle bir hakkına feva-i şerif ivaz virdi de ve isyadenet sakıbet firar-ı selidet için virdik. Keferesinden --- ahz-ı itikam eyleye mürre-i ceziyesinin bahis-i zelalet mübaderlerinden tezi'-i ve tehlifi için --- itmekde el-fetah ol behad ve mücerrer-i tasah sefer-i hümayun mukarrer ve muhakkak olmağla --- serdarları ve ocak ihtiyarları ve ayan-ı vilayet ve işrarları siz iş bu sene-i mübarekde ferman ve tashim olan gazavet için ve sefer-i --- için tehdidinde hazır ve amai bulunub ivaz idub mübeyyir ve kahr alay-i meşruhid ol cevab taht-ı kazanızda vaki kasabat ve karay-i kadim ve müsaf-ı --- yeniçeri ve furıncı ve oturak -- kul oğullarınna bir nefer kalmayub avama olandan ve yerlerinden aher ati ve serdarları açub önlerine virub inşallahü nika bundan firuzi üzere sıhha-i senede ma'a asker-i seferet müesseri dava-i dersul ise mevcut bulunmaları babında ferman-ı alişan olunmayan dergah ve yeniçeri çavuşlarından kıdvetü'l-emasil ve'l-akran mehmed çavuş zide kadrihu tayin ve irsal olunmuştur. Umur-ı inşallahü mişer-i kafanızın taht-ı hümayuna varub dahil olur ise sadır olan ferman-ı celil el-şanın mefhun mecmu'a nas olan mahalde na-reva cemaliye olan ve emsait ve firat-ı islahi firugah idub bu vakt-i misaz evkat-ı sebebiyet ve bu tahrar-ı ekberi misaz ufuvat kıyasız olunmayub tevkır-ı icnad ve teksir-i hizat ahmed mişman vire devlet-i aliyyeden olmağın siz ki serdarsız. Siz sebebiyle vire beyn-i ve ivaz-ı hümayun mütehhit neferun da --- ve cümle fukaran firugah idub memur oldukları heba ve

adaya firuser ve kemal-i mertitet gaybı ile hazır ve ama ve inşallahü taala mükemmel ve müsellih böyle tüfenkleriyle --- olunub ve önlere koşub alasız tarafından reayaya fukarandan ve gayriyeden bir ferd hilaf-ı şer-i şerif teaddi tecavüz-i icamın üzere --- ören sahasında ma'a nefer başı hilaf ve hilafı ve taht-ı liva-i resul ise mevcut bulunmaktan kemalilerle kudret eyleyesiz. İnşallahü taala vakt-i mezbureye gelub dahil olan fukarandan --- olanlar tescih ve kullar amel dergah vukufınca ve tekavirdir olanlar dahi kanun-i kadim üzere asitane-i saadet mehafetında ikamet olunurlar ve sen ki çavuş merhum Hasan --- nihayetinde varınca mibeyni vesayir ki olan kasabat ve karayi vaki fizat-ı isval --- serdarları şimdiden neferatların bayraklar hikemetine alub cümlesine safer ve aman ve itina ise el-rahim vakt-i mezburi ferman olub mahalinde cümlesi safer ve vücud bulunmaları için mefkuresine ve takşir bilesiz. Bundan sonra dergah-ı bakirir ocağından mahsus gerekli sürcil tayin olunub henüz neferat cem itmeyub safer ve aman bulunmayan serdarların adem-i tekayid ve hukuk-ı analarına cem' olunmağın ol-makulların dahi haklarından gelinmek için sürücü tayin olunanlar --- olunur. Ana göre her biriniz kemal-i basiret ve intibah ile hareket ve hilaf-ı ferman-ı hümayun adem-i mukatebedden cefayet ihrar ve ictinab idub sadır olan ferman-ı celil alişanın mesmun neyzi ile amel olasız. Bu iftiharlar --- bilfiil dergah-ı muallamın yeniçerilerim ağa olan Hasan Ağa dame uluvve tarafından mühürlü mektub virilmekle vice meşruh üzere amel olunmak babında ferman-ı alişanın sadır olmuşdur. Buyurdum ki vusul buldukda babında sadır olan ferman-ı celilü'l kadrım mumaillehe efendi viribde mühürlü mektub mucibince amel idub fi ba'ade hilaf-ı cevazlar getiresiz. Şöyle bilesiz alamet-i şerife itimad kılarsız. Tahriren fi --- ve öşrin ve miateyn ve elf.

*Be-makam-ı Konstantiniye el-mahruse.*¹²⁴

Kuzzatlar şerriyet-i şaar Anadolu'nun sağ kolu nihayetine varınca vaki olan mevali-i izam zidet fezailehüm ve kadılar zide fazlühüm ve yeniçeri serdarları ve ocak ihtiyarları zide kadrühüm ilam olunan oldur ki memalik-i islamiyeye karb civarı olan mevut

¹²⁴Balkesir Şerriye Sicili, s.42.

ceziresi selatin-i izam anavata tevaftı bir ehemim zaman seferet iftiranlarında cet-i cete feth tencir olunub üç yüz seneden beru devlet-i aliyyeden mülk-ü mürüvve ebakire bin doksan dört senesinde devlet-i aliyyenin asakir-i muharibeye vesayir ile ----- işkalleri esnasında ve bizin göresiz. Cebiyenlerinde mezkur olan adavatını ilam-ı nakzi ahdid mihan idub alü'l-gafil mevet ceziresine taraf-ı taraf hücum ve ihtilas ve ihmalinde bazıların şahid ve bazılarına iftar-ı hal asar ve bu kara-ı ma'abed ve seca ve sacid ve hakir-i izam eylediklerinden sonra devlet-i aliye ile sair millet nazar-ı canibinde masalah ve kavainde hile ile götürülerin sulh-ı o hal itmiş iken masalahının şurutuna kat'aa riayet itmeyub hilaf-ı muaşık sulh ve salah nice safvetü'l-bal ve nice nüfus-ı halini ittilaf ve ma'ayid hümayun kat'a riayet itmeyub münavız-ı uhdede ve aman firar hareket-ı seyfi zahir ve devlet-i aliyyenin teğid-i aher ile iştikali ve katife isti'laya fırsat beyn olunmanız ----- emr-i mecrum olmağla vesaver hemim fil emr-i mefhun zavıfi üzere uhde-i maama ve sulha vesayir cüz-i zaman devlet-i aliye ve müşavere rihallerinden olanlar ile istişare olundukda. Meva-i mürkeşir ile mütenzi şer-i itaat zahir virinub emval ve katl ile hayatları tevatur olan ve siz ki keferesidir üzerine sefer lazım olmuştur. Bu alü'l itikaddir.¹²⁵

Aşağıda H.1132 (M.1719-1720) kayıta Manisa Sancağı kadısı, ağa vekili, Saruhan Sancağı Mütessellimi Halil Ağa, ayan-ı vilayet ve eşrarlarına, Saruhan Sancağı'nda vaki olan mukataat ve Manisa Kasabası ve tevabı cizyedarı olan El-hac Fazılı'nın Asitane-i Saadet'te öldürüldüğü bildirilmiş, bu kişinin bu bölgede kuvvetlenip, mukataat ve cizye mallarından zimmetine geçirmiş, bu malları devlete teslim etmemekle birlikte bu kişinin hanesinde olan mallar ve eşyaları, taşra çiftliği ve vesair mahallelerde olan mal ve eşyası, hayvanlarına el konulub bu kişinin oğluna marifet-i şer'i ali tenbiye edilmesi hususunda bildirilmesi için Halil Ağa tayin olunmuştur.

Hala mahruse-i Mağnisa Sancağı neşiri şeriyet-i gara faziletlü semahetlü efendi hazretleri zide fezailehu ve kıdvetü'l-emacid ve'l-ayan medine-i merkumda ağa vekili olan garetlü ağa zide

¹²⁵Balıkesir Şerriye Sicili, s.42.

mecdühu ve kıdvetü'l-emasil ve'l-akran Saruhan Sancağı mütesellimi Halil Ağa zide kadrihu ve mefahirü'l-akran ayan-ı vilayet ve işrarları zide kadrihum inha olunur ki hala Saruhan Sancağı'nda vaki mukataat --- ve Mağnisa Kasabası ve tevabı cizyedarı olan Elhac Fazılı'nın Asitane-i Saadetde katl olundu. Bu taraflarda bazı akva --- esma' olunub --- tahakkuk bu imağla mezburun --- olan mukataat ve cizye mallarından zimmetinde vakar mal mir-i mira olub --- tarafımıza teslim ve eva itmemekle mezburun hanesini ve vereninde olan emval ve eşyasında ve taşra çiftliğinden vesair mahallerde olan emval ve eşyası ve varab ve mevaşiyesi hasılı mal itlak --- varılıb daima --- sayı ve telef olmak hakkı üzere mezburun erki oğlu --- zabt ve heft ve marifet-i şer-i ali ve cümle maruflarıyla muhkim tenbiye ve tekid eylemeniz babında buyuruldu tahrir ve ısdar ve kıdvetü'l-akran zide kadrihu tayin ve irsal olunmuştur. İnşallahü taala ve vilayet ve işrarları zide kadrihum. Siz hala liva ve mezburda vaka mukataat --- ve tevabı cizyedarı olan Hacı Fazılı'nın Asitane-i Saadet'de kayıtlı bazı afvat --- ismai olunmağın mezburun tarafın mir-i miraya vakurdini olub --- tekmiline --- itmekle mezburun hanesinde ve çiftliğinde vesair mahallerde vaki emval ve erzak ve eşyasından ve varab ve muaşirisi hasıl rüsm-ı mal itlaka olunur--- varılıb --- zayı ve telef olmamak için mezburun oğlu Halil teslim ve marifetle ve cümle marifetleriyle zabt ve heft itdirdub muhkime tenbiye --- eyleyesiz. Ve sen ki --- pederin Hacı Fazılı'nın hane ve çiftliğinde vesair mahallerde emval ve eşya ve virab ve mevaşisinde miriisine varılıb senin malumun olmağla hayr-ı --- mesbul ve metlub olmağın cümlesi gerek ki zabt ve heft --- ve dane-i huzul zayı' ve ittilaf olmamak üzere tekid ve itimam eyleyesiz. Şöyle ki mezburun emval ve eşyasından zayı ve ittilaf olmak ihtimali olur ise ve mütezerre olan mal-ı mirinin zabtıye ve alısalane bais olmaları ile sizlerden teziye ve tahsil ve tekmil --- tenbiya sözüün olub ona göre emel ve hareket ve hilafından tevki ve ferdler olub --- buyuruldu. Fi 7-132.¹²⁶

¹²⁶Manisa Şerriye Sicili, s.7.

2.3.5. Narh

Narh mal ve hizmet fiyatlarında devletçe tesbit edilen üst sınırı ifade eder. Narhla ilgili olarak İslam alimleri farklı görüşlere sahiptir. Bir kısmı narhı caiz bulurken bir kısmı da karaborsayı teşvik edici olduğu görüşündedir. Kıymetleri Allah'ın alçaltıp yükseltebileceği hadisi de narha dair düşünceleri etkilemiştir. Buna rağmen narh konusunda özellikle Osmanlılar büyük hassasiyet göstermiştir. Her zaman ve her yerde aynı titizlikle uygulanamamakla beraber padişah ve sadrazamların narh işine büyük önem verdikleri dikkat çekmektedir. Nitekim sadrazamların Çarşamba günleri çıktıkları büyük kolda esnafın kalite, halk sağlığı ve fiyat hususunda tesbit edilen standartlara uyup uymadığını denetledikleri ve uymayanları anında cezalandırdıkları bilinmektedir.¹²⁷

Taşrada narhın tesbitinde kadıların önemi büyüktür. Narh tesbitinde huzuru şer'de kazanın ileri gelenleri de bulunurdu. Narh tespiti kadı, halk ile esnaf arasında, iki tarafında zarar görmemesi için çalışmaktadır. Kadı, daha sonra narhları sicil defterine işletirdi.¹²⁸

Fiyatlar yaz-kış aylarında, sefer sırasında, Ramazan aylarında farklılıklar gösterirdi. Malın kalitesine göre, müsaadeli fiyat da tesbit olunmaktaydı.¹²⁹

1126 senesinde Balıkesir'de tutulan narh kaydı aşağıdadır.

--- eşyanın mezburıdır. --- Hüseyin Efendi 1125

Umur-ı pare

*Ahmed Beşe Çullu Ahmed Cunu Mehmed Beşe Kadı
zade Hüseyin Ömer Ağa fîrufi*

Etmekciyan

¹²⁷ Mübahat S. Kütükoğlu, "Narh", *DİA*, C.32, s.390.

¹²⁸ Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlılarda Narh Müessesesi Ve 1640 Tarihli Narh Defteri*, İstanbul, 1983.

¹²⁹ Halil Sahillioğlu, "Osmanlılarda Narh Müessesesi Ve 1525 Yılı Sonunda İstanbul'da Fiyatlar", *BTTD*, S.1, 1967, s.36-40.

Nan-ı Aziz 125 (buradaki yazılar çok silik olduğu için okunmuyor. Ancak şunu söyleyebiliriz ki 5 fırın 5 ayrı çeşit ekmek pişirdiği anlaşılmaktadır.)

*Halil Beşe Mehmed Beşe Hasan Beşe Seyid Hüseyin
Baba Ahmed Beşe*

Kasabat

Lahm-ı genem (kıyımı 12 akçe)

Lahm-ı keçi (kıyımı 8 akçe)

Lahm-ı bakar (kıyım 6 akçe)

Bakkalat

Mısır (3 pare)

Sade yağı (9 pare)

Mum (8 pare)

Asel (5 pare)

Sirugün (5 pare)

İzmir sabunu (8 pare)

sisam helvası (3 pare)

Siyah üzüm 6

Soğan 2

Leblebi (1 pare)

Marmara sabunu 2

ÇÖREKÇİYAN

<i>Güllaç</i>	70
<i>Ispanaklı börek</i>	60
<i>Çörek</i>	40
<i>Simid</i>	80

Çömlekçi kariyesinde bir nefer üzere ahz olunduğı kaydıldı. 4 paredir. 1126

Üç başır ve beşi devedir. Merhum deve Ömer Beşe kefaleti ile sahibine teslim olunduğı uhdedir.

Ömer Ağa

Ahmed Beşe

Nalbant

At nalı kesimi (132 pare)

Merkeb nalı (5 pare)

--- pare 5

Öküz nalı

Sürsat Bekayası teftişine gelen Hasan Ağa'ya yevmiye tayin olunan -- zahire defteridir.--- olunub

Tahrirren fi rebüü'l-evvel 26

--- 12

Pirinç 1

Sade yağı dirhem 100

Etmek ve akçe 8

<i>Mum</i>	3
<i>Beyaz akçe</i>	
<i>Yumurta</i>	
<i>Odun yükü</i>	1
<i>Hacı İsmail mahallesinden –haseki --- Mustafa Ağa'ya virilen bargir</i>	
<i>Çavuş Başı Muharrer Ağa'nın levendatı altmış dört harice virile.</i> ¹³⁰	

Aşağıda malların her gün kü fiyatları belirtilmiştir.

Devletli inayetlü velinimetim efendimiz hazretlerinin ruzmerre kulları halkı için tebiyanatlarıdır ki zikr olunur.

<i>Nan-ı aziz</i>	1500
<i>Pirinç</i>	300
<i>Bulgur</i>	500
---	150
<i>Ganem ---</i>	120
---	25
<i>Şeker</i>	3
---	25
<i>Nişasta</i>	5
<i>Şem'i asel</i>	4

¹³⁰*Balkesir Şerriye Sicili, s.1.*

<i>Şem 'i revgan</i>	20
<i>Büber</i>	1
<i>Soğan</i>	50
<i>Nohut</i>	40
<i>Tuz</i>	30
---	100
<i>Tavuk</i>	50
---	300
---	<i>aded 2500 İstanbul'a almak üzere</i>
<i>Saman yük</i>	150
<i>Hatab yük</i>	150

İş bu defter mucebince baher yevmi lazım gelen zahireye beşer günlük cem ' ve mihya eylesiz.¹³¹

Aşağıda Manisa Kethüda Bey Hazretlerinin H.1134 (M.1721-1722) tarihindeki yevmiyesi belirtilmiştir.

Saadetlü kethüda bey hazretlerinin yevmiyesidir ki bir viceati zikr olunur. 3 safer --- 1134

<i>Nan-ı ganem</i>	40 kıyye
<i>Lehm-i ganem</i>	15 kıyye
<i>Pirinç</i>	15 kıyye
---	8 kıyye

¹³¹*Manisa Şerriye Sicili, s.44.*

<i>Asel</i>	<i>6 kıyye</i>
<i>Tavuk</i>	<i>aded 10</i>
<i>Yumurta</i>	<i>aded 10</i>
<i>Büberderim</i>	<i>100</i>
<i>Şem'i revgan</i>	<i>1 kıyye</i>
<i>Şem'i asel</i>	<i>0,5 kıyye</i>
---	<i>5 kıyye</i>
<i>Soğan</i>	<i>7 kıyye</i>
<i>Nişasta</i>	<i>1 kıyye</i>
---	<i>5 kıyye</i>
<i>Bezencan ve hakka vesair ikza idesiz.</i>	
<i>Üzüm</i>	<i>3</i>
<i>Badem</i>	<i>1 kıyye</i>
<i>Süt</i>	<i>5 kıyye</i>
<i>Yoğurt</i>	<i>3 kıyye</i>
<i>Şeker</i>	<i>1 kıyye</i>
<i>Tuz</i>	<i>5 kıyye</i>

*Hatab börek 10 itdik ve ve yevmi ahddır. Saferin üçüncü günüdür.*¹³²

Aşağıda Manisa'daki paşanın H.1134 (M.1721-1722) tarihindeki yevmiyesi zikredilmiştir.

¹³²Manisa Şerriye Sicili, s.46

Devletlü saadetlü paşa hazretlerinin yevmiyesidir ki zikr olunur. Fi safer-i --- 1134.

<i>Nan-ı ganem</i>	<i>180 kıyye</i>
<i>Lehm-i ganem</i>	<i>100 kıyye</i>
<i>Pirinç</i>	<i>80 kıyye</i>
<i>Revgan sade</i>	<i>30 kıyye</i>
<i>Asel ---</i>	<i>10 kıyye</i>
<i>---</i>	<i>15 kıyye</i>
<i>Nişasta</i>	<i>2 kıyye</i>
<i>Soğan</i>	<i>20 kıyye</i>
<i>Nohud</i>	<i>6 kıyye</i>
<i>Tuz</i>	<i>10 kıyye</i>
<i>Şem'i asel</i>	<i>2 kıyye</i>
<i>Şem'i revgan</i>	<i>5 kıyye</i>
<i>Şeker</i>	<i>2 kıyye</i>
<i>Tavuk</i>	<i>aded 20</i>
<i>Yoğurt</i>	<i>100</i>

Biber 0,5 kıyye iktiza idesiz. --- cem' idesiz. Gününden virilmiştir. Bi defter.¹³³

¹³³*Manisa Şerriye Sicili, s.46*

2.3.6. Mal-ı Maktu

Memalik-i mahrusede vaki kıbtıyan tayifesinin zabtı muharrem guresinden olub baharesine kıbtıyan cezirdarları yedine virilen berat-ı alişanım şurutu üzere kıbtıyan tayifesinin maktu'a ve cezireleri canib miriden virilen mir-i mühür evrak ile cezirdarları tarafından zabt olunub ve tayife-i mezburun Müslüman namında olanlarından altışar yüz elli akçe maktu'aların ve keferesinden yedişer yüz otuzar akçe cezireleri cem' ve tahsil ve ahz ve kabz itdirilub dahi kıbtıyan tayifesi kaymü'l-ayamdan ----- alan mefruzü'l-kalem ve maktu'au'l-kadim el-vücuda serbest üzere bir vahiden ceziredarları tarafından zabt ve tasarruf oluna gelmeğın bin yüz otuz senesine mahsub olmak üzere sene-i mezbur muharremi guresinden Kocaili ve tevabı sancaklarının kıbtıyan maktu'a ve cezireleri hasta kasab başı iş bu def'a tevk'i-i ref'i-i alişan-ı hakani kıdvetü'l-emacid ve'l-akran el-hac Osman zide mecdühu. Mübaşeretiyle cibayet olunmak ve hilaf-ı berat-ı alişanfukaradan ziyade akçe mutalebesiyle teaddi eylememek üzere mumaileyhe der uhde olunmak arz ve telhıs olundukda hakkında mezid-i inayet padişah nam zuhur götürüb sadır olan ferman-ı alişanım mucebince zabtı için bu berat-ı hümayun virdim. Buyurdum ki ceziredar mumaileyhe varub sene-i sabık üzere sir setdir şartıyla zabt ve rabt ve maktu'a ve cezireleri münvel meşruh üzere canib miriden virilen miri mehir ile mühür evrak ile cem' ve tahsil itdirilub dahi kıbtıyan tayifesi ceziredarlarının masaraftı ziyade olduğundan baher hal-i cam'i olanlara cihet-i muayeşet ta'yin olunmak iktifa itmekle bundan akdem ahel himmet-i kefereden evrak ile cibayet olunan cezirelerinden cabiyelerine her her varakdan dokuzar pare ve muhasebeci ve katiblerine dahi birer pare cem'a onar pare olur. Taraf-ı miriden cüzdarların dinine mahsub olmak üzere ta'yin olunmağla zıkr olunan kıbtıyan tayife ceziresi cezire için dahi her varakdan dokuzar pare vice muaşir ve birer pare maktu'a cem' ve helgasına katibe olmak üzere asıl cezireleri malından taraf-ı miriden mahsub olmak şartıyla ta'yin olunub ve bundan maida zıkr olunan kıbtıyan tayifesi cezirdarları olan kimesnelere bir seneden bir seneye dek tahsildar mikes üzere olmalarıyla muktaza olduğundan mezbur haracdan vüzera ve ümera miri miran ve dividedeleri ve su başıları ve

mütesellimleri ve evkaf-ı selatin ve evkaf-ı sayire mütevellileri --- ve emlak zabıtları vesair askeri ve ahel örf taifesi karışmayub daima kıbtıyan taifesi mücerri celb-i mal için nehir hakkı ve toprak ve kışlak hakkı namıyla vesair bahane ile valiler ve mütesellimler ve divede ve evkaf mütevellileri ve subaşları ve gerekli zeamed-i erbab-ı tımar ve müteferrika ve çavuş ve sipahi ve yeniçeri ve ve topcı ve hancı ve ayan-ı vilayet --- vesair askeri ve ahel örf taifesi taraflarından teaddi ve tecavüz ve men' --- itdirilmeye dahi bil-cümle miri kıbtıyan olanlar tarafından kadimden serbestit üzere zabt oluna gelüb --- şurut-u kadim iâşe olunub taraf-ı aherden bir ferd dahil eylemeyeler. Ve taife-i mezburun cürm-ü galizi sadır oldukda. Badü'l-sebun şer-i alim iktiza iden --- kadimden icra oluna geldiği üzere icra itdirile. Dahi kadimden --- üzere her elli adam bir cürmü başı ta'yin ve çeri başları birbirine kefil kayd olunub hayr-ı tahsilde fırar iden cenkanelerin cezirleri çeri başların danve akrabasından sual ve taleb olunduğunda olan cenkane taifesi hayr-ı tahsilde --- sakın oldukları yerlerinden kalkub mücerrid cezirelerin virmemek için aher kazaya ve karaya fırar idub ba'de el gördüklerinde ellerinde miri mühür kaideleri olmayanlardan maktu'a ve cezireleri olunduktan sonra kadimi üzere - --- üçer yüz akçe cezireler malına ve tayife-i mezbureden bazıları mücerrid cezire-i maktu'aları virmemek için hayr-ı tahsilde bazı zeamed-i erbab-ı tımar ve müteferrika ve çavuş ve sipahi ve yeniçeri ve topcı ve cebeci ve ayan-ı vilayet --- vesair askeri ve ahel örf taifesinin evlerine ve ahurlarına ve haklarına girub tahsi ve ihtifa idub mal-ı miriye aded eylemek mirad iderler ise men' ve def' olunub bu vecihle müdehale ve maruz itdirilmeye --- ve evkaf karasında sakın olan havas-ı selatin ve vüzera-i izam ve miri miran ve mir-i liva vesair reayasına deyu cezirlerin virmekte ikna' itdirilmeyub bu makullerin dahi vice sabıka üzere cezirelere tahsil itdirilmeyub ba'de her vakfın defteri kaç reis cezerye tahrir olunmuş ise ol mikdar reis ceziresi vakf alına geldiği vakf-ı ceziresi hesabı üzere evkaf mütevellileri tarafından taraf-ı miriden teslim olunub bu bazı cezireler --- mahsur olan evkafın dahi sene-i sabıkda vakfa na mikdar mahsun olmayub oluna gelmiş ise seneleri ihtilafına göre halet ve --- itibar olunub ol vice üzere taraf-ı vakfa aid olacak cezireleri dahi miriden mütevellilerine teslim olunmak üzere ve taife-i mezburun vaki olan ya

da ve kaçkun ve cürm-i cinayet ve mal-ı gaib ve mal-ı mevkud ve rüsum --- ve beytü'l-mal ve bade havaleleri ve bil cümle miriye aid --- her ne ise kadimden miri kıbtıyan olanlar tarafından zabt ve rabt ve cem' ve tahsil olana geldiği menval üzere zabt ve rabt ve cem' ve tahsil itdirilub kadime mugayir berat-ı alışanımda hilafına kat'a irza ve ceval göstermeyeler. Şöyle bileler alamet-i şerife itimad kılalar. Tahriren fi'l-yevmü'l --- . Sene seb'a ve öşrin ve mia ve elf. Buyurdu --
-¹³⁴

Aşağıdaki belge Aydın Muhassıllığı tarafından Karesi Sancağı kadılarına bildirilmiş bir belgedir. H.1126 (M.1714-1715) senesinde El-hac Mustafa Efendi görevlendirilerek hassa maktuaları ile ilgilenmesi ve bu maktuaların bu kişiye yeslim edilmesi babında mektub verilmiştir. Eğer ki karşı çıkan olursa Güzelhisar Aydın Mahkemesine veraset etmeleri için adı geçen şahsa bildirmeleri bu mektub ile bilgilendirilmiştir.

Şer'iyet-i şa'ar Karesi Sancağı'nda vaki olan kuzzat efendiler zide fazlehum inha olunur ki. Haliya Aydın muhassıllığı aklamından beytü'l-mal amire ve hassa-i maktuası. İş bu bin yüz yigirmi altı senesine mahsub olmak üzere kıdvetü'l-akran El-hac Mustafa zide kadrühu naibi uhdesinde olmağla taht-ı hükümet-i şa'ar levinizde vaki olan beytü'l-mal marifet-i şer'i ali merkuma ahz ve kabz itdirmeniz babında mektub tahrir ve isdar olunub irsal olunmuşdur. İnşallahü ta'ala vusulünde vice meşruh ve sene-i mezbura mahsub olmak üzere taht-ı kazalarınızda vaki' olub bila varis malum maruf ve marufet olanların metrukat ve muhalefatlarını marifet-i şer'i ali tahrir ve mahzi ve mahtum defteriyle merkuma teslim ve ahz ve kabz itdiresiz. Ve eğer bir tarık ile --- zuhur ve ada-i veraset iderler ise sadır olan ferman-ı ali mucebince on bin akçeden azdiyar olan beytü'l-mal Güzelhisar Aydın mahkemesinde isabet-i veraset itmeleri için merkuma koşub bir taraf irsal idub ketm ve ihtivasından ve mal-ı maktuatına kesr tertib itdirilmekten tevki ve muceb mektub ile amel olasız. Fi sene 1126.

¹³⁴Balkesir Şerriye Sicili, s.13.

--- Ahmed Paşayı muhassılı Aydın hala.¹³⁵

Aşağıda Karesi Sancağı kadı efendilere bildirilmiş bir belge yer almaktadır. H.1126 (M.1714-1715) senesinde Aydın Muhassıllığı kalemî mukataatından rüsum-ı yorgan kahırcılar perakende Liva-i Karesi ve Kaza-i Nezif maktuaları ve rüsumatını toplamak ve tahsil etmek için mektubla Deli Oğlan Hacı Mustafa Ağa mübaşir olarak tayin olmuştur. Vergilerin kimseyi korkutmadan ve incitmeden toplanıp tahsil ettirilmesi hususunda bu mektubla bilgilendirilmiştir.

Şer'iyet-i şa'ar Karesi Sancağı'nda vaki olan kuzzat efendiler zide fazlühum inha olunur ki. Haliya bin yüz yigirmi altı senesine mahsub olmak üzere gurremizde olan Aydın muhassıllığı aklamı mukataatından rüsum-ı yorgan kahırcılar ve perakende liva-i Karesi ve kaza-i Nezif maktuaları ve rüsumatını cem' ve tahsil defter-i malul ol babda mektub tahrir ve ısdar ve kıdvetü'l-emasil ve'l-akran Deli Oğlan Hacı Mustafa Ağa zide kadrihu mübaşir ta'yin ve irsal olunmuşdur. İnşallahü ta'ala vusulünde vice meşruh ve sene-i mezbura mahsub olmak üzere taht-ı hükümat-i şa'ar livanızda sakin mevcut bulunan reayaların üzerlerine edası lazım gelen rüsum-ı reiyetlerin sene-i sabık ve mukad-ı kadim ve olugeldiği üzere marifet-i şer'i ali yerlü yerinden cem' ve tahsil ve ahz ve kabz itdirdub hilaf-ı şer'i ve kamun kimesneye rencide ve remide itdirmeyub muceb mektub ile amel olasız.¹³⁶

Aşağıda H.1133 (M.1720-1721) tarihli kayıтта Anadolu Valisi Vezir Ali Paşa'nın bilgisine sunulmuştur. Seyid El-hac Süleyman Efendi Divan-ı Hümayun'a arzuhal edip Anadolu Eyaleti çavuşları kethüdası maktuaları beş yüz guruş mal ve iki bin beş yüz guruş mecelleyle El-hac Süleyman'ın malikanesinde olup sefer vaktinde Anadolu Valileri imdad-ı sefer olarak almışlardır. Her kazadan çavuşlar kethüdası olanlara onar guruş vermek kadim olmuş iken şimdi imdad-ı seferiye verdiklerinde bu onar guruşu vermediklerini bildirip şimdiye kadar çavuş kethüdası olanlara verilmesi gereken aidatları rüsumatlar için emr-i şerif verildiğinin kaydı bulunmadığı derkenar olmuştur. Vezire bu hususun marifet görülüb çavuşlar kethüdalarının eyledikleri aidat ve rüsumatı mutad kadim verilerek kimseye vaz geçirtmemesi gerektiği istenmiştir.

¹³⁵Balıkesir Şerriye Sicili, s.46

¹³⁶Balıkesir Şerriye Sicili, s.47.

Düstur-ı mükerrem müşir-i mufahham nizamü'l-alem müdebbini umuru'l-cumhur bi'l-fikris sakib mütemmimim mehamü'l-enam bi merani's-saib mümehhidi bünyanüdü'l-devlet ve'l-ikbar müşeyyüdi erkani's-saadeti ve'l-mahfuû bi sınıfı avatifül melikül ala Anadolu valisi Vezirim Ali Paşa adem allahü iclalehü tevk'i-i ref'i-i hümayun vasıl olucak malum ola ki kıdvetü'l-emasil ve'l-akran Seyid El-hac Süleyman zide kadrühu divan-ı hümayuna arzuhal idub Anadolu eyaleti çavuşları kethüdası maktuası beş yüz guruş mal ve iki bin beş yüz guruş mecelleyle Seyid El-hac Süleyman'ın malikane-i uhdesinde olub sefer vaktinde Anadolu valileri imdad-ı sefer aldıkda. Baher kazadan çavuşlar kethüdası olanlara onar guruş virilmek mana ve kadim olub şimdi imdad-ı seferiye virdiklerinde bir şey virilmeyub vesayir mukad-ı kadim olan avayidatı virilmediğini bildirub şimdiye değin çavuş kethüdası olanlara bir vice mukad-ı mahsus olan avayidat ve rüsumatı elvirilmek babında emr-i şerifim rica eylediği ecelden hazine-i amiremde --- olan muhasebe defterleri olundukda kethüdalık mezbur beş yüz guruş malıyla merkumun uhdesinde olub çavuş kethüdası olanlara vice mutad ve mahsus olan avayidatı ve rüsumatın elvirilmek için emr-i şerif virildiğünün kaydı bulunmadığı derkenar olmuştur. Sen ki vezir müşarülleyhesin sen ki marifetiyle görülüb kadimden bu vakte gelinceye değin çavuşlar kethüdasının eyledikleri avayid ve rüsumat bir vice mutad elvirilmek için emr-i şerif virilmek babında iftiharü'l-ümera ve'l-ekabir bi'l-fül başdefterdarım El-hac İbrahim dame ulvuhü arz ve telhıs itmeğın telhıs mucebincede emel olunmak babında fermanım alıšanım sadır olmuştur. Buyurdum ki hükm-ü şerifimle vardukda. Bu babda sadır olan emrim üzere emel idub dahi sen ki vezir müşarüllehesin husus-ı mezbur sen ki marifetle görülüb kadimden bu vakte gelinceye değin çavuşlar kethüdalarının eyledikleri avayid ve rüsumatı bir vice mutad kadim virilub hilaf-ı emr-i hümayun kimesneye vaz' ve hareket itdirmeyesiz. Şöyle bilesiz alamet-i şerife itimad kılasız. Tahriren fı'l-yevmü'l --- öşr şabanü'l --- sene selase ve selasin ve mie ve elf.¹³⁷

¹³⁷Manisa Şerriye Sicili, s.33.

2.3.7. Bedel-i Sürsat

Karesi Sancağı'ndaki kazaların kadılarına bildirilen bu belgede H.1130 (M.1717-1718) senesinde Karesi Sancağı'ndaki kazalardan tahsili ferman buyurulan bedel-i sürsat malından dokuz bin guruşun toplanması ve tahsil edilmesine memur olan Hasan nam adlı kişiye bundan sonra mübaşir tayin olunub, Hasan Ağa mal-ı mezburu toplayıp tahsil edileni teslim etmez ise mübaşirin Anadolu'ya gönderilmesi buyrulmuştur.

Şer'ayı şa'ar Karesi Sancağı'nda vaki olan kazaların kadıları zide fazlühum. İnha olunur ki. İş bu bin yüz otuz senesine mahsub olmak üzere Karesi Sancağı'nda vaki kazalardan tahsili ferman buyurulan bedel-i sürsat malından dokuz bin guruşun cem' ve tahsiline memur olan Hasan nam kimesneye bundan akdem tarafımızdan buduyu tahrir ve mübaşir ta'yin olunub tahsili babında müsamehed idub henüz meblağ-ı mezburı tarafımıza getirub teslim itmekle bu def'a yine buyuruldu ve irsal ve ısdarı mübaşir ta'yin ve irsal olunmuşdur vusulünde gerekir ki mezbur Hasan Ağa mal-ı mezburı cem' ve tahsil ve bir vice müsadat tarafımıza getirub teslim itmekte bir dürlü alet ve bahane ider ise kat'a taciz itmeyub marifet-i şer-i ali ve mübaşir merkum marifetiyle aliaya hal-i divanda Anadolu'ya irsal ve ihzar eyleyesiz. Husus-u mezburda bir dürlü azar ve illet iradıyla veyahut adem-i itaat üzere olur ise arz ve ilam ve alü'l-tecil irsal idub mucub buyuruldu ile amel ve hilafından bigayet ihtiraz eyleyesiz. Buyuruldu.¹³⁸

Karesi Sancağı'ndaki kadılara bildirilen bu belgede H.1130 (M.1717-1718) senesinde Karesi Sancağı'ndaki kadılar ve bedel-i sürsat malının tahsiline memur olan çavuşlar, kethüda, yeniçeri serdarları ve ayan-ı vilayetin işrarları, sefer masrafları için hazine lazım olup bedel-i sürsat malından dokuz bin guruşun der saadete ulaştırılması konusunda dikkat ve ihtimam etmeleri istenmiş, eğer ki gecikme olur ise cezalandırılacakları bildirilmiş ve buna göre hareket etmeleri buyrulmuştur.

¹³⁸Balıkesir Şerriye Sicili, s.17.

Mefahirü'l-kuzatü'l-hikam ma'denü'l-fazl ve'l-kelam Karesi Sancağı'nda vaki olan kadılar zide fazlühum. Ve kıdvetü'l-emacid ve'l-ayan. Bin yüz otuz senesinde liva-i mezburda vaki kadıları bedel-i sürsat ve tahsiline memur olan zide mecdühu. Mefahirü'l-emasil ve'l-akran kethüdayiri ve yeniçeri serdarları ve ayan-ı vilayetin işrarları zide kadrihum. Tevk'i-i ref'i-i hümayun vasıl olucak. Malum ola ki inşallahü ta'ala. Sene-i mübarekde nive üzerinde müsemmin olan sefer-i hümayunum memur sipahi ve silahdar varub --- ve dergah-ı muallam yeniçerileri ve cebeci ve topçu ve top arabacıları vesayir kapum kulları vesair asker-i mevacinin kariba ihraç olucak mevacileri mühimmat-ı seferiye masarafi için gelen hazine-i lazım --- nezarin ve ve ahsar ve irişdirub teslimi hazine-i amirem itdirilmesine emr-i mühim olmağın ve bin yüz otuz senesinde liva-i mezburda vaki kadılardan muhibü'l-iktiza hasıl zaman olan bedel-i sürsat malından dokuz bin guruş mevacib merkum için ve birebir defterine ve ecel olmağla siz kadılar ve kethüdayirler ve yeniçeri serdarları ve ayan-ı vilayetsiz. Bu vakte sair defter-i kıyas bir dürlü garir ve bahaneyle avk ve tacir itmeyub meblağ-ı mezburları sair havalileri mukaddem bayi hal tahsil ve ta'yin olunan mübaşir virar ve mugamed-i aliyye dahil ile bir vicemüsare'et-i ne'cib alü'l-şa'ib der saadetime irsal ve ve bir gün evvel mevacib ihracından mukaddem irişdirub teslimi hazine-i amirem itdirmekde ziyade dikkat ve ihtimam eylesesiz. Şöyle ki meblağ-ı mezbur sair mevace kıyasen ihmal ve tekasilinin ile mevacib ihracından mukaddem gelub irişdirmemek ihtimali olur ise gerek tahsildar vesairlerine mir-i mirinizde işdi'nab ile ceza tertib olunur bilmiş olasız. Ona göre basiret ve intibah üzere olub fermanum üzere irişdirmekden sa'i meblağ eylemeniz babında ferman-ı alışanım sadır olmuştur. Buyurdum ki hükm-ü şerifim vardukda. Bu babda vice meşruh üzere şerfiyakta sürur olan ferman-ı celil -i alışan vacibü'l-imişali ve lazımü'l-itaımın mezmun münifi birer amel olub hilafıyla vaz' hareketden bigayet ihtiraz eylesesiz. Şöyle bilesiz alamet-i şerife itimad kılasız. Tahriren fi'l-yevmü'l-sani ve öşrin şehr-i safer. Sene selasin ve miateyn ve elf. 10 sahrar Edirne.¹³⁹

¹³⁹Balkesir Şerriye Sicili, s.24.

Karesi Sancağı'ndaki kadılara, kethüdaya, yeniçeri serdari ve ayan-ı vilayetin işrarlarına bildirilen aşağıdaki belgede H.1130 (M.1717-1718) tarihinde kapucubaşı Mehmed Ağa bedel-i sürsat malı olan dokuz bin guruşun tahsili konusunda mübaşir olarak tayin edilmiş, bedel-i sürsat mallarının zamanında kapucu başı Mehmed Ağa'ya teslim etmeleri istenmiştir.

Şar'ayı şa'ar Karesi Sancağı'nda vaki olan kuzzat efendiler zide fazlühum. Ve mefahirü'l-emasil ve'l-akran kethüdayiri ve yeniçeri serdari ve ayan-ı vilayetin işrarları zide kadrühüm inha olunur ki. Bin yüz otuz otuz senesinde vaki olan dergah-ı muallam kapucu başlarında iftiharü'l-ematicid ve'l-ekarim --- Mehmed Ağa zide kadrühu. Bedl-i sürsat malı dokuz bin guruş meblağ tahsil olunmak babında sadır olan ferman-ı alişan mucubince buyurıldı tahrir vasıl mübaşir ta'yin ve irsal olunmuşdur vusulünde gerekdir ki vice meşruh üzere liva-i mezburda vaki olan kazaların bedel-i sürsat malı olmak üzere dokuz bin guruş marifet-i şer-i ali ve mübaşir merkur marifetiyle bir gün ve bir saat akdem cem' tahsil eyleyub ve mumaileyhe kapucu başı Hacı Mehmed Ağa tarafımızda olmağla zikr olunan meblağ-ı mezburi getirüb teslim eyleyesiz. Husus-u mezburda bir dürlü avk --- müsamehedeye cevaz virmeşub menval-ı meşruh üzere meblağ-ı mezbureye alü'l-hal bir gün akdem tahsil ve tarafımızca getirub muhalife teslim eylemenizde kemal-i vakt ve ihtimam eyleyub mucub buyurıldı amel ve hilafından bigayet ihtiraz ve ictinab eyleyesiz. İsm-i mübaşir el-seyd-i Ali.¹⁴⁰

2.3.8. Mukataa ve İltizam Sistemi İle ilgili meseleler

Karesi Sancağı'ndaki kadılara ve ayan-ı vilayetin işrarlarına bildirilen aşağıdaki belgede H.1129 (M.1716-1717) senesinde Aydın Muhassıllığı kalemlerinden liva-i mezkurda vaki olan rüsum-ı yorgan kahırcılar ve liva-i Karesi perakendesi ve çeltik için beytü'l-mal liva-i Karesi mukataalarının bu belirtilen senenin martı başlarından bir senelik zabt için bu bu darende buyrulmuştur. Hacı Fazıl Ağa bu zabt için görevlendirilmiş ve buna teslim etmeleri buyrulmuştur.

¹⁴⁰Balıkesir Şerriye Sicili, s.24.

Şer'ayı şa'ar Karesi Sancağı'nda vaki' olan kuzat efendiler zide fazlühum. Ve mefahirü'l-emasil ve'l-akran ayan-ı vilayetin işrarları zide kadrühum. İnha olunur ki. İş bu bin yüz yigirmi dokuz senesi uhdemizde olan Aydın muhassıllığı aklamından liva-i mezburda vaki rüsum-ı yorgan kahurcılar ve liva-i Karesi perakendesesi ve çeltük inhayı sandırgı ve beytü'l-mal liva-i Karesi ve Kaza-i --- mukataalarının sene-i mezbur martı ibtidasından bir senelik zabtı iş bu darende buyuruldu. Kıdvetü'l-emasil ve'l-akran Hacı Fazıl Ağa zide kadrühu. Der uhde ve elzam olunub ol dahi kabul ve iltizam itmekle zabtı için buyuruldu. Tahrir ve ısdar olunmuşdur. İnşallahü ta'ala vusulünde gerekdir ki menval meşruh üzere bilade mezkur ve mestur olan mukata'a mezkurunun tarih-i mezburdan tamam bir seneye değin mumaileyhe Hacı Fazıl zide kadrühuye sene-i sabıka --- menval üzere zabt ve rabt itdirilub vaki olan mahsulat ve rüsumatı be bade havası cüzi mevkili her ne ise ahz ve kabz itdirilub kadimden zabt oluna geldiği üzere zabt ve rabt ve ahz ve kabzına taraf-ı aherden bir ferdi dahil ve taarruz itdirilmeyub bu mucceb buyurıldı amel ve hilafından tevekki ve ictinab eyleyesiz. Buyurıldı. Fi 28 muharrem. Buyurıldı mahsul El-hac Abdullah Paşa.¹⁴¹

Aşağıda H.15 Cemaziye'l-ahir 1133 (13 Nisan 1721) tarihli Saruhan Sancağı kadılarına bildirilen bu belgede, Aydın Muhassıllığı kaleminden Saruhan Mukataasını 1133 senesine ait olanın zabt edilmesi için bu darende buyruldu verilmiş, burada bir ağa görevlendirilmiş, ölen kişilerin mukataaları zabt ettirilmesi babında buyruldu verilmiştir.

Haliya Medine-i Mağnisa'da --- neşini şeriyet gara olan garethlü ve faziletlü efendi hazretleri zidet fezalehu ve marifet-i şaar Saruhan Sancağında vaka olan kuzat efendiler zide fazlehüm inha olunur ki hala bir vice malikane mutasarrıf olduğım Aydın muhassıllığıyla aklamından tebiyeü'l-mal liva-i Saruhan mukataası bin yüz otuz üç senesinde --- bu sene tamamına değin zabt ve rabt itmek üzere darende buyruldu. Kıdvetü'l-emasil vel akran ağa zide kadrühu taleb ve rağbet olmağla mukataa mezkure sene-i merkuma mahsub zide kadrühuye der uhde olunmağla taht-ı kazalarınızda vaka

¹⁴¹Balkesir Şerriye Sicili, s.29.

olub bila varis maruf ve marufete fevt olan muhalefanın marifet-i şer'i ali ağa mumaileyhe zide kadrühuye zabt ve rabt itdirilmek babında buyruldu. Tahrir ve ısdar --- vice meşruh ve sene-i merkuma mahsub olmak üzere taht-ı hükümet şaarında vaka olub fevt olan mütevefanın hala da varisi maruf ve marufan olmayanların metrukata ve muhalefatların marifet-i şer'i ve ağa mumaileyhe zide kadrühu marifetiyle tahrir ve mahzar ve mahtum defterleri de teslim ve sevk-i statiyede --- baliğ oldurub ahz ve kabz itdirub tenbiye ahal umurına ihraz müdahale ve maarifet ile veyahud ketm ve ihtika itdirilmek ile --- ava gelmiştir. Muhalefet ile mal-ı miriye kesr ve noksan meziyetinden niyabet ihtisab ve ihtiraz ve mucceb buyruldu amel olası. İş bu buyruldu. 15 cemaziyel ahir 1133.¹⁴²

H.28 Zilhicce 1132 (M.31 Ekim 1720) Manisa kadısı ve Saruhan Sancağı'nda vaki olan kadılar, kazaların yeniçeri serdarları ve yan-ı vilayetin işrarlarına bildirilen bu belgede, H.1132 senesinde Aydın Muhassıllığı kaleminden beytü'l-mala ve Saruhan Sancağı Mukataatı için bundan sonra Hacı Fazıl görevlendirilmiş ancak bu kişinin bir akçe dahi teslim etmemesi üzerine H.1132 senesi Ramazan-ı Şerif ayında Çelebi Hasan Ağa'ya Hacı Fazıl'ın görevi verilmiş ve mukataaların bu kişiye teslim edilmesi buyrulmuştur.

Medine-i Mağnisa'da hala seccade nişanı şerriyyet gara olan garetlü faziletlü efendi hazretleri zidet fezaileyhe ve şer'ayı şaar Saruhan Sancağında vaki olan kuzzat efendiler zide fazlühum. Ve mefahirü'l-akran liva-i mezbur kazalarının yeniçeri serdarları ve ayan-ı vilayet ve işrarları zide kadrühum inha olunur ki bin yüz otuz iki senesine mahsub olmak üzere bir vice malikane mutasarrıf olduğumuz Aydın muhassıllığı aklamından beytü'l-mala Saruhan --- mukataada tarafımızdan bundan akdem hacı fazliye der uhde olunub mukataa mezbur def-i yer itmeden mezkur Hacı Fazıla maktula fevt olub mukataa hali ve mal mirasından tarafımıza bir akçe teslim olunmayub mücerrid iltizam ref' eylemek emrim ve elzim olmağın iş bu bin yüz otuz iki senesinde ramazan-ı şerif guresinden zabt olunmak üzere mukataa-ı mezburun kıdvetü'l-akran Çelebi Hasan Ağa zide kadrühuye der uhde ve takviz olunub zabt için yedine iş bu

¹⁴²Manisa Şerriye Sicili, s.24.

buyuruldu tahrir ve ısdar ile irsal olunmuştur. İnşallahü taala ve mevalinde gerekdir ki vice meşruh ve sene-i merkuma mahsub olmak üzere mukaddema mezbur merkum Çelebi Hasan Ağa'ya zabt ve rabt itdirub mukatta-i mezbur aid olub taht-ı kazalarınızda vaka beytü'l-mal --- sene-i sabık ve ava geldiğu vice üzere cem' ve tahsil ve mezbur teslim itdirmek birbirlerinizi itham idub bir dürlü azar ve illet ve imhal ve tekasil ile mal-ı paraşamının --- kimesneye bais ve --- olmakdan ve bir dürlü mal-ı beytü'l-mal ketm ve efkadan ihtiraz ve ictinab eyleyub muceb buyruldu ile amel olan buyruldu. Fi 28 zi'l-hicce 1132.¹⁴³

2.3.9. Adet- ağnam ile ilgili meseleler

Aşağıda kayıтта Aydın Muhassılı Abdullah Paşa'nın H.1133 (M.1720-1721) Anadolu Eyaleti'nde vaka sancaklardan Saruhan, Menteşe ve Aydın Sancakları'nın Adet-i Ağnam ve adet-i gullamiye ve rüsüm-ı ağıl için kendisinin görevlendirilmesini arzuhal etmesi üzerine, Rumeli şartları ile H.1132 (M.1719-1720) martı başlarında tahsili ferman olunan ve zikri olunan Saruhan ve Aydın ve Menteşe Sancaklarından gelen kadı defteri ile hesap olunan üç yüz yirmi dört bin altı yüz seksen akçenin ulaştığı, derkenar olan altmış altı bin dört yüz altmış bir akçe ile üç bin iki yüz altmış guruş mal ve malının iki bin beş yüz guruş Vezir Hüseyin Paşa'nın hassı olmasıyla hazine-i amireye teslim edilmiş ve arzuhal ile bu berat verilmiştir. Buna göre Rumeli şartlarına göre kara ve kışlaklarda bulunan koyun, kuzu, keçi ve oğlaklar için senede bir defa mart ayında adet-i ağnamların tahsili, askeri talebelerin kendi yaşayışları için yüz altışar koyundan birer akçe rüsm-ı ganem, yirmi beşer akçe adet-i gullamiye, üç yüz beşer akçe rüsm-ı ağıl tahsil edileceğine, bu husussa nizam verilerek Anadolu Eyaleti'nde vaki Karesi, Kütahya, Hüdavendigar, Biga, Saruhan, Sığla, Menteşe, Karahisar, Aydın, Ankaravesayir sancaklarda kasaba ve karalarda, yaylak ve kışlaklarında bu vergilerin alınması ve yanlış kayıtların olmaması, vergilerden kaçılmaması hususlar yer almış, koyun, keçi ve oğlaklarının her birinden birer akçe rüsm-ı ganem, mir-i buzarasından bin yetmişer akçe adet-i gullamiye, miri üç yüz beşer akçe rüsm-ı ağıl tahsilleri için defterde kaç akçe kayd olunmuş ise mal-ı mukataa hesab olunub Teke ve Hamid müsellü emininden yazılıb iki akçe verilmek üzere

¹⁴³Manisa Şerriye Sicili, s.7.

liva-i mezburların adet-i ağnam vergileri beratla toplanıp tahsil edilmesi buyrulmuştur.

İş bu raf'i-i tevk'i-i alişanı hakani emirü'ü-ümerai'l-kiram Aydın muhassılı El-hac Abdullah Paşa dame ikbalühuve divan-ı hümayuna arzuhal gönderub bin yüz otuz üç senesine mahsub olmak üzere Anadolu Eyaletinde vaka sancaklardan Saruhan ve Menteşe ve Aydın Sancaklarının adet-i ağnam ve adet-i gullamiye ve rusm-ı ağıl tahsili kendüye der uhde olunmak babında istidai inayet eylediği ecelden hazine-i amiremde mahgut hasıl mukataa defterleriyle zabt olunduğu Anadolu Eyaletinde vaka olan sancakların adet-i ağnam ve adet-i gullamiye ve rüsm-ı ağılları Rumili Şurut üzere yüz otuz iki senesi martı ibtidasından tahsili fermanım olub zikr olunan Saruhan ve Aydın ve Menteşe sancaklarından gelen kadı defteri mevcud ad ve tahrir --- üzere hesab olunduğı üç yüz yigirmi dört bin altıyüz seksen akçe vasıl olduğı der kenar olunduğı altmış altı bin dört yüz altmış bir akçe --- üç bin iki yüz altmış guruş mal ve malının iki bin beş yüz guruş vezirim Hüseyin Paşanın hassı olmağla hasıl olmasına maidar teslim hazine-i amire eyledik. Beşer halebi uhdesinde kayd ve Rumili şurutu üzere berat-ı şerifim virilmek babında arzuhal ve telhis olundukda mucebince berat-ı şerifim virilmek ferman olunmağın hakkında mezbur-ı inayet padişah nam zuhuruna gönderub bin yüz otuz üç senesi rebii'l-ahirinin yigirmi birinci gününden bu berat-ı hümayunumu virdim. Ve buyurdum ki mumaileyhe mukataa mezburları da bin yüz otuz üç senesi martı ibtidasından zabt ve rabt idub Rumili'nde vaki olan kazaların ve kasabat ve karalarında olan havas-ı hümayunum ve mürur-ı itam ve ve mir-i miran ve mir-i liva ve mutad olan selatin ve ocaklık ve malikane ve --- ve erbabı mikar --- ve subaşılarında --- üzere kara ve kışlaklarına mürur-ı avar iden koyun ve kuzu ve keçi ve oğlakları senede bir defa mart ve husus ve lazım gelen adet-i ağnamları tahsiline sıhhü'l-seba ve'l-kiram ve sıhhü'l-sefer-i seferler askeri talebesinin kendü mayişetleri için yüz altışar koyunlarından maida --- birer akçe rüsm-ı ganem --- yigirmi beşer akçe adet-i gulamiye üç yüz --- beşer akçe rüsm --- bir meyr için cem' ve tahsil ve tahsildarlarına yerlerine tezkire ve bundan sonra bir mahalde bir haftı tekrar mütaleye olunmayub ve bir fiil asadenim

ağasına efkarından vaki her mir-i şerifde evkafının defterli reayası yedinde bulunan ağnam mahfesinde miri tahsildarı --- zabt-ı mada cihandan marifet-i şer'i ali ad ve tahrir-i hesap olunmayub mirine mağdada baliğ iderse karyeden vakf tarafından kaçar akçe cem' ve tahsil olunduğı alub sayı üzere vakf-ı zabt ve tahsil itdirdub --- birer akçesi vakfi zabt miri için miri tahsildariye halen ava ve teslim maada huzurda vakfın umurına sarf itmek şartıyla tasrih ve virilen adet-i ağnam --- olub nizam virilmek ve Anadolu eyaletinde vaki Karesi ve Kütahya ve Hüdavendigar ve Biga ve Saruhan ve Sığla ve Menteşe ve Karahisar sahibi ve Aydın ve Ankara vesayir sancaklarda kasabat ve karalarında ve yaylak ve kışlaklarında --- ve reyanın ağnamı --- şart ve fert üzere olmağla sair imhalleride alınan rüsumat mukayesi ile bunlar hafı miri de için rüsm-ı ağnam va' ve tahsil lazım iken mutlaka adem-i vukuf ile mütesir olunmaktan --- rüsm-ı ağnam vaz' ve tahsil olunmayub baher karyede hayr-ı tahrirde havas ve zeamet ve timar ve evkaf-ı --- yüzer ve altışar akçe hasil kayd ve mutasarrıfların bazularına göre birer mikdar rüsum rüsumlarını aldıklarından sonra asıl adet-i ağnam rüsumatına --- rüsm --- namıyla tahsil eylediklerine zikr olunan sancaklarda hafı --- ile gavet ve ağnamı tahsil olundukda canib --- hasil olucağı erbab-ı vukuf --- virub --- elviye merkumdan taraf-ı miriden rüsm-ı adet-i ağnam alınmayub e havasta zeamet ve timar ve evkaf hasılı kayd olan ve rüsumat dahi tevekkil olub ancak zikr olunduğı üzere adet-i ağnam rüsumatı bazıları da rüsumı yaylak ve kışlak ve hanesinde cem ve tahsil idegeldikleri şimdiye değın taraf-ı miriden tahsil itdirilmemesi ademü'l-talim vukufundan nişadet eylediğı zahir erbab ve canib-i miriden tahsil olundukda--- değın eshabının onda bir rüsum ve yaylak ve kışlak namıyla viregeldikleri birer akçe olmağla kimesneye harir ve garir muceb olub bu vakte gelinceye değın ağaz ile ahiren zabt ve ahz eylediğı rüsumat taraf-ı miriden tahsiline memur virmiş olurlar bunların dahi mukaddema şart ve tayin kılındığı üzere lazım gelen rüsum-ı adet-i ağnamları canib-i miriden zabt olunmak amam ve lazım ve beytü'l-mal --- ira ve vakte hasulı tayin olunduğı --- mezkurda vaki kasabat-ı karada sakin müsevât-ı kiram ve sefer-i seferler askeri tayifesinin kendu mübaşirleri için sildikleri yüz ellişer koyunlarından maida siz ve havas-ı hümayunum ve zeamet-i timar ve

avkafın ve miri miran ve mir-i liva mir-i --- hasları reayalar koyun ve keçi ve oğlaklarının bahrasından Rumili şurutu üzere birer akçe rüsum-ı ganem ve miri buzarasından bin yetmişer akçe adet-i gullamiye ve miri üç yüz rasından beşer akçe rüsum-ı ağılları miri için tahsilleri itdirilub ve zeamet ve tımar ve evkaf mutasarrıflar olanlar ve mefsufat ve müstehafzan kıla-i ve eshab zevaya ve müsavelerde rüsm-ı ağnam yazlık hasıl kayd olunmuşdur deyu --- idenlerin bertaraf olmamağın --- tahrirde kendulere defter hane-i amiremde kaç akçe hasıl kayd olunmuş ise mal-ı mukataaya hesap olunub Teke ve Hamid müsellü emini yedinden yazılunub iki akçe virilmek üzere şart kılınmağla sene-i mezbur martı ibtidasından şurut-ı mezkur üzere liva-i mezburların adet-i ağnam rüsumatı iş bu berat-ı alişan mucébince zabt ve cem' tahsil itdirub taraf-ı aherden kendu dahil ve husus kılalar. Şöyle bileler alemeti şerife itimad kılalar. Tahriren fi'l-yevmül --- rebüü'laher. Sene selase ve selasin ve mie ve elf. Be makam-ı Konstantiniyye. 1133.¹⁴⁴

2.3.10. İmdad-ı Seferiyye

H.10 Safer 1127 (M. 15 Şubat 1715)'te Kütahya Valisi Vezir Mehmed Paşa Hazretleri'ne verilen bu defterde imdad-ı seferiyeden geri kalan meblağ için ahza tayin olunan Mehmed Ağa'ya, kaza ahalisinin verdikleri yüz yetmiş guruşun yüz guruşu El-hac Mustafa Ağa'dan, yetmiş guruşu İlyas Paşa Canibinde sakin Dilbas Dütükcioğlu ve Koca Bey nam kişilerden borç alınarak, adı geçen paşaya verilen Ali Beşir Zade El-hac Mehmed Ağa'dan satın alınan iki guruş ve birer zolata kahve ve bu defter-i mezkurun tahsildarından on guruş tahsildarlık zammıyla iki yüz yirmi iki guruş devlete yetişmekle birlikte bu meblağın iki yüz yirmi guruş bir zolata on yedi guruşu paşadan geri kalan muhallattan ve on yedi buçuk guruş Çobanlar karyesinden ve yirmi guruş İsmail Beşeri'yenin emanet akçesi olup geri kalan yüz altmış sekiz guruş kaza-i mezburun mevcut iki yüz kırk haneden rubuna paylaştırılmıştır. Her bir haneye yirmi sekiz pare isabet edip her hanenin ismi bu defterde zikredilmiştir.

¹⁴⁴Manisa Şerriye Sicili, s.27.

Defter oldur ki bin yüz yigirmi yedi senesinde Kütahya valisi vezir mükerrem sa'adetli Mehmed paşa hazretlerine virilen imrad-ı seferiyeden baki kalan meblağ için ahza tayin olunan Mehmed Ağaya ahali-i kazanın virdikleri yüz yetmiş guruşun yüz guruşu kahrü'l-akran garetli El-hac Mustafa Ağa'dan ve yetmiş guruşu İlyas Paşa canibinde sakinler Dilbas düdükcü oğlu ve Koca Bey nam kimesnelerden istikraz olunub ve paşa-i müşarülleyhe virilen bi zikr Ali Beşir Zade El-hac Mehmed Ağa'dan iştira olunub ve iki guruş ve birer zolata kahve ve bu defter-i mezkurun tahsildarından on guruş tahsildarlı zammıyla iki yüz yigirmi iki guruş bir devletiye baliğ olmağla meblağ-ı mezbur iki yüz yigirmi guruş bir zolata on yedi guruş paşa tevziyaden baki kalan muhallatdan ve on yedi buçuk guruş Çobanlar karyesinden ve yigirmi guruş İsmail Beşeriyenin yedinde olan emanenet-i akçe alınub baki kalan yüz altmış sekiz guruş cümle ma'arifetle kaza-i mezburun mevcut iki yüz kırk haneden rubuna tevziye' olundu. baher haneye yigirmi sekiz pare isabet idub tahsildar nasb olunan kimesne yedine virilen defterdir ki zikr olunur. Fi 10 safer 1127.

<i>Mahalle-i Martlı</i>	<i>adından baki 4 guruş hane 17</i>
<i>Mahalle-i Dinkçiler</i>	<i>13,5 hane</i>
<i>Mahalle-i Oruçgazi</i>	<i>14 hane</i>
<i>Mahalle-i El-hac İshak</i>	<i>8 hane</i>
<i>Mahalle-i Umur Bey</i>	<i>4 hane olduran baki 1 guruş</i>
<i>Mahalle-i Kasablar</i>	<i>8 hane</i>
<i>Mahalle-i Yenice</i>	<i>5 hane</i>
<i>Mahalle-i Emirza Bey</i>	<i>5 hane</i>
<i>Mahalle-i El-hac İsa</i>	<i>5 hane</i>
<i>Mahalle-i İsmail</i>	<i>8 hane</i>

<i>Mahalle-i İzmirler</i>	<i>8 hane</i>
<i>Mahalle-i Eski Kuyumcular</i>	<i>7,5 hane</i>
<i>Mahalle-i Börekçiler</i>	<i>7 hane</i>
<i>Mahalle-i Kara Oğlan</i>	<i>8 hane</i>
<i>Mahalle-i Ali Fakih</i>	<i>2,5 hane</i>
<i>Mahalle-i Sahnıhisar</i>	<i>7 hane</i>
<i>Mahalle-i Mustafa Fakih</i>	<i>6 hane</i>
<i>Mahalle-i Selahaddin</i>	<i>5 hane</i>
<i>Mahalle-i Şeyh Lütfullah</i>	<i>9 hane</i>
<i>Mahalle-i Okçukara</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Paşa</i>	<i>2,5 hane</i>
<i>Karye-i Çağış</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i At</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Aslıhan</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Naibli</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Okuf</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Halalca</i>	<i>5 hane</i>
<i>Karye-i Çitnehor</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i ---</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i ---</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Kesvedin</i>	<i>4 hane</i>

<i>Karye-i Eftelle</i>	<i>4 hane</i>
<i>Karye-i Rüsumlu</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i ---</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i ---</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Tatar kışlağı</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i El-hac Ömer</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i ---</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Urbut</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i Dağ Paşa</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Kabaklı</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i ---</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Ali Timurcu</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Üç Pınar</i>	<i>6 hane</i>
<i>Karye-i Köseler</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i ---</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Pazarcı</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Akça</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Bayındır</i>	<i>4 hane</i>
<i>Karye-i ---</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i ---</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Akça Kısarak</i>	<i>4 hane</i>

<i>Karye-i Beyat</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i Nergis</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i Türkmen Akçesi</i>	<i>2,5 hane</i>
<i>Karye-i Aslıhan</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Kavaklı</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Çandar</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Kütahyalı</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Çayır Hisar</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Sarbuncı</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Kalaycılar</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Selçuk</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i İkraz</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Karaman</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Mendehore</i>	<i>10,5 hane 8 guruş</i>

*Hacı İsa mahallesinin Zarb-ı Ali Zade'nin sekiz guruş tahsilinden kaydunun.*¹⁴⁵

İftiharü'l-emacid ve'l-kelam cam' ----- bi-mezid-i inayeti'l-meliki 'l-daim dergah-ı muallam kapucı başlarından mücerri Mehmed dame mecdühu tevk'i-i ref'i-i hümayun vasıl olucak. Malum ola ki. Devr-i men' olunmağla bundan akdem Anadolu eyaleti ahaliyesi taraflarından eyalet ve ulviye mutasarrıflarına virilecek imdad-ı seferiye nizamı için hatt-ı hümayun şevket mekunumla ma'nun emr-i şerifim mucebince tahsiline mübaşir altı buçuk Abdullah'ın tekasili

¹⁴⁵ Balıkesir Şeriyeye Sicili, s.3.

zuhur zuhur itmakle mezburun müdellü ceziresinde cezire bend olunması ferman olmağla kapıcı başı mumaileyhesiz husus-ı mezbur için mübaşir ta'yin olunmuş sen di imdi iş bu emr-i şerif vacibü'l- imtişalim vusulünde mukaddema husus-ı mezbur için sadır olan emr-i şerifim mucibince eyalet-i mezburenin imdad-ı seferiyelerine mübaşir tekmile te'cil alü'l-tecil tahsil ve eslim itdirmekte ihtimam tam ve ziyade tekid ve iktam eylemek babında ferman-ı alışanım sadır olmuştur. Buyurdum ki; vusul buldukda. Bu babda vice meşruh üzere şerfiyakte sürur olan ferman vacibü'l-teba'a ve lazımu'l- imtişalimin mazmun itiat makrunuyla amel olub hilafından bigayet ihtiraz eylesiz. Şöyle bilesiz alamet-i şerife itimad kılarsız. Tahriren fi evasıt-ı şehri-ı rebii'l-ahir. Sene selasin ve mia ve elf. Edirne el- mahruse.¹⁴⁶

Karesi Sancağı'nda vaki olan kadılara ve ayan-ı vilayet işrarlarına bildirilen bu belgede reaya ve berayaya seferler nedeniyle Anadolu ve alaylarına bütün eyaletten üç yüz otuz kese akçe imdad-ı seferiye umut etmekle birlikte ferman verilmiş olup her sancakta şer-i ali ve mübaşir Abdullah Efendi marifetleriyle tevzi ve taksim olunması gerekirken hala ihtimamsız davranarak hisselerine düşen akçeyi teslim eylememeleri nedeniyle Süleyman Ağa mübaşir tayin olunmuş, şer-i ali ve Abdullah Efendi marifetiyle tevzi ve taksim olunan akçenin tamamının teslim edilmesi buyrulmuş, bu defada bir aksaklık çıkarsa ceza tertib edileceği hususunda H.26 Rebiü'l-ahir 1130 (M.29 Mart 1718) buyruldu verilmiştir.

Şeria'yı şa'ar Karesi Sancağı'nda vaki olan kuzzat efendiler. Zide fazlühum. Ve kıdvetü'l-emasil ve'l-akran ayan-ı vilayet ve işrarları zide kadrihum. İnha olunur ki. Bundan akdem reaya ve beraya ve himmet-i hatt-ı hümayun şevket makrun ile devr-i memn'u ve mürfu'u kalınub seferlar vukuğunda Anadolu ve alaylarına bütün eyaletten üç yüz otuz kese akçe ve imdad-ı seferiye umudu üzere ferman-ı celil-i alışan sadır olmağla her sancakda marufun şer-i ali ve mübaşir Abdullah efendi marifetiyle tevzi'-i ve taksim ve haslarına --- bir saat evvel tahsil ve kabzına memur olanlar mü'temadi-i aliye adamlarınız ile götürüb teslim olunması ziyade mühim ve lazım iken

¹⁴⁶ Balıkesir Şriyye Sicili, s.13.

bu ana değin tesamı ve tekasilleriniz sebebiyle hissenize dūřen akçe bittamam götürüb kabzına memur olanlar teslim eylemediğiniz ecelden Salahuşur şeyri yeri Hasan Ađa yediyle şerfiyakta sadır olan emr-i celil-i alişanın ve mezmun itaat makrun üzere memurunuza böyle buyuruldu. Tahrir ve ısdar ve mefahirü'l-emasil ve'l-akran hazinedarımız Süleyman Ađa zide mecdühu. Mübaşir ta'yin ve irsal olunmuştur. Vusulünde gerekdir ki liva-i mezbur marifet-i şer-i ali ve mübaşir Abdullah Efendi ma'rifetiyle tevz'i ve taksim olunan akçe bittamam bir saat mukaddem --- tarafımıza götürüb teslim eylesiniz. Bu def'a yine zerre mukaddarı tesamı ve tekasil olunur ise sefer-i hümayun mütevice ve azimet idecek askeri mensurenin --- ta'ala tevziline bais olmalarınız iktifa itmeğin sadır olan ferman-ı celil-i alişanın mezmun-ı itiat makrunı yerler tarafınıza ceza tertib edeceğini mülahat eyleyub kat'a mikes ve tecirden ve müsameheden ihtiraz eyleyub mezmun emr-i ali icrasına ziyadesiyle takdir ve ihtimam idub muceb buyuruldu ile amel ve hilafından bigayet ihtiraz ve ictinab eylesiniz. Fi 26 rebüü'l-ahir 130.¹⁴⁷

Aşğıdaki H.1130 (M.1717-1718) tarihli belgede Anadolu Eyaleti'ndeki alevi ahalilerinin verdikleri imdad-ı seferiye ile birlikte fukaranın perişan olduğu ve fukaraya merhamet ve şevkat buyrulub seferler vaktinde Anadolu Eyaleti'ndeki alevilerden Kütahya ve alaylarına üç yüz kese akçe imdad-ı seferiye ve otuz kese akçe mübaşiriye ve kapu harici toplanan üç yüz kese akçe tayin ile eyalet-i mezburenin cümle aleviyesine tevzi ve taksim babında kadılar, yeniçeri efendisi ve Abdullah Efendi ve alevi ayanından bazı kimseler Kütahya'ya davet edilmiş ekseri alevi ayanı gelip Kütahya'da toplanıp üç yüz kese akçenin acele tahsil ve teslimi hususu yer almıştır.

Eyalet-i Anadolu'da vakiü'l-cümle alevi ahalilerinin --- ve Aliyelerine viregeldikleri imdad-ı seferiye --- ile terfi bularak fukaranın adaya iktidarları kalmayub ahvalleri diğer gün ve perakende ve perişan oldukları sem'i hümayunumuz elga olundukda. Fukaraya merhamet ve şevkat buyrulub seferler vaki oldukda. Bütün eyalet Anadolu'da vaki aleviden Kütahya ve Aliyelerine ucuz kesi akçe imdad-ı seferiye ve otuz kise akçe mübaşiriye ve kapu harici cem'a

¹⁴⁷ Balıkesir Şeriyeye Sicili, s.14.

üçyüz otuz kise akçe ta'yin ve te'dil ve tavsiye ile eyalet-i mezburenin cümle aleviyesine tevzi' ve taksim babında bu fakire ve aleviyede vaki kuzzat efendiler hitaba hatt-ı hümayun şevket makrun ile ma'nun sadır olan emr-i celilü'l-kadr sabıka yeniçeri efendisi umdetü'l-emacid ve'l-ikarım Abdullah efendi --- olub inşallah-ü ta'ala müsecelli ahfut sebet ve eyalet-i mezburede alevi ayanından mütemeddi-i aliye kimesneler Kütahya'ya davat olundukda. Ekseri alevinin ayanı gelüb Kütahya'da cem' olub bazı alevi mesafe-i ba'yıra olmağla ayana irişmeyub --- olunur iken hala Anadolu valisi vezir mükerrerem hazretlerini sefer-i hümayun nusret makruna davad ve isti'cal-i bedel te'kid ve teşdidi ve meblağ-ı mezbur üç yüz otuz kise akçenin acele tahsil ve teslimi müştemel hala müte'akıba müteverrid o emr-i celil sadır olub memur oldukları üzere vezir müşarülleyhe hazretlerinin hareketleri karib olmağla her birimiz mütehhir kalub bilahire mevcut olan alevi ayanı vesair vukufu olan beygırız kimesneler ihbar ve marifetleri ve bi ferman-ı ala imdad-ı seferiye nizamına mübaşir ta'yin buyurulan mumailyhe Abdullah efendi marifeti ve marifet-i şerri ali Kütahya mahkemesinde kirar o mirar-ı akd meclis-i şer'a olunub mübaşir mumailyhe vesair ayan ve ahali ittifaklarıyla cümle mevaciblerinde tahrir olunan defterdir ki. Bir viceatı zikr olunur. Tahriren fi'l-yevmü'l --- ve'l-öşrin bi rebü'l-evvel. Sene selasin ve miateyn ve elf.

Liva-i Kütahya: 16455+1645= 18100 idadiye, mübaşir kapucu.

Liva-i Hüdavendigâr: imdadiye 15545+mübaşire 1555= 17100

Liva-i Hamid : imdadiye 10000+mübaşir 1000= 11000

Liva-i Aydın : 10545+ 1055 =11600

Liva-i Saruhan : 10545+1055 =11600

Liva-i Kastamonu : 10545+1055 = 11600

Liva-i Bolu : 10545+1055 = 11600

Liva-i Kangırı : 10545+1055 = 11600

<i>Liva-i Teke</i>	:	4636+464	= 5100
<i>Liva-i Karahisar</i>	:	4545+455	= 5000
<i>Liva-i Sultanönü</i>	:	2273+227	= 2500
<i>Liva-i Ankara</i>	:	9181+919	= 10100
<i>Liva-i Karesi</i>	:	7363+737	= 8100
<i>Liva-i Beyşa</i>	:	7363+737	= 8100
<i>Liva-i Sağık</i>	:	7363+737	= 8100
<i>Liva-i Menteşe</i>	:	9181+919	= 10100
<i>Liva-i Kocaili</i>	:	3364+336	= 3700

Cem'an Yekün: 65000 (yalnuz altmış beş bin guruşdur.)¹⁴⁸

Aşağıdaki H.1130 (M.1717-1718) tarihli belge Karesi Sancağı'nda vaki kadılar, Karesi Sancağı mütesellimi, ayan-ı vilayet işrarlarına sunulan bu belgede, reaya ve berayaya merhametle birlikte, bütün Anadolu Eyaleti'nde seferler nedeniyle Anadolu valilerine mübaşiriye ile üç yüz otuz kese imdad-ı seferiye ve Karesi Sancağı ahalisinden liva-i mezbur mutasarrıflarına imdad-ı seferiye ve mübaşiriye on altı buçuk kese akçe tahsil ve teslim olunmak ferman olmuş ancak vilayet ahalilerinin ihtimamsız davranmaları nedeniyle henüz tahsili ve teslimi olmadığı bunun için şimdi her sancaktan gerek Anadolu valisinin imdad-ı seferiyesinden hisselerine düşen ve gerek sancak mutasarrıfı için tayin olunan imdad-ı seferiyeye tahsil için tekrar mübaşirler tayin edilmesi ve bunun icrası için Anadolu Valisi Vezir Ali Paşa'nın görevlendirilmesi hususunda ferman olunmuş bu tahsillerin eksiksiz bir şekilde tamamlanması hususunda ferman verilmiştir.

Me'fahirü'l-kuzatü'l-hikam ma'denü'l-fazl ve'l-kelem Karesi Sancağı'nda vaki olan kadılar zide fazlühum. Ve mefahirü'l-emasil ve'l-akran Karesi Sancağı mütesellimi ve ayan-ı vilayet zide kadrihum. Tevk'i-i ref'i-i hümayun vasıl olacak. Malum ola ki bundan

¹⁴⁸ Balıkesir Şeriyeye Sicili, s.14.

akdem reaya ve berayaya merhamet-i rus men' olunub ve bütün Anadolu eyaletinde seferler vukuğunda Anadolu valilerine mübaşiriye ile üç yüz otuz kise akçe imdad-ı seferiye ve Karesi Sancağı ahalisinden liva-i mezbur mutasarrıflarına dahi imdad-ı seferiye ve mübaşiriye on altı buçuk kise akçe tevzi' ve tahsil ve teslim olunmak fermanım olub ve şimdiye değin tahsil ve teslimi lazım iken bu ana değin ahali vilayetin tesahı ve tekasilleri sebebiyle karın husul bulmadığın semî' hümayuna lahık olmağla takdire tabi' hümayunda bais olmuştur. İmdi her sancaktan gerek Anadolu valisinin ve imdad-ı seferiyesinden hisselerine düşen ve gerek sancak mutasarrıfı için ta'yin olunan imdad-ı seferiye tahsil için tekrar mübaşirler eyleye başka başka o emr-i şerifim ısdar ve Anadolu valisi tarafından dahi her sancağa birer mübaşir tayin ve mukaddema ve hala sadır olan o emr-i şerifimin --- icra için Anadolu valisi vezirim Ali Paşa edam allahü ta'ala iclalehüye tenbiye ve ayan-ı vilayetden tesamı ve muhalefet itmekte her kim olur ise olsun ahz ve kale-i bend ve zücr-i emval ve eşyalarından iki katı tahsil olunmak için ism-i rüsumlarıyla der devletimdarıya arz ve ilam eylemeye fermanım olmağla siz ki kadılar ve ayan işrarları siz size dahi agah için iş bu emr-i şerifim ısdar ve kıdvetü'l-emacid ve'l-ayan Mehmed zide mecdühu mübaşir ta'yin ve irsal olunmuştur. İnşallahü ta'ala gerek vezir müşarülleyhen imdad-ı seferiyesinden liva-i mezbur ahalisinin ve hisselerine düşen ve gerek bir vice arpalık Karesi Sancağı'na mutasarrıf olub --- muhafazasında olan emirü'l-ümerai'l-kiram Derviş Mehmed dame ikbalehu için ta'yin olunan imdad-ı seferiye marifet-i şer-i ali ve mübaşir mumailleyhe Anadolu valisi vezir müşarülleyhe tarafından ta'yin olunan mübaşirler marifetiyle bir gün evvel tevzi' ve tahsil eylemekte ziyade dikkat ve ihtimam eyleyub tesamı ve tekasilinden bigayet ihtiraz eylesesiz. Bu def'a dahi sizlerden mikdar-ı zerre taksir zuhur ider ise mücerrid zam' hamlarınızdan neşait --- ma'na olduğu zahir olub tahfif-i tekalif ayet ve takviyet ahval-ı askeri için nizam virilmiş bu emr-i müstehesinin ihtilaline ve sefer-i hümayuna memur olan askeri mensurenin vakti zamanıyla irişmekden girü kalmasına sebep olub deyu ve devlet-i aliyeye hıyanetünüz zahir olmağla bin canınız dahi olur ise sürpençe gazab-ı harir itmeden halas bulmayubbıla aman cezalarınız tertib ve emval ve eşyalarınızdan

tahsil olunacağı da asla iştibah eylemeyub ona göre encamkari mülahat ve bir gün evvel zikr olunan imdad-ı seferiye akçelerinin tahsil ve teslimine cedd-i tam eyleyesiz. Ve sen ki mütesellim mumailyhesiz. Siz dahi ta'yin olunan imdad-ı seferiye mübaşiriye alub bend-i muhafazasında olan miri miran mumailyhe irsal eyledikten sonra tarafından ve adamların taraflarından bir akçe ve bir vice ziyade almayub ferman-ı hümayunum mugayir vaz' hareketden bigayet ihtiraz ve ictinab eylemeniz babında ferman-ı alişanım sadır olmuştur. Buyurdum ki vusul buldukda. Bu babda vice meşruh üzere şerfiyakta sürur bulan ferman vacibü'l-itiba' ve lazimü'l-imişalimin mezmun itaat makrunuyla amel idub hilafından bigayet ihtiraz ve ictinab eyleyesiz. Şöyle bilesiz alamet-i şerife itimad kılarsız. Tahriren fi evail-i şehri rebiü'l-ahir. Sene selasin ve mia ve alf. Edirne el-mahruse.¹⁴⁹

Aşağıdaki H.1130 (M.1717-1718) tarihli belgede Kütahya Valisi Vezir Mükerrerem Hacı Ali Paşa Hazretleri'ne tayin olunan üç yüz otuz kese imdad-ı seferiye akçesinden Karesi Sancağı'na sekiz bin yüz guruş isabet edip bu meblağ; Balıkesir Kazası'na beş yüz guruş isabet edip bu senede sürsatı noksanından otuz altı guruş ve İbrahim Çelebi'ye giden şeyh efendiden kırk beş guruş ve üzerine beş guruş, meblağ-ı mezburun icraatı için on guruş, meblağ-ı mezburun isticaline gelen mübaşiriye on guruş, Mendehorye Karye Seferesine yirmi guruş ile hanelere paylaştırılmıştır.

İş bu bin yüz otuz senesinde --- için bi hatt-ı hümayun Kütahya valisi vezir mükerrerem Hacı Ali Paşa hazretlerine ta'yin olunan üç yüz otuz kise imdad-ı seferiye akçesinden Karesi Sancağı'na sekiz bin ve yüz guruş isabet idub meblağ-ı mezburdan cümle ma'rifetiyle tevzi' olundukda. Balıkesir kazasına beş yüz guruş isabet idub ve sene-i mezbur sürsatı noksanından otuz altı guruş ve İbrahim Çelebi'nin --- giden şeyh efendinin kırk beş guruş üzerine benim eylediği beş guruş ve --- akçe teslimine gidecek ve adamları ile guruş ve meblağ-ı mezburu tahsil-i icraat on guruş ve meblağ-ı mezburun isticaline gelen mübaşire on guruş ve Mendehorye karye seferiyesine yigirmi guruş şehir kethüdası birileri levazım zaruriye

¹⁴⁹ Balıkesir Şeriyeye Sicili, s.16.

otuz dokuz gurus̄ ile --- hanelerine tevzi' olundukda. Baher haneye ikişer gurus̄ ve yedişer temenni isabet itmeğın tahsil için tahsildariyene virilen hanelerdir ki --- zıkr olunur. Tahriren fi'l-yevmü'l--- öşrin şehr-i rebüü'l-ahir. Sene selasin ve miateyn ve elf.¹⁵⁰

Aşağıda H.1130 (M.1717-1718) tarihli belgede Karesi Sancağı Mutasarrıfına sancak mezburun kazalarından imdad-ı seferiye için on altı buçuk kese akçe tayin olmuş bu on altı buçuk kese akçeden Balıkesir alaylarına beş yüz gurus̄ isabet eylemiş bu beş yüz gurus̄ Balıkesir mevcut hanelerine paylaştırılmış, her bir haneye ikişer gurus̄ isabet etmiş ve sancağın mütesellimi olan Ali Ağa tahsil için görevlendirilmiş ve hanelerin isimleri zikredilmiştir.

İş bu bin yüz otuz senesinde Karesi Sancağı mutasarrıfına sancak mezburun kazalarından imdad-ı seferiye için hatt-ı hümayun saadet makrun ile manun ferman lazı mü'l-itaata ta'yin ve tasrih olunduğu üzere muaf ve gayrı muaf dahil olmak üzere on altı buçuk kise ada ve teslim oluna deyu buyurulmağın imtişaleler sancağı mezburun cümle kaza alayları marifetleriyle meblağ-ı mezbur on altı buçuk kise akçeden Balıkesir kazası alaylarına beş yüz gurus̄ isabet eyledikde. Meblağ-ı mezbur beş yüz gurus̄u Balıkesir kazası alayları marifetiyle kaza-i mezburun el-yevm-i mevcut olan hanelerine tevzi' olundukda. Baher haneye ikişer gurus̄ isabet itmeğın sancak-ı mezburun mütesellimi olan fahrü'l-akran Ali Ağa'ya tahsil için yedine virilen hanelerin defteridir ki, bir viceati zıkr olunur. Tahriren fi rebüü'l-aher. Sene el-mezbure.

<i>Mahalle-i Martlı</i>	<i>15 hane</i>
<i>Mahalle-i Dinçiler</i>	<i>9 hane</i>
<i>Mahalle-i Oruçgazi</i>	<i>12 hane</i>
<i>Mahalle-i Hacı İshak</i>	<i>5 hane</i>
<i>Mahalle-i Kasablar</i>	<i>7 hane</i>
<i>Mahalle-i Yenice</i>	<i>2 hane</i>

¹⁵⁰Balıkesir şeriyeye Sicili, s.17.

<i>Mahalle-i Emirza Bey</i>	<i>2 hane</i>
<i>Mahalle-i El-hac Gaybi</i>	<i>5 hane</i>
<i>Mahalle-i Umurbey</i>	<i>3,5 hane</i>
<i>Mahalle-i Hacı İsmail</i>	<i>6,5 hane</i>
<i>Mahalle-i İzmirler</i>	<i>7 hane</i>
<i>Mahalle-i Eski Kapucular</i>	<i>7 hane</i>
<i>Mahalle-i Börekçiler</i>	<i>6 hane</i>
<i>Mahalle-i Karaoğlan</i>	<i>8 hane</i>
<i>Mahalle-i Ali Fakih</i>	<i>2,5 hane</i>
<i>Mahalle-i Sahnıhisar</i>	<i>6 hane</i>
<i>Mahalle-i Mustafa Fakih</i>	<i>5 hane</i>
<i>Mahalle-i Selehaddin</i>	<i>2,5 hane</i>
<i>Mahalle-i Şeyh Lütfullah</i>	<i>8 hane</i>
<i>Mahalle-i Okçukara</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Mendehorye selasin</i>	<i>hane 232</i>
<i>Karye-i Paşa</i>	<i>2,5 hane</i>
<i>Karye-i ---</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i Okuf</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i At</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Aslıhan</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Aslıhan Dibçiği</i>	<i>2 hane</i>

<i>Karye-i Naibli</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Çömlekci</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Halalca</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Çitnehor</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Kesirvan</i>	<i>4 hane</i>
<i>Karye-i Eftelli</i>	<i>4 hane</i>
<i>Karye-i Dipsi</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Resuller</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Yakublar</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Küpeliler</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i Naldüker</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Ziyaretli</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Hacı Ömer</i>	<i>1,5 hane</i>
<i>Karye-i Kömürçi Bayındırı</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Urbut</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Çobanlı</i>	<i>2,5 hane</i>
<i>Karye-i Dağ Paşa</i>	<i>7 hane</i>
<i>Karye-i Kabaklı</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Ali Timur</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Üçpınar</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Akça Yeri</i>	<i>7 hane</i>

<i>Karye-i Bayındır</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i Akça Kısarak</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i Nergis</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i Kavaklı</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Çaypınar</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Kütüpli</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Sarıncı</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Türkeri</i>	<i>1 hane.¹⁵¹</i>

2.3.11. Arpalık meseleleri

Aşağıda H.1127 (M.1715) tarihli belge Kayseri Sancağı'nda masraf olan arpalık için Derviş Mehmed Ağa'ya bildirilen meselede aynı yılın zi'l-hiccesinin üçüncü gününde kale-i merkuma muhafız şartıyla Karesi Sancağı'na arpalık ve küspe lazım olup ilam için tayin olunmuştur. Bezir Kalesi muhafazası şartıyla Karesi Sancağı'na arpalık için mutasarrıf tarafından mütesellim tayin olunub bu husus hakkında bilgilendirilmişlerdir.

Emirü'l-ümerai'l-kiram kebirü'l-küberai'l-fıham zül-kadr ve'l-ihtiram sahibü'l-'izz ve'l-ihtişam el-muhtass bi-mezid-i 'inayet-i meliki'l-muin --- muhafazasında olub maada vice arpalık Kayseri Sancağında masraf olan Derviş Mehmed Ağa dame ikbalühu tevk'i-i ref'i-i hümayun vasıl olucak malum ola ki seyirdar ve emekdar olub müştelik-i inayet olduğın ecelden hala hakkında mezbur inayet-i aliyye ve --- penahıma zuhur götürülüb iş bu sene-i seb'a ve öşrin ve mia ve elf. Ve zi'l-hiccesinin üçüncü gününden kale-i merkuma muhafız şartıyla Karesi sancağına ve vice arpalık sana küspe ve inayet idub ilam için tayin olunmuştur. Buyurdum ki sadır olan emrim üzere --- itmeyub Bezir Kalesi muhafazası şartıyla Karesi Sancağında bir vice arpalık mişer mutasarrıf ve tarafından mütesellim

¹⁵¹ Balıkesir Şeriyeye Sicili, s.20.

*tain idub zabt ve rabtında ve reaya ve berayanın cemayit ve sıyanette bizler makdur itmek üzere miham-ı tenbiye ve takrir eylesiz. Şöyle bilesiz alamet-i şerife itimad kılasız. Tahriren fi avail-i zi'l-hicce sene seb'a ve öşrin ve mia ve elf. ---.*¹⁵²

Aşağıda H.1130 (M.1717-1718) tarihli Hasan Efendi'ye bildirilen bu belgede Balıkesir'den arpalık sipariş edilmiş, arpalıkları olan Balıkesir Kazası'nın umur-ı kısmet askeriyeleri taraf-ı aliyelerinden sipariş olunup aynı senenin yirminci gününde verilmesi buyrulmuştur.

*Garetmevab-ı şeriyet nisab-ı fahrü'l-müderresü'l-kiram bizim Hasan Efendi kamiyab. Ba'dü'l-tehid el-safiye inha olunur ki. İş bu bin yüz otuz cemaziye'l-evvelinin gurresinde hala arpalığımız olan Balıkesir nebatını tarafımızdan saki tağviz ve sipariş itmiştir. Gerekdir ki varub beytü'l-malı ircaa ve hikam şeriyed idub cadde-i şer'iden --- ihraf itmeyesiz. Sadetlü semahetlü itafetlü mükeremetlü kerimü'l-saim sultanım hazretlerinin --- ve münbi' --- ihlal olan pişgah-ı mualla peneh-ı mugahir destigahları sob cümlesine cevahir davat-ı hulul kırıp ve zevahir-i hayat hususlarında ittihaz ihda olunub --- mikarım olurları azimed-i arayı azet ce iclal hiddet-i piray-ı devlet ve ikbal olmaları adiyesine müdavemet inha eserinde örfiye-i şana püruru budur ki. Arpalıkları olan Balıkesir kazasının umur-ı kısmet askeriyeleri taraf-ı Aliyelerinden mevsub olan nevab kiramlarına sipariş olunmağla müstedadır ki iş bu sene-i selasin ve miateyn ve elf rebü'l-evvelinin yigirminci gününden vaki olan nevabı askeriye muhalefetini tahrir ve terkım beynü'l-varis bilgarizete el-şer'iyye tevzi' ve taksim itmekle tenbiye buyrulır. ---.*¹⁵³

Selim Paşa hazretlerine tevciye olunan ferman-ı aliyedir.

H.1126 (1714-1715) tarihli belge Balıkesir'de mutasarrıf olan Müslim'e bildirilmiş, bu senenin on dördüncü gününde Ahluna Kalesi muhafazası şartıyla Karesi Sancağı arpalığı bu kişinin görvine verilmiş ve ilam için tayin olunmuştur. Ahluna Kalesi muhafazası şartıyla Karesi Sancağı'na arpalık mutasarrıf tarafından

¹⁵²Balıkesir Şer'iyye Sicili, s.7

¹⁵³Balıkesir Şer'iyye Sicili, s.15

mütesellim tayin edip zabt ve rabtna reaya ve berayaya bol bol veremek üzere ferman buyrulmuştur.

Emirü'l-ümerai'l-kiram kebirü'l-küberai'l-fiham zül-kadr ve'l-ihtiram sahibü'l-'izz ve'l-ihtişam el-muhtass bi-mezid-i 'inayet-i meliki'l-'allam. Sabıka olub der liva-i sancaklarına mutasarrıf olan Müslim dame ikbalühu. Tevk'i-i ref'i-i hümayun vasıl olucak malum ola ki. Sen emekdar vezirim olub mahalle-i müstehak olduğu ecelden haliya hakikde mürid-i inayet ali şahane ve meziddir. --- şahane zuhura getirilub iş bu sene-i sidde ve öşrin ve miateyn ve elf zilhiccesinin on dördüncü gününden Ahluna Kalesi muhafazası şartıyla Karesi Sancağı bir vice arpalık sana tevciye ve inayet idub ilam için ta'yin olunmuşdur. Buyurdum ki vusul buldukda. Bu babda sadır olan ferman-ı celilü'l-kadrim mucebince safir ve tevfik eylemeyub Ahluna Kalesi muhafazası şartıyla Karesi Sancağı'na bir vice arpalık mutasarrıf ve tarafından mütesellim ta'yin idub zabt ve rabtna reaya ve berayanın cemayit ve --- bezl ve ma'rud eylemek üzere mühkim --- eyleyesiz. Şöyle bilesiz alamet-i şerife itimad kılarsız. Tahriren fi evasıt-i zilhicce şerifesi. Sene sidde ve öşrin ve miateyn ve elf.

Mikarı fermanıdır muhalifde zikr olunur.¹⁵⁴

Kıdvetü'l-kuzatü'l-hikam ma'denü'l-fazl ve'l-kelem. Mevlana Balıkesir kadısı zide fazlühu. Ve mefahirü'l-emasil ve'l-akran kethüdayirleri ve yeniçeri serdarları ve ayan-ı vilayetin işrarları zide kadrühüm. Tevk'i-i ref'i-i hümayun vasıl olucak malum ola ki inşaallahü ta'ala. İş bu sene-i mübarekde vaki sefer-i hümayunumda dergah-ı muallam yeniçerileri ocağı vesair ----- kulları ağalıkları tehnil için ziyade mikari bargirleri tedariki lazım ve emr-i mühimme olmağla bundan akdem orduyu hümayunuma dahil oldukları günden hareket-i hümayunum vukuğunda muatad-ı kadim üzeredir ----- bahar hareket olundukda yigirmi beş sağ akçe icratları taraf-ı miriden virilmek üzere nevrüz-ı sultaniyeden yigirmi gün mukaddem orduyu hümayunda mevcut itdirilmek üzere kaza-i mezburdan yüz res mikarı

¹⁵⁴Balıkesir Şeriyeye Sicili, s.38

bargiri ve katırların ihracı için emr-i şerifim ısdar ve irsal olunmuştur. Hala aralet-i hümayunum ziyade karib olub ihcana irsal ve vakt ve zamanıyla gelub emr-i şerifim haktazı olmağla imdi sen ki mavlana-ı mumaileyhe ve kethüdayiri ve yeniçeri serdarı ve ayan-ı vilayetin işrarlarıdır. İş bu emr-i şerifim varduğı bir dürlü illet ve bahaneyle kat'a avk ve te'yir itdirmeyub ol mikdar res-i mikari bargiri ve katırları mü'cella ihraç ve orduyu hümayunum hareketinden mukaddem irsal ve mikari başı El-hac Küffa zide kadrühüye ve ----- vücud itdirmekle ziyade vakt ve ihtimam eyleyesiz. Bu ferman olmuştur. Buyurdum ki hükm-ü şerifimle vardukda. Bu babda sadır olan emrim üzere emel idub dahi sen ki Mevlana mumaileyhe ve kethüdayiri ve yeniçeri serdarı ve ayan-ı vilayetsiz. İş bu emr-i şerifim varduğı gibi bir dürlü illet ve bahane ile avk ve te'hir itdirmeyub ol mikdar res-i mikari bargiri ve katırları mü'cella ihraçdır. Orduyu hümayunumun hareketinden mukaddem irsal ve mikari başı merkum Süleyman'a mevcut itdirmekde ziyade vakt ve ihtimam idub bu vakti sair vakte kıyas için avk ve te'hir olunmağla sonra da bir dürlü azar ve cezanın mecmu'a hümayunum olmayub her biriniz sevk ve bigayet itmenizi mukarrir bilub ona göre intibah üzere olur ise iş bu emr-i alışanımın hilafıyla def' ve hareketden bigayet ihtiraz eyleyesiz. Şöyle bilesiz alamet-i şerife itimad kılasız. Tahriren fi'l-yevmü'l-sani öşrin muharremü'l-haram. Sene seb'a ve öşrin ve miateyn ve elf.

Be makam-ı Konstantiniyye el-mahruse.

Vasıl fi 11 safer 1127.¹⁵⁵

Emirü'l-ümerai'l-kiram kebirü'l-küberai'l-fiham zül-kadr ve'l-ihdiram sahibü'l-'izz ve'l-ihdişam el-muhtass bi-mezid-i inayeti'l-meliki'l-allam. Bir vice arpalık mutasarrıf olan dame ikbalehu. Ve mefahirü'l-kuzatü'l-hikam ma'denü'l-fazl ve'l-kelam Karesi Sancağı'nda vaki olan kazaların kadıları zide fazlühum. Ve mefahirü'l-emasil ve'l-akran kethüdayirleri ve yeniçeri serdarları ve ayan-ı vilayetin işrarları ol-havayide mikari ----- ol hevacına memur olan mübaşir zide kadrühum. Tevk'i-i ref'i-i hümayun vasıl olacak

¹⁵⁵Balkesir Şeriyeye Sicili, s.38

malum olaki inşallahü ta'ala ----- muinet atarda vaki mürur hanesine sefer-i hümayunum memur dergah-ı muallam yeniçeri orduları ve cebehane ve tunçane-i amirem ve zehabir tehmil için ziyade mikariden lazım ve sene-i sabıkaları ihra' olunduğı üzere ihraç ve ihsarı mühim ve tekfi olmağla seniye-i sabık mucebinca baher mihadına gerekdikleri gündün baher mah ellişer guruş icratları taraf-ı miriden virmek şartıyla taht-ı kazalarınızdan mikariden eshabından iki yüz mihad mikariden tedarik mikar ve mikari başı Mehmed zide mecdühu marifetiyle nevrüz-ı sultaniyeden yigirmi gün mukaddem her bir mihadeden ya birer akıbet havalileriyle orduyu hümayunumda mevcud ve her bir yükü ve her bir yük ve yezid tevana ve güçlü ve kuvvetli develer olmak üzere mü'tehhid-i aliye kefiller sarbanlarıyla hazır ve mevcud itdirmek üzere bundan akdem emr-i alişanım isdar ve irsal olunmuşdur. Hala sefer-i hümayunda meymenet-i şehadetim karib olub zikr olunan develerin ----- sarbanlarıyla gelub hareket-i hümayunumdan mukaddem varidpaşa sahrasında mevcud bulunmaları lazım ve mühim olmağla imdi siz ki kadılar ve ayan-ı vilayet ve kethüdayirleri ve yeniçeri serdarlarısız. Fimayor bir dürlü illet ve bahane ile kat'a mükese ve iram itdirmeyub hazır olanları yerlü yerinden irsal ve yola çıkarılmak üzere mukaddema sadır olan emr-i alişanım mucebinca liva-i mevcudede vaki kazalarınızda olan mikari ashabından fermanım olan ol miktar develeri bir gün evvel emr ve vakt mucebinca kama tedarik ve sarbanları tahsis ve kefilleri olub tehdidde ceset-i ceset sarbanlarıyla der saadetime irsal ----- mukaddem sairban başı mumaileyhe yanında orduyu Hümayunumda hazır ve mevcud bulunmak üzere bir gün evvel ihraç ve yük yarar develeriyle hazır ve amade itdirmekden her biriniz sefer ve ziyade vakt ve ihtimam eyleyesiz. Şöyle ki zikr olunan develer mukaddema irsal olunan vakt ve ----- gelmek veyahut günde virilen develer güçlü ve kuvvetlü olmayub ve orduyu hümayunuma hareket vaktine değün mevcud bulunmayub mükese bais olmak ihtimali olur ise sonradan bir dürlü azar ve cevabız mecmu'a hümayunum olmayub cümlesiz işde akubet ile ceza tertib oluna. Cefiz mukarred ve muhakkak bilesiz. Ona göre ziyade intibah üzere olub bu vakte sair ve vakte kıyas ile te'hir mucceb veyahut defterden ----- olmakdan bigayet ihtiraz ve ictinab eyleyesiz deyu ferman-ı alişanım sadır olmuşdur. Buyurdum ki hükm-ü

şerifimle vardukda. Bu babda vice meşruh üzere sadır olan emr-i celilü'l-kadir alişan vacibü'l-ımtısalimin feyzi ile amel olub hilafıyla vaz' ve hareket eylemekden bigayet ihtiraz ve ictinab eylesiz. Şöyle bilesiz alamet-i şerife itimad kılasız. Tahriren fi'l-yevmü'l-rabi öşrin muharremü'l-harem. Sene seb'a ve öşrin ve miateyn ve elf.

Be makam-ı Konstantiniyye el-mahruse.

Vasıl beyan fi 25 muharrem 1127.¹⁵⁶

H.1126 (M.1714-1715) tarihli bu belge Karesi Sancağı'nda vaki olan kadılara bildirilmiş, Muslı Beylerbeyi Kuşçu Mustafa südde-i saadete arzuhal gönderip H.1126 senesinin şevvalinin altıncı gününde arpalık Karesi Sancağı mir-i miran mumaileyhe bu işle meşgul olup mevzilden menzillerine gelinceye kadar Karesi Sancağı'na tarafından Mehmed Efendi mütesellim olup, bu kişi kanun ve defter mucebince aid olan yerlerin kabz ettirilmek için emr-i şerife rica eylediği ve zabt ettirilmesi hususunda ferman verilmiş ve kadılara bu husus bildirilmiştir.

Mefahirü'l-kuzatü'l-hikam ma'denü'l-fazl ve'l-kelam Karesi Sancağı'nda vaki olan kadılar zide fazlühum. Tevk'i-i ref'i-i hümayun vasıl olucak malum ola ki. Emirü'l-ümerai'l-kiram sabıka muslı beyler beyisi olan Kuşcu Mustafa dame ikbalühu. Südde-i saadetime arzuhal gönderub avatıf-ı aliyye hasırdaneden iş bu bin yüz yigirmi altı senesi şevvalinin altıncı gününden bir vice arpalık Karesi Sancağı mir-i miran mumaileyhe inayet ve ve esanım olub mevzilden menzillerine gelinceye değın zıkr olunan Karesi Sancağına tarafından kıdvetü'l-emasil ve'l-akran Mehmed zide kadruhıye mütesellim nasb ve akın itmekle liva-i mezbur mütesellim mumaileyhe zabt ve kanun ve defter mucebince aid olan ahd ve kabz itdirilmek babında emr-i şerifim rica eylediği ecelden vice meşruh üzere mütesellim mumaileyhe zat itdirilmek babında ferman-ı alişanım sadır olmuştur. Buyurdum ki vusul buldukda. Bu babda sadır olan ferman-ı celilü'l-kadrim mucebince emel dahi siz ki kadılarınsız. Vice meşruh üzere mir-i miran mumaileyhe muslıdan müteselliye gelinceye değın sabıka el-zıkr Karesi Sancağına mütesellim mumaileyhe zabt ve kanun-ı defter mucebince aid olan kabz itdirub hıaf-ı aherden bir ferde dahil ve

¹⁵⁶Balkesir Şeriyeye Sicili, s.39

*taarruz itdirmeyub mezmun emr-i şerife amel olasız. Şöyle bilesiz alamet-i şerife itimad kılasız. Tahriren evası-ı şevval el-mükerrem. Sene sidde ve ısrın ve miateyn ve elf. Be makam-ı Konstantiniyye el-mahruse.*¹⁵⁷

Balıkesir ile ilgili bir başka belgede aşağıda yer almaktadır.

Emirü'l-ümerai'l-kiram kebirü'l-küberai'l-fıham zül-kadr ve'l-ihtiram sahibü'l-'izz ve'l-ihtişam el-muhtass bi-mezidi inayeti'l-meliki'l-allam. Bir vice arpalık Karesi Sancağına mutasarrıf olan dame ikbalühu. Ve kıdvetü'l-nevab el-teşrin Balıkesir kazasında naibü'l-şer'i olan Mevlana zide ulmühu. Tevk'i-i ref'i-i hümayun vasıl olacak malum ola ki dergah-ı muallam yeniçerilerinden Veli nam yeniçeri südde-i sa'adetimde arzuhal idub sekiz ay mukaddem İstanbul'da hatim namında --- cariyesi firar itmekle bundan akdem Balıkesir'e kendulerinden şeyh Ahmed bey dimekle maruf kimesnenin yedinde bulub taleb eyledikde virmeyub bir bocariyete İstanbul'da gelen Ali nam yeniçeriden iştira eyledim bu illet ve bahane ile virmeyub garar eylediğün bundan akdem der devletimdar'a arzuhal idub ve teşekkür eyledikde. Cariyesi mezbur şer-i ali alivirilub ihkak hak olunmak üzere çavuş mübaşiriyetle emr-i şerifim sadır olmağla mahaline varılub ve cariyesi şer'iyeye getirilub ve bunun mahlukeyi olduğu zahir ve nemayan olmışkin hasm-ı mezkur ayandan olub ve ta'yin keşiresi olmağla hevasına tabi' kimesneler eyledikten nezl-i irtişa ve kaza-i mezbur serdarı iki yüz mikdarı yeniçeri neferatıyla üzerine hücum ve --- ve şahidlerini tahvif itmekle cariyesi kenduye teslim olunmayub garar olunduğın bildirub cariyesi ile hasm-ı mezbur çavuş marifetiyle ve cariyesi Satan mezkur Ali ve ferza batır marifetiyle asitane-i saadetime ihzar ve icra-i hak olunmak babında hükm-ü hümayunumu rica eylediği ecelden vice meşruh üzere asitane-i saadetime ihzar olunmaları emrim olmuşdur. Buyurdum ki dergah-ı muallam çavuşlarından kıdvetü'l-emasil ve'l-akran Abdi Çavuş zide kadriühu hükm-ü şerifimle vusul buldukda. Bu babda sadır olan emrim üzere emel dahi cariyesi ile hasm-ı mezburı çavuş merkur marifetiyle ve cariyesi Satan mezkur Ali dahi zabtı marifetiyle asitane-i saadetime

¹⁵⁷ Balıkesir Şeriyeye Sicili, s.45

*ihzar eylesiz ki ahvalları divan-ı hümayununda vezir-i azam ve kazaskerlerim huzurlarında şer-i ali görüleb icra-i hak oluna. Şöyle bilesiz alamet-i şerife itimad kılâsız.tahriren fi evail-i Ramazan. Sene sidde ve işrin ve miateyn ve elf. Be makam-ı Konstantiniyye el-mahruse.*¹⁵⁸

H.1133 (M.1720-1721) tarihli belge Saruhan Sancağı'nda vaka olan kadılara ve ayan-ı vilayetin işrarlarına bildirilmiş olup, Aydın Muhassılı olan Abdullah Paşa'nın dersaadete arzuhal gönderip arpalık mutasarrıfı olduğu Saruhan Sancağı'nın oturak meslekler için masrafın üç bin üç yüz otuz üç guruş bir sülus imdad-ı mefruye üç nakit ile mir-i miran mumaileyhe tarafına göndermek ferman olmuş fakat reaya fukarasının mahsulleri ayrışmadığı ve zarar bais olmaması için zaman vererek H.1133 senesinde liva-i mezbur miri miran mumaileyhe üzerinden Hacı Mehmed görevlendirilmiş, H.1132 senesinin geliri ile birlikte mir-i miran mumaileyhe ve Hacı Mehmed Efendi ile birlikte toplanarak tahsili ve teslimi hususunda ferman verilmiştir.

Akza kuzzatü'l-hükkam madenü'l-fazl ve'l-kiram Saruhan Sancağı'nda vaka olan kadınlar zide fazlühum mefahirü'l-emasil ve'l-akran ayan-ı vilayet zide kadrühum tevk'i-i ref'i-i hümayun vasil olucak malum ola ki emirü'l-ümerai'l-kiram Aydın muhassılı olan El-hac Abdullah Paşa damat mumaileyhenin der saadetime arzuhal gönderub bundan akdem bir vice arpalık mutasarrıfı olduğu Saruhan Sancağı'nın heft ve mirasta --- ibaden oturak mesalikin temyiz için masaraf-ı safriye olmak üzere bi ferman-ı alişan tayin ve tesric olan üç bin üç yüz otuz üç guruş bir sülus imdad-ı mefruye üç nakit ile miri miran mumaileyhen tarafına göndermek fermanım olub ve lakin tekit-i evvel sani ve havaline reaya fukarasının mahsulleri ayrışmayub zaruret ve mezayika bais olmamak için te'myiz ve tekit salis ve havaline imhal olunub ve bin yüz otuz üç senesinde dahi liva-i mezbur miri miran mumaileyhen üzerinden ref' ve hala bir vice maktua Hacı Mehmed zide kadreye der uhde olunduğuna bin yüz otuz iki senesinin imdad-ı hazireyede olvecihle miri miran mumaileyhen tarafına icab ve iktiza eylediğine liva-i mezburun sene-i merkumeye mahsub olmak üzere iktiza iden imdad-ı hazireyede mumaileyhe Hacı --- defter ve

¹⁵⁸Balkesir Şeriyeye Sicili, s.46.

marifeti şer-i ali liva-i mezburda vaka kazalar ahalilerinden tahsil ve miri miran mumaileyhenin ada ve teslim itdirilmek babında istidai-i inayet gelmeğin siz ki mumaileyhem siz imdad-ı hazireye şurut üzere liva-i mezburdan kast eyledim hesabı üzere miri miran mumaileyhe aid olan imdad-ı hazireye marifet-i şera ve mumaileyhe Hacı Mehmed Bey marifetiyle tahsil ve bir vecihle mumaileyhen tarafına ada ve teslim itdirilub --- mükerrer imdad-ı hazireye talebiyle --- iden teaddi olmakdan ihtiraz olunmak babında ferman-ı alışanım sadır olmuştur. Buyurdum ki vusul buldukda. Bu babda vice meşruh üzere şerfiyakte sürur olan ferman vacibü'l-itiba ve lüzümü'l-imtışalimin --- itaat makrunuyla amel olasız. Şöyle bilesiz alamet-i şerife itimad kılasız. Tahrirern fi avehir-i şehri rebüü'l-evvel sene selase ve selasin ve mie ve elf. Fi 22 şehri rebüü'l-evvel 1133. El mahruse Konstantiniyye.¹⁵⁹

2.3.12. Karhane ile ilgili meseleler

H.1133 (M.1721721) tarihli belge Manisa kadıları ve Anadolu'da vaki olan kadılar, mütesellimler, kethüdalar, yeniçeri serdarları ve ayan-ı vilayetin işrarlarına bildirilmiş olup, asitane-i saadette Çukur karhanesi emini olan El-hac Hüseyin marifetiyle sadır olan ferman mucebince karhane ve mezburiye için Rumeli ve Anadolu caniplerinde vaka kasabat ve karada bulunanlar her türlü illet ve bahane ile teşkil üzere olup karhane mezburunun avareliklere söz konusu olmalarıyla buna karşılık verilen emr-i alışan şartı üzere koyun sahiplerinden kimselere efendi olduğu efendi olduğu malum olması için her yüz kayıttan bin meşir ve kayd-ı emel ve mir-i karhane için emr-i şerif verilmek ricasında bulunulup emin mumaileyhe ilam eylendiği üzere mukataa defterlerine bakıldığında İstanbul'da vaka Cuka Karhanesinin Rumeli ve Anadolu caniplerinde vaka kasabat ve karada bulunan mahallelerde yardım olunmuş, ferman olunduğu üzere kıyyesi altışar sağ akçe olmak üzere mir-i karhane için alınmadıkça, karhane ve mezkur için emir verilen berat-ı alışan şartına mukayyid olup ziyade talep ile mukadder olmamak üzere karhane ve mezkur için kifayet miktarı H.1132 senesinin şartı mucebince emr-i şerif verildiği derkenar olmayla zikr olunan Cuka Karhanesinin azim-i umurundan olup tedariki lazım olmayla Rumeli ve Anadolu caniplerinde olan mahallelerde reaya fukarasına yüklememek için her bir kıyyesine altışar akçe meblağ nakid olarak sahibine teslim olunmak şartıyla kimseye yüklememek için koyun

¹⁵⁹Manisa Şeriyeye Sicili, s.20.

sahiplerinden yüz ve kıyyesinden bin beşer ve kıyyesi mir-i cuka karhane için mübalağa ettirilip karhaneler için alınmadıkça fûruhat ettirilmemek ve bu bahane ile lüzumundan fazla talebler reaya fukarasına yüklenmemesi hususunda ferman verilmiştir.

Akza kuzzatü'l-müslimin evla vülatü'l-muvahhiddin madenü'l-fazl ve'l-yakin rafü'l--- veliddin varis-i ulümü'l-enbiya el-muhtas bi mezid-i inayet-i melikil muin ve kadıları zide fazlühum ve mefahirü'l-kuzzatü'l hikam madenü'l-fazl ve'l-ılam ve vesayir Anadolu'da vaki olan kadılar zide fazlühum ve mefahirü'l-emasil ve'l-akran mütesellimleri ve kethüdarları ve yeniçeri serdarları ve ayan-ı vilayetin işrarları zide kadrihum tevk'i-i ref'i-i hümayun vasıl olacak malum ola ki kıdvetü'l-emacid ve'l-ayan hala asitane-i saadetde çukur karhanesi emini olan El-hac Hüseyin zide mecdühu marifetiyle bundan akdem sadır olan ferman-ı alışanım mucebince karhane ve mezburiye için Rumili ve Anadolu caniblerinde vaki kasabat ve karada --- olundukda ve bir merkalenden maida her bir dürlü illet ve bahene ile teşkil üzere olub karhane mezburunun batalete bais olmalarıyla mukaddema virilen emr-i alışanım şurut üzere koyun ashablarından kimesneye efendi olduğu malum olmak için baher yüz ve kaydından bin meşir ve kayd-ı emel --- mir-i karhane için mübaya olundukca aher fûruhat olmamak üzere emr-i şerifim virilmek ricasında emîn mumaileyhe ilam eyleğin hazine-i amiremde maadan mukataa defterlerine nazar olundukda istanbul'da vaki Cuka karhanesinin azim-i umurundan olan --- Rumili ve Anadolu caniblerinde vaki kasabat ve karada bulunan mahallelerde kifayet-i müdededarda --- eyledük. Bayağının makeddema ferman olduğu üzere baher ve kıyyesi altışar sağ akçeye olmak üzere olub ve miri Karhane için alınmadıkça aherden kimesneye fûruhat olmamak şartıyla karhane ve mezkur için emr-i yedine virilen berat-ı alışanım şurutuna mukayyid olub --- ziyade taleb ile kimesneye mukadder olmamak üzere karhane ve mezkur için kifayet mikdarı --- itdirilub karhane için alundukca ahere aldırılmamak üzere yüz otuz iki senesinde şurutu mucebince emr-i şerif virildiği der kenar olmağla zikr olunan --- karhanesinin azm-i umurundan olub tedariki lazım olmakda Rumili ve Anadolu caniblerinde olan mahallelerde reaya

fukarasına tevzi ve tehmil olunmamak ve her bir kıyyesine altışar akçe meblağ-ı nakd ashabına ava ve teslim olunmak şartıyla kimesneye garer ve teaddi olunmamak için koyun eshablarından --- olunduğı yüz ve kıyyesinden bin beşer ve kıyyesi miri cuka karhane için mübalağa itdirilub karhaneler için alınmadıkca aher fūruhat itdirilmemek ve bu bahene ile lüzumundan ziyade talebler kata reaya fukarasında garer ve teaddi olunmamak üzere emr-i şerifim virilmek babında iftiharü'l-ümerai'l-ekabir --- defterdarım El-hac İbrahim dame ulvühu arz ve telhıs itmeğın --- mucebince emel olunmak babında ferman-ı alişanımadır olunmuşdur. Buyurdum ki hükm-ü şerifimle dergah-ı muallam çavuşlarından kıdvetü'l-emasıl ve'l-akran Süleyman Çavuş zide kadriühu hükm-ü şerifimle varub sadır olan emrim üzere emel idub dahi siz ki kadılar ve mütesellimler ve kethüdarları ve yeniçeri serdarları ve ayan-ı vilayetin işrarlarısız taht-ı kazanızda mübalağı ferman olan --- karhane ve mezburun umurundan olub bir gün evvel -- teslim karhane ve amirem itdirilmesi mukteza olmağla her biru kıyyesi altışar akçeye alub bir vice teaddi eshabına virilmek üzere koyun eshablarından her yüz ve kıyyesinden bin mişer --- karhanesi için itdirdub karhane mezbur için alındıkca aherde fūruhat itdirmeyesiz. Akd ve tacizden ve --- ile lüzumundan ziyade mütalliyesiyle garer ve teaddi itdirmekten bigayet ihtiraz eylesesiz. Şöyle bilesiz alamet-i şerife itimad kılarsız. Fi'l-yevmü'l-öşrin cemaziyelahir. Sene selase ve selasin ve mie ve elf. Be makam-ı Konstantiniyye. 8 şevval 1133. Mucebince yeniçeri ağası mektubu hafı varur.¹⁶⁰

H.1130 (M.1717-1718) tarihli aşağıdaki belge Karesi Sancağı'nda vaki olan kadılara, kethüda, yeniçeri serdarı ve ayan-ı vilayetin işrarlarına bildirilmiş olup, hala süren sefer-i hümayun, donanmayı hümayun ve serhad mensuru kalaileri için sipahi lazım olmakla birlikte bin yüz otuz senesinde Gelibolu karhanesine barut yapmak ferman olmayla bu sene içerisinde kühürçülü mübayede olan kazalardan bahar ve kayısı nakli ile otuzar sah akçeye lazım olan bahaları baruthane nazırıyedinden verilmek üzere Karesi Sancağı'nda vaki zıkr olunan kazalardan beş bin beş yüz halis mübaye olunmak babında arz olunmuş, bu arza karşılık ferman-ı alişan verilmiş, emir üzere nazır mumaileyhe yedine verilen mühürlü ve nişanlı mevkufat defteri sureti mucebiyle taht- kazalardan mübayası

¹⁶⁰Manisa Şeriyeye Sicili, s.32.

ferman olan kühürceli halısı muaccela mübaya ve karhane mezbura nakli ve kabzına memur olunub teslim ettirmekte ihtimam gösterilmesi ve bu bahane ile reaya fukarasını zulm ettirilmemesi hususunda ferman verilmiştir.

Mefahirü'l-kuzatü'l-hikam ma'denü'l-fazl ve'l-kelam Karesi Sancağı'nda vaki olan kazaların kadıları zide fazlühum. Ve mefahirü'l-emasil ve'l-akran kethüdayiri ve yeniçeri serdari ve ayan-ı vilayet işrarları zide kadrühum. Tevk'i-i ref'i-i hümayun vasıl olacak malum ola ki; hala vaki olan sefer-i hümayunum ve donanmayı hümayunum vesayir serhad mensurumun kalaileri için ziyade bir evet sipahi tabih olunmak lazım gelmekle bin yüz otuz senesinde Geliboli kerhanesine barut tabih olunmak fermanım olmağla sene-i sabıkda kühürceli müba'yede oluna gelen kazalardan Kühürceli Müba'ye olunmak lazım gelmeğın sene-i sabıka üzere bahar ve kayısı nakli ile otuzar sah akçeye olmak üzere lazım gelen bahaları barut hane nazırıyedeninden virilmek üzere Karesi Sancağı'nda vaki zıkr olunan kazalardan beş bin beş yüz --- halis müba'ye olunmak babında arz ve telhis olundukda. İmdi telhis mucebiyle mübaya olunmak babında ferman-ı alışanım sadır olmuşdur. Buyurdum ki hükm-ü şerifimle vardukda. Bu babda sadır olan emrüm üzere amel idub dahi tarih-i mezbure mahsub olmak üzere nazır mumamileyhen yedine virilen mühürlü ve nişanlı mevkufat defteri sureti mucebiyle taht-ı kazalarınızdan mübayası fermanım olan ol mikdar --- kühirceli halısı mua'ccela mübaya ve karhane-i mezbura nakli ve kabzına memur olunub teslim itdirmekde ziyade ihtimam ve bu bahane ile reaya fukarasına zul ve teaddide itdirmeye. --- itdirilub reaya fukarasından bir akçe virelim olmak üzere bir gün evvel mahalle-i mezbura nakil itdirmekden ziyade ihtimam tam eyleyesiz. Şöyle bilesiz alamet-i şerife itimad kılasız. Tahriren fi'l-yevmü'l-sani ve öşrin saferü'l-muharrer sene selasin miateyn ve elf. El-mahruse Edirne. Köhirceli --- 939.¹⁶¹

¹⁶¹Balkesir Şeriyeye Sicili, s.18

Aşağıdaki H.1127 tarihli belgede yine Gelibolu Karhanesi ile ilgili mevzuat yer almaktadır.

Mefahirü'l-kuzatü'l-hikam ma'denü'l-fazl ve'l-kelem Karesi Sancağı'nda vaki olan kadılar zide fazlühum. Ve mefahirü'l-emasil ve'l-akrankethüdayirleri ve yeniçeri serdarları ve ayan-ı vilayetin işrarları zide kadrühum. Tevk'i-i ref'i-i hümayun vasıl olucak malum ola ki inşallahü ta'ala --- mihnet-i atabda murre canibde vaki sefer-i hümayunum için vesair serhad mensurem kalai için ziyade barut siyah tencere lazım geldiği iş bu bin yüz yigirmi yedi senesinde Gelibolu kar hanesinde tencir fermanım olan barut için hayis göçücüler mübayesi takzi olmağla niyeti yoksa da kühürcile mübaye oluna gelen kazalardan sene-i sabık üzere her vakiyede otuzar sağ akçeye olub lazım gelen bahası hala barut hane nazırı olan kıdvetü'l-emacid ve'l-ayan aid zide mecdühu yedinden ashabına tamama virilub bir akçeleri ketm olunmak üzere Karesi Sancağı'nda vaki köhücüle mübaye oluna gelen kazalardan beş bin beş yüz --- mübaye olunmak üzere emr-i şerif virilmek babında iftiharü'l-ümerai'l-ekabir bilfiil defterdarım Hacı Mehmed Dame ulvihu arz ve telhis eylemeğin imdi telhis mucebince emel olunmak babında ferman-ı alışanım sadır olmuştur. Buyurdum ki hükm-ü şerifimle vardukda. Bu babda sadır olan emrim üzere emel idub dahi zikr kadılar ve kethüdayirleri ve yeniçeri serdarları ve ve ayan-ı vilayetin işrarları ve mübayesi ferman olan kühürceli devlet-i aliyemin --- olan barut siyahtuncu için olmağla nazır mumaileyhe yedine virilen mühürlü ve nişanlı mevkufat defteri sureti mucebince taht-ı kazalarınızdan ol mikdar vakiyye hal kühirceli fermanım olduğu üzere mü'cella mübaye ve karhane mezbureye nakl ve bir gün evvel kabzına memur olunmuşlar ve hayr-teslimde temessük aldırub akam-ı hizmet itdirmek her biriniz ziyade dikkat ve ihtimam eyleyesiz. Ve lazım gelen bahaları ferman olunduğu üzere nazır mumaileyhe yedinden tamama ashabına virdirub kimesnenin bir akçesi ketm itdirmeyesiz. Ama bu babda ziyade itimam idub ihmal ve mübahir olunmak emrim üzere --- barut tancının --- bais vaz' ve hareketde bu bahane ile reaya fukarasına zulm ve teaddiden ihtiraz ve ictinab eyleyesiz. Şöyle bilesiz alamet-i şerife

itimad kulasız. Tahriren fi muharrem-i ehram. Sene seb'a ve öşrin ve miateyn ve elf.

*Be makam-ı Konstantiniyye el-mahruse.*¹⁶²

H.1127 (M.1715) tarihli aşağıdaki defterde Gelibolu Baruthanesinde ferman buyurulan siyah barut için her hane-i mezbureye nakl ile birer vakiyyesi otuzar sağ akçesi olmak üzere Balıkesir Kazası'ndan mübayeresi ferman buyurulan dokuz yüz otuz dokuz vakiyye kühürcile kaza-i mezburda bulunmayıp bulunan yerlerden karhane-i mezbureye nakl ve kabzına memur olunup teslim ve temessük için taraf-ı miriden verilecek otuzar sağ akçeden maida birer vakiyyesi için beş yüz kırk sekiz guruş mübaye akçesinin ferman-ı ali ile Kühürcile Mübaşiri Hacı Ali yedine verilen tahsil defterine yirmi guruş mahkeme harcı, elli guruş katibe ve bir buçu guruş hademeye verilip, birer guruş muhassır enzamıyla beş yüz yetmiş üç guruş kaza-i mezburun iki yüz seksen bir hanesine paylaştırılmış her bir haneye ikişar pare isabet etmiş olup Hacı Ali yedine verilen tahsil defteridir.

*Defter oldur ki iş bu sene-i seb'a ve öşrin ve miateyn ve elf tarihinde Gelibolu baruthanesinde tancı ferman buyurulan barut siyah için her hane-i mezbureye nakl ile birer vakiyyesi otuzar sağ akçesi olmak üzere Balıkesir kazasından mübayeresi ferman buyurulan dokuz yüz otuz dokuz vakiyye kühircile kaza-i mezburda bulunmayub bulunan yerlerden alub karhane-i mezbureye nakl ve kabzına memur oluna teslim ve temessük olmak için taraf-ı miriden virilecek otuzar sağ akçeden maida birer vakiyyesi için al-i kaza marifetiyle virilen --- müctema' beş yüz kırk sekiz guruş mübaye akçesinin bi ferman-ı ali Kühürcile mübaşiri Hacı Ali yedine virilen tahsil defterine yigirmi guruş harç-ı muhakeme ve elli guruş katibe ve bir buçuk guruş hadameye virub birer guruş muhassırana enzamıyla beş yüz yetmiş üç guruş cümle marifetiyle kaza-i mezburun mevcud iki yüz seksen bir hanesine tevzi' olundukda. Baher haneye ikişer guruş ve ikişer pare isabet idub mumaillehe Hacı Ali Ağa yedine virilen tahsil defteridir ki zikr olunur. Fi 22 Safer 1127.*¹⁶³

¹⁶²Balıkesir Şer'iyye Sicili, s.35

¹⁶³Balıkesir Şer'iyye Sicili, s.36

2.3.13. Ziraat ile ilgili meseleler

H.1133 (M.1720-1721) tarihli aşağıdaki belge Manisa kadısına bildirilmiş olup, kaza-i mezbur alayı divan-ı hümayuna arzuhal gönderip Manisa Kazası'na tabi Turgutlu Kasabası'nda vaka olan avarız hanesi olan Babacez nam karye alayları Turgutlu Kasabası'nda yaşayan mezkure toprağında ziraatle uğraşırılar iken karye-i mezkurdan hanesine yüklemeleri ve saldırmaları men olunup ziraat eyledikleri toprakları işlemeleri hususunda emr-i şerif verilmesi rica olunmuş ve bu hususta Turgutlu Kasabası'nda sakin olan ve karye-i mezkurun zabt ve ziraat ve hanesine isabet eden avarız vesair hususat bu belgede yer almıştır.

Akza kuzzatü'l-müslimin evla vülatü'l muvahiddin madenü'l-fazl ve'l-yakin rafîü'l-ılam el-şerika veliddin varisü'l-murselin el-muhtass bi-mezidi inayeti meliki'l-muin mevlana Mağnisa kadısı zidet fezaile tevk'i-i ref'i-i hümayun vasıl olucak malum ola ki kaza-i mezbur alayesi divan-ı hümayunuma arzuhal gönderub Mağnisa Kazasına tabi Turgutlu kasabasında vaka olan avarız hanesi olan babacez nam karye alayileri Turgutlu kasabasında sakin olan mezkure toprağında ziraat ve hiraşet iderler iken karye-i mezkurdan hanesini --- ve tehmil itdir deyu teaddi itmeleriyle mezkurların olmakul olan teaddileri men' olunub toprak ve ziraat eyledikleri karye-i mezkurun hanesini ava eylemeleri babında emr-i şerif virilmek rica ideriz. Ecelden hazine-i amiremde mahfuz olan mukat defterlerine nazar olundukda. Saruhan sancağında vaka muallimci kazasının icmal üzere bin yigirmi beş buçuk ve bir buçuk rub' hanesi olub karye-i mezkurda on hanesini kazanın icmal hanesine dahil olduğu mukayyid olmağla hane-i avarıza bağılı emlak --- ziraat idenlerden tahsil için emr-i şerifim virilmek telhis arz olunmağın imdi telhis mucibince emel olunmak babında ferman-ı alişanım sadır olmuştur. Buyurdum ki hüküm-ü şerifimle vardukda. Husus-u mezbur mukayyid olub --- ilam üzere karye-i mezur alayileri Turgutlu kasabasında sakin ve karye-i mezkurun toprağını zabt ve ziraat ve hanesine isabet iden avarız vesair emr-i şerifimle vaka olan tekalifi marifet-i şer-i ali ava itdirdub mezkurun hanesini --- kazasına --- tehmil ideruz deyu bu vice fasılı --- itdiresiz. Şöyle bilesiz alameti şerife itimad kılāsız.tahriren fi'l yevmü'l hamis öşrin şehr-i ramazan-ı mübarek. Sene öşer ve selasin

ve mie ve alf. Be makamı Konstantiniyye. Kaydı 21 Rebiü'l-evvel.1133.¹⁶⁴

2.3.14. Göç

XVIII. Yüzyıl aşiretlerin ve konargöçerlerin yerleşik hayata geçirilmesi hususunda devletin büyük çabalar gösterdiği bir dönem olmuştur.

H.1132 (M.1719-1720) tarihli aşağıdaki belge Saruhan Sancağı'ndaki kazaların kadıları, Manisa Mütesellimi, kethüda, yeniçeri serdarları ve ayan-ı vilayet işrarlarına bildirilmiş olup, Anadolu Eyaleti'nde vaka kasaba ve karalarda yaşayan reaya taifesinin yerlerini ve yörelerini terk edip göç ile İstanbul tarafına gitmeleri nedeniyle bunların buradan men edilmesi hususunda buyruldu verilmiştir.

Hala medine-i Mağnisa'da --- şeriyet gara olan faziletli efendi hazretleri şerayı şaar Saruhan Sancağı'nda vaka kazaların kadıları efendiler zide fazlühum. Ve kıdvetü'l-emasil ve'l-akran Mağnisa mütesellim ve kethüdayirleri ve yeniçeri serdarları ve ayan-ı vilayet ve işrarları zide kadrihum inha olunur ki Anadolu Eyaleti'nde vaka kasabat ve karalara sakin olan reaya taifesinin kadim yerlerini ve yörelerini terk idub göç ile İstanbul tarafına --- idenler --- ile men' ve def' olunmak babında bir kıta ve bundan maada iskan hümayunlar ve kefere sekkesiyle ve harab olunub vesair ecnas nakd ve --- emr-i alişanda tasrih olunduğu vice üzere rayic olub bir akçe ziyadesiyle alınub virilmeyub badü'l-yevm hilaf-ı emr-i ali emel ve hareket idenlerin hakkından gelinmek babında bi takdir-i kıta ferman-ı celil-i alişan şerkıyakta sürur olmağla mezmun menfi cümlelerin malumu olmak için iş bu buyruldu tahrir ve ısdar ve sadır olan o emr-i alişenin aczi ile birer kıta suretleri irsal olunmuşdur vusulünde gerekdir ki sadır olan iki kıta emr-i şerif cümle mevaciyesinde feth ve karat ve mezmun-ı itaat makrunı mifar ve küberana malumları olmak için sevk ve Pazarda ve mecmuanası olan yerlerde mütedilerine itdirilub ve suret-i emr-i şerif birbirlerinin mahalle-i mahfuz kayd idub ve badü'l-yevm muceblerce imar ve hareket olunub mentebe olmayub hilafıyla vaz' ve hareket idenlerin iktiza iden teaddileriyle

¹⁶⁴Manisa Şeriyeye Sicili, s.17.

haklarından gelunub hususlar için sadır olan o emr-i aliyenin infaz ve icrasıyla birbirlerinin tekid ve itimam idub mucceb buyruldı ile amel olasız. Bundan sonra tefhis ve yehbis olunub bu hususla imhal ve tekasilin sebebiyle icrai ferman olunmamak istimal olur ise birbirleriniz mesul ve muatab olacağınız emr-i mukarrerdir deyu buyuruldı. Fi 23 zilhicce 1132.¹⁶⁵

2.3.15. Türkmen İskanı ve Eşyası

Aşağıdaki belgede Manisa'ya iskan eden Türkmenlerden Saruhan Valisi Abdullah Paşa'nın malumları olup mektubunda kaydı olan eşyaların isimleri zikredilmiştir.

Türkman iskanı için mezbur --- idub medine-i Mağnisa'da tezviri Saruhan valisi Abdullah Paşa'nın malumları oldukda hala malum olunca veya mişar-ı müşarülleyhen mektubları muccebince tahrir olunan eşyasıdır zikr olunur.

<i>Basma çeyiz</i>	<i>aded 1</i>
<i>Bakır rahat</i>	<i>aded 1</i>
<i>Sim kınlı kadama</i>	<i>aded 1</i>
<i>Köhne cuka kise</i>	<i>aded 1</i>
<i>Köhne kese</i>	<i>aded 1</i>
<i>Müsteel sarık</i>	<i>aded 2</i>
<i>Köhne zebun</i>	<i>aded 3</i>
<i>Kemer</i>	<i>aded 1</i>
<i>Yüz yasdığı</i>	<i>aded 1</i>
<i>Kumaş yorgan</i>	<i>aded 1</i>

¹⁶⁵Manisa Şeriyeye Sicili, s.42

<i>Köhne nebas kuşak</i>	<i>aded 1</i>
<i>Çarşab</i>	<i>aded 1</i>
<i>Tüfenk</i>	<i>aded 1</i>
<i>Ağaç kahve dibegi 1</i>	
<i>Köstek</i>	<i>aded 1,</i>
<i>kantar</i>	<i>aded 1,</i>
<i>urgan</i>	<i>aded 1</i>
<i>Köhne külagi maa ---</i>	
<i>Bakrac</i>	<i>aded 1</i>
<i>Tas</i>	<i>aded 2</i>
<i>Tencere</i>	<i>aded 3</i>
<i>Torba</i>	<i>aded 1</i>
<i>Köhne bakır sini</i>	<i>aded 1</i>
<i>Sabun kalıb</i>	<i>aded 16</i>
<i>Ebru çeyiz</i>	<i>aded 8</i>
<i>--- çeyiz</i>	<i>aded 7</i>
<i>Gözlük</i>	<i>aded 2</i>
<i>---</i>	
<i>Ayni boncuk</i>	<i>deste 1</i>
<i>Bir kaftanlık---</i>	
<i>Yarım kaftanlık şam---</i>	
<i>Makrume</i>	<i>aded 1</i>
<i>Kilim</i>	<i>aded 1</i>

--- bezi	aded 3

Çeşşir	aded 1
Tüfenk tabanca	aded 1
Beyaz ---	aded 3
Asdar	aded 1
Sabun kalıb	aded 9
Hamam gömleği	aded 1
Havlu makrume	aded 1
Köhne sarık	aded 1
Hamam döşemesi	aded 1
Kaşıık deste	aded 1
Peştamal	aded 1
--- başlık	aded 1
Kabur tabancası	aded 2
Tabanca	aded 2
Çubık üzengi	aded 1
Sim kınlı kılıç	aded 1
Palaska	aded 3
Köhne gara cift	aded 3
Seccade	aded 1

<i>Turı kısrak</i>	<i>aded 2</i>
<i>Al at</i>	<i>tane 1</i>
<i>Katır</i>	<i>tane 1</i>
<i>Kır bargir</i>	<i>tane 1</i>
<i>Bağru çapkun bargir</i>	<i>tane 1</i>
<i>Eğer</i>	<i>aded 7</i>
<i>Kilim</i>	<i>aded 1</i>

--- Mehmed Efendi , bezaz İmam El-hac İbrahim Efendi, Hamam Çeribaşı Mehmed, --- Halil Ağa, --- Yusuf, Çelebi Al-hac Mehmed, Bıyıklıade Mustafa Çelebi, mehmed---, Mustafa Beşe bin İbrahim Efendi, berberler kethüdayiri

*Mütesellim ağa meclis-i şer'a gönderub mezburun eşyasından --- üzere tahrir ider. Eşyasıdır.*¹⁶⁶

2.3.16. Vakıflar ile İlgili Meseleler

İslam dünyasında hayatın vazgeçilmez bir parçası haline gelen vakıf konusunun iyi anlaşılabilmesi için vakıf kelimesinin sözlük ve ıstılah anlamlarının bilinmesi gerekmektedir.vakfın sözlük ve terim olarak anlamları şöyledir:

Vakıf Arapça bir isimdir. Sözlük anlamı olarak durma, durdurma, hareketten mahrum bırakma, hapsedme gibi manalara gelmektedir. Vakıf kelimesinin çoğulu evkaf, ve vukuf'dur. Vakıf, kelime yapısı itibariyle isim olduğu halde “vakfetmek” karşılığında masdar ve bazen “mevkuf=vakfolunmuş” manasında ism-i mef'ul olarak da kullanılmıştır.

Ömer Hilmi Ahkami'l-Evkaf 'ta vakfı şu şekilde tanımlar. “Vakıf; menfaati ibadullaha ait olur vechile bir aynı Cenab-ı Allah'ın mülkü hükmünde olmak üzere temlik ve temellükten mahbus ve memnu kılmaktır.”¹⁶⁷ Yani bir malın

¹⁶⁶Manisa Şeriyeye Sicili, s.55.

¹⁶⁷ Ömer Hilmi, İthaf 'ul-Ahlaq Fi Ahkam 'il-Evkaf, Ankara, 1977, s.13.

menfaatinin insanlara tahsis edilmesi, mülkiyetinin ise durdurularak mülk edinilmesinin veya mülk olarak verilmesinin men edilmesidir. Vakfın hukuki manası ise bir şeyin intifa hakkının veya mülkiyetinin kamu yararına tahsis edilerek devamlı başkalarının intifa ve temellükünü engellemek, durdurmak olduğuna göre; birinci kayıt intifa hakkı veya mülkiyetin insanlara tahsisi şeklindedir. İkincisi ise bu durdurma ve alıkoymanın devamlılığıdır.¹⁶⁸ İslam hukukunda vakıf, bir malın sürekli olarak bir gayeye tahsisidir ve bu özelliği vakfi Medeni Hukuktaki vakıf (tesis) anlayışından ayıran önemli bir özelliktir. Vakıf müessesesi, Türk-İslam kültür sistemi unsurlarından birini bu topluma mensup bir kişiyi harekete geçirerek onun şahsi mallarından bir kısmını kamu hizmeti görececek kuruluşlara dönüştürmesi eylemidir.¹⁶⁹

Bütün vakıf tanımlamalarındaki ortak özellik, bir malın kamu hizmetine tahsis edilmesidir. Bu özellik, o kuruma sosyal içerik kazandırmaktadır. Çünkü kurum kamuya yönelik faaliyet gösterdiğinden, kamu ihtiyaçlarını gidermeyi, karşılamayı amaç edindiğinden, ayrıca söz konusu kamu hizmetinden faydalanan kesimin insanlardan oluşması nedeniyle kurumla toplum arasındaki ilişki ilgili kuruma sosyal özellik kazandırmaktadır.

Vakfi oluşturan üç temel unsur bulunmaktadır. i-Vâkıf: Vakfeden ii-Mevkuf: Vakfedilen şey iii-Mevkufunaleyh veya meşrutun leh: Vakfın menfaatleri kendilerine tahsis olunanlar.¹⁷⁰ Vakıf müessesesi yukarıda belirtilen üç unsuru aynı anda taşımak zorundadır. Söz konusu üç unsur birbirinden ayıramayacak bir yapıdadır.

Vakıflar Osmanlı Devleti'ndeki toplumsal, ekonomik ve kültürel hayattaki rolü bugün tahayyül edilemeyecek kadar geniş alanlara yayılmış ve fonksiyonları itibarıyla insan ve sosyal hayatın bütün cephelerini kuşatmıştır. Şu ifade vakıfların toplum hayatındaki yerini açıklamaktadır: “Osmanlı İmparatorluğu devrinde pek büyük bir inkişafa mazhar olan ...vakıflar sayesinde bir adam vakıf bir yerde doğar, vakıf beşikte uyur, vakıf mallardan yer ve içer, vakıf kitaplardan okur, vakıf bir medresede hocalık eder, vakıf idaresinden ücretini alır ve öldüğü zaman kendisi

¹⁶⁸ Ahmet Akgündüz, *İslam Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi*, Ankara, 1988,

¹⁶⁹ B. Yediöldüz, “Türk Kültür Sistemi İçinde Vakfın Yeri”, *Vakıflar Dergisi*, S.XX., s.404.

¹⁷⁰ Hafız Halil Şükrü, *Kitab-u Ahkam 'ül-Evkaf*, İstanbul, 1329, s.6.

vakıf bir tabuta konur, vakıf bir mezarlığa gömülürdü” (Arsebük 1937: 1133-1134).¹⁷¹ Görüleceği üzere Osmanlılarda vakıflar bir insanın doğumundan ölümüne kadar, hatta ölümünden sonra da etkili olan ve beşeri hayatın bütün gereklerini ve ihtiyaçlarını karşılayan sosyal yardımlaşma müesseseleridir.

Anadolu’daki her kentte olduğu gibi, şer’iyye sicillerini inceleyerek bir dönemin etkilerini araştırdığımız, Manisa ve Balıkesir’de de onlarca dini ve sosyal müessese mevcuttur. Bu müesseseler yalnız Manisa ve Balıkesir’in değil, birçok Osmanlı şehrinin karakterini göstermesi bakımından örnek oluşturacak niteliktedir. Bu müesseselerin halkla olan irtibatı ve merkezi idare ile ilişkilerine ışık tutan belgeler şer’iyye sicillerine aksetmiştir.

Manisa ve Balıkesir’de vakıflarla ilgili bir çok mesele İstanbul’dan gönderilen Ferman, berat ve buyruklara aksetmiştir. Sicillere kaydedilen bu belgelerde genellikle Darüssa’ade Ağalarının kontrolündeki Haremeyn evkafına bağlı vakıflar konu edilmektedir. Diğer bir örnek olarak yine yüksek saray görevlilerinin nezaretindeki vakıflara da sıkça rastlanmaktadır. Bu cümleden yola çıkarak aşağıdaki örnekleri sunabiliriz.

H.1127 (M.1715) tarihli belge Balıkesir kazası naibine bildirmiş olup Balıkesir’de sakin mahalle sidde-i saadete arzuhal edip hayrat sahibi müteveffa Reğvoş Balıkesir’de bina eylediği imaretinde tabi olunan kuruldan vakfiye-i mamul bahasından talebeler ve sebiler ve fakirlere itam olunmak üzere vakf edilmiş iken imaret-i mezbure vakfının meşrutiyet üzere iştirak mütevellileri olup Balıkesir’de sakin olan Ahmed ve Mehmed nam kardeşler birleşip bazı fesad kişilere inad etmeleriyle birlikte vakf-ı mumaileyhe mahsus medrese ve talebesi imarete tabi olunan kurullarıyla vakfın medresesinde olan talebe ve medresesi olmamaya talebeye imareten bir şer vermek gerekmediği hususuna muhalefet etmeleriyle bundan sonra müteveli babaları zamanında açıklanmış olup, şer-i ali ile vakf-ı mumaileyhe imaretinde tabi olunan fakir ulema ve talebeye itam olunmak üzere ferman verilmiştir.

*Kıdvetü’l-tevabü’l-teşri’n Balıkesir kazasında naib şerri olan
Mevlana zide ulvühu tevki’-i refi’-i hümayun vasil olucak malum ola
ki. Balıkesir’de sakin mahalleye ulum-u --- sidde-i saadetime arzuhal*

¹⁷¹ E. Arsebük, “Mameleke İstinat Eden Şahsiyet: Vakıf,” Adliye Ceridesi, İstanbul, 1937, s.1133-1134.

idub eshab-ı hayratdan müteveffa reğvoş medine-i Balıkesir'de bina eylediği imaretinde tabi' olunan taam ve kuruldun vakfiye-i mamul bahasında --- alü'l-italaf talebe-i ulum ve ibnü'l-sebiler vesair mesakin-i itiam olunmak üzere şart ve vakf itmekle bunlar dahi şart ve vakf üzere kadimden imaret-i mezbure kurul ve teamından --- ide gelmişler iken imaret-i mezbure vakfının hala ol-tevayet ve meşrutiyet üzere bir vice iştirak mütevellileri olub Balıkesir'de sakin olan Ahmed ve Mehmed nam karındaşları birbirleriyle yekün olub bu ana tabi've bazı müfessid kimesnelere istinad itmeleriyle vakf-ı mumailyhene mahsus medrese ve talebesi --- imaret tabi' olunan team ve kurullarıyla vakfın medresesinde olan talebe virir ve medresesi olmamağla talebeye dahi ol-takdirce imaretden bir şer virilmek iktiza itmez. Bu hilaf-ı şart vakf-ı teallül ve muhalefat itmeleriyle bundan akdem müteveli sabık babaları zamanında vice meşruh üzere niza' olundukda beynlere masluhun mutat itmekle yine şart-ı vakf mucebince ita'm-ı team olunmak üzere kabul-u neziden beynleri tevkıfdir muhabbet-i şerriye mucebince iki kıta'a emr-i şerif virilub nizamları mütedafi' olmuş iken mezburlarına hilaf-ı şart-ı vakf mugabir muhabbet-i şerriye ve emr-i şerif teallül niza' eyledikleri ve bu babda menval-i şerifiyeleri olduğunu bildirub mucebince amel olunub şart-ı vakf icra ve teallül-ü niza' itdirilmemek babında emr-i şerifim rica eyledikleri ecelden menval-i şerife mucebince şer-i ali görülmek emrim olmuşdur. Vusul buldukda. Bu babda sadır olan emrim üzere amel dahi ihzar hisama kılub makrumayıde kaide-i şer-i ali görülib fasl olunmayan hususları tamam hak üzere tefhıs-ı fetva-i şerif ve vakfiye-i meşhul baha ve sıhhat-i şerriye nazar idub göresi ilam olunduğı üzere vakf-ı mumailyhe vice meşruh üzere imaretinde tabi' olunan team ve kurulmasından fakr-i ulema ve talebe-i ulum ve --- vesayir mesakin ita'm olunmak üzere şart idub ve bu kadimden şart-ı vakf mucebince ita'm ve inkaf olunub ve vakfın medine-i mezbure mahzumı ve muin medrese talebesine şart itmiş değil iken vakf-ı mezbur mütevellileri olan mezkurlar hilaf-ı şart-ı vakf ol vecihle teallül-ü feza' itdirirler ise ol babda mukteza-i şer-i kadim ve fetva-i şerife mahul-u baha ve mezhun müvafık şer-i şerif olan mücenne-i şerriye mucebince amel olunub dahi badü'l şebut vakfı icra itdirub mezbur şer'i şerriye fetva-i münife şart-ı vakf ve emr-i hümayunum

muhالیf kılur ise teallül-ü feza itdirmeyesiz. İslamiyeye yazub arz idub husus-u mezbur için biz dahi emr-i şerifim varmalu eyleyesiz. Şöyle bilesiz alamet-i şerife itimad kılasız. Tahriren fi evahir-i safer sena seb'a ve öşrin ve mia ve elf.

Be makam-ı Konstantiniyye el-mahruse.¹⁷²

Aşağıdaki belge Kütahya Eyaleti mutasarrıfı olan vezire, Hüdavendigâr Sancağı Mutasarrıfına ve kadısına ve diğer kadılara bildirilmiş olup, darü's-saadet ağası olan mir-i şerifin evkaf nazırı olan Hacı Beşir Ağa Divan-ı Hümayun'a arz gönderip Merhum Sultan Murad Han ve Hazreti Emir Sultan evkaflarının perakende yorgan ve reaya tevabı üzerlerine lazım gelen hukuk ve rusumların vakıf tarafına ferman-ı alışan ile hazır olan tekliften sonra mir-i miran ve her liva ve mütesellimleri ve subaşları ve örf taifesi taraflarından müdahale olunmamak babında taht-ı hümayun ile müdahil edilmiş, emr-i sultan evkaflarından ve Sultan Murad Han Evkafından Kara Keçiler Cemait reayalarından Kütahya, Bursa ve Balıkesir mütesellimleri buyurduları ile kıbtıyan ve türkmen taifelerindensiniz diye hilaf-ı şer ve kanuna aykırı olmayla birlikte hattı hümayun geçen senelerde Delü Oğlan nam Şaki bağır hakkı dört yüz guruslarını alıp ve bu sene de Kütahya canibinden Kadı Oğlu nam kişi yüz gurusları ile birer ar katır ve bir adamları alıp bir o kadar akçe götürün diye reaya vakfın perakende ve perişan olmasına sebep olmuş merhum Veli Oğlanın ve Kadı Oğlunun iki senede aldıkları akçeler ve katır sahiplerine geri verilmesi gerektiği ve haps ettikleri adamları salıvermelerinin gerektiği hususunda buyruldu verilmiştir.

Düstur-ı mükerrrem müşir-i mufahham nizamü'l-'alem müdebbir-i umuri'l-cumhur bi'l-fikri's-sakib mütemmim-i mehamü'l-enam bi'rre'yi's-saib mümeheed-i bünyanü'd-devletü ve'l-ikbal müşeyyid-i erkani's-sa'adeti ve'l-iclal el-muhfuf-ibi-sunuf-ı 'avatıfu'l-melikü'l-ala Kütahya Eyaleti'ne mutasarrıf olan vezirim. Paşa edam-allahü iclalehu. Ve emirü'l-ümera'i'l-kiram kebirü'l-küberai'l-fiham zül-kadr ve'l-ihiram sahibü'l-'izz ve'l-ihtişam el-muhtass bi-mezid-i 'inayet-i meliki'l-ala Hüdavendigâr Sancağı'nda mutasarrıf. Ve sancağına mutasarrıf dame ikbalühu. Ve akza kuzatü'l-müslimin evla vülatü'l-muvahhidin ma'denü'l-fazl ve'l-yakin raf'i-i ulümü'l-şer'iyet

¹⁷²Balıkesir Şeriyeye Sicili, s.5

veliddin varis-i 'ulumi'l-enbiya ve'l-murselin el-muhtass bi-mezid-i 'inayeti'l-meliki'l-mu'in Mevlana kadısı zidet fezaile. Ve mefahirü'l-kuzatü'l-hikam ma'denü'l-fazl ve'l-kelam. Kadıları zide fazlühüm. Tevk'i-i ref'i-i hümayun vasıl olucak mahum ola ki. İftiharü'l-havas ve'l-mukdebir mütemmüdü'l-melük ve'l-selatin muhtarü'l-'izz ve'l-temkin bilfiil darü'l-sa'adetim ağası olub her mir-i şerifin evkafı nazırı olan Hacı Beşir Ağa dame ulvühu. Divan-ı hümayunuma arz gönderub taht-ı nezaretimde olmağla birusude vaku'uda her miri şerifin ve merkuman Sultan Murad Han --- Hazreti Emir Sultan evkaflarının perakende yorgan ve tevabı reayaları mefruzü'l-kalem ve maktu'a'ül-kadimden gelen el-vücuda serbest olub üzerlerine adası lazım gelen hukuk ve rüsumların taraf-ı vakfa ve ferman-ı alişan ile varid olan tekalif-i olmağla ada eylediklerinden sonra mir-i miran ve her liva ve mütesellimleri ve subaşıları ve sair ahel örf taifesi taraflarından müdehale olunmamak babında hatt-ı hümayun şevket makrun ile mü'tevvid ve müte'eddid o emr-i aliye sadır ve bir vecihle müdehale olunmak lazım gelmez iken --- sancak ve --- kadıları caniblerinde kışlak yerlerinde sakın her miri şerifin ve emr-i sultan evkaflarından kobaş cem'an ve Sultan Murad Han sani evkafından Kara Keçiler cemaat reayalarından Kütahya ve Bursa ve Balıkesir mütesellimleri buyurduları ile kıbtıyan ve türkman taifelerindensiz deyu hilaf-ı şer-i ve kanun ve mugayir hatt-ı hümayun geçen sene delü oğlan nam şaki bağır hakkı dört yüz guruşlarını alub ve bu sene Kütahya canibinden Kadı Oğlu nam kimesne yüz guruşları ile birer ar katır ve bir adamları cebra-ı ahz ve bu olkadar akçe götürün deyu mahbus götürüb gitmekle reayı vakfın perakende ve perişan olmasına bais ve mahsul vakfa keli garir olmağın merkum Veli Oğlanın ve Kadı Oğlunun hilaf-ı şer'i ve mugayir hatt-ı hümayun iki senede aldıkları akçeler ve katır marifet-i şer'i ali giru eshabındır. Ve mahbus götürdükleri adamları ıtlak ba'dül-yevm evkaf-ı merkumanın reayalarına hilaf-ı şer'i ve mugayir hatt-ı hümayun mütesellimleri tarafından ve taraf-ı aherden bir ferd müdehale eylememek babında emr-i şerifim virilmek ricasında eylemeğın imdi vice meşruh üzere emel olunmak babında ferman-ı alişanım sadır olmuştur. Buyurdum ki hükm-ü şerifimle vardukda. Bu babda vice meşruh üzere sadır olan emr-i celilü'l-kadir alişanım mucebince emel idub hilafıyla vaz' ve

*hareket itdirmeyesiz. Şöyle bilesiz alamet-i şerife itimad kılasız. Tahriren fi'l-yevmü'l seb'a öşrin ve rebüü'l-evvel. Sene tis'a ve Öşrin ve miateyn ve elf.*¹⁷³

Yine vakıflarla ilgili sorunlarda meydana gelmiş ve aşağıdaki kayıttta da görüldüğü üzere dava konusu da olabilmıştır.

Karesi Sancağında Minyad nahiyesinde Bayındır nam karye ve tevabı' zeametine bir vice iştirak bayrak-ı aleme tasarrufat olan rafi'a hazü'l-küttab Mustafa Çavuş ve El-Seyid Derviş Çavuş nam zeametleri taraflarından hususatı zikri --- vekil mücellatları olan Mehmed Beşir İbn-i Ahmed nam kimesne meclis-i şer'ide medine-i Balıkesir'de vaki merhum Yıldırım Han tabserah hazretlerinin bina eylediği cami'-i mürifin evkafına bayrak-ı ala bilfiil tevelli olan El-hac Halil bin Hacı Abdullah nam kimesne muhassırına bilvekal üzerine dehuyu ve takrir-i kalam idub müvekkilim mezburanın tasarruf oldukları zeamet-i mezkure tevabından medine-i mezbure Balıkesir civarında Kara Beğli zeametleri maruf-ı ısrar kava-i karbinde zeamet-i mezkure toprağı dahilinde vaki hala geçici Hacı Hasan tarlası dimekle meşhur bir taraflı Hacı Şeyhi ve bir taraflı Bahadır zade ve Sepetci Zade tarlaları ve bir taraflı Halalca karyesine mürur iden tarıkam ile mahdud --- on dönüm mikdar tarla ve yine maslunda vaki bir taraf müşakir ve oğlu ve bir taraflı Emir Muiddin oğlu tarlaları ve bir taraflı dere ve bir taraflı yine Halalcaya mürur on tarıkam ile mahdud tehmina on altı dönüm tarlaları zeamet-i mezkure toprağından olub --- zeamet-i mezbur tarafına alına gelmiş iken Mezbur El-hac Halil zikr olunan tarlaların öşürünün ahz ve tarık-ı vakfa sarf itmekle zeamet-i mezkure mahsulüne gadir eylemiş sual olunsun didikde gabetü'l-sual müteveli mezbur El-hac Halil filvaka Geçici Hacı Hasan zikr olunan tarlasına mutasarrıf iken fetv olub tarlaları oğulları Mehmed ve Mustafa'ya intikal idub mezbur Mustafa dahi fevt olub hissesi mahlul ve hakkı tapu karındaşı mezbur Mehmed'in olmağla bin yüz yigirmi dört senesinde cam'i-i mezkur müteveli olan Abdullah ibn-i Ebubekir nam kimesne dasükü'l-zikr tarlaları cam'i-i şerife vakfınındır deyu mezkureyi zeamet merkumeye

¹⁷³Balıkesir Şeriyeye Sicili, s.27.

elaman mutasarrıf olan ve havva ve Mustafa Beşir huzurunda davayı ve cam'i-i vakfından olduğına isbat ve --- hakim olan Ahmed Efendiden suhhat alub ol sıhhat mucebince zıkr olunan tarlalar vakf tarafına hükm olmağla mezbur Abdullah dahi mezbur Mustafa'nın mahlulünü karındaş merkum Mehmed ta'viz ve yedine temessük virub ve vaki olan öşürünün ahz ve vakfa huruf itmekle bina-i --- mülk ben dahi ahz idub vakf-ı huruf eyledim. Vekil merkum iştak olunsun deyu bu cevab virdükde. Gabü'l-iştak değil merkum cevabına müvekkil mezburan ol tarihte zeamet-i mezkureye elzama ahz-ı ta'viz itmeyub ve zabt dahi yine vekil dahi nasb itmeyub mutlaka vekalet ve elzam müritlerinden benim zabt ve tasarrufumda olmağla ben dahi mezbur ve Mustafa Beşeriye elzama ve vekalet tefviz itmiş değil iken mütevellı mezbur Abdullah bazı Bazı mütekebeye isnad ile ol günde hakim olan Ahmed Efendiyi tab'i kılub mezbur vahide Mustafa'ya zühul mültezim yazdırub hasumına ahel değil iken mevacesinde davayı ve meşhur mütevanızın hilafına müşabered zul-akatını itima' --- sıhhat-i tahrir itdirmekle ol takriri dahi bu makule meşhud ve mütevanızın hilafına akıbetine dahi ile makul olmaduğunu natik kavayi şerife virildiğinden maide zıkr olunan tarlalar hududlarıyla yedinde olan berat-ı şerif-i alişan'da ve suret-i defter-i hakaniyede --- deyu tahrir ve kayd olunub bigayet harab virileri zeamet tarafına mülhak olmağla mezbur gececi Hacı Hasan'ın dahi yedinde bulunan iş bu sahib-iarazi temessük dahi zeamet-i mezkure mutasarrıfları Ahmed Çavuş ve Mustafa Çavuş'un taraflarına sene-i sülüs ve tes'in ve elf tarihinde vekilleri olan Hacı Hüseyin'in mümezzi ve mihkam virdiği temessükden zıkr olunan tarlaların öşürünü kadimü'l-ayamdan zeamet tarafına alınageldiği meşhud ve tevatürdür deyu mütevellı mezbur El-hac Halil'in cevab-ı meşruhını --- mukabele ideceği mezbur el-hac Halil vekili merkumun vice meşruh üzere olan def'in inkar itmekle vekil mezburdan def'a meşruhuna beyn-i taleb olundukda. Adüli --- ve sükkat-ı müsliminden husus-ı mezbura vukufi olanlardan El-hac Mehmed bin Hacı Süleyman ve diğeri El-hac Mehmed bin Süleyman ve diğeri Mehmed Ağa İbn-i Hacı Mustafa'ya ve Mustafa bin Hüseyin ve Mehmed bin Ali ve Hüseyin Beşer İbn-i Hacı İbrahim ve Mehmed Halefi İbn-i Hasan ve Hakkı bin Hüseyin ve Ali Efendi İbn-i İbrahim ve Ali İbn-i Ahmed ve Yusuf Beşer İbn-i Huzur ve Mustafa Ağa İbn-i

Abdullah ve El-hac Mehmed Ağa İbn-i İbrahim ve El-hac Mehmed İbn-i Hacı Mahmud ve El-hac Ali bin İbrahim ve Mehmed Ağa ve İbn-i Abdullah ve diğeri El-hac Ali bin Ahmed ve nikaf Mehmed ibn-i Hacı Süleyman ve Mustafa Beşer İbn-i Hüseyin ve Ahmed ve Mehmed ve Mahmud Beşer İbn-i Mustafa ve Hüseyin Efendi İbn-i Osman ve El-hac Mustafa İbn-i Hacı Ali Hasan bin Avni ve Ebubelir Beşer İbn-i Abdullah nam kimesneler lacilü'l-sehade meclis-i şer'i hazurdan olub imtişhada olunduklarına fi'l-hakika bir taraf Hacı şeyhi ve bir taraf Bahadır zade ve bir taraf sütci zade tarlaları ve bir tarafı Halalcaya mürur iden tarıkam ile mahdud gececi Hacı Hasan mutasarrıf olduğu tehemmiyana on dönüm tarla ve yine mutasallında vaki bir tarafı şakirde oğlu ve bir Emir Muiddin Oğlu tarlalarına ve bir taraftan ve bir tarafına Halalca'ya mürur iden tarıkam ile mahdur tehemmina on altı dönüm tarla zeamet-i mezkura mülhakatından Kara Bey yeri dimekle maruf olucağı --- tırağından olduğu bizim malumumuzdır. Kadimü'l-ayamdan tarlayı mahruran mezkuranın öşürünü zeamet-i mezkure tarafından zabt olunub ahz ve kabz oluna geldiği meşhud ve mütevatir ve mezbur Abdullah mütevellinin husus-ı mezbur için ikamet eylediği müşabirler --- hususu hisse-i mezkurın bu vice üzere müşahidlerine şahadet dahi itdirdub her biri eva ve şer'iyeye eylediklerine gabü'l-kadir elzamına vesaire makul olduktan sonra vekil mezburun yedinde olan kava-i şerifeye kast olunub bir zeamet toprağından bir mikdar tarlayı kadimden ol zeamete mutasarrıf olanlar tasarruf idub ve el olduğu meşhud ve mütevatir iken cevabında olan vakfın mütevellisi vakfındır deyub meşhud ve mütevatirin hilafına beyn-i ikamet eyleyesiz. Makbul olur dahi inşallahü alam olmaz deyu buyurmağla mucibince mezbur Ahmed efendinin istima' eylediği şahidlerin müşahidleri makbul olmayub virdiği hüccet mukarrer olmamağla betlafına hükm olunub müteveli ol abdülmelikin virdiği tapu temessük dahi mahuliye olmamağla tarlayı mahdudan mezkur Aydın mutasarrıfı idub ahz olunan öşürün vekil mezbur mütesellim müteveli merkum El-hac Halil tenbiye olunub mavaki bittaleb ketb olundu. Fi'l-yevmü'l havi ve'l-öşrin fi şevvalü'l-mükerrem. Sene sitte ve öşrin ve mieteyn ve elf. ---

İbrahim Çelebi İbn-i Mehmed

Ahmed bin Mahmud

Mustafa bin Mehmed

İbrahim Efendi İbn-i ---

Hacı Hüseyin Çavuş İbn-i Ramazan Beşer

El-hac Mehmed Ağa İbn-i İbrahim Ağayı serdengeçdi

--- Mustafa Efendi

El-hac Ahmed bin Hacı Mustafa

*Mustafa Beşer İbn-i Hacı İbrahim.*¹⁷⁴

H.1127 (M.1715) tarihli aşağıdaki belge Karesi Sancağı mutasarrıfına ve Balıkesir Kazası naibine bildirilmiş olup belgede; Balıkesir’de vaki mütevefî Zağnos Paşa ve oğlu Mehmed Bey ve zevcesi Fatma Hatun evkaflarının evvela diyet ve meşrutiyet üzere mütevellisi olan İbrahim Efendi sidde-i saadete mühürlü arzuhal gönderip vakf-ı mezburdan Balıkesir’de vaki olan aherin evkafı medresesinde olan talebe için ta’m şart ve tayin edilmiş değil iken medresede sakin olan müftüler vakf-ı merkumanın imaresinde olunan ta’mı biz alıruz diye bildirilerde bulunmuş iken cemiyet ile gelip teaddi ve rencide etmeleriyle birlikte hüccet-i şer’iye mucebince emr-i şerif verilmiş iken bunlara uyulmamış bunun üzerine emr-i şerif rica eylenmiştir. Balıkesir Nahiyesi’nde tabi yüz on dört nefer reaya ve üç çiftlik ve haslı tehinde resm-i çift, ve benan ve mücerred ve bad-ı hırar cürm-ü cinayet ve deştibafı ve resm-i örs rive ve kaçkun ve beytü’l-mal yekün olarak on altı bin doksan akçe yazılmış olup yine Karye-i Aragöl mütevefî Zağnos Paşa vakfı olup yine Balıkesir Nahiyesi’nde tabi altmış altı nefer reaya ve bir çiftlik ve haslı tehinde resm-i çift ve benan ve mücerred bad-ı hırar cürm-ü cinayet ve resm-i guruşa dört bin dört yz altmış beş akçe yazılmış olup bu bağlamda ferman verilmiştir.

¹⁷⁴Balıkesir Şeriyeye Sicili, s.32.

Emirü'l-ümerai'l-kiram kebirü'l-küberai'l-fıham zül-kadr ve'l-ihtram sahibü'l-'izz ve'l-ihşam el-muhtass bi-mezid-i 'inayet-i meliki'l-'allam. Bir vice arpalık Karesi Sancağı'na mutasarrıf olan dame ikbalühu. Ve kıdvetü'l-nevab el-teşrin Balıkesir kazasında naibü'l-şerh olan Mevlana zide ulmühu. Tevk'i-i ref'i-i hümayun vasıl olucak malum ola ki. Balıkesir'de vaki mütevefı Zeğnos Paşa ve oğlu Mehmed Bey ve zevcesi Fatma Hatun evkaflarının evvela diyet ve meşrutiyet üzere mütevellisi olan kıdvetü'l-emasıl ve'l-akran İbrahim zide kadrehüye südde-i saadetime mühürlü arzuhal gönderüb vakf-ı mezburdan Balıkesir'de vaki --- olunan ta'addan defter-i hakani ve vakfiye-i ma'hul mihasında aherin evkafi medresesinde olan talebe için ta'm şart ve ta'yin itmiş değil iken aher medaresinde sakin olan müftiler vakf-ı merkumanın imaresinde --- olunan ta'mı biz aluruz deyu neza' ve ce'miyet memnu' iken ce'miyet ile gelub teaddi ve rencide itmeleriyle bundan akdem merafi' şer'i şerif olduklarında hilaf-ı defter ve mugayir şart vakf-ı teaddileriyle men' --- kabul-ı şer'ide hüccet-i şer'iyeye ve mucebince iki kıt'a emr-i şerifim virilmiş iken yine mündefi olmayub vice meşruh üzere tecmi' ile hilaf-ı şer'i şerife tesddi üzere oldukları ve bu babda davasına müvafık fetva-i şerif virildiğini bildirub mucebince emel olunub zahir olan teaddileri şer'i ali men' ve def' olunmak babında emr-i şerifim rica eylediği ecelden defter hane-i amiremde mahfuz olan defter-i evkafa müraca'at olundukda. Balıkesir nahiyesinde tabi' yüz on dört nefer reaya ve üç çiftlik ve haslı tehinde resm-i çift ve benan ve mücurred ve bad-ı hirar cürm-ü cinayet ve deştıbafi ve resm-i örs rive ve kaçkun ve beytü'l-mal yekün mugayire on altı bin doksan beş akçe yazar. Karye-i Aragöl ma'a kara-i sayire mütevefı Zağnos Paşa vakfi olub ve yine Balıkesir nahiyesinde tabi' altmış altı nefer reaya ve bir çiftlik ve haslı tehinde resm-i çift ve benan ve mücerrid bad-ı hirar cürm-ü cinayet ve resm-i gurus ve deştıbafiyekün mugayire dört bin dört yüz altmış beş akçe yazar. Karye-i Çağış Mehmed Bey Zağnos Paşa Bey Balıkesir'de olan meblağ hanesine vakfında olduğu meftur ve müfid bulunmağın hilaf-ı şart vakfıda ve mugayir defter-i hakani ol makul tecmi' birde teaddileri men' ve def' olunmak emrim olmuştur. Buyurdum ki vusul bulduk da. Bu babda sadır olan emrim üzere emel dahi bunun ol vecihle dahil olundukda. Mukaddem bir def'i şer'iyeye görülüüb fasıl

olunmayan hususları tamam hak ve adil üzere tefhıs ve vakfiye mahul bahaya hazır idub Göresi vakf-ı mezburdan aher medaresede sakin talebe için imarında tenc olunan ta'amda ta'am ta'yin ve şart itmiş değil ise ol babda mukteza-i şerh-i kadim ve vakfiye-i mahul baha ve meşrut vakfi --- mucebince emel idub dahi bad-ı şer-i şerife emr-i hümayunum mugayir medide iş itdirmeyub husus-ı mezbur için biz dahi emrim verilub eylemeyesiz. Şöyle bilesiz alamet-i şerife itimad kılāsız.tahriren fi evayil-i zi'l-hicce -----. Sene sidde ve ısrin ve mieteyn ve elf. Vasil fi 7 muharrem 1127. Be makam-ı Konstantiniyye el-mahruse.¹⁷⁵

Yine aşağıda H.1126 (M.1714-1715) tarihi Balıkesir Kazası'na ait vakıflarla ilgili bir ferman yer almaktadır.

Kıdvetü'l-nevab el-teşrin Balıkesir kazasında naibü'l-şer'i olan Mevlana zide ulmühu. Tevk'i-i ref'i-i hümayun vasil olucak malum ola ki --- Sultan Beyazıd Han --- Balıkesir kazasında bina eylediği medresenin müderrisi ve mütevellisi olan darende-i ferman vacibü'l-ezan kıdvetü'l-ulema el-hakikin Mevlana Ali zide ulmühu südde-i sa'adetime arzuhal idub selatin-i azam evkafi karyeleri mefrüzü'l-kalem ve maktuai'l-kadim mezigil alucuda serbest olmağla haricden dahil olunmak icab itmez iken müşarülleyhenin medresesi evkafından olan Balıkesir kazasına tabi' Eftelle ve Kesirdin nam karyelerinin vaki olan rüsüm-ı serbestiyesine aşer örf taifesi taraflarından hilaf-ı kanun müdehale ve vakfa garar olunduğın bildirub men' ve def' olunmak babında hükm-ü hümayunum rica eyledük. Ecelden imdi selatin-i azam evkafi karyeleri serbesddir haricden dahil olunmaz. Buyurdum ki hükm-ü şerifimle vardukda. Husus-ı mezbur tamam mukaddir olub göresin. İlam olunduğı üzere ise müşarilleyhenin vakfi karyelerinin resm-i cürm-ı cinayet ve resm-i avasına ve kul ve cariye ve dekanesine vesair ve bu sene beyler beyi ve sancak beyi ve odaları ve subaşlıları ve mütesellim ve alay beyi ve zeama ve arbab-ı tumarve çeri başı ve çeri sürücileri ve emna ve emal ve nazır ve nazar ve muhassıl-ı ahval vesair aylık erlerinden ve gayrından muhassıla hiç furur dahil ve taarruz itdirmeyub cümlesini

¹⁷⁵Balıkesir Şeriyeye Sicili, s.41.

taraf-ı vakıfdan ahz ve kabz itdiresiz. Ve onun gibi yazılı reayasının birinden cürm-ü gariz sadır olub kesb-i şer taleb ve siyaset veyahut ve kat'-ı uzve müstehak olaoldukdan dahi hükm-ü kadı lahık olub hüccet-i şer'îye virildikden sonra mecrum kenah sadır olduğu mahalde siyasete memur olanlar siyasete deyu bir akçe ve bir hibeleri eylemeyelerve aldirmayub men' ve def' eyleyesiz. Men ba'dı hilaf-ı kanun ve mugayir emr-i hümayun kimesneye iş itdirmeyub --- yazub bildirub husus-ı mezbur için biz dahi emr-i şerifim ısdarına muhtaç eylemeyesiz. Şöyle bilesiz alamet-i şerife itimad kılarsız. Tahriren fi evahir-i cemaziye'l-aher. Sene sidde ve ısrin ve miateyn ve elf. Be makam-ı Konstantiniyye el-mahruse.¹⁷⁶

Aşağıda H.1133 (M.1720-1721) senesinde Manisa'da Dilşikar Hatun'un yaptırdığı cami-i şerif'de iki akçe yevmiye ile ferraş olan kişinin ölmesiyle yerine layık bir kişinin getirilmesi hususunda berat virilmiştir.

Medine-i Mağnisa'da vaki Dilşikar hatun bina eylediği cami-i şerifde yevm-i iki akçe vazife ile ferraş olan sefer-i fevt olub yerine hala mahlul olmağla yerine iş bu raf'i-i tevk'i-i rafi'ül alişan-ı hakani nasuh --- layık ve müstehak olmağın tevciye olunub yedine berat-ı şerifim virilmek babında inayet itmeğin kavani vaki ise sadık idub bu berat-ı hümayunu virdim. Ve buyurdum ki yediü'l-yevm varub evkaf cam'i-i şerifde yevmi iki akçe vazifesiyle mutasarrıf olub vakfın --- medavemet göstere. Şöyle bilub hilafet-i şerife itimad kılalar. Tahriren fi evasıt-ı şehr-i zilhicce. Sene selase ve selasin ve mie ve elf.taht-ı Konstantiniyye.¹⁷⁷

Yine Mağnisa kadısına hitaben yazılmış fermanında: Mehmed Efendi sidde-i saadete arzuhal gönderip Manisa'da vaka olan Ali Bey evkafı işlerine bakmak için mütevellî tarafından bin yüz otuz iki senesinde mumailiyenin iltizamında olup mezbur vakfiyede cami-i şerif ve imaret amiresi için nakt yevmi doksan üç akçe vazife şart ve tayin olmuş iken kadılar arzıyla şart-ı vakıfdan ziyade yevmi altı yüz seksen akçe miktar belirlenip cihat için vazife için mahsulat vakfa verilmeyip bu hususta mahsulatın karşılanması için emir verilmiştir.

¹⁷⁶Balkesir Şeriyeye Sicili, s.47.

¹⁷⁷Manisa Şeriyeye Sicili, s.12.

Akza kuzzatü'l-müslimin evla vülatü'l-muvahiddin ma'denü'l-fazl ve'l-yakin rafî'ül-ulümü'l-şerîyye veliddin varis-i ulümü'l-enbiya ve'l-murselin el-muhtas bi mezidi inayet-i meliki'l-muin Mevlana Mağnisa kadısı zide fazlehu tevk'i-i ref'i-i hümayun vasil olucak malum olaki kıdvetü'l-emasil ve'l-akran Mehmed zide kadrehu sidde-i saadetime arzuhal idub Mağnisa'da vaka Ali Bey evkafı tevliyet-i evladiyet meşrutiyet üzere mütevellî tarafından bin yüz otuz iki senesinde mumaileyhen uhde veiltizamında olub vakf-ı mezbur vakfiye emval bahasında lüzum cami-i şerif ve imaret amiresinden maada --- vakf için nakt yevmi doksan üç akçe vazife şart ve tayin itmiş iken evkaf-ı mezbur --- deyu kadılar arzıyla şart-ı vakıfdan ziyade yevmi altı yüz seksen akçe mikdar --- vesair lüzumunda cihat için vazife ihras olunub mahsulat vakfa vefa itmeyub vakfın hirayet --- olduklarından başka iş bu mübarekde mahsul kalır olub ve levazım-ı imaret vefa itmemele sene-i mezburda ali vakıfdan makber fer hesab olunub masraf-ı imaret asul vakıfda olan ihram cami-i şerif ve imaretin vezayifi irad olan vakfa virilen mal-ı maktua lüzum olan masruf sair ihrac olundukdan sonra bakıyede muhasesat olan vezayif rakb üzere tevzim ve taksim olunub ziyade mutalebesiyle mumaileyhe rencide ve tekid olunmamak babında emr-i şerifim rica eylediği ecelden vice meşruh üzere asul vakıfdan olanlara temama virdikden sonra muhasesat olan vezayife rakb üzere virilmek emrim olmuşdur buyurdum ki vusul buldukda. Bu babda sadır olan emrim üzere emel dahi sen ki mevlana mumaileyhesin vice meşruh üzere asul vakıfdan olanlara temama virdikden sonra muhasesat olan vezayif rakb üzere virilub mezmun emr-i şerifimle amel olub hilafından bigayet hürur ve tevekkî eylesiz. Şöyle bilesiz alamet-i şerife itimad kılınız. Tahriren fi evasıt-ı şehr-i rebîü'l-evvel. Sene selase ve selasin ve mie ve elf. Konstantiniyye el-mahruse. Şehr-i rebîül evvvel 21/1133.¹⁷⁸

Mütevelliler, vakıfların yöneticileridir. Onlar vakıfları vakfiye şartları ve şer'i hükümlere göre yönetirlerdi. Mütevelliler ya vakıf nazırının arzı gereği berat-ı

¹⁷⁸Manisa Şerîyye Sicili, s.20.

şerif ile ya da kadının ataması ile göreve gelirlerdi. Tayin ile ilgili beratlarda genellikle vakıfa mütevellinin tayin tarihi, alacağı ücret de yazılırdı.¹⁷⁹

Vakfa müteveli olan kişi “kayd-ı hayat” şartı ile atanırdı. Ancak, görevini kötüye kullandığında görevinden alınabilir ya da kendi isteği ile görevinden ayrılabilirdi. Küçük vakıflarda müteveli görevini tek başına yaparken, orta ve büyük ölçekli vakıflarda mütevellinin katip ve cabi gibi yardımcıları vardı. XVIII. Yüzyılda, seyyidlerin vakıf mütevelliliği görevinde oldukça fazla yer aldıkları da gözlemlenmektedir.¹⁸⁰

Vakıfların gelirleri, arazilerden alınan oşür, “rûsm-u örfiye”, “bad-i heva”, “resm-i tapu”, resm-i küvvare”, resm-i kovan”, resm-i bennak”, “resm-i ispençe”, “resm-i oşr-ü begat” vb. kent içindeki vakıf arsalarının zemin kirası, vakfa ait han, hamam, dükkan, bedestenden alınan paralardı. XVIII. Yüzyılda vakıfların geliri çok azalmış ve kend binalarının tamirlerini dahi karşılayamaz olmuştur.

XVIII. yüzyılda müteveli tayinlerinde yolsuzluklarda sık sık görülmeye başlanmıştır. Vakıflara dışarıdan yapılan müdahalelerin sayısı artmıştır. Evkaf müfettişleri sık sık ihbar edilen şikayetleri incelemeye gönderilmişlerdir. Bu yüzyılda, vakıf davalarının evkaf müfettişleri ya da vekilleri tarafından görülmesi gerektiği, vakıf nezareti kurulduktan sonra kadı ve naiblerin bu davalara müdahalesi gerekmediği halde, usulsüz olarak kadı ve naiblerin bunlara müdahale ettikleri de görülmüştür.¹⁸¹

XVIII. Yüzyılda mütevelliler, taraftarlarından diledikleri kimselere “bila-ferman” kendi tezkereleri ile tayinler tertip etmişler, bunun sonucunda vakıfların masrafları artmış ve vakıflar harap olmuştur. III.Selim aldığı bir kararla, hatt-ı hümayun çıkarılmadıkça kimseye yeni vazife ve müteveli tezkeresiyle görev verilmemesini emretmiş ve vakıfların böylece çöküşünü önlemek istemiştir.¹⁸²

Medresede ders veren müderris, okutulan dersleri tekrar ettiren muid, medrese kitaplarından sorumlu hafız-ı kütüb, medrese görevlilerinin ve öğrencilerinin derslere zamanında gelip gelmediklerini tespit eden noktacı, yine

¹⁷⁹ Bahaeddin Yediyıldız. “Vakıf”, *D.İ.A.*, yıl:2012, C.42, S.479-486.

¹⁸⁰ B. Yediyıldız, “Vakıf”, s.479-486.

¹⁸¹ Yücel Özkaya, “XVIII. Yüzyılda Çıkarılan Adalet-namelere Göre Türkiye’nin İç durumu”, *Belleten*, no. 151, Ankara 1974, s. 445-491.

¹⁸² Y. Özkaya, “XVIII. Yüzyılda Çıkarılan Adalet-namelere Göre...”, s.445-491.

vakıflarda hizmet gören bevvab yani mektep kapıcısı ile cami, mescit, imaret gibi kurumların temizliğini yapan ferraşların maaşları vakıf gelirlerinden sağlanmaktaydı.

2.3.17. Askerlikle İlgili Meseleler

Askerlikle ilgili, seferler için askere ihtiyaç duyulması, askerlerin zamanında yerlerinde olmamaları, askerden kaçanlar, ihmaller, düzensizlik gibi pek çok meseleler kayıtlara işenmiştir. Aşağıda da Manisa ve Balıkesir sicillerinden bunlara örnek teşkil edecek konular yer almaktadır.

H.1130 (M.1717-1718) tarihli Kul Kethüdası Süleyman Ağa ve yeniçeri serdalarına hitaben yazılmış bu belgede asker ihracıyla memur olan sürücülerin ihmalleri sebebiyle orduyu hümayuna gelecek asker vaktiyle ayrışmayıp ve vaktiyle gelmemesi üzerine sefer-i hümayuna tedarik için ferman buyrulan memurlar Anadolu'nun sağ kolu nihayetine varınca yol üzerinde vaki olan kaza ve kasabat ve karasında bulunan çaylak yeniçeri ve cebeci ve topçu ve top arabacısı tairesinden lazım olup kul oğullarından bir ferd bile evlerinde ve yuvalarında kalmayıp tüfekleri ile serdarlar bayrakları altında toplayıp bin yüz otuz senesi cemaziye'l-evvelinin onuncu gününde bu askerleri zikr olan kazalardan toplayıp orduyu hümayuna yetiştirmeleri gerekirken bu söz konusu olmaması ve gecikmenin yaşanması sonucu serdarlıktan azl ve def olmaları babında ferman-ı ala mektuba yazılıp tahrir ve irsal kılınmıştır. Süleyman Ağa'nın bu yaşanan olayları yaşatmaması gaza ve gazad için can baş edip ferman buyrulduğu üzere tevaif-i mezburdan bir ferdi bile koymayıp evlerinden ve yerlerinden alarak orduyu hümayuna yetiştirmesi daha önce yaşanan ihmallerin olmaması için elinden gelenin yapılması emr olunmuştur.

Umdetü'l-emacid ve'l-ayan Anadolu'nun sağ kolu nihayetine varınca yol üzerinde --- ve sarende vaki kazalardan dergah-ı iana yeniçerileri askeri süvari bölüküne memur ocakda sabıka kul kethüdası olan Süleyman Ağa zide mecdühu ve mefahirü'l-emasil ve'l-akran kaza-i mezburlarda vaki yeniçeri serdarları zide kadrihum inha olunur ki. Dergah-ı iama yeniçerileri bu vakte gelince hidmetinin tayin ve umur-u hümayun meymenet-i karisi padişahı da --- müteveciye cihad-ı ivaz raitad olan asakir huzurunun cümlesinden mümtaz ve müsteşana kullardan evvel gelub sene-i maziye asakir

ihracıyla memur olan sürücülerin ihmalleri sebebiyle orduyu hümayun Nusret-i makruna gelecek ve asakir-i selam vaktiyle ayrışmayub eziyet-i sefer-i Nusret iden vaktinin ve nazırına bi deyi olduğundan ve şimdi deyi salalet-i karire mukaddem gelüb tedarik ve asakir-i İslamın bi müradına tealli --- olub küffar ve vezih karar sefur islam olan hasun ve kalain ve ekseriyete teferriye eyleyub suikasd kasdından da tecavüz eylemekle avade inayet-i cana mübakir --- ile emir bab cihad olan gazat mevcudın itikak ve ittihad ve gayret ve nivana idub sene-i sabıkda mukaddem hareket itmek hem mühimmat --- olmağın al-i şan mevali iş bu --- iştimahda nasır ve ihraz diye mübayire hadamet --- sefer-i hümayun meymenet-i makrun ziyade icnad-ı cihad itiyad-ı tedarik için şeref-i sürur bulan ferman cihanata' vacibü'l-teba' mucibince memur olduğunuz Anadolu'nun sağ kolu nihayetine varınca yol üzerinde ve sarende vaki olan kazanın kasabat ve tevahiri ve karasında sakın mukim ve sahhü'l-mesahı esamir-i çaylak yeniçeri ve cebeci ve topcı ve top arabacısı taifesinden merasim-i adaya uzuv ve levazım şeker sepas temettüe vakf-ı tear diyanet-i --- itikamın ile mahalle-i cenk ve harbe karar-ı midar ve tavana kul oğullarından bir ferd evlerinden vu yuvalarında kalmayub mükemmel ve müzmin ve müsellih ve bölü tüfenkler ile serdarları bayrakları altına cem' ve alamet-i taala. İş bu bin yüz otuz senesi cemaziye'l-evvelinin onuncu gününe gelub orduyu hümayun meymenet-i makruna mülahık --- ekrem ve nice muhterem sallalahü taala aliyye mevcut bu ittihallerin için mukaddema sadır olan evahir-i celil-i alişanım mazhun itaat makrunları muciblerinde zikr olan kazalardan ihraç ve orduyu hümayun Nusret makrun iriştirmekde memur olduğunuz asakir-i --- ferman buyurulduğı üzere iriştirmeleri vakt-i karibe ve bu hususda ziyade vakt ve ihtimam olunmak müfteza ve hamiyet-i islam mirur-ı cihan bi nayide olmağın sürücülerine memur olduğını mahalleleri ve kazalarında ve kasabat ve karalarında sakın mukim misafir-i sahhü'l-mesahı esamir-i çaylak yeniçeri ve cebeci ve topcı ve top arabacısı ve kul oğullarının bir gün evvel yerlerinden ve evlerinden ihraç ve mukaddema ferman buyurulduğı üzere bin yüz otuz senesi cemaziye'l-evvelinin onuncu günü orduyu hümayun --- mülahık ve mualati olmaları için kemal-i mertebe serat ve isticat ve bu vecihle hakkatinden olmayub Bu babda ihmal ve --- tasdi ve ihmalleri

sebebiyle vakt-i merkuradan kebir ve kalanlar ve sah-i şecait-i teaddi mevcudiyet-i beynde mahzul ve mefkub olub serdarlıktan azl ve nefi olmaları babında ferman-ı ala sadır olmağın mucibince iş bu mektubu tahrir ve irsal kılındı. İnşallahü taala vusulünde gerekdir ki sen ki zikr olunan kazaların tevaif-i mezkur sürücülüğüne memur Süleyman Ağa zide mecdühun sene-i maziye de olan sürücülerin ihmalleri sebebiyle --- vaki olan gaza ve gazad mafata niyet halisa ile bezil-i te'kidına can başı idub emr-i gaza ve cihad-ı mikar zerre tekasil ve nihadi eylemeyub ferman buyurulduğu vice üzere tevaif-i mezburdan bir ferdi alikomayub bu mucib emr-i alişan evlerinden ve yerlerinden ihraç ve cümlelerin emirden alub tarih-i mezburu cümleye orduyu hümayun tasri-i takruna iriştirmekde ziyade dikde ve ihtimam eyleyesiz. --- zikr olunan tevaif-i askeriye tarih-i mezbure orduyu hümayun ayrışmayub sefer-i hümayunum azimet-i tavazirine bais olunmak ihtimali olur ise sen ki ihmal ve tekasilin cümle olunub müstehak-ı itab ve ikab --- ana göre basiret ve intibah üzere hareket ve tarih-i mezbure taife-i mezkurun cümlesini orduyu hümayun mülhak ve mülakı olmaları için bezilban ve tavan eylemeyub ihmal ve müsamehereye kata'cevaz göstermeyesiz. Siz ki zikr olunan Anadolu'nun sağ kolu nihayetine varub gelince yol üzerinde --- ve sarende olan kazalarda vaki yeniçeri serdarların emr-i gaza ve cihat niyet-i halisa ve azimet-i sadıka ile tevciye olunmak erbab-ı cihad guzzat-ı muhidine farz-ı ayn olub sene-i maziye sürücülerini ihmal tekasil sebebiyle orduyu hümayunum tevazir bais ve --- mevzu' dergah-ı mekaddem ayrışub mukaddem tearikleriyle --- vaki olan inhizam mucib amel ve hareket kata' cevaz gösterilmeyub bigayet --- sefer ve seferilmesi ve cenk ve harb görmesi resm ve adab sahhü'l-esami ve esamire halika yeniçeri ve topçu ve topçu arabacısı cenk ve harb karar-ı mirar ve mekana kul oğullarının --- varınca koyub evlerinden ve yerlerinden ihraç ve bayrakların altına cem ve bil-nefs önlerine düşüb miket ve tevkif eyleyub makeddema ferman buyurulduğu üzere tarık-ı cadde kemal-i sürur ve şitab ile tarih-i mezbure orduyu hümayun mülhak ve mülakı olmakda ziyade ihtimam ve bezl makdur nam eyleyub ve bil-nefs gelmemekden ziyade hazır idub ve itina ve taifede mürur ve --- eyledüğün kaza ve kasabat ve karayı hilaf-i ser-i şerif bu ferdi rencide ve remide itdirmeyesiz. ---

ihmal ve müsameherenüz sebebiyle tarih-i mezbure orduyu hümayun ayrılmayub sefer-i tasrih itdik. Tavzirine bais olmak ihtimalünüz olur ise azl ve nefir ile ektifi olunmayub şer'a lazım gelen cüzi güz tertib oluna. --- mukarrer ve muhakkak bilub ona göre kema tahrir ve --- intibah üzere hareket idub mukaddema sadır olan ferman halikü'l kadr ve lazımü'l-ihtalimin mezhun itaat üzere tarih-i mezbure asker-i islam mülhak ve melakı olmakdan ziyade ihtimam ve teavife mezburdan bir ferd bir kereye --- kema mertebe ihtiraz ve ictinab idub mucceb mektub ile ahel olasız. Tahriren fi evahir-i şehr-i rebii'l-evvel sene --- selasin ve mie ve elf. ---.¹⁸³

Yine beyler beyine, kadılara, naiblere, mütesellimlere, kathüdalara, yeniçeri serdarları ve ocak ihtiyarları ve ayan-ı vilayetin işrarlarına hitaben yazılan aşağıdaki belgede dergah-ı mualla yeniçerilere cihad-ı gazada adet olan askeri mensurun müsteşna kulları iken şimdi içlerine ecnebi girmiş bazı kimselere iltimas gösterilerek vilayet serdarlığı verilip reayadan asker olucakları alıp kendilerine sahip çıkılıp yardım edildiği öne sürülerek memleketin hizamina helal geldiğinden, bir alay on başının hatt-ı hükümet, kazaların kasabat ve karasında olanlar askerlik edasıyla vakit geçirip sefer-i hümayunda serdarlar bayraklar altına alıp bazıları da serden geçdilik namıyla bayraklar altına alıp sürücüler ve askerler memleketlerinde ikamet edemeyip sefer-i hümayunda gaza ve cihad için intikam içinde olmayıp ferman olunduğu gibi vakti ve zamanyla taht-ı liva vusulünde mevcut bulunmayıp, orduyu hümayun ve havalilerinde iddia ettikleri kullukta hakkı bulunmayıp zabıtlarına bir türlü itiat etmeyip, atları, develeri katır ve eşyaları emelleri için keyiflerine göre kullanmaları eşkıyalık olduğu bunun içinde cezalarının tertip edilmesi ve ocakların nizamı için Mustaf Efendi görevlendirilmiş bu sorunların giderilmesi için ferman verilmiştir.

Düstur-ı mükerrem müşir-i mufahham nizamü'l-alem müdebbir-i umuri'l-cumhur bi'l-fikri's-sakib mütemmim-i meha'mü'l-enam bi'rre'yis-saib mümehhid-i bünyanü'd-devletü ve'l-ikbal müşeyyid-i erkani's-sa'adeti ve'l-iclal el-muhfuf-ı bi sunuf-ı 'avatifu'l-melikü'l-ala Anadolu'nun sağ kolu nihayetine varub gelince yol üzerinde vaki olan vüzera ve hitam edam-allahü ta'ala iclalehum ve e'azımu'l-ümerai'l-kiram, efahimü'l-küberai'l-fiham zü'l-kadr ve'

¹⁸³Balkesir Şriyye Sicili, s.8.

ih̄tiram eshabü'l-'izz ve'l-ih̄tişam el-muhtass bi-mezid-i 'inayeti'l-meliki'l-a'la beyler beyileri dame ikbalühüm ve akza kuzatu'l-müslimin el-muhtass bi-mezid-i inayeti'l-muvahhiddin ma'denü'l-fazl ve'l-yakin --- veliddin varis-i 'ulumi'l-enbiya ve'l-murselin el-muhtass bi-mezid-i 'inayeti'l-meliki'l-mu'in mevali izam zide fazluhüm ve meferahü'l-ümerai'l-kiram mürecaü'l-küberaü'l-fiham zül-kadr ve'l-ih̄tiram el-muhtass bi-mezid-i 'inayet-i meliki'l-'allam ancak beyleri dame 'izzühüm ve mefahirü'l kuzatü'l-hikam ma'denü'l-fazl ve'l-kelam kadılar ve naibler zide fazluhüm ve mefahirü'l emasil ve'l-akran mütesellimler ve kethüdayirleri ve yeniçeri serdarları ve ocak ihtiyarları ve ayan-ı vilayetin işrarları zide kadruhüm tevk'i-i ref'i-i hümayun vasıl olucak malum ola ki dergah-ı muallam yeniçerileri bu vakte gelince --- deyu mübeyyir umur-u hümayun --- padişahide --- mütevice cihad-ı gaza itiyad olan askeri mensurun cümlesinden müsteşana kulları iken bu azimedten beru ecellerine ecnebi ve bigafed duhul idub ve bazı kimesneleri iltimas ve şifaatleri --- adab görmeyi ferd-i mayidleri vilayet serdarlığı virilub suret-i defter-i hakaniyede -- --- cedit --- reayanın rüşütleri de alub asker olucak ve cihad üzere umurlarında ianet ve kendülerine sahib çıkılub bu babdan hizam-ı memleket ve ahval-ı --- helal geldiğünden gayrı zeyr-i İslam-ı mülhak müteffire bir alayı on başı --- hatt-ı hükümet ve kazalarınız kasabat ve karasında sakın askerlik edasıyla evkat geçub sefer-i hümayun vukuunda be'zilleri serdarlar bayrakları ve bazıları dahi serden geçdilik namıyla bayraklar altına idilub sürüciler ve --- memleketlerinde ikamet idemeyub sefer-i hümayunda --- gaza ve cihad --- ahz-ı intikam için olmayub mühr-ü kar ve kesb ve aher kar gasb-ı emval müslimin müdasıyla mütevece olub ferman olunduğı vice üzere vakt ve zamanıyla taht-ı liva vusulünde mevcut bulunmayub ve mürur ve obur eyledikleri müdayi ve kasabat ve kara-i meskur --- reaya ve berayayı teziyık ve ta'ciz ve evlad-ı reayalı ve livalı ve eşyalarında taarruz ve teaadi ile fesad ve fezahitleri hudud-u --- olmağla orduyu hümayun ve havallerinde dahi adia iddia itdikleri kullukda hidmat deyu miri bulunmayub ve hayr-ı hakanada bayrakları bekleyub ve zabıtlarına bir dürlü itiat ve ihtiyad eylemeyub ancak tahrir-i bilad ve tağrib-i abad için sefere geldiklerinde miada hidmet heycan-ı gazad mühdiyeded ile muharir ve mukatliye mübaşeret eylediklerinde ol

makul --- ve asakir-i mensurun --- hallerinde buldukları at ve deve ve katur ve emval eşyaların bil kalbe --- ve fezahat ile --- inkisar ve inhaz emellerine muceb keyfiyad-ı seniyed cesaretleri civar-ı müsliminin --- harb ve katalda perakende ve perişan olmadığı ve bunun --- Eşkiyanın yolunda bulunan emvali ----- için ahz ve kandülerinin müstehak oldukları cezaları tertib olunmak üzere istifda olundukda bu husus --- olub müselli meşruiyedde olduğuna alimü'l-aman el-müteberrir-i fazl --- hala şeyhü'l-islam ve müftü'l-enam Ebu İshak ve İsmail edamallahü ta'ala feza'ilühu tarafından fütüvvet-i şerife virilub ve mucebince garetkar olan firar-ı şakilerin lazım gelen cezaları tertib ve ocakların nizamı için iltimasladığı bina-i hatt-ı hümayun şevket makrun şerfiyakta sürur olmağın bu husus için dergah-ı muallam yeniçerileri ocağından mütehadıye-i aliye kar-ı kızar ve hala --- kıdvetü'l-emacid ve'l-ayan Mustafa zide mecdühü bi ferman-ı alişan te'yid ve irsal olunmağla vusulünde vice meşruh üzere --- ile muharebe ve mukatle üzere iken hüzz-e hecayi firar ve orduyu hümayunda garat-ı islamın mühime-i harika hallerinde at ve deve ve katur vesayiri ism-i mal itlak olunan emval ve eşyalarını garet idub --- tarafına firar ve askeriyelik ve iddiasıyla bulunanları kaza-i bekza ve karaya karakürek kebiri teftiş ve tefhıs ve her kazayı mefad yollarında itdirilub bulunduğu mahallerden bayi hal ahz ve el getirilüb --- lazım gelenlerden buldurulub yedlerinde olan ahval-ı mağsunenin cümlesini marifet-i şer-i ali beytü'l-mal müslimin için ahz ve kabz ve kendülerine virilen fetva-i şerif ve şerfiyakta mahdur olan ferman-ı cihana ve gata'a vacibü'l-itiba' ve mezmun üzere akubat-ı meşruidden haklarında lazım gelen cezaları tertib vesaire muceb-i gayret ve --- icra-i mezmun emr-i ali eylemekde cümleliz ziyade teküd ve ihtimam eyleyesiz. Ve sen ki husus-u mezbur memur batu bölük başı zide mecdühu da ol makul cenud-u müslimin küffar ile muhabere esnasında iken ağar-ı tekerlik idub asker-i islamın ve inkisar inhaz emellerine bais olanları yeniçerilik ve namıyla tezkir itmeyub ve askeri olmak vice üzere sahib çıkılmayub dirlikde bir dürlü alakadar halleri yokdur. Ana göre cümle vilayet alaylarına münadilerinde itdirub ve iddia sürurunda olduklarında harir ve cümle istima' itmeyub bu vechle mürur ve obur eyledikde kazaların mahkemelerinde tescil ve memur olduğun sağ kolun nihayetine varub gelince fesad ve

şikadetde alakası olmayan mukaddid ve ahel arz neferatını ahirin arz ve --- sebebiyle hilaf-ı şerri şerif ve mugayir ferman-ı ali bir dürlü rencide ve remide itmeyub --- kemal-i sadakat üzere eyleye tahsil --- iftiharü'l-ümeraü'l-ekabir dergah-ı muallam yeniçerileri ağası olan Mehmed Ağa dame ulvühu tarafından mühürlü mektub virilmekte vice meşruh üzere amel olunmak babında ferman-ı alıšanım sadır olmuştur. Buyurdum ki bu babda sadır olan ferman-ı celilü'l-kadrim ve ağa-i mumailyhe tarafından virilen mühürlü mektub mucebince amel idub --- hilafına zavi cevaz göstermeyesiz. Şöyle bilesiz alamet-i şerife itimad kılarsız. Tahriren fi evasıt-ı muharremü'l-haram. Sene selasin ve miateyn ve elf.

Vice meşruh üzere dergah-ı ala yeniçerilerin ağası Mehmed Ağa'nın mahlub-ı mektubı ve cebeci başınındır hatta mühür mektubı vardır.¹⁸⁴

Aşağıdaki belge Anadolu'nun sağ kolu nihayetindeki ocakta kul kethüdası olup sağ kol sözcülüğünde memur Süleyman Çavuş ve Ocakda Osman Çavuş'a bildirilmiş olup sefer-i hümayuna tedarik için tahtı kazalarında vaki kasabat ve karada sakin ve misafir olan yeniçeri ve cebeci ve topçu ve top arabacısı taifesi cenk ve harbe kadar kul oğullarından bir ferd bile yerlerinde ve evlerinde bırakılmayıp cümlesi mükemmel bir şekilde tüfekleri ile serdarların bayrakları altında toplanmasına ve bin yüz otuz üç senesi cemaziye'l-evvelinin onuncu günü orduyu hümayuna katılmaları ve orduda mevcut bulunmaları için sürücü ağalara tenbiye edilip vakti ve zamanında orduya mülhak olunup yeniçeri serdarlarından ve tevaif-i mezkureden yerlerinden ve evlerinden çıkmayıp gecikmeye cesaret edenler sakin oldukları kazanın kasabat ve karasında marifet-i şer'i ali ile haklarından gelinmek için bu mektub Çavuş evladı Osman Çavuş mübaşir tayin olmuş ve zikr olunan sağ kol nihayetinde yol üzerinde olan kazaların kadıları ve Süleyman Ağa mübaşir tayin olunan Osman Çavuş'a taht-ı kazalarında ihtimamı tam eyleyip tevaif-i mezkuru bir gün evvel vakti ve zamanında orduyu hümayına mülhak ettirmeleri bu mektup ile bildirilmiştir.

Şer'ay-ı şa'ar --- Anadolu'nun sağ kolu nihayetine varub gelince yol üzerinde --- diyarında olan kuzzat efendiler zide fazlühum

¹⁸⁴Balikesir Şeriyeye Sicili, s.9.

ve umdetü'l-emacid ve'l-ayan ocakda sabıka kul kethüdası olub sağ kol sözcülüğünde memur Süleyman çavuş zide mecdühu ve kıdvetü'l-emasıl ve'l-akran ocakda küçük çavuş Osman Çavuş zide kadrihu inha olunur ki --- tevfiķa iş bu sal-ı meymenet iştima'alde nasır ve iğraz deyu mübayi ve adamet-i sinnet ve seydü'l-mürselin için --- bi mevalikim ve enfeskim nasr-ı müniffi üzere küffar-ı zelalet kirdardan nice mala aynı üzerine mukarrer olan sefer-i hümayun meymenet-i mukarrerden --- üzere ziyade icnad-ı cihad-ı itiyad tedariki için taht-ı kazalarınızda vaki kasabat ve nevahı ve karayı sakın mukim ve misafir sıhhü'l-esamı ve esamı halk yeniçeri ve cebeci ve topcı ve top arabacısı taifesinden merasim-i adaya lazım --- vakf-ı şaar ve yanıt ve zepur sipat istikamet ile mahalle-i cenk ve harbe kadar yarar ve tavana kul oğullarından bir ferd evlerinde ve yerlerinde kalmayub cümlesi mükemmel ve mertebe ve müslih böyle tüfenkler ile serdarları bayrakları altında cem ve inşallahü ---. İş bu bin yüz otuz senesi cemaziye'l-evvelinin onuncu günü gelub orduyu hümayuna mülhak ve mülakı ve taht-ı liva ve resul-ı Ekrem ve muharrem sallallahü ta'ala aliye ve --- mevcut bulunmaları için bundan akdem sadır olan o emr-i celil-i alişan mucablerinden mütea'ddi ve sürücü ağalar ta'yin ve irsal ve sene-i sabıktan mukaddem orduyu hümayuna irişdirilmeleri de tenbiye ve te'kid olunmuşdı. Hala sefer-i hasır temaşük vakt-i karibe olmağla tevayif-i mezkurenin tehirleri sürücülerin ve serdarların ihmal ve tekasillerine amel olunmağla sağ kol nihayetine varub gelince yol üzerinde bir yer diyarında olan kazalar yol üzerinde bulunan tevayif-i mezkur te'cil alü'l-te'cile gelub orduyu hümayun nasır takruna mülhak ve mülakı itdirilmelerinde vakt ve ihtimam olunub yeniçeri serdarlarından ve tevayif-i mezkureden yerlerinden ve evlerinden çıkmayub bu emr-i mühimma lazımu'l-ihtimamı da avk ve tehir ile tekasil cesaret idenler sakın oldukları kazanın kasabat ve nevahı ve karasında ma'arifet-i şerr-i ali tecir ve tefhis olunub gazad-ı cihaddan mekul ve abaaddan tayife-i mezkurenin mühkim haklarından gelinmek babında iş bu mektub-ı tahrir ve kıdvetü'l-emasıl ve'l-akran hala ocakda küçük çavuş evladı Osman Çavuş zide kadrihu mübaşir ta'yin ve irsal kılındı vusulünde gerekdir ki siz ki zikr olunan sağ kol nihayetine varınca yol üzerinde --- diyarında olan kazaların kadıları efendiler zide fazlühum siz ve sen ki mukaddema sözcülük memuru

Süleyman Ağa zide mecdühu ocak tarafından mübaşir ta'yin olunan Küçük Çavuş Osman zide kadrühu taht-ı kazalarınıza varub dahil oldukda alü'l-ittifaka bu emr-i mühimmeyi diniye ihtimam tam eyleyub yol üzerinde bulunub taht-ı kazalarınıza dahil olan tevayif-i mezkuru kata'a tevkıf ve iram itdirmeyub sür'at ve tekabile teysir ve irsal ve bir gün evvel orduyu hümayuna mülhak ve mülakı itdirilmelerinden ziyade vakt ve ihtimam idub yeniçeri serdarlarından ve tevayif-i merkumeden mukaddema sadır olan o emr-i aliyenin mezmunlarına mugayir hareket-i cesaret ve yerlerinde kalmuş bir ferd bulunur ise --- ihtifa olunmayub ma'arifet-i şerri ali ve mübaşir mumaileyhe müfrikalarıyla ahz olunub gaza ve cihaddan mekül ve aba iden tayife-i mezburenin mühkim haklarından gelunub bu emr-i mühime lazı mü'l- ihtimamun tekmil ve itmamında bezl-i makrur tam eyleyesiz. Ve siz ki mübaşir mumaileyhe siz memur olduğunuz sağ kol nihayetine varub gelince yol üzerinde --- diyarında olan kazaların kasabat ve nevahı ve karasında tevayif-i mezbureden yol üzerinde olanları tecil-i alü'l- te'cil tesir ve irsal ve bir gün evvel orduyu hümayun nasır takrun mülhak ve mülakı itdirilmelerinde vakt-i tam eyleyub gaza ve cihaddan aba ve bir takrib ile evlerinde ve yerlerinde kalmuş bir ferd bulunur ise gerek gibi tecis ve tefhıs kat'a himaye ve ihtifa olunmayub vice meşruh üzere ma'rifet-i şerri ali haklarından gelinmek üzere ziyade ihtimam olunub bir ferdi hiamye itmeyub bu emr-i mühime lazı mü'l-tekmil ve vacibü'l-itimamında tekasil ve te'kırdan ve ihmal sahelden bigayet ittifa ve ihtiraz idub mucceb mektub ile amel olasız. Tahriren fi avail-i şehri cemaziye'l-evvel. Sene selasin ve mia ve elf. - ---¹⁸⁵.

Aşağıdaki belge Anadolu'nun sağ kolu nihayeti yol üzerinde bulunan kazaların kadılarına ve kul kethüdası olup sağ kol sürücülüğüne memur olan Süleyman Ağa'ya bildirilmiş olup sene-i mübarekte sefer-i hümayun için taht-ı kazalarında vaki kasabat karada sakin yeniçeri, cebeci, topçu ve top arabacısı tairesinin emr-i şerifde zikr olduğu ve anlatıldığı üzere orduyu hümayuna tenbiye tekid olmuştur. Hala hareket olmamış olup acele edip vakti ve zamanında orduyu hümayuna mülhak olmaları babında ferman-ı alışan Çavuş Osman Ağa ile irsal

¹⁸⁵Balıkesir Şeriyeye Sicili, s.11.

olunması mektuba yazılmış ve bu konuda ihtimam gösterilmesi hususunda ilam verilmiştir.

Şer'ayı şa'ar Anadolu'nun sağ kolu nihayetine varub gelince yol üzerinde --- diyarında vaki olan kuzzat efendiler zide fazlühum ve kıdvetü'l-emacid ve'l-ayan ocakda sabıka kul kethüdası olub sağ kol sürücülüğine memur olan Süleyman Ağa zide mecdühu badü'l-islam inha olunur ki iş bu sene-i mübarekde ----- olan sefer-i hümayun için taht-ı kazalarınza vaki kasabat ve nevahı ve karayı sakın yeniçeri ve cebeci ve topcı ve top arabacısı taifesinin emr-i şerifede zikr ve tasrih olunduğu cümlesine sabıktan mukaddem orduyu hümayun derşimlerinde tenbiye ve tekid olunmuşdur. Hala vakt-i hareket karib olmağın tevayif-i mezkurun te'cil alü'l-te'cil gelub orduyu hümayuna mülhak ve mülakı olmalarında vakti tam olunmak babında --- sadır olan ferman-ı alişan hala küçük çavuş olan Osman Ağa ile irsal olunmağla mektubu tahrir olunmuşdur. İnşallahü ta'ala vusulünde mucib emr-i ali üzere amel ve hareket ve bu emr-i mühime --- ziyade ihtimam ve vakt idub bir dürlü nesahı ve tekasilden gayetü'l-gayrı ihrar ve ictinab eylesesiz. Ve ilam. --- cemaziye'l-evvel. Mektub-sürur Azim Mehmed Paşa hazretlerindir.¹⁸⁶

Yine aşağıdaki belgede askerlerin orduyu hümayuna geç katılması ve bu ihmelin giderilmesi hususu Anadolu'nun sağ kolu nihayetindeki kazaların kadılarına ve kul kethüdası olup sağ kol sürücülüğüne memur olan Süleyman Ağa ve ocakta çavuş olan Osman Çavuş'a bildirilmiş olup gereğinin yapılması için ferman verilmiştir.

Mefahirü'l-kuzatü'l-hikam ma'denü'l-fazl ve'l-kelam Anadolu'nun sağ kolu nihayetine varınca --- diyarında vaki olan kadılar zide fazlühum. Ve kıdvetü'l-emacid ve'l-ayan ocakda sabıka kul kethüdası olub sağ kol sözcülüğüne memur olan Süleyman zide mecdühu. Ve kıdvetü'l-emasil ve'l-akran ocakda küçük çavuş olan Osman zide kadrihu. Tevk'i-i ref'i-i hümayun vasil olucak. Malum ola ki. Badü'l-allahü ta'ala ve Hasan tevfiika iş bu sal-ı meymenet iştimalde nasb ve ağraz deyu mübayire ve adama senet-i seniyye

¹⁸⁶Balkesir Şeriyeye Sicili, s.11.

fahrü'l-mürselin için --- nas-ı hissini üzere küffar-ı zalalet kürdarda nice mülayeni üzerine mukarrer olan sefer-i hümayun meymenet-i makrudun --- üzere ziyade icnad ve iza-i ittiyad tedariki için taht-ı kazalarınızda vaki kasabat ve nevahi ve karada sakin mukim ve misafir sıhhü'l-esamı ve esamiye çalmak yeniçeri ve cebeci ve topcı ve top arabacısı tayifesinden merasim-i adaya arif ve levazım şeker sıpası ni'met-i vakf-ı şa'ar diyanet ve ziver şayan istikamet ile mahalle-i cenk ve harb kadar yarar ve tavana kul oğullarından bir ferd evlerinde ve yerlerinde kalmayub cümlesi mükemmel ve mertebe müslih boylu tüfenkleriyle serdarları bayrakları altına cem' ve irsal olduğu iş bu bin yüz otuz senesi cemaziye'l-evvelinin onuncu günü gelub orduyu hümayuna mülhak ve mülakı ve taht-ı liva-i Ekrem ve nebîyi muhterem sallalah'ü-ta'ala aliye ve selimde mevcut bulunmaları için bundan akdem sadır olan o emr-i celil-i alişan mucbelerince müteaddid sözcüler ta'yin ve irsal ve sene-i sabıktan mukaddem orduyu hümayun irişdirilmelerinde tenbiye ve tekid olunmuşdu. Hala sefer-i nusret meşük vakti karib olmağla tevayif-i mezkurenin tehiri sürücü serdarları ihmal ve tekasillerine amel olunmağla Anadolu'nun sağ kolunun nihayetine varub gelince yol üzerinde ----- diyarında olan kazalarda tevayif-i mezkureden bulunanlar te'cil alü'l-tecil gelub orduyu hümayun nasr-ı temkuruna mülhak ve mülakı itdirilmelerinde ziyade deft ve ihtimam olunub yeniçeri serdarlarından ve tevayif-i mezkureden evlerinden ve yerlerinden çıkmayub bu emr-i mühim lazımü'l-ihitimadda avk ve tezîr ile tekasil-i hesaret idenler sakin oldukları kaza ve kasabat ve nevayi ve karasında marifet-i şerri ali tecis ve tefhis olunub bu gaza ve cihaddan nekül ve aba iden tevayif-i mezburenin mühkim haklarından gelinmek için mumaileyhe küçük çavuş Osman zide kadrihu mübaşir ta'yin ve irsal olunmağın vusulünde siz ki kadıarsız gerek mübaşir mumaileyhe Küçük Çavuş ve gerek sözcü mumaileyhe Süleyman zide mecdühu ali alü'l-ittifaka bu emr-i mühimmede ihtimam tam eyleyub bu yol üzerinde bulunub taht-ı kazalarınıza dahil olan tevayif-i mezkurı kat'a tevkîf ve edam itdirmeyub sürat ve şıtab ile tesir ve bir gün evvel orduyu hümayun irsal mülhak ve mülakı olmalarına ihtimam eyleyub yeniçeri serdarlarından ve tevayif-i mezbureden mukaddema sadır olan o emr-i aliyenin mezmunlarına mugayir

harekete cesaret ve yerlerinde kalmuş bir ferd bulunur ise himaye ve ketm ve ihtifa olunmayub marifet-i şer'a ve mubaşiran mumaileyhe marifetleriyle ahza mihkim haklarından gelinub bu emr-i lazımı'l-ihitimamın teknil ve itimamında bezl makdur eyleyesiz. Ve siz ki mumaileyhesiz. Siz dahi memur olduğunuz sağ kol nihayetine varub gelince yol üzerinde ve --- diyarında vaki olan kazaların kasabat ve nevahu ve karasında tevayif-i mezbureden yol üzerinde bulunanları tecil alü'l-tecil --- ve bir gün evvel orduyu hümayun irsal ve mülhak ve mülakı olmalarında vakti tam idub bu gaza ve cihaddan abad bir takrib ile evlerinde ve yerlerinde kalmuş bir ferd bulunur ise tecis ve tehis ve kat'a himaye olunmayub marifet-i şer-i ali haklarından gelinmek üzere ihtimam idub bir ferdi himaye ve bu emr-i mühim lazımı'l-teknilde tekasil tefsirden bigayet ittifa ve ihtiraz eyleyesiz. Bu düstur-u mükerrem müşir-i mufahham nizamü'l-'alem bil-fil dergah-ı muallam yeniçerileri ağası olan vezirim Abdullah Paşa edamallahü ta'ala iclalehu tarafından mühürlü mektub virilmekle mucibince amel eylemeniz babında ferman-ı alişanım sadır olmuşdur. Buyurdum ki; vusul buldukda bu babda sadır olan emr-i celilü'l-kadrim ve müşarülleyhe tarafından virilen mühürlü mektub mucibince amel idub hilafında bigayet ihtiraz eyleyesiz. şöyle bilesiz. Alamet-i şerife itimad kılarsız. Tahriren fi evail-i cemaziye'l-evvel. Sene selase ve miateyn ve elf. Edirne el-mahruse.¹⁸⁷

Aşağıdaki belge Balıkesir Kadısına hitaben yazılmış olup, dergah-ı ali yeniçeri kulları ve askerlerin korkup kaçması ve vergi veren rayadan asker olunur diye mektub alınmış, Hacı Halil serdar olarak tayin olmayla bu mektub tahrir ve irsal kılınmıştır. Bu hususta yeniçeri ve Arab Hüseyin ve kul oğulları ve sübkiyan süvari ve gulema mezburu üzerlerine serdar ve zabt bilip ona karşı harek etmemeleri ve cümlesinin itaat etmeleri irsal olunmuş mektubla bildirilmiştir.

şer'ayı şa'ar Balıkesir kadısı efendi zide fazlühu. Ve der hayat-ı safiyak ---inha olunur ki. Memalik-i mahrusede dergah-ı ali yeniçeri kulları mühimmedi ve askerinin korkub ticari olub zaman kırıbırı ricali olandan ilticad --- serdarlığa mektubı alub celb- mal --- haber karirden rüsum-ı --- viren reayadan askeriye olur ki deyu ---

¹⁸⁷Balıkesir şeriyeye Sicili, s.12.

alınur. Filcümle emirlerine muavenet olunub bu vecihle nizam-ı devlet ve rüsum-ı riyet hala gelmekle badü'l-yevm ağaların varub --- görüb -- ve ismiyle mektubı tasrih ve bu mucebgarın ve def' itmeyub ve reayaya kıyafetle gezdirub ve askeri tائفesinden birisine şer'en --- zabıtları marifetiyle iftisa iden ve etaidib neferiyeleriye alınub ahkam-ı arifden kimesne müdehale itmeyub ve vakt-i zamanıyla mektubının tahrir ve hidmet --- mücerrid sairi bulunması babında ferman-ı ala sadır olmağın birer hükümet-i şa'arlerde olan yeniçeri serdarı def' olunub birine üslub-ı sabık üzere her bir hümaişin emekdar yoldaşlarından tefaid Hacı Halil serdar nasb ve ta'yin olunmağla iş bu mektub-ı tahrir ve irsal kılınmıştır. Vusulünde gerekdir ki ol-tarifde vaki yeniçeri bir vice --- Arab Hüseyin ve kul oğulları ve sübkiyan süvari ve gulema mezburi üzerlerine serdar ve zabıt bilub sözinden taşrader ayından hariç def' ve hareketden bulunmayub cümlesi itiat ve ifzaya ve izin bulanlar ve taife-i mezburdan bila varis-i ma'ruf fevt olanları metruk-ı muhallefatların mezbur ahz ve zabt ve sevk-i sultaniyye marifet-i şer'iyle karzi ve hasıl olan takvadi muhazım ve mahtum mugarrat defterleriyle taraf-ı --- irsal oluna. Ve hilaf-ı şer-i şerif ve mugayir kanun ve bayrakdar tahbir ve remiyet itdirmeyub şerfiyakta sadır bulan ferman-ı ala memunı icrada ihtimad muceb mektubıyla amel eylesiz.¹⁸⁸

İtdirdub cümleye ilan ve itait itdirlimek babında muhaddeda ferman vacibü'l-itiba' sadır olmağın mucebince iş bu mektub tahrir ve ocak tarafından tenbiye olunmak için kıdvetü'l-emasil ve'l-akran beşinci bölüğün emekdar çavuşlarından Sulak zade Mustafa Çavuş zide kadrühu. Tayin ve irsal kılınmıştır vusulünde sizlerin mevali-i izam efendiler hazretleri ve kuzzat ve nevab efendiler zide fazlühum. Ve yeniçeri serdarları ve ocak ihtiyarları ve ayan-ı vilayetin işrarları zide kadrühum. Siz bu sal tarafından mesmum ve mukarrer olan cihad-ı hümayun zafer-i makrun için Anadolu'nun uç kollarında ta'yin ve irsal olunan gerekli ağaların yedlerinde olan ferman-ı cihan taide tasrih buyurulub asakir-i mensureden ile imtiyanı ehem ve elzem olan garetkiran şakilerden gayrı deyu mübayir ağırunda bu vakte gelince mütevice gaza ve cihad olan mücahidinin rızayı padişahı

¹⁸⁸ Balıkesir Şeriyeye Sicili, s.20.

üzere hidmat-ı aliyyede bulunmaları için cümlesine haber ve agah metbufik allah-ı ta'ala bu sene-i celilde serdarları bayraklarıyla mukaddemce hareket ziyade cemaziye'l-evvelinin onuncu gününde orduyu hümayunda muasker Nusret atide irişmeleri için cümleünüz muadib ve ittifak üzere hareket eyleyub tahsili sayı padişahı eyleyesiz. Ve siz ki yeniçeri serdarları zide kadrühum siz bu sene-i sefire ahire kıyas ile bulunmayub meydan-ı muharebe ve mukatleden giri vire avdet ve --- eyleyub orduyu islami yağma ve garet ve esnayı tarikda seferiniz diyub reaya ve bereyayı tazyik ve te'viz ile cavur ve eziyet ve kar ve kesb ve ihtiyar zammıyla gelen iclaf ve irazlarından birisine bir dürlü himaye ve sahib çıkmayub kemal-i sadıka ve hulus ile hizmet birar kendi de ve bahadır yoldaşlardan bir ferdin giru kalmasına ruhsat ve cevaz göstermeyub bayraklarınızın altında mevcut ve hazır ve amade ve inşaallahü ta'ala mah-ı mezburun onuncu günü ferman buyurulduğu vice üzere orduyu irişdirmekte bezl-i makdur ve sa'i mevkur eyleyesiz. Ve sen ki ocak tarafından Anadolu'nun sağ kollarında --- diyarıyla ayetine ve anca sefer-i hümayun tenbirine memur çavuş zide kadrühusun. Bu hususda sen dahi damed gayret meyanın bend idub her bir kasaba varduğunda serdarlarına bayraklarına ihraç ve sefer-i hümayun vukuğun münadiler neda itdirmeyub cümleyi habir ve agah ve ferman buyurulduğu vakitte serdarları orduyu hümayun neferatlarıyla irişmeleri için mühkim tenbiye ve tedkid eyleyub muayyer ferman-ı ala vaz' ve hareketden bigayet ihtiraz ve mucceb mektub ile amel olasız. Baki seccade-i şer'iyet müceddi daim ---. Tahrirren fi evası-ı şehr-i safer-i muharrir. Sene selasin miateyn ve elf. El-salah Mehmed Ağayı --- dergah-ı ala hala.¹⁸⁹

Yine aşağıdaki belgede askerlerin orduyu hümayuna geç katılması ve bu ihmelin giderilmesi hususu Anadolu'nun sağ kolu nihayetindeki kazaların kadılarına ve yeniçeri serdarları, ocak ihtiyarları, ayan-ı vilayetin işrarlarına bildirilmiş olup bu husus yeniçeri ağası Mehmed Ağa'ya mühürlü mektub verilerek fermana itimad gösterilmesi istenmiştir.

¹⁸⁹ Balıkesir Şeriyeye Sicili, s.21.

Akza kuzatü'l-müslimin evla vülatü'l-muvahhidin ma'denü'l-fazl ve'l-yakin rafü'l-ilam el-şerika veliddin varis-i 'ulumi'l-enbiya ve'l-murselin el-mahsun bi-mezid-i 'inayeti'l-meliki'l-mu'in. Üsküdar'dan Anadolu'nun sağ kolunun yemayı diyarı regayetina varınca yol üzerinde vaki mevali-i izam zidet fazlühum. Ve mefahirü'l-kuzatü'l-hikam ma'denü'l-fazl ve'l-kadim kadısı ve naibleri zide fazlühum. Ve mefahirü'l-emasil ve'l-akran zikr olunan kazalarda vaki yeniçeri serdarları ve ocak ihtiyarları ve ayan-ı vilayetin işrarları zide kadrihüm. Tevk'i-i ref'i-i hümayun vasıl olucak malum ola ki. İş bu sal-ı asarda mütevekeled ve muayanabalda evvel bahar-ı sıhhat atarda mücerrid teşmin üzerine sefer-i hümayun Nusret makrun muammam ve mukarrer olmağın taht-ı hükümetinizde vaki kasabat ve karaları sakın ve mütemekkin mukim ve misafir sahhü'l-esamı ve esamiye habuk yeniçeri ve cebeci ve topçu ve top arabacısı ve kul oğullarından olub Emirgan ve adab görüb ortasıyla ve bayrağıyla uğur-ı hümayunda sefer seferleyub türki can ve baş iden cenk ve harbe kadir güzide ve tevane tamü'l-selah yoldaşlardan olub bakır kiran ve reayadan olmayub gayret deyu mübayir için sadık ve hüslus ile kulluk ve hizmet idenleri evveliye evvel hazır ve amade ve serdarlarının bayrakları altında müctemağ bulunub --- allah-ı ta'ala bin yüz otuz senesi mah-ı cemaziye'l-evvelinin onuncu günü orduyu hümayuna irişub ma'askeret-i Nusret aside mülhak ve mülakı ve taht-ı liva-i cenab seyidü'l-murselin aliyye ifzalü'l-salaka ve erkan-ı islam el-yevmü'l-deniyedde cümlesi mevcud bulunmaları ehemmiyat ve elzem ve levazimat deyu ve devlet-i aliyyeden olmağın bundan akdem şerkiyakta sürur olan ferman-ı aliye'de ta'yin ve tasrih olunduğu vice üzere adet kiran ve reaya makulesinden olmayub intinatkam düşmek vi de ve icra-i saniyye fahrü'l-murselin kasdıyla hidmat beynde sarf-ı kudret eyleyan cengaver ve güzide ve velaved-i dergah-ı ala kulları her bir kasaba ve karadan arazel ve iclafı temyiz ve teferrık olunduktan sonra Memduh ve mergub bulunanlarının mecmuanı bu def'a serdarlarının bayrakları altında hazır mihayana ve bu gaza-i ekberde cümlesi mevcud bulunmaları için her bir kazada münadileri neda ve cümleye ilan ve işaat itdirilmek babında mücerrid asadır olan ferman vacibü'l-itiba' mucibince ocak tarafından tenbiye için ta'yin ve irsal olunmağla vusulünde siz ki mevali-i izam ve kadılar ve naibler

zide fazlühum. Ve yeniçeri serdarları ve ocak ihtiyarları ve ayan-ı vilayetin işrarları zide kadrühum. Siz bu sal-ı amiyetü'l-nevalde hasım olan sefer-i hümayun Nusret makrun için Anadolu'nun uç kollarına irsal olunan ocağın gerekli ağaları yedlerinde ta'yin ve tasrih olunub asker-i muhiddinin ve arasından tard ve abad ve temyiz ve teferrıkları maktuzı olan garetkiran şa'itlerden gayrı uğurdin mübeyyinde mütevice gaza ve cihad olan gazileri rızayı hümayun üzere hidmat ve müber ve bahne bulunmaları için cümlesine habirdagah idub bu def'a cümlesi memur oldukları üzere serdarları bayraklarıyla sair senelerden mukaddemce buldukları vilayetlerinden hareket ve mah-ı cemaziye'l-evvelinin onuncu gününde orduyu hümayunda asker-i muhiddine irişmeleri için cümleliz muhet ve ittifak ile iktiza-i melükane olmağa ihtimam eylesesiz. Ve siz ki Anadolu'nun sağ kolunda vaki yeniçeri serdarları zide kadrühum. Siz bu sene-i mübarekini seferiye ihraya kıyas itmeyub meydan-ı muharebeden giruye avdet eyleyub orduyu islami --- garet idub ve esna-i tarıkda reaya ve fukaraya tazyik ve tecyiz vücud ve eziyet iden ve kar ve kesb ve ihtikan kasdıyla abad-ı müsamine mazrut kasd idenler bir vecihle ianet ve sahib çıkmayub ol makul eşrayı varaslı. Götürmeyub --- ve istikameti olub hidmat hümayun layık --- yoldaşlardan bir ferdi giriye komayub vilayetlerinde kalmalarına haset gösterilmeyub alü'l-yevm bayraklarınızın altında mevcut ve amade idub inşallahü'l-rahim mah-ı mezburun onuncu gününde ferman-ı ali mucebince orduyu hümayuna götürüb irişdirmekte bezl-i makdur ve sa'hi mevkur eylesesiz. Ve sen ki Anadolu'nun sağ kolunda --- diyarıyla gayetine varınca sefer-i hümayun kavaini ilan ve tenbiye memur olan sersendehi bu babda gerek gibi ihtimam idub emr-i gayet meyanın --- kazada serdarları bayrakları açdırub sefer-i hümayun ve kav'ine hıbar için münadinler neda ve cümlesi haberdagah ve vakt ve zamanıyla serdarlar teferruatlarıyla orduyu hümayuna gelüb irişmeleri için muharebe ve te'kid ve mugayir ferman-ı ali vaz' ve hareketden ihtiraz eylesesiz. Bu iftiharü'l-ümerai'l-ekabir bilfiil muallam yeniçerileri ağası olan Mehmed Ağa dame ulvühu tarafından mühürlü mektub virilmekle vice meşruh üzere emel olunmak babında ferman-ı alışanım sadır olmuşdur. Buyurdum ki vusul buldukda. Sadır olan ferman-ı celilü'l-kadrim ve ağayı mumaileyhe tarafından virilen

*mühürlü mektub mucibince idub mi ba'ad hilafete rıza ve cevaz göstermeyesiz. Şöyle bilesiz alamet-i şerife itimad kulasız. Tahriren fi evasıt-ı sefr-i muhayyer. Sene selasin ve miateyn ve elf.*¹⁹⁰

H.1127 (M.1715) tarihli aşağıdaki belge İzmir ve Biga kadıları ve yine Turgutlu ve Gazdağı ve bu havalideki kadılara, yeniçeri serdarları, ocak ihtiyarları ve ayan-ı vilayetin işrarlarına bildirilmiş olup, hala Midilli ve Malta Kaleleri'nin muhafazasının ehemmiyetinin mühim olduğu için Midilli muhafazası için üç yüz nefer ve Malta muhafazası için iki yüz nefer ve diğer yer (yerin ismi okunmuyor) için yüz elli nefer lazım olup toplamda altı yüz elli nefer yeniçeri kale-i mezkureye gönderilmesi ve muhafaza ettirmek babında ferman-ı alişan sadır olmuş yeniçeri ocağı ağaları tayin ve irsal olunmasıyla birlikte kadılar, serdarlar, ocak ihtiyarları ve ayan-ı vilayetin işrarları ittifak halinde olup ferman olunan altı yüz elli nefer yeniçeri düzene koyarak, ferman olunan altı yüz elli nefer yeniçeri zikr olunan kazalardan belirtilen zamandan önce bitirilmesi gerektiği ihmallerin söz konusu bile olmaması hususunda ferman buyrulmuştur.

Akza kuzatü'l-müslimin evla vülatü'l-muvahhidin ma'denü'l-fazl ve'l-yakin rafü'l-ulümü'l-şer'iyye veliddin varis-i ulümü'l-enbiya ve'l-murselin el-muhtass bi-mezid-i'inayeti'l-meliki'l-mu'in. İzmir ve Biga kadıları zide fazlühu. Ve mefahirü'l-kuzatü'l-hikam ma'denü'l-fazl ve'l-kelem. Turgudlu ve Gazdağı ve ol havalide vaki kadılar zide fazlühum. Ve mefahirü'l-emasil ve'l-akran zikr olunan kazalarda vaki yeniçeri serdarları ocak ihtiyarları ve ayan-ı vilayetin işrarları zide kadrihum. Tevk'i-i ref'i-i hümayun vasıl olucak malum ola ki. Hala Midilli ve --- kalelerinin muhafazası ehem-i mühimmam vide devlet-i aliyeden olub bir birine teferruat irsali lazım ve muktezi olmağla midilli muhafazası için üç yüz nefer ve Malta muhafazası için iki yüz nefer ve --- muhafazası için yüz elli nefer mürcenetü'l-cemu'a altı yüz elli nefer yeniçeri taht-ı kazalarınıza vaki calık olan neferanda virar ve tevana kul oğullarında tashih ve ve bedergah ve bir gün ve bir saat mukaddem kala'i mezkureye irsal olunub muhafaza itdirilmek babında ferman-ı celil-i alişan sadır ve dergah-ı ala yeniçerileri ocağı ağalarında kıdvetü'l-emacid ve'l-ayan zide mecdühu ta'yin ve irsal olunmağla inşallahü ta'ala vusulünde siz ki kadılar ve serdarlar ve

¹⁹⁰Balikesir Şeriyeye Sicili, s.22.

ocak ihtiyarları ve ayan-ı vilayetin işrarlarıdır. Cümleler ittifak ve ittihad zikir olunan kazalarda ferman olunan altı yüz elli nefer yeniçeriye bir gün ve bir saat mukaddem tashihdir. Dergah ve mahur oldukları mahallelere irsal ve isalde bezl-i kudrete itimam-ı hizmet eyleyesiz. Bu emr-i mühimmede bir ferdin --- mezhur itab olur ise emr-i mukarrerdir. Ona göre basiret ve inhamkarı müdafiz eyleyesiz. Ve sen ki tashih ve bedergah ahuruna mahur olan zide mecdühüsüz. Memur olduğun üzere senede her ferman olunan altı yüz elli nefer yeniçeriye zikir olunan kazalardan bir gün ve bir saat mukaddem tashih ve bedergah ve tekmili ve ferman olunan mahallelere isalde bezl-i iftidad eyleyesiz. Şöyle ki bu emr-i mühimmede ihmal ve tekasil veyahut --- süvarayla ferman olunan neferanın itimam ve irsalinde veyahut defter ile mahalle-i mezkurlara irişdirmeyub sahirine bais olacak olur isen bir vecihle azar ve cevabın mesmu'a olmayub işdeitab ile münasib olunana karar bilub ona göre kemal-i basiret ve akılane hareket ve hilafından bigayet ikraz eyleyesiz. Ve bu iftiharü'l-ümera ve'l-ikar bilfil irişdirmiyor demekle vusul buldukda. Bu babda sadır olan ferman-ı celilü'l-kadrim ve ağası mumaileyhe tarafından virilen mühürlü mektub amel idub hilafından şbigayet ikraz ve ictinab eyleyesiz. Şöyle bilesiz alamet-i şerife itimad kılasız. Tahriren fi evasıt-ı saferü'l-muharrer. Sene seb'a ve öşrin ve miateyn ve elf. Br mkam-ı Konstantiniyye el-mahruse.¹⁹¹

Aşağıdaki belge Üsküdar'dan Anadolu'nun sağ kolu nihayetine varınca yol üzerindeki yerler ve bu diyarda vaki olan kadılar, yeniçeriserdarları, ocak ihtiyarları ve ayan-ı vilayetin işrarlarına bildirilmiş olup Venedik keferesini ve Cenevre'yi kurtarılması için fetva alınıp sefer düzenlemek şer'a lazım olmuş bunun için taht-ı kazalarında sakın bulunan ve misafir olan yeniçeri ve korucu ve oturak ve cebeci ve topçu ve kul oğullarından bir nefer dahi kalmayıp evlerinden ve yerlerinden ihraç edilerek serdarlar bayrağını açıp önlerine düşerek Edirne sahrasına katılarak burada bulunmaları babında ve bunların hazır olunması için çavuşlar tayin olunmuş ve zamanında Edirne sahrasında olmaları için emir verilmiştir.

¹⁹¹Balkesir Şeriyeye Sicili, s.33.

Akza kuzatü'l-müslimin evla vülatü'l-muvahhidin ma'denü'l-fazl ve'l-yakin rafîü'l-ulümü'l-şerife veliddin varis-i ulümü'l-enbiya ve'l-murselin el-muhtass bi-mezid-i 'inayeti'l-meliki'l-mu'in Üsküdar'dan Anadolu'nun sağ kolu nihayetine varınca yol üzerinde -- ve diyarında vaki olan mevali-i azam zidet fezailehum. Ve mefahirü'l kuzatü'l-hikam ma'denü'l fazl ve'l-kelem kadılar zide fazlühum. Ve mefahirü'l-emasil ve'l-akran. Zikr olunan kazalarda vaki yeniçeri serdarları ve ocak ihtiyarları ve ayan-ı vilayetin işrarları zide kadriühum. Tevk'i-i ref'i-i hümayun vasıl olucak malum olaki mevad-ı keşire ile nakz-ı uhdeyi şer'a gabet ve mütevatir olan Venedik keferesinin kahr-ı tedbirleri murre Cenevre sen ki tez'a tehlis için bir muktezayı fetva-i şerife üzerlerine sefer itmek şer'a lazım olmağla azaz din-i mübayin ve icabenet seniye-i fahire emr-i sedid için iş bu cihad-ı meymenet ma'ada memur olan guzzat-ı müslimin taht-ı kazanızda sakın mukim ve safer-i sahihü'esami ve esamesi çalık yeniçeri ve kurucu ve oturak ve cebeci ve topcı ve kul oğullarından bir nefer kalmayub emvama evlerinden ve yerlerinden ihraç ve serdarları bayrağın açub önlerine düşüb inşallahü ta'ala nevrüz-ı firuzda Edirne sahrasında mükir nefer taşra mülhak saniye ve hazret-i Resulullah mevcud bulunmaları babında bundan akdem himalaya bent ve tekid ve hazır ve amade bulunmaları için sadır olan emr-i şerif mucébince ocak tarafından hevai çavuşları ta'yin ve irsal olunmuşdur. Hala iş bu bin yüz yigirmi yedi senesi muharremü'l-haramın beşinci cum'a günü toğ hümayun kapudana çıkarıb vücud-ı zaman mükes olunmayub karaya basub maksude hareket ve azimet muhakkak olub tevaiifi askeriyeden bir ferd kalmayub emvama evlerinden ve yerlerinden ihraç ve serdarları bayrak açub önlerine düşüb inşallahü ta'alanuzdan firuzdan Edirne sahrasına gelub isbat vücud ve taht-ı livai Hazret-i Resulullah mevcud bulunmaları babında hatt-ı hümayun şevket makrun ile ferman sadır ve dergah-ı ala yeniçeri ocağı zabtiyelerinden zide mecdühu ta'yin ve irsal olunmuşdur. İnşallahü ta'ala her kafanın taht-ı kazasına varub dahil olur ise siz ki kadılersiz. Sadır olan hatt-ı hümayun şevket makrunum mezmun nifeti mecmuanası olan mahallelerde neza ve cümleye ilan ve işait ve guzzat'ı müslimin habir ve agah idub --- içlerinden bir ferdin kalmaya ve ruhsat ve müsaide gösterilmeyub emvama memur oldukları sefer-i

hümayunda vücud ve isabet-i vücud itmelerinde nasb-ı nefer idub ağırdide mübayi ve ihraç guzzat-ı müsliminden bezl-i iktidar eylesesiz. Bu dikkat-i sair evkane nisbet ve bu avayı ekberi sair guzzat kıyas olunmayub tefvir-i icnad mevcudiyed ve teksir-i guzzat müslimin olması ehem-i mühimman din-i devlet-i aliyeden olmağla bu emr-i --- tesami ve tekasil veyahut tevaif-i askeriyeden nefer ve ahdin ve takrib ile gerü kalmasına müsaade eyledikleri sem'i hümayun lahık olur ise hilafına mürtekib olduğumuzdan nası mucuizelik ile ikka eylemeyub hakkınızdan bir vice müracaat oluna. Cefini nefer ve muhakkak bilub ona göre encam kari mülahaz ve hilafına irtkabden bigayet ihtiraz eylesesiz. Ve siz ki serdarlarsız. Gerekdir ki ala ve kala din ve def'a hazret-i meşükin için cümleliz emr-i gayrıya dermiyan ve azim ve tesmim olunan gazveye memun memur olan gerek mukim ve gerek mesafı sahihü'l-esami ve esamesi çalık yeniçeri ve kurıcı ve oturak ve cebeci ve topcı ve kul oğullarından bir ferdi komayub emvama evlerinden ve yerlerinden ihraç ve mükemmel ve mes'a --- firenkleriyle bayrağınız altına alub önlerine düşüb esna-i tarikda ayak sürmeyub kasabat ve karada mükese ve iram itmeyub bir gün mukaddem gelub nevrüz-ı firurada Edirne sahrasında mükir neferat asame mülhak ve mülafi vesair liva-i ve hazret-i Resulullahı mevcut ve edayi hidmet eylesesiz. Ana seferiye itmeyle --- eyledikleri kasabat ve karada ayaz --- ahkarasında virineden bir ferde bir gün zulm teaddi rencide olunduğı sem'a hümayun lahık olmak olur ise bu makul zulm vücud iden terk-i mürdadlardır ve gerek neferlerdir.¹⁹²

2.3.18. Bargir İhtiyaçları

Sefer esnasında çok miktarda yük hayvanına ihtiyaç duyulduğundan bunların temini için merkezden yol üzerindeki kadılara emirler gönderildiği bilinmektedir. Bu emirler içinde, mekkari, deve, beygir ve katır istekleri sıkça görülür. Sefer emriyle alınan hayvanların tüm masrafları devlet tarafından karşılanır, sahiplerine de belirli bir ücret ödenirdi.

H.1130 (M.1717-1718) tarihli aşağıdaki belge Balıkesir Kadısı, kethüdası, yeniçeri serdarları ve ayan-ı vilayetin işrarlarına bildirilmiş olup seferler için lazım

¹⁹²Balıkesir Şeriyeye Sicili, s.37.

olan mikarlar, kaza-i mezburdan yüz reis mikari beygir ve katır ihracı için bir aydan önce Edirne sahrasında hazır ve mevcut ettirilmesi hususunda emr-i şerif verilmiş ve bu konuda ihtimam gösterilmesi istenerek vakti zamanında bunların tamamlanması gerektiği belirtilerek eğer ihtimam gösterilmez ise cezalandırılmaları hususunda ferman verilmiştir.

*Kıdvetü'l-kuzatü'l ve'l-hikam ma'deni'l-fazl ve'l-kelem
Mevlana Balıkesir kadısı zide fazlühum ve mefahirü'l-emasil ve'l-
akran kethüdayiri ve yeniçeri serdarları ve ayan-ı vilayet ve işrarları
zide kadrihum tevk'i-i ref'i-i hümayun vasıl olucak. Malum ola ki
inşallahü ta'ala ol bahar --- sefer-i hümayuna memur guzzat-ı
muhiddinin ve ağalıkları ve miha-ı cebe hane ve göç hane vesayir
miha-i sefer tehnil için bir muceb mukad-ı kadim lazım gelen
icraatleri yük giderenleri gönderen mikari başı zide kadrihu yedinden
virilmek üzere kaza-i mezburdan yüz reis mikari bargir ve katır ve
ihrac ve ruz hazırdan bir ay mukaddem Edirne sahrasında hazır ve
mevcud itdirilmek emr-i şerif irsal olunmuşdu. Hala orduyu
hümayunum Edirne sahrasına ve vaz' hayam üzere olub ve anda dahi
kariba hareket olmak üzere olmağla ve vakfın müsaadesi dahi
olmamağla imdi sen ki Mevlana-i mumaileyhe ve ayan-ı vilayet ve
işrarlarısız. İş bu emr-i şerifim vusul bulduğu gibi vu vakti sair vakti -
--- bir dürlü illet ve bahane ile kata'a ok ve tehir itdirmeyub ol mikdar
reisi mikari bargir ve katırları al-i aya ha-i ihrac ve bulmaları karar
itmek için yangirine mahsus adamlar koşub ta'yin olunan mübaşir
ile te'cil-i alü'l-te'cil irsal ve orduyu hümayunum Edirne
sahasındadır hareket eylemenizden mukaddem ayırırub mikar-ı
mübaşir zide kadrihu mütesellim hazır ve mevcut ve aman itdirmekte
her biriniz ziyade vakt ve ihtimam tam eyleyesiz. Şöyle ki ferman üzere
gelub irişmemek ihtimali olur ise her biriniz işdi'akad ile --- oluna.
Cağra yakına bulub ona göre intibah üzere hareket ve bir an evvel
irsal ve tesliminde mahrusa'i olub ok ve tehirden ve iş bu emr-i şerif-i
alışan hilafına vaz' ve hareketden bigayet ihtiraz ve ictinab eylemeniz
babında ferman sadır olunmuşdur. Buyurdum ki hükm-ü şerifimle
vardukda. Bu babda vice meşruh üzere sadır olan emr-i alışanın
mezmun münifi ile amel olub hilafından bigayet ihtiraz ve ictinab
itdiresiz. Şöyle bilesiz alamet-i şerife itimad kulasız. Tahriren fi'-*

*yevmü'l-hamse cemaziye'l-evvel. Sene selasin ve mia ve elf. Edirne el-mahruse.*¹⁹³

Yine H.1130 (M.1717-1718) tarihli aşağıdaki belge Balıkesir Kadısı, kethüdası, yeniçeri serdarları ve ayan-ı vilayetin işrarlarına bildirilmiş olup seferler için lazım olan mikarlar, kaza-i mezburdan yüz reis mikari beygir ve katır ihracı için bir aydan önce Edirne sahrasında hazır ve mevcut ettirilmesi hususunda emri şerif verilmiş ve bu konuda ihtimam gösterilmesi istenerek vakti zamanında bunların tamamlanması gerektiği belirtilerek eğer ihtimam gösterilmez ise cezalandırılmaları hususunda ferman verilmiştir.

Kıdevetü'l-kuzatü'l-hikam ma'denü'l-fazl ve'l-kelam Mevlana Balıkesir kadısı zide fazlûhu ve mefahirü'l-emasil ve'l-akran kethüdayiri ve yeniçeri serdarı ve ayan-ı vilayetin işrarları zide kadrühüm tevk'i-i ref'i-i hümayun vasıl olucak. Malum ola ki: iş bu sene-i mübarekde müsemmin olan sefer-i hümayunda iktiza iden --- istihdam olunmak üzere seniyed-i sabukları ihrac oluna geldiği üzere mikarı bargir ve katır tedarik ve ihracı lazım gelmekle imdi lazım gelen icratleri yük girdikleri günden bir muceb mu'atad-ı kadim mikarı başı zide kadrühu yedinden eshabına virilmek üzere isti'mal-i Salih ve güçlü ve kuvvetlü ve tevana olub muamele üzere ve zebun olmamak şartıyla kaza-i mezburdan yüz mikarı bargir katırı ihrac ve ruz hazırdan bir ay mukaddem Edirne sahrasında mikarıbaşı mumailyhe teslim ve hazır ve mevcut itdirmekde her biriniz ziyade dikkat ve ihtimam eylesiniz. Şöyle ki kaza-i mezburda ihrac ferman-ı alışanım olan ol mikdar reis mikari bargiri dikkat-i mezburda hazır ve mevcut bulunmamağla hayr-ı iktizada zaruret ve --- bais olasız. Sonradan bir dürlü azar ve cevabınız ihfa olunmayub her birinize işditab ile ceza tertib olunur. Bilmiş olasız. Ona göre intibah üzere hareket idub bu vakte sair vakt-i kıyasa a'vaka ve te'hirden ihmal ve musammedden ve bedel talebiyle reaya fukarasına zul ve te'addiden bigayet ihtiraz eylesiniz. Bu ferman olmuşdur. --- hükm-ü şer'rimle vardukda. Bu babda vice meşruh üzere sadır olan emri celil-i alışanımın ve mezmun münifi ile amel olasız. Şöyle bilesiz alamet-i

¹⁹³Balıkesir Şeriyeye Sicili, s.10.

*şerife itimad kulasız. Tahriren fi'l-yevmü'l-tarih-i öşrin şehr-i rebii'levvel. Sene selasin ve miateyn ve elf. Edirne el-mahruse.*¹⁹⁴

Aşağıdaki H.1127 (M.1715) tarihli defterde , bu tarihin muharrem ayının yirmi ikinci gününden yine aynı senenin cemaziye'l-evvelinin ilk günlerine gelene kadr üç ay sekiz gün süre olup Balıkesir Kazası'na gelen ulaklara beygir tedarik edilip ahali kazadan beygir talep ettirmemek üzere mezbur ahalinin hala menzilci olan Ali Çelebi'ye verdikleri üç yüz guruş dördün deftere mezkur sekiz mahallenin verdikleri sekizer esedi menzil icraati on bir guruşdan yirmi dört guruş kaza-i mezburun iki yüz kır hanesine paylaştırılmış ve her bir haneye ikişer guruş ve birer pare isabet edip tahsilciye verilen hane defteri olup hanelerin isimleri zikredilmiştir.

Defter oldur ki. Bin yüz yigirmi yedi senesi muharremü'l-mirac yigirmi ikinci gününden sene-i mezkurenin cemaziye'l-evveli guresine gelince üç ay sekiz gün olur kaza-i Balıkesir'e taraf-ı aliyeden bila icrat gelen ulaklara menzil bargiri tedarik idub aheli kazadan bargir taleb itdirmemek üzere kaza-i mezbur ahaliyenin hala menzilci olan Ali Çelebi'ye virdikleri üç yüz guruş dördün deftere mezkur sekiz mahallenin virdikleri sekizer esedi menzil icratı on bir guruşdan yigirmi dört guruş --- üç yüz yigirmi dört guruş kaza-i mezburun mevkud iki yüz kır hanesine tevzi' olundukda. Baher haneye ikişer --- ve birer pare isabet idub tahsilciden yedine virilen hane defteridir ki bir viceati zikr olunur. Tahriren fi'l-sayi el-mezbur sene el-merkum.

<i>Mahalle-i Marthi</i>	<i>17 hane bargir</i>	<i>3 guruş</i>
<i>Mahalle-i Dinkciler</i>	<i>13,5 hane bargir</i>	<i>3 guruş</i>
<i>Mahalle-i Oruçgazi</i>		<i>14 hane</i>
<i>Mahalle-i Hacı İshak</i>		<i>8 hane</i>
<i>Mahalle-i Umurbey</i>	<i>4 hane bargir</i>	<i>3 guruş</i>
<i>Mahalle-i Kasablar</i>		<i>10 hane</i>

¹⁹⁴Balıkesir Şeriyeye Sicili, s.15.

<i>Mahalle-i Yenice</i>	<i>5 hane bargir</i>	<i>3 guruş</i>
<i>Mahalle-i Emirzabey</i>		<i>5 hane</i>
<i>Mahalle-i Hacı Ali</i>	<i>5 hane bargir</i>	<i>3 guruş</i>
<i>Mahalle-i El-hac İsmail</i>		<i>8 hane</i>
<i>Mahalle-i İzmirler</i>		<i>8 hane</i>
<i>Mahalle-i Eski Kuyumcular</i>	<i>7,5 hane bargir</i>	<i>3 guruş</i>
<i>Mahalle-i Börekçiler</i>		<i>7 hane</i>
<i>Mahalle-i Karaoğlan</i>		<i>8 hane</i>
<i>Mahalle-i Ali Fakih</i>	<i>2,5 hane bargir</i>	<i>3 guruş</i>
<i>Mahalle-i Sahnıhisar</i>		<i>7 hane</i>
<i>Mahalle-i Mustafa Fakih</i>		<i>6 hane</i>
<i>Mahalle-i Selaheddin</i>		<i>5 hane</i>
<i>Mahalle-i Şeyh Lütfullah</i>		<i>9 hane</i>
<i>Mahalle-i Akçakara</i>		<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Paşa</i>		<i>2,5 hane</i>
<i>Karye-i Çağış</i>		<i>3 hane</i>
<i>Karye-i At</i>		<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Aslıhan</i>		<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Naibli</i>		<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Okuf</i>		<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Halalca</i>		<i>5 hane</i>

<i>Karye-i Çitnehor</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Çitnehor Dipçiği</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i ---</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Kesirvan</i>	<i>4 hane</i>
<i>Karye-i Eftelli</i>	<i>4 hane</i>
<i>Karye-i Resuller</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Aldeniz</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i ---</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Tatar Kışlası</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i El-hac Ömer</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Ömerci Bayındırı</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Urbut</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Çömlekci</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Çobanlar</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i Yakub</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i Zencirye</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Küpeliler</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i Köylü</i>	<i>1,5 hane</i>
<i>Karye-i Ziyaretli</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i Dağpaşa</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Kabaklı</i>	<i>1 hane</i>

<i>Karye-i Kara İvaz ---</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Ali Timurcu</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Üçpınar</i>	<i>6 hane</i>
<i>Karye-i Kesk</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Karaca Viran</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Marazlı</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Viran</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Çal</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Birca</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Bayındır</i>	<i>4 hane</i>
<i>Karye-i ---</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Türkeri</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Akça Kısarak</i>	<i>4 hane</i>
<i>Karye-i Bayıt</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i Nergis</i>	<i>3 hane</i>
<i>Karye-i Türmen Akçası</i>	<i>2,5 hane</i>
<i>Karye-i Aslıhan Dipçiği</i>	<i>2 hane</i>
<i>Karye-i Kavaklı</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Çayırpınar</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Kütüblü</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Çayırhisar</i>	<i>2 hane</i>

<i>Karye-i Sarbuncı</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Kalaycılar</i>	<i>1 hane</i>
<i>Karye-i Selçuk</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Kiraz</i>	<i>buçuk hane</i>
<i>Karye-i Karaman</i>	<i>2 hane</i>

*Menzilci defterinde değildir.*¹⁹⁵

H.1127 (M.1715) tarihli aşağıdaki belge Balıkesir kadısı, kethüdası, yeniçeri serdarı ve ayan-ı vilayetin işrarlarına bildirilmiş olup, Kaza-i mezbur naibi Mevlana Yusuf dersaadete arz gönderip bu senede sefer nedeniyle kaza-i mezburdan katır ve beygir ihraç istihdam olunup mir-i miran mikarı kırkta birinden verilmek şartıyla duyun-u sultaniyeden yirmi günden önce umur-ı hümayunda mevcut ettirilmek babında ferman-ı alışan olmayıp yerine dolan cevanat için sevindirici olup, fakir halde olduklarını belirtmiş, önceden hazine-i amirede muhafız olan mevkufat defterlerine bakıldığında kaza-i mezburdan buyrulan mikar beygir ihraç için emr-i şerif verildiği hakkı bulmayla şimdi ferman olduğu üzere zikr olunan yüz guruş mikarı ol taraftan tedarik ettirilip taraf-ı miriye zamanında verilmesine ihtimam gösterilmesi mani olanların ise ceza almaları için ism-i vergileriyle dersaadete arz ve ilam etmeleri istenmiş, ferman olunan beygirler mahallelerinden ihraç olunup firar etmek ihtimali olur ise cezalandırılacakları için bu konuda ihtimam gösterilmesi babında ferman buyrulmuştur.

Kıdvetü'l-kuzatü'l-hikam ma'denü'l-fazl ve'l-kelem Mevlana Balıkesir kadısı zide fazlühu. Ve mefahirü'l-emasil ve'l-akran kethüdayiri ve yeniçeri serdarı ve ayan-ı vilayetin işrarları zide kadrühüm. Tevk'i-i ref'i-i hümayun vasıl olucak malum ola ki. Kaza-i mezbur naibi Mevlana Yusuf zide ulmuhü der saadetime arz gönderub iş bu sene-i mübarekde mezburun seferi üzerine mahkud olan sefer-i hüamyunum --- için kaza-i mezburda mikar --- mikar katır ve bargirleri ihraç ve istihdam olundukça icratları taraf-ı mir-i miran mikarı kırkda birinden virilmek şartıyla duyun-ı sultaniyeden yigirmi

¹⁹⁵Balıkesir Şeriyeye Sicili, s.33.

gün mukaddem umur-ı hümayunda mevcut itdirilmek babında ferman-ı alışanım sadır olmağın --- kazanızda mikarı olmayub yerine dolan cevanatımız için --- karar olur. Ol dahi kendü ordu ve zifirimiz -- için olmağla fakirü'l-hal olduğumuzdan mezbur olub ferman-ı hümayunda yüki mahalleler yokdur. Bu cüzi virdiklerine arz ve ilam eyledikleri ecelden hazine-i amiremde muhafız olan mevkufat defterlerine nazar olunduğı kaza-i mezburdan buyurulduğı mikarı bargiri ihraç için emr-i şerif virildiğı hakkı bulmağla imdi mukaddema fermanım olduğı üzere zikr olunan yüz guruş mikarı yerlü mikarı muhaberenet ol taraftan gelen mikarı öküzlere bi vekal tedarik ve ahz ve kabz ve bir saat öni bu tarafa irsal ve icrat mikarileri taraflı miriden virilmek üzere tekmil be bir saat mukaddem irişdirilub mevcut itdirilmekte ziyade ihtimam eyleyesiz. Man'î olanlar tertibi ceza olunmak üzere ism-i vergileriyle der saadetime arz ve ilam eyleyesiz. Şöyleki fermanım olan bargirler mahallelerinden ihraç olunub esna-i tarıkda fîrar itmek ihtimali olur ise mukarrir ali kefilleri olunduğı için cümleiniz ihzar ve sefil ve musabet olmalarını mukarrir bilub ona göre keml-i taktid ve ihtimam eylemeniz babında fermanım olmuşdur. Buyurdum ki hükm-ü fermanım vardukda. Bu babda sadır olan emrim üzere emel idub iş bu emr-i şerifim varduğı gibi mukaddema fermanım olduğı üzere zikr olunan yüz reis mikarı bargir ve katırların yerlü mikarcılarından ve etraftan gelen mikarın bargir ve katırlarından bat-i hal tedarik ve ahz ve bir saat evvel bir tarafa irsal ve mevcut itdirmekde her biriniz ziyade vakt ve ihtimam eyleyesiz. Man'î olandan ceza tertib olunmak üzere isim virmeleriyle der saadetime arz ve ilam eyleyesiz. Şöyleki fermanım olan bargirler mahallelerinden ihraç olunub esna-i tarıkda fîrar itmek ihtimali olur ise mütehidkiye aliye kefilleri olunduğı için cümleiniz ihraz ve sefil ve musabet olmanız mukarrir bilub ona göre kemal-i tekid ve ihtimam eyleyesiz. Şöyle bilesiz alamet-i şerife itimad kulasız. Tahriren fi'l-veymü'l salis öşrin saferü'l-muharrir. Sene seb'a ve öşrin ve miateyn ve elf. Be makam-ı Konstantiniyye el-mahruse.¹⁹⁶

H.1127 (M.1715) tarihli aşağıdaki belge İzmir, Bursa ve Manisa kadılarına yine Balıkesir Kadısı ve Tire Kazası naibi, kethüda ve yeniçeri serdarları ve ayan-ı

¹⁹⁶Balıkesir Şeriyeye Sicili, s.35.

vilayetin işrarlarına bildirilmiş olup, bu senede sefer-i hümayun için ocaklara ve vesaire verilmek için zikr olunan kazalardan mikar beygir ve katır tedarik edilmesi ve asitane-i amireye ihraç edilmesi için ferman verilmiş olup, firarların olması ihtimali ile kadı, kethüda, yeniçeri serdarları ve ayan-ı vilayetin işrarlarına önlem alması hususunda dikkat ve ihtimam göstermeleri için ferman-ı alişan verilmiştir.

Akza kuzatü'l-müslimin evla vülatü'l-muvahhidin ma'denü'l-fazl ve'l-yakin rafü'l-ulumü'l-şerife veliddin varis-i ulümü'l-enbiya ve'l-murselin el-muhtass bi-mezid-i 'inayeti'l-meliki'l-mu'in İzmir ve Bursa ve Mağnisa kadıları zidet fezalühum. Ve mefahirü'l-kuzatü'l-hikam ma'denü'l-fazl ve'l-kelam Balıkesir kadısı ve Tire kazası naibi zide fazlühum. Ve mefahirü'l-emasil ve'l-akran kethüdayirleri ve yeniçeri serdarları ve ayan-ı vilayetin işrarları zide kadriühum. Tevk'i-i ref'i-i hümayun vasil olucak malum olaki iş bu sene-i mübarekde sefer-i hümayun Nusret makrunum için ocaklara ve saireye virilmek için zikr olunan kazalardan tedarik ve asitane-i amireme irişdirmesi fermanım olan mikarı bargiri ve katırları kazalarınızdan ihraç ve bu tarafa --- yolda gelür iki mikarın firar itmek ihtimali olmağla imdi siz ki kadı ve kethüdayirleri ve yeniçeri serdarları ve ayan-ı vilayetin işrarlarıdır. Taht-ı kazalarınızdan ihraç fermanım olan mikarı bargir ve katırlar mü'cella ihraç ve yükü çıkan miakarıcılar firar itmek üzere her biriniz taht-ı kazanızdan yarar kılağuz koşub vice müsait asitane-i saadetime irsal ve mikarı başı hacı Küffar zide kadriühuye bir gün evvel tesliminde ziyade dikkat ve ihtimam eylemeniz babında ferman-ı alişanım sadır olmuşdur. Buyurdum ki hükm-ü şerifimle vardukda. Bu babda sadır olan emrim üzere emel idub dahi siz ki kadı ve kethüdayirleri ve yeniçeri serdarları ve ayan-ı vilayetin işrarları taht-ı kazalarınızdan ihracı fermanım olan mikari bargir ve katırları mücella ihraç ve yola çıkan mikarıcılar firar itmek üzere taht-ı kazalarınızdan yarar kılağuz koşub bir vice müsadihet asitane-i saadete irsal ve mikari başı Küffan zide kadriühuye bir gün evvel tesliminde ziyade dikkat ve ihtimam idub mezmun alişanıma amel olasız. Şöyle bilesiz alamet-i şerife itimad kılarsız. Tahriren fi'l-yevmü'l-sani öşrin fi muharremü'l-hiram. Sene seb'a ve öşrin ve mieteyn ve elf.

*Be makam-ı Konstantiniyye el-mahruse. Vasıl fi 11 safer
1127.*¹⁹⁷

H.1127 (M.1715) tarihli aşğıdaki belge Balıkesir kadısı, kethüdası, yeniçeri serdarları ve ayan-ı vilayetin ısrarlarına bildirilmiş olup, sefer için lazım olan beygir ve katırların ihracı ve orduyu hümayuna dahil oldukları günden hareket edene kadar yirmi beş sağ akçe icratları taraf-ı miriden verilmek üzere yirmi günden önce orduyu hümayunda mevcut ettirilmesi, kaza-i mezburdan yüz res mikar beygir ve katır ihracı için emr-i şerif verilmiş bahane ve çeşitli sebeplerle bunların gecikmemesi için ferman verilmiştir.

Kıdvetü'l-kuzatü'l-hikam ma'denü'l-fazl ve'l-kelem. Mevlana Balıkesir kadısı zide fazlühu. Ve mefahirü'l-emasıl ve'l-akran kethüdayirleri ve yeniçeri serdarları ve ayan-ı vilayetin ısrarları zide kadrühüm. Tevk'i-i ref'i-i hümayun vasıl olucak malum ola ki inşallahü ta'ala. İş bu sene-i mübarekde vaki sefer-i hümayunumda dergah-ı muallam yeniçerileri ocağı vesair --- kulları ağalıkları tehmil için ziyade mikari bargirleri tedariki lazım ve emr-i mühimme olmağla bundan akdem orduyu hümayunuma dahil oldukları günden hareket-i hümayunum vukuğunda muatad-ı kadim üzeredir --- bahar hareket olundukda yigirmi beş sağ akçe icratları taraf-ı miriden virilmek üzere nevrüz-ı sultaniyeden yigirmi gün mukaddem orduyu hümayunda mevcut itdirilmek üzere kaza-i mezburdan yüz res mikarı bargiri ve katırların ihracı için emr-i şerifim ısdar ve irsal olunmuşdur. Hala aralet-i hümayunum ziyade karib olub ihcana irsal ve vakt ve zamanyıla gelub emr-i şerifim haktazı olmağla imdi sen ki mavlana-ı mumaileyhe ve kethüdayiri ve yeniçeri serdarı ve ayan-ı vilayetin ısrarlarısız. İş bu emr-i şerifim varduğı bir dürlü illet ve bahaneyle kat'a avk ve te'yir itdirmeyub ol mikdar res-i mikari bargiri ve katırları mü'cella ihraç ve orduyu hümayunum hareketinden mukaddem irsal ve mikari başı El-hac Küffa zide kadrühuye ve --- vücud itdirmekle ziyade vakt ve ihtimam eyleyesiz. Bu ferman olmuşdur. Buyurdum ki hükm-ü şerifimle vardukda. Bu babda sadır olan emrim üzere emel idub dahi sen ki Mevlana mumaileyhe ve kethüdayiri ve yeniçeri serdarı ve ayan-ı vilayetsiz. İş bu emr-i şerifim

¹⁹⁷Balıkesir Şeriyeye Sicili, s.37.

varduğı gibi bir dürlü illet ve bahane ile avk ve te'hir itdirmeyub ol mikdar res-i mikari bargiri ve katırları mü'cella ihraçdır. Orduyu hümayunumun hareketinden mukaddem irsal ve mikari başı merkum Süleyman'a mevcut itdirmekte ziyade vakt ve ihtimam idub bu vakti sair vakte kıyas için avk ve te'hir olunmağla sonra da bir dürlü azar ve cezanın mecmu'a hümayunum olmayub her biriniz sevk ve bigayet itmenizi mukarrir bilub ona göre intibah üzere olur ise iş bu emr-i alışanımın hilaftıyla def' ve hareketden bigayet ihtiraz eyleyesiz. Şöyle bilesiz alamet-i şerife itimad kılasız. Tahriren fi'l-yevmü'l-sani öşrin muharremü'l-haram. Sene seb'a ve öşrin ve miateyn ve elf.

Be makam-ı Konstantiniyye el-mahruse.

Vasıl fi 11 safer 1127.¹⁹⁸

Yine H.1127 (M.1715) tarihli aşağıdaki belge Balıkesir kadısı, kethüdası, yeniçeri serdarları ve ayan-ı vilayetin işrarlarına bildirilmiş olup, sefer için lazım olan beygir ve katırların mikarı başı yedinden verilmek üzere yüz res mikarı beygir ve katırın yirmi günden önce vakti ve zamanında orduyu hümayunda mevcut ettirmeleri hususunda ferman verilmiştir.

Kıdvetü'l-kuzatü'l-hikam ma'denü'l-fazl ve'l-kelem. Mevlana Balıkesir kadısı zide fazlühu. Ve mefahirü'l-emasil ve'l-akran kethüdayirleri ve yeniçeri serdarları ve ayan-ı vilayetin işrarları zide kadrühüm. Tevk'i-i ref'i-i hümayun vasıl olucak malum ola ki inşallahü ta'ala. ----- ve meymenet-i itarda merbut beyn-i musim olan sefer-i hümayun Nusret makrunuma memur olan dergah-ı muallam yeniçeri ocağı ağalıkları ve bihaz ve tuncane-i amirem mühimman tehnil için mikari bargiri tedarik ve ihzarı lazım gelmeğin seniye-i mesabu üzere tarık-ı sefer-i hümayunumda istihzam olundukça lazım gelen icratları mikari başı yedinden virilmek şartıyla Balıkesir kazasından mikar başlıklarından yüz res mikari bargiri ve katırları tedarik ve ihraca ve inşallahü ta'ala nevrudan yigirmi gün mukaddem orduyu hümayunumda hazır ve mevcut itdirmekte ziyade vakt ve ihtimam eylemeniz babında ferman-ı alışanım sadır olmuştur. Buyurdum ki hükm-ü şerifimle kıdvetü'l-emasil ve'l-akran istihdam

¹⁹⁸Balıkesir Şeriyeye Sicili, s.38.

kullarından Şa'ban zide kadrihu vardukda. Bu babda sadır olan emrim üzere emel idub dahi siz ki kadı ve kethidayiri ve yeniçeri serdari ve ayan-ı vilayetin işrarlarıdır. Lazım gelen icratları tarik-ı sefer-i hümayunumda istihdam olundukça seniye-i müsabık üzere mikari başı yedinden virilmek üzere mikari asilyanlardan yüz res mikari bargirlere ----- ve ihraç ve nevrüzde yigirmi gün mukaddem orduyu hümayunumda mevcut itdirmekde her biriniz gerek gibi ziyade vakt ve ihtimam idub avk ve te'hirden ve ihmal ve müsaideden iş bu emr-i alişanın hilafıyla vaz' ve hareketden bigayet ihtiraz eyleyesiz. Şöyle bilesiz alamet-i şerife itimad kılarsız. Tahriren fi'l-yevmü'l-salis zilhicce. Sene sidde ve öşrin ve miateyn ve elf.

Be makam-ı Konstantiniyye El-mahruse.

Vasıl fi 18 muharremü'l-harem 1127.

Mübaşir Mehmed Ağa

Mikariden isti'ca için sadır olan.¹⁹⁹

H.1127 (M.1715) tarihli aşağıdaki belge Karesi Sancağı mutasarrıfı ve kadısı, kethüda, yeniçeri serdarları ve ayan-ı vilayetin işrarları ve mübaşire bildirilmiş olup sefer-i hümayun için yeniçeri orduları, cephane, tunçhane için ziyade mikariden lazım olanı ihracı ve bu senede mihadına ellişer guruh icratları taraf-ı miriden verilmek şartıyla taht-ı kazadan sahibine iki yüz mihad mikariden tedarik edilmesi ve mikari başı Mehmed Efendi marifetiyle yirmi gün içerisinde orduyu hümayuna mevcut ettirmesi ve her bir devenin güçlü ve kuvvetli olması hususunda emr-i alişan gönderilmiş, ve bu durumun aksamaması vakti ve zamanıyla yerine getirilmesi konusunda ferman verilmiştir.

Emirü'l-ümerai'l-kiram kebirü'l-küberai'l-fıham zül-kadr ve'l-ihtiram sahibü'l-'izz ve'l-ihtişam el-muhtass bi-mezid-i inayeti'l-meliki'l-allam. Bir vice arpalık mutasarrıf olan dame ikbalehu. Ve mefahirü'l-kuzatü'l-hikam ma'denü'l-fazl ve'l-kelam Karesi Sancağı'nda vaki olan kazaların kadıları zide fazlühum. Ve mefahirü'l-emasil ve'l-akran kethüdayirleri ve yeniçeri serdarları ve

¹⁹⁹Balkesir Şeriyeye Sicili, s.39.

ayan-ı vilayetin işrarları ol-havayide mikari --- ol hevacına memur olan mübaşir zide kadrühüm. Tevk'i-i ref'i-i hümayun vasıl olucak malum olaki inşaallahü ta'ala --- muinet atarda vaki mürrur hanesine sefer-i hümayunum memur dergah-ı muallam yeniçeri orduları ve cebehane ve tunçane-i amirem ve zehabir tehnil için ziyade mikariden lazım ve sene-i sabıkaları ihra' olunduğı üzere ihraç ve ihsarı mühim ve tekfi olmağla seniye-i sabık mucibince baher mihadına gerekdikleri gündün baher mah ellişer gurusu icratları taraf-ı miriden virmek şartıyla taht-ı kazalarınızdan mikariden eshabından iki yüz mihad mikariden tedarik mikar ve mikari başı Mehmed zide mecdühu marifetiyle nevrüz-ı sultanıyeden yigirmi gün mukaddem her bir mihadeden ya birer akıbet havalileriyle orduyu hümayunumda mevcut ve her bir yükü ve her bir yük ve yezid tevana ve güçlü ve kuvvetli develer olmak üzere mü'tehhid-i aliye kefiller sarbanlarıyla hazır ve mevcut itdirmek üzere bundan akdem emr-i alişanım ısdar ve irsal olunmuşdur. Hala sefer-i hümayunda meymenet-i şehadetim karib olub zikr olunan develerin --- sarbanlarıyla gelub hareket-i hümayunumdan mukaddem varidpaşa sahrasında mevcut bulunmaları lazım ve mühim olmağla imdi siz ki kadılar ve ayan-ı vilayet ve kethüdayirleri ve yeniçeri serdarlarısız. Fimayor bir dürlü illet ve bahane ile kat'a mükese ve iram itdirmeyub hazır olanları yerlü yerinden irsal ve yola çıkarılmak üzere mukaddema sadır olan emr-i alişanım mucibince liva-i mevcudedede vaki kazalarınızda olan mikari ashabından fermanım olan ol miktar develeri bir gün evvel emr ve vakt mucibince kama tedarik ve sarbanları tahsis ve kefilleri olub tehdidde ceset-i ceset sarbanlarıyla der saadetime irsal --- mukaddem sairban başı mumaileyhe yanında orduyu Hümayunumda hazır ve mevcut bulunmak üzere bir gün evvel ihraç ve yük yarar develeriyle hazır ve amade itdirmekden her biriniz sefer ve ziyade vakt ve ihtimam eylesiz. Şöyle ki zikr olunan develer mukaddema irsal olunan vakt ve --- gelmek veyahut günde virilen develer güçlü ve kuvvetlü olmayub ve orduyu hümayunuma hareket vaktine değün mevcut bulunmayub mükese bais olmak ihtimali olur ise sonradan bir dürlü azar ve cevabız mecmu'a hümayunum olmayub cümlesiz işde akubet ile ceza tertib oluna. Cefiz mukarred ve muhakkak bilesiz. Ona göre ziyade intibah üzere olub bu vakte sair ve vakte kıyas ile te'hir mucib veyahut

defterden --- olmakdan bigayet ihtiraz ve ictinab eyleyesiz deyu ferman-ı alışanım sadır olmuşdur. Buyurdum ki hükm-ü şerifimle vardukda. Bu babda vice meşruh üzere sadır olan emr-i celilü'l-kadir alışan vacibü'l-ımtısalimin feyzi ile amel olub hilafıyla vaz' ve hareket eylemekden bigayet ihtiraz ve ictinab eyleyesiz. Şöyle bilesiz alamet-i şerife itimad kılınız. Tahriren fi'l-yevmü'l-rabi öşrin muharremü'l-harem. Sene seb'a ve öşrin ve miateyn ve elf.²⁰⁰

H.18 Muharrem 1127 (M.24 Ocak 1715) tarihli aşağıdaki belge Balıkesir kadısı, kethüdası, yeniçeri serdarı ve ayan-ı vilayetin işrarlarına ilam edilmiş olup Mora canibinde sefer-i hümayuna memur olan kapıkulları mühimmatı için lazım gelen icraatları mikari başı yedinden verilmek şartıyla Balıkesir'den mikarı beygir ve katırların ihracı yirmi gün içerisinde orduyu hümayunda hazır ve mevcut ettirmeleri babında mektub yazılmış ferman buyrulduğu üzere ol miktar res beygir ve katırları marifet-i şer'i ali ve cümlenin marifetiyle bir an evvel orduyu hümayuna ihracı istenmiştir.

Şer'iyeti --- Balıkesir kadısı efendi ve mefahirü'l-emasil ve'l-akran kethüdayiri ve yeniçeri serdarı ve ayan-ı vilayetin işrarları ağalar mazurılarına ba'ad ilam inha olunan budur ki hala bu sene-i mübarekde Mora canibinde mezmum olan sefer-i hümayuna memur sair kapu kulları mühimmatı tehmil için sebun-ı sabıkda virele geldiği üzere tarık-ı sefer-i hümayunda istihdam olundukça lazım gelen icraatları mikari başı yedinden virilmek şartıyla Balıkesir'de mikari --- mikari bargir ve katırların tekrarı ve ihracı ve inşallahü ta'ala nevrüz-ı sultaniden yigirmi gün mukaddem orduyu hümayunda hazır ve mevcut itdirmeniz babında emr-i şerifi alışan varid olmağın mektub-ı tahrir ve ile irsal olunmuşdur. İnşallahü ta'ala vusulünde ferman buyrulduğu üzere ol mikdar res bargir ve katırları marifet-i şer'i ali ve cümlenin marifetleriyle bir an evvel ve bir saat mukaddem tedarik ve ihraç ve inşallahü ta'ala --- yigirmi gün mukaddem orduyu hümayunda hazır ve mevcut itdirmekte ziyade --- ve sefer ihtimam eyleyesiz. Vasıl fi 18 muharrem 1127.²⁰¹

²⁰⁰Balıkesir Şer'iyye Sicili, s.40.

²⁰¹Balıkesir Şer'iyye Sicili, s.40.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Lale Devri'nin ilk yıllarında Batı Anadolu'nun genel görünümüne yönelik olan bu çalışmamızda temel kaynağımız Manisa ve Balıkesir şer'iyye sicilleri olmuştur. Elde ettiğimiz neticeler, Batı Anadolu'nun söz konusu dönemde Osmanlı Devleti'nin tamamında yaşanan sıkıntıları belli ölçülerde yansıttığını göstermektedir.

Lale devri ve onun aslında karakteristik özelliklerini taşımaya başlayan XVIII. Yüzyılda Osmanlı'nın mevcut yapısının değişime ihtiyacı olduğunu ve bu değişimin Batı'yı referans olarak ve hatta daha ileriye gidilirse, Batı'yı taklit ederek yapılmaya çalışıldığı görülmektedir. Çünkü Osmanlı'nın mevcut yapısının, zamanın şartlarını kaldıracak durumda olmadığı görülmektedir. Bu yapı her geçen vakit çözülmeye başlamakta ve ona mensup olan kitlelerin ihtiyaçlarını ve refahını karşılamakta yetersiz kalmaktaydı. Çok önceden başlayan bu bozulmanın nedenlerinin anlaşılmasında zorlanmakta ve bunun getirdiği kaygıların etkisiyle Osmanlı kendisine somut ve pratik çareler aramaya başlamıştı. XVIII. Yüzyıldan itibaren bu süreç Batı'nın model alınmasıyla işlemekteydi. 1702 Kalyon nizamnamesiyle kürekli gemiden yelkenliye geçen donanma Mezomorta Hüseyin Paşa gibi önemli bir kaptan-ı deryanın idaresinde güçlü bir görünüm sergilerken, 1711 Prut Savaşı'nda Rusları durduran Osmanlı Kara Ordusunun hala Avrupa'nın en önemli askeri kuvvetleri arasında olduğu bilinmektedir. Her ne kadar tımar sistemi eski gücünde değilse de henüz tamamen ortadan kalkmamıştır. Maliyede alınan önlemler ile devlet görece bir refah düzeyini yakalamış görünmektedir. 1718 Pasarofça Antlaşmasıyla Batı'daki savaflara uzunca bir ara verilmiş, bu sayede güvenli bir ticaret olanağı yakalandığından yabancı tüccarların Osmanlı pazarlarında giderek daha büyük pay sahibi olması şehirlerde yaşam düzeyinin arttığı ve beğenilerin çeşitlendiği şeklinde yorumlanabilir. Beğenilerdeki farklılaşma ve Avrupa mallarının Pazar payının artmasını şer'iyye sicillerindeki terekelerde görebilmekteyiz. Yine hayranlığın getirdiği bir motivasyonla yaşam tarzı şeklinde de gerçekleşmeye başlamıştır. Lale Devrinde görüldüğü gibi inşa edilen saraylar, yeni mobilya, ev dekorasyonu ve tabii ki kültürel gelişmeler yaşanmıştır. Ama tüm bu çalışmalar ve en sık kullanılan tabiriyle yenileşme hareketi daha çok elit kesimi "ilgilendirmiştir". Bunun paralelinde işleyen bu süreç gördüğümüz kadarıyla kitleler tarafından, merkezdeki elit kesimin sorumluluğu altındaki bir görev olarak algılanmaya başlanmıştır.

Osmanlı Devleti'nin ekonomik temellerini oluşturan iâşe, gelenekçilik ve hazinenin dolu tutulması ilkelerinin bu dönemde de maliye politikalarının temelini oluşturduğu yine sicillerde görülmektedir. Tımar sisteminin giderek daha fazla gerilemesi ve devlet gelirlerinin iltizama verilmesi, gurus ve para sisteminin maliye hesaplarında yerleşmesi, vergilerin bu sisteme uygun olarak Muhassıl, mütesellim, voyvoda gibi geniş yetkilerle donatılmış özel görevliler eliyle toplanması yeni dönemin temel özelliklerindedir. Sicillerde bu görüşü destekleyen çok sayıda belge yer almaktadır. Örneği Aydın ve Saruhan Muhassılı Abdullah Paşa, vezir rütbesinde, çok geniş yetkilerle donanmış üstelik saraya damat olmuş bir yerel yöneticidir. Devlete ait, avarız türünden vergileri toplamak bir yana bölgedeki mukataaların, hasların, vakıfların karşılaştığı bir çok sosyal ve ekonomik meselenin çözümlenmesinde yetki sahibidir. Buyrulularına ve kendisine hitaben yazılan arzuhal ve fermanlara bakıldığında hakimiyet alanı Teke, Hamid, Aydın, Saruhan, Menteşe ve Karesi Sancaklarını içine almakta yani neredeyse tüm Batı Anadolu'yu kapsamaktadır. Abdullah Paşa'nın bölgede kendisine yardımcı olan diğer görevlilerin başında mütesellim ve voyvodalar gelmektedir. Tabii ki, şer'i hukuku ilgilendiren konularda Kadılarla çok yakın işbirliği içerisinde olduğunu da unutmamak gerekir. Ancak sicillerde şu fark edilmelidir ki, kadılar klasik Osmanlı adli sistemindeki eski güçlerini yitirmişlerdir. Bazı belgelerde görüldüğü gibi kadılardan gelen şikayetler üzerine bazı davalar meydana geldikleri kaza ve nahiyede değil Abdullah Paşa'nın gölgesindeki kazalarda görülmüştür.

Aydın ve Saruhan Muhassılı olan Vezir Damad Abdullah Paşa, aslen Aydınlı olup makamı da Aydın'daki sarayındaydı. Kendisine gönderilen arzuhallerden anlıyoruz ki Abdullah Paşa sadece mali-idari konularda değil adli konularda da başvuru alan bir konum olmuştur. Aydın'dan gönderilen buyruhdalarda en çok görülen konulardan biri de asayişle ilgilidir. Gerek eşkıyalık, gerek yol kesme, , gerekse diğer sosyal huzursuzluklar Muhassıllık makamından gönderilen buyruhdalarla Kadı ve Mütesellimlere bildirilmiş ve gereğinin yapılmasını istemiştir.

Manisa ve Balıkesir çevresindeki Batı Anadolu kentleriyle ilgili diğer konulardan biri de tımar sistemiyle ilgilidir. XVIII. Yüzyılda önemini kaybetmeye başlayan tımar, zeamet ve hasların gelirlerinin azalmasıyla bunlara olan talebin azaldığı bilinmektedir. Ayrıca mevcut tımar gelirlerinin zaimler tarafından kısmen iltizama verildiği de görülmektedir.

Sosyal olaylar ile ilgili sicillerde bir çok konu yer almaktadır. Miras, tereke, çeşitli dava olayları, varisi olmayanların terekeleri vs. gibi olaylar sicillerde sıkça görülen konular olmuş ve incelediğimiz dönemde Batı Anadolu'nun sosyal yapısı ile ilgili bize bilgiler sunmaktadır.

Lale Devri'nin ilk dönemlerinde esnafın kendi klasik yapısı içerisinde kaldığı görülmektedir. Tipik esnaf gruplarının yanısıra Batı Anadolu'ya veya o döneme özgü yeni ortaya çıkmış esnaflarda sicillerde yer almaktadır. Örneğin karcılar gibi.

Yine sicillerden anlaşıldığı üzere XVIII. Yüzyıl aşiretlerin ve konargöçerlerin yerleşik hayata geçirilmesi hususunda devletin büyük çabalar gösterdiği bir dönem olmuştur.

Ayrıca sicillerde görülen deve, katır, bargir istekleri ve bunların zamanında yerlerine ulaşamaması, karşılaşılan problemler bu dönemin diğer önemli belgelerindedir.

Manisa ve Balıkesir sicillerinde vakıflarla ilgili bir çok mesele İstanbul'dan gönderilen Ferman, berat ve buyruklara aksetmiştir. Sicillere kaydedilen bu belgelerde genellikle Darüssa'ade Ağalarının kontrolündeki Haremeyn evkafına bağlı vakıflar konu edilmektedir. Diğer bir örnek olarak yine yüksek saray görevlilerinin nezaretindeki vakıflara da sıkça rastlanmaktadır. Yine incelediğimiz döneme ait mevcut vakıflar, bunların mütevellileri vs. tesbit edilebilir.

Sonuç olarak şunlar söylenebilir ki, şer'iyye sicilleri incelendiğinde Batı Anadolu'nun Lale Devri'nin ilk dönemini kapsayan döneme ait sosyo-ekonomik durumu çalkantılarla doludur. Kurumlar klasik dönemden oldukça farklı bir işleyiş göstermektedir. Bölgede devlet otoritesini mütesellim ve voyvodalar yardımıyla Aydın ve Saruhan muhassılı temsil etmektedir. Tımar sisteminin klasik dönemdeki güçlü idareciler çıkarıcı yapısı artık yoktur. Sancakbeyleri ve Alaybeylerinden artık pek söz edilmez. Kendi yapısı içerisinde tımar sistemi devam etse de bu hiyerarşinin yönetim mekanizmasındaki yetkileri tımar ve zeamet bölgeleriyle sınırlı kalmıştır. Avarız, nüzul, imdadiyeler gibi vergilerin nasıl toplandığı, nerelerde kullanıldığı, merkez-taşra ilişkilerinde bu vergilerin ne kadar önem kazandığı sicillerdeki belgelerden anlaşılmaktadır.

Manisa ve Balıkesir Şer'iyye Sicillerine ve kısıtlı kaynaklara başvurarak yaptığımız bu çalışmamız elbetteki yeterli değildir. Çok geniş kapsamlı incelemelerle henüz tam olarak aydınlatılamamış XVIII. Yüzyıl Osmanlı Anadolu'su hakkında yeni bilgilere ve sonuçlara ulaşmak mümkün olacaktır.

KAYNAKLAR

- Akbulut, Mustafa, “İbrahim Müteferrika ve İlk Türk Matbaası”, *Türkler*, C. XIV., Ankara 2002.
- Akdağ, Mustafa, “Osmanlı İmparatorluğu’nun Kuruluş Ve İnkişafı Devrinde: Türkiye’nin İktisadi Vaziyeti”, *Bellekten*, C.XIII, Sayı 50, Nisan 1949, s.497-568.
- Akdağ, Mustafa, *Anadolu’nun Dirlik ve Düzenlik Kavgası*, Ankara, 1975.
- Akgündüz, Ahmet, *İslam Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi*, Ankara, 1988.
- Akgündüz, Ahmet -Sait Öztürk, *Bilinmeyen Osmanlı*, İstanbul, 1999.
- Aktepe, Münir, *1720-1724 Osmanlı-İran Münasebetleri ve Silahşör Kemani Mustafa Ağa’nın Revan Fetihnamesi*, İstanbul, 1970.
- Aktepe, Münir, “XVIII. Asrın İlk Yarısında İstanbul’un Nüfus Mes’elesine Dair Bazı Vesikalar”, *İÜEFĐ*, C.9, S.13, 1958, s.4-5.
- Altunan, Sema, “Osmanlı Devletinde Haberleşme Ağı: Menzilhaneler”, *Türkler*, C. 10, s.913-991.
- Altundağ, Şinasi, “Osmanlılarda Kadıların Salahiyet Ve Vazifeleri Hakkında”, *VI. Türk Tarih Kongresi Ankara 20-26 Ekim 1961 Kongreye Sunulan Bildiriler*, Ankara, 1967, s.342-354.
- Arıkan, Zeki, “Bir Kanunname Sureti”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C.III., İzmir, 1987, s. 49-61.
- Arıkan, Zeki, “Manisa’nın 1 Numaralı Şer’iyye Sicilindeki Osmanlı Tarihi”, *Osmanlı Araştırmaları*, 1990, s.99-136.
- Arsebük, E., “*Mameleke İstinat Eden Şahsiyet: Vakıf*,” Adliye Ceridesi, İstanbul, 1937, s.1133-1134.
- Balıkesir Şer’iyye Sicili, No:717

- Barkan, Ömer Lütfi, “Avarız”, *İA*, C.II, 1997, s.14-18
- Barkan, Ömer Lütfi, “Tımar”, *İslam Ansiklopedisi*, Cilt 12/1, İstanbul, 1988.
- Bayındır, Abdülaziz, *İslam Mahkeme Hukuku (Osmanlı Dönemi Uygulaması)*, İstanbul, 1986.
- Baykara, Tuncer, “Kaza”, *TDVİA*, XXV, Ankara, 2002, s.119-120.
- Belin, M., *Osmanlı İmparatorluğunun İktisadi Tarihi*, (Çev: Oğuz Ceylan), Gündoğan Yayınları, İstanbul, 1999, s.342-344.
- Berkes, Niyazi, *100 Soruda Türkiye İktisat Tarihi*, Gerçek Yayınları, İstanbul, 1969.
- Berkes, Niyazi, *Türkiye’de Çağdaşlaşma*, İstanbul 2004.
- Berki, Ali Himmet, “Vakıfların Hukuk ve Tarih Bakımından Kıymeti”, *Vakıflar Dergisi*, VI (1965), s.5.
- Bilgin, Aydın, “Meşihat Arşivinde Yeni Tasnif Olunan Siciller”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, 90, İstanbul, 1994, s.122-151.
- Birinci, Ali, “Lâle Devri ve Türk Rönesansı”, *Genel Türk Tarihi*, V, (Ed. Güler Eren), Ankara 2002, s. 630-682.
- Bizbirlik, Alpay, “Edirne Tereke Defterleri Üzerine Bir Deneme”, *Osmanlı*, Yeni Türkiye Yayınları, c.X (2002), ss.731-735, s.731.
- Cin, Halil, *Osmanlı Toprak Düzeni Ve Bu Düzenin Bozulması*, Konya, 1992.
- Cin, Halil-Ahmet Akgündüz, *Türk Hukuk Tarihi*, Selçuk Üniversitesi Yayınları, 1989.
- Çağatay, Neset, “Osmanlı Devletinde Reayadan Alınan Vergi Ve Resimler”, *DTCF Dergisi*, Cilt, Ankara, 1978.
- Çelebizade, *Raşid Zeyli*.

- Danişmend, İ. Hami, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, Türkiye Yayınevi, C.4, İstanbul, 1971, s. 601-604.
- Denktaş, Mustafa, “Şer’iyye Sicil Defterleri’nin Sanat Tarihi Araştırmalarındaki Önemi (Kayseri Ölçeği)”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18 (2005), s.63.
- Develioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara 1986.
- Dinçer, Celal, “Mahkeme Sicilleri”,
- Emecen, Feridun M., “Osmanlılarda Yerleşik Hayat, Şehirler ve Köyler, *Osmanlı*, c.IV, Yeni Türkiye Yay. Ankara, 1999
- Erünsal, İsmail E., “Türk Edebiyatı Tarihinin Arşiv Kaynakları IV: Lami’i Çelebi’nin Terekesi”, *Journal of Turkish Studies*, 14 (1990), s.179-194.
- Faroqhi, Suraiya, “İktisat Tarihi -17 ve 18. Yüzyıllar”, (Haz. Sina Akşin), *Türkiye Tarihi*, III, Cem Yayınları, İstanbul 1997.
- Gökbilgin, M.Tayyib, “Müesseseler Tarihimizin Kaynaklarından 1579 Senesinin Rumeli Sadareti Sicillerinden Bazı Önemli Kayıtlar”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, 1971, 25 Mart, s.79-98.
- Gökbilgin, Tayyib, “XVI. Asırda Mukataa ve İltizam İşlerinde Kadılık Müessesesinin Rolü”, *IV. Türk Tarih Kongresi 10-14 Kasım 1948 Kongreye Sunulan Tebliğler*, Ankara, 1952, s.433-444.
- Göyünç, Nejat, “Osmanlı Devletinde Taşra Teşkilatı”, *Osmanlı*, C.6, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999
- Güneş, Ahmet, “Osmanlı Tahrir Defterleri ve Bunların Tarih Yazıcılığında Kullanımı Hakkında Bazı Düşünceler”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, S.150, 2004, s.165-184. 165.
- Gür, Ahmet Refik, “Osmanlı İmparatorluğu’nda Kadılık Müessesesi”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), *İ.Ü.E.F. Seminer Kütüphanesi*, nr. 737, İstanbul, 1971.

Gürkan, Feyyaz, “Şer’iye Mahkemeleri Sicilleri Üzerinde Bir Araştırma”, *IX. Türk Tarih Kongresi, Ankara 1981*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1986, s.765-779.

Hafız Halil Şükrü, *Kitab-u Ahkam ’ül-Evkaf*, İstanbul, 1329.

Hakkı, İsmail, *Balıkesir Rehberi (Osm.)*, Liva Matbaası, Balıkesir, 1339-1341.

Hakkı, İsmail, *Karasi Vilayeti Tarihçesi (Osm.)*, Hüsnü Tabiat Matbaası, İstanbul, 1341 H.

Halaçoğlu, Yusuf, *XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu’nun İskân Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi*, Ankara 2006.

Hammer Tarihi, M. Ata Tercümesi, C.7.

Hayta, Necdet -Uğur Ünal, *Osmanlı Devleti’nde Yenileşme Hareketleri (XVII. Yüzyıl Başlarından Yıkılışa Kadar)*, Ankara 2005.

Hilmi, Ömer, *İthaf ’ul-Ahlağ Fi Ahkam ’il-Evkaf*, Ankara, 1977.

Itzkowitz, Norman, “XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu”, **Osmanlı, I**, (Ed. Güler Eren), Ankara 1999, s. 519-527.

İlgürel, Mücteba, “III. Ahmet”, *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, İlmî Müşavir ve Redaktörü: Hakkı Dursun, İstanbul 1993, c. 11, s.127.

İlgürel, Mücteba, Şer’iye Sicilleri Toplu Kataloğuna Doğru, *İ.Ü.E.F*, Tarih Dergisi, İstanbul 1975.

İnalcık, Halil, “Osmanlı Tarihi Hakkında Mühim Bir Kaynak”, *DTCFD*, C.1, S.1, s.89-96.

İnalcık, Halil, “Osmanlılar’da Raiyyet Rüsümü”, *Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi*, İstanbul Eren Yayınları, 1993, s.31-65.

İnalcık, Halil, “Bursa Şer’iyye Sicillerinde Fatih Sultan Mehmed’in Fermanları”, *Bellekten*, XI/44, Ekim, 1947, s.693-703.

İnalcık, Halil, “Cizye: Osmanlılarda Cizye”, *TDVİA*, C.8, İstanbul, 1993, s.45-48.

- İpşirli, Mehmed, “Klasik Dönem Osmanlı Devlet Teşkilatı”, *Osmanlı Devleti Tarihi*, C.1, İstanbul, 1999.
- Jorga,Nicolai, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, IV, İstanbul 2007.
- Kamil Cemil el-Aseli, *VesaikuMukaddesiye*, trc. Sabahattin Samur, “Kudüs Şer’i Mahkeme Sicilleri”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Kayseri, 1990, s. 313-322.
- Karahasanoğlu, Selim, “Osmanlı Tarih yazımında ‘Lale Devri’: Eleştirel Bir Değerlendirme”, *Tarih ve Toplum: Yeni Yaklaşımlar*,7 (2008): 129-144.
- Karal, Enver Ziya, “Tanzimattan Evvel Garplılama Hareketleri (1718-1839), *Tanzimat I* , Komisyon, ikinci baskı, MEB., İst. 1999.
- Karal, Enver Ziya, *Selim III’ün Hatt-ı Hümayunları, Nizam-ı Cedid (1789–1807)*, Ankara, 1988.
- Kurt, İsmail -Bilgin Aydın, “Üsküdar Ve Çevresi Tarihine Ait Yeni Kaynaklar: Valide Cami’inde Bulunan Siciller”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, 101, İstanbul, 1996, s. 205-215.
- Kütükoğlu, Mübahat S., “İlmühaber”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, cilt 22, İstanbul, 2000.
- Kütükoğlu, Mübahat S., “Narh”, *DİA*, C.32, s.390.
- Kütükoğlu, Mübahat S., *Osmanlılarda Narh Müessesesi Ve 1640 Tarihli Narh Defteri*, İstanbul, 1983.
- Kütükoğlu, Mübahat, *Osmanlı Belgelerinin Dili*, Türk Tarih Kurumu, 2013.
- Manisa Şer’iyye Sicili, No: 179
- Mantran, Robert, “XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu’nda Ticaretin Değişmesi”, *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Tarih İncelemeleri Dergisi*, III, İzmir 1987, s.159-175.
- Mehmed Raşid, *Tarih-i Raşid*, cilt: 5, (İstanbul, 1865).

Nedkoff, B.C, “Osmanlı İmparatorluğu’nda Cizye”, (trc. Şinasi Altundağ), *TTK Belleten*, VIII/32 (1944), s.599-652.

Orhonlu, Cengiz, *Osmanlı İmparatorluğu’nda Derbend Teşkilatı*, İstanbul Eren Yayınları, 1990.

Ortaylı, İlber, “Kadı: Osmanlı Devleti’nde Kadı”, *TDVİA*, XXIV, İstanbul, 2001, s.69-73.

Ortaylı, İlber, *Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi*, Cedid Neşriyat, Ankara, 2007.

Özdemir, Rıfat, “Şer’iyye Sicillerinin Toplu Katoloğuna Doğru”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.1, S.1, Elazığ, 1987.

Özkaya, Yücel, “XVIII. Yüzyılda Taşra Yönetimine Genel Bir Bakış”, *Türkler*, XIII, (Ed. Güler Eren), Ankara 2002,s. 699-709.

Özkaya, Yücel, “XVIII. Yüzyılda Çıkarılan Adalet-namelere Göre Türkiye’nin İç durumu”, *Belleten*, no. 151, Ankara 1974, s. 445-491.

Özkaya, Yücel, *18. Yüzyılda Osmanlı Toplumu*, İstanbul 2008.

Özkaya, Yücel, *XVIII. Yüzyılda Osmanlı Kurumları Ve Osmanlı Toplum Yaşantısı*, Aslımlar Matbaası, Ankara, 1985.

Öztürk, Mustafa, “Osmanlı Dönemi Fiyat Politikası Ve Fiyatların Tahlili”, *Belleten*, C.IV, S:212.

Pakalın, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri Ve Terimleri Sözlüğü*, C.II.

Pamuk, Şevket, *Osmanlı İmparatorluğu’nda Paranın Tarihi*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2000.

Pekdoğan, Celal, “Modernleşmeye Giden Yolda Bazı Fikirler”, *Türkler*, Ankara 2002, c.XIV.

Quataert, Donalt, *Osmanlı İmparatorluğu 1700-1922*, (Çev. Ayşe Berktaş), İstanbul 2008.

Raşid, Mehmed, *Tarihi Raşid ve Zeyli*, C.2, Klasik Yayınlar, İstanbul, 2013.

- Refik, Ahmet, *Lale Devri*, İstanbul 1331, s.88.
- Sahillioğlu, Halil, “Avarız”, *TDVİA*, C.4, İstanbul, 1991, s.108-109.
- Sahillioğlu, Halil, “Osmanlılarda Narh Müessesesi Ve 1525 Yılı Sonunda İstanbul’da Fiatlar”, *BTTD*, S.1, 1967, s.36-40.
- Sertoğlu, Mithat, *Osmanlı Tarih Lügati*, İstanbul 1986.
- Shaw, Stanford J.- Ezel Kural Shaw, *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*, I, (Çev. Mehmet Harmancı), İstanbul 1994.
- Sofuoğlu, Ebubekir,. “Osmanlı Modernleşmesinde Sorunlar”, *Türkler Ansiklopedisi*, Ankara 2002, c. XIV. s.634.
- Su, Kamil, *XVII VE XVIII. Yüzyıllarda Balıkesir’de Şehir Hayatı*, İstanbul, 1937.
- Şemseddin Sami, *Kamus-u Türki*, İstanbul, 1996.
- Şener, Abdullatif, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Vergi Sistemi*, İşaret Yayınları, İstanbul, 1990.
- Şer’iyye Sicilleri, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 1988.
- Tabakoğlu, Ahmet, “Klasik Dönemde Osmanlı Ekonomisi”, *Türkler*, C.10, 2002, s.653-694.
- Tevkii Abdurrahman Paşa, “Kanunname”, *Milli Tetebbualar Mecmuası*, C.III., İstanbul, 1331, s.497-544.
- Turan, Şerafettin, “Şer’iyye Sicillerinin Tarihi Kaynak Olarak Önemi”, *Studi Preottomani e Ottamani Atti del Convegno di Napoli (24-26 Settembre 1974)*, Istituto Universitario Orientale, Napoli, s.225-228.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, “Orhan Gazi’nin Vefat Eden Oğlu Süleyman Paşa İçin Tertip Ettiirdiği Vakfiyenin Aslı”, *Belleten*, XVII/107 (1964), S.440-442.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, “Şer’i Mahkeme Sicilleri”, *Ülkü Halkeçleri Dergisi*, V/29, Temmuz, 1935, s.365-368.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilatı*, III. Baskı, Ankara, 1988.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, 6. Baskı, C. V.

Ünal, Mehmet Ali, *Osmanlı Tarih Sözlüğü*, Paradigma Yayınları, İstanbul, 2011, s.63-64

Ünlüyol, Aynur, “Şerriye Sicillerine Göre XVIII. Yüzyılı'nın İlk Yarısında Balıkesir”, (*Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Doktora Tezi*), Bursa, 1995.

Yalçınkaya, Alaattin, “XVII. Yüzyıl Islahat, Değişim ve Diplomasi Dönemi (1703-1789)”, *Türkler*, Ankara 2002, c.XI.

Yediyıldız, B., “Türk Kültür Sistemi İçinde Vakfın Yeri”, *Vakıflar Dergisi*, S.XX.

Yediyıldız, Bahaeddin, “Vakıf”, *D.İ.A.*, yıl:2012, C.42, S.479-486.

Yediyıldız, Bahaeddin, “Vakıf”, *İA*, C.XIII (1986).

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Huriye SARIKAYA

Doğum Yeri ve Tarihi : 28.06.1984

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi : Karadeniz Teknik Üniversitesi Edebiyat
Fakültesi Tarih Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi : Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü Tarih Anabilidali

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce (YDS 20)

BİLİMSEL FAALİYETLER

Makaleler

-SCI

-Diğer

Bildiriler

-Uluslararası

-Ulusal

Katıldığı Projeler

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurumlar Ve Yıl

İLETİŞİM

E-posta Adresi : ktu.huriskaya@hotmail.com

Telefon : 05443301269